

**Департамент культури, туризму та культурної
спадщини
Кіровоградської обласної державної адміністрації**

**Обласна універсальна наукова бібліотека
ім.Д.І.Чижевського**

**БІБЛІОТЕЧНА
ОРБІТА
КІРОВОГРАДЩИНИ**

Випуск 5

Кіровоград 2012

УДК 023(477.65)(058)
ББК 78.34(4УКР- 4КІР)я54

Б 59 **Бібліотечна орбіта Кіровоградщини:** Зб.ст. вип.5 / Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського; упоряд.: Козлова В.А., – Кіровоград, 2012- 226 с.

ISBN 978-966-130-011-7

Збірник вміщує статті провідних фахівців комунального закладу „Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського, а також бібліотек області.

У збірнику значною мірою представлена діяльність КЗ „ОУНБ ім.Д.І.Чижевського” як головного методичного центру для бібліотек області, розкритий інноваційний досвід роботи та пріоритетні напрямки розвитку бібліотек Кіровоградщини, висвітлені знакові події та заходи бібліотек у 2012 році.

Збірник розрахований на бібліотечних фахівців та студентів бібліотечної спеціальності.

УДК 023(477.65)(058)
ББК 78.34(4УКР- 4КІР)я54

Упорядник і редактор:

Козлова В.А. – заступник директора з наукової роботи ОУНБ ім.Д.І.Чижевського

Відповідальна за випуск:

Гарашенко О.М. – директор ОУНБ ім.Д.І.Чижевського

ISBN 978-966-130-011-7

© Бібліотечна орбіта Кіровоградщини:
Збірник статей, 2012

Зміст

<i>Гаращенко О.М.</i> Бібліотеки Кіровоградщини: сучасна парадигма розвитку.....	7
Інноваційні проекти. Інвестиції. „Бібліоміст”	
<i>Гаращенко О.М., Волохін О.М.</i> Проект „Читаємо у новому форматі”: зал е-читанок у Кіровоградській ОУНБ ім. Д. І. Чижевського.....	11
<i>Козлова В.А.</i> Бібліотека сучасного суспільства: формування інноваційної політики.....	14
<i>Ткаченко О.В.</i> Відкрита бібліотека, що дивує... або „...квітуха Україна” в Кіровоградській ОУНБ ім. Д.І.Чижевського.....	20
<i>Дубина Л.О.</i> „Залучення інвестицій та впровадження інформатизації в роботу закладів культури області на прикладі роботи бібліотек міста Кіровограда та інших у Всеукраїнській програмі "Бібліоміст".....	28
<i>Тимків С.І.</i> Співпраця з програмою “Бібліоміст”. Залучення інвестицій для інформатизації бібліотек м.Кіровограда	32
<i>Чуянова Н.М.</i> Залучення інвестицій та впровадження інформатизації в бібліотеках Олександрійської районної ЦБС.....	34
<i>Роздобудько С.М.</i> Бібліотеки Олександрівщини: кроки до сучасної бібліотеки.....	37
<i>Малашенко Т.В.</i> Ми – за новий рівень роботи. Презентація проекту „Центр публічного доступу до мережі Інтернет”.....	49

Нові формати бібліотечного обслуговування в умовах сучасного інформаційного суспільства

Кучеренко І.І.

Використання Інтернет-технологій в обслуговуванні різних категорій населення 53

Абгарян А.А.

Підвищуємо якість життя літніх людей в м. Кіровограді.....57

Літвінова Є.Г.

Пункти доступу громадян до офіційної інформації органів влади: нові вектори розвитку 61

Осокіна А.П.

Нові підходи в організації бібліотечного простору та інноваційні зміни в обслуговуванні користувачів.....65

Білаш Н. М.

Майданчик „ІнтерСвіт”: досвід роботи з обслуговування користувачів з вадами зору. Літній проект „Бібліотека - острів фантазії і творчості” 70

Кудря О.Б.

Школу здоров'я створюємо самі.....74

Волошаненко Н.М.

Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернет в бібліотеках.....76

Федорова Т.Ю.

Досвід використання документальних фондів у режимі відкритого доступу (на прикладі відділу обслуговування користувачів) 79

Чебалда Л.В.

Мужність залишається у віках 83

Довгопол Н.Г.

Презентація проекту „Посилення демократичного впливу громадськості в суспільстві через веб-журналістів” 86

II обласний Форум бібліотекарів Кіровоградщини

Привітання губернатора Кіровоградської області Сергія Ларіна з Всеукраїнським днем бібліотек та II обласним Форумом бібліотекарів Кіровоградщини.....	91
Привітання голови обласної ради М. Ковальчука учасників Форуму бібліотекарів Кіровоградщини.....	93
<i>Животовська В.Г.</i> Сучасна стратегія розвитку бібліотек Кіровоградщини.....	94
<i>Тимків С.І.</i> Креативні форми роботи: здивувати, захопити, залучити... ..	99
<i>Гладка Н.М.</i> Соціальне партнерство – складова діяльності бібліотек регіону.....	104
<i>Бутко Л. В.</i> Перетворення бібліотеки: кроки модернізації.....	106
<i>Козуля О. О.</i> Сільська бібліотека : стратегія поступу в майбутнє	108
<i>Шавель О.І.</i> Влада і бібліотека: співпраця задля розвитку місцевої громади.....	110
<i>Рула С.І.</i> Інновації бібліотек Олександрівського району в обслуговуванні користувачів-дітей.....	112
Звернення учасників обласного Форуму бібліотекарів Кіровоградщини.....	116

НАУКОВО МЕТОДИЧНА РОБОТА

Аналітичні довідки: підсумки 2011р.

<i>Козлова В.А.</i> Публічні бібліотеки Кіровоградщини - в процесі трансформації	118
---	-----

<i>Циганкова Л.О.</i> Бібліотеки Кіровоградської області у 2011 році.....	126
<i>Мищенко М.І.</i> Краєзнавча діяльність бібліотек області	136
<i>Циганкова Л.О.</i> Послуги бібліотек: від традиційних до інноваційних. Інформаційно-аналітична довідка.....	157
<i>Дубина Л.О.</i> Бібліотечний фонд: оновлення, використання, збереження.....	172
<i>Охріменко М.С.</i> Аналіз діяльності інформаційно-ресурсних центрів (ІРЦ) області 2010-2011рр.	182
<i>Осокіна А.П.</i> Сільськогосподарська література в бібліотеках області.....	194
Обласний конкурс сільських бібліотекарів „Кращий за професією” Положення про конкурс.....	202
<i>Приймак С.В.</i> Кращі за професією.....	205
Досвід роботи <i>Приймак С.В.</i> Програма літнього відпочинку дітей та дорослих в Кіровоградській ОУНБ ім. Д. Чижевського „Бібліотека – острів фантазії і творчості”.....	207
З калейдоскопу подій – 2012-го	
<i>Козлова В.А.</i> Вища народна школа долає кордони.....	218
Володимир Оглоблін „Відрядження в один кінець...”.....	222
Зустріч зі Станіславом Янчуковим	225

БІБЛІОТЕКИ КІРОВОГРАДЩИНИ: СУЧАСНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ

*Гаращенко О.М.,
директор ОУНБ ім.Д.І.Чижевського
Заслужений працівник культури України
Кавалер ордону княгині Ольги III ступеню*

Останні роки для бібліотек Кіровоградщини стали періодом нових підходів до визначення своїх основних функцій, періодом активних змін і трансформацій, удосконалення, розширення партнерських зв'язків.

На рівні держави за останній час був прийнятий важливий документ, що сприяє збереженню мережі сільських бібліотек – Постанова Верховної Ради України від 08.02.2011 р. № 4356-VI, якою до кінця 2015 впроваджено мораторій на закриття державних і комунальних закладів культури в сільській місцевості. А у червні 2011 року Президент України Віктор Янукович на засіданні Гуманітарної ради говорив про пріоритети гуманітарної політики у галузі культури, серед яких – робота зі зміцнення матеріально – технічної бази сільських клубів і бібліотек: **„Ми повинні вважати, що це є пріоритетом державної політики. 16 тисяч клубів, майже 15 тисяч сільських бібліотек існують, і можна сказати, що вони ледве дихають, а в багатьох випадках закриті, «заколючені», як під час війни. Тому нам не треба розтягувати на роки це питання, його треба вирішувати негайно. Це – національний пріоритет.»**

Розвитку бібліотечної справи у нашому регіоні сприяв і Наказ УКТО №348 від 15 червня 2011 року „Про участь бібліотек області у конкурсі „Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету” в рамках реалізації Всеукраїнської Програми „Бібліоміст”, який спрямовував начальників районних відділів культури на покращення матеріально – технічної бази бібліотек, в першу чергу на селі, на покращення інформаційно бібліотечних послуг для громадян Кіровоградської області, розвиток сучасних бібліотечних сервісів, а саме - доступу до всесвітньої мережі Інтернет, а також залучення реальних інвестицій у розвиток території.

Завдяки цим заходам, а також навчально - методичній роботі працівників ОУНБ ім. Д.І.Чижевського за період з 2010 по 2012 рр. у

Всеукраїнському конкурсі з організації нових бібліотечних послуг за допомогою Інтернет перемогли 43 бібліотеки області, з них 22 - сільські. Станом на 1.07.2012 року комп'ютерну техніку отримали 30 бібліотек, із них 15 сільських. Бібліотеками отримано 86 комп'ютерів, 23 принтери, 23 сканери, 86 веб-камер. Таким чином в технічне оснащення бібліотек за два роки інвестовано 571489,41 тис. грн. Ще 13 бібліотек області (Бобринецького, Гайворонського, Голованівського районів) чекають на встановлення комп'ютерної техніки у листопаді цього року.

Загалом комп'ютерну техніку мають 111 бібліотек (19% від загальної кількості), в яких налічується 477 одиниць техніки. З них 38 сільських бібліотек (8,2%) мають 59 одиниць, цей показник покращився за два роки на 6 %.

Підключені до мережі Інтернет 88 (15,%) бібліотек, у т.ч. 28 (6%) сільських бібліотек.

Робота провідних бібліотек області за цей час була спрямована на визначення шляхів покращення роботи бібліотек, у тому числі сільських, на основі пропозицій громади, підвищення іміджу бібліотечної професії, привернення уваги органів місцевого самоврядування та спільноти до бібліотечних закладів регіону, представлення їхніх досягнень і визначення перспектив розвитку.

Трансформування бібліотечної роботи у напрямку впровадження новітніх технологій, інформатизації та автоматизації бібліотечних процесів набуло активного розвитку з реалізацією в області Всеукраїнської програми „Бібліоміст” та відкриттям у Кіровоградській обласній універсальній науковій бібліотеці ім.Д.І.Чижевського Регіонального тренінгового центру (РТЦ), облаштованого сучасною комп'ютерною технікою. Мета РТЦ – підвищення кваліфікації бібліотечних працівників області шляхом навчання новітнім технологіям, ініціативної діяльності бібліотекарів, проектному менеджменту.

Протягом 2-х років фахівцями бібліотеки проведено у Регіональному тренінговому центрі 45 тижневих навчальних тренінгів з організації інноваційних бібліотечних послуг, роботі з ПК та Інтернет, написання проектних заявок. На тренінгах підвищили кваліфікацію 430 бібліотекарів.

Працівники обласних бібліотек постійно проводять навчально – методичні семінари, тренінги, майстер-класи для фахівців області.

У районних бібліотеках області діють 25 інформаційно – ресурсних центри, які надають консультативно – правову допомогу громадянам з різних аспектів суспільного життя. На базі цих центрів створюються сьогодні Вищі народні школи для людей третього віку щодо навчання

та консультування з різних аспектів цивільно – правового характеру, здорового способу життя, подолання інформаційної безграмотності.

На жаль, сьогодні ми не можемо сказати, що у бібліотек немає проблем. Продовжується процес децентралізації бібліотечних систем. Протягом останніх двох років були децентралізовані 3 бібліотечні системи - в Новоархангельському, Онуфріївському, Світловодському районах і на сьогодні в області діють лише 12 централізованих бібліотечних системи, 4 з яких – міські.

Оновлення бібліотечних фондів залишається проблемним питанням в роботі бібліотек. Відсоток оновлення фонду за I півріччя 2012 року становить 0,2, при рекомендованому ІФЛА – 10. Інформаційні ресурси бібліотек – це сучасні актуальні видання, без яких сьогодні бібліотеки не можуть бути сучасними інформаційними закладами. Працівники бібліотек намагаються активно шукати альтернативні джерела поповнення фондів, співпрацюють із представниками місцевого бізнесу, а також з благодійними, у т.ч. бібліотечними фондами, які підтримують цей напрямок діяльності. Так у 2011 році 3 бібліотеки Олександрійського району і 1 бібліотека Ульяновського району отримали грантову допомогу від МФ „Відродження” ” на поповнення бібліотечних фондів сучасною літературою у кількості 525 примірників на суму 20 тис. грн. в рамках Антикризової гуманітарної програми за темою „Поповнення фондів сільських бібліотек та активізація їх культурно – просвітницької роботи з дітьми та молоддю”.

Ми розуміємо, що без створення комфортних умов у бібліотеках, нових сучасних фондів, доступу до світових інформаційних ресурсів говорити про парадигми розвитку бібліотек немає сенсу.

Незважаючи на вищезазначені проблеми, бібліотечна справа Кіровоградщини протягом останніх двох років активізувала свою діяльність. Підтвердженням позитивних тенденцій у роботі бібліотек є збільшення кількості масових заходів активних форм та їх відвідування. За останній рік майже на 50 тисяч осіб збільшився показник відвідувань бібліотечних заходів і це говорить про те, що бібліотеки сьогодні стають центрами соціально – культурного життя місцевої громади, центрами правової та інформаційної освіти, центрами комунікації та реалізації творчих здібностей громадян.

Набуває активного розвитку краєзнавча робота бібліотек, яка втілюється у розширенні соціального партнерства бібліотек з громадськими організаціями. Результатом такої співпраці є проектна робота бібліотек, спрямована на вирішення соціально – культурних проблем місцевих громад. Протягом останніх двох років бібліотеками Кіровоградщини реалізовано близько 50 проектів соціального

спрямування, які дали можливість інвестувати у галузь понад 150 тисяч грн.

З метою розширення перспектив розвитку сільських бібліотек, підвищення професійної майстерності бібліотекарів, виявлення та запровадження кращих інновацій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб місцевої громади, вперше у 2010 році до Всеукраїнського дня бібліотек був проведений I Обласний форум сільських бібліотекарів Кіровоградщини за участю та під патронатом голови обласної державної адміністрації Сергія Ларіна. Перший Форум зібрав близько 1 тисячі учасників – бібліотечних фахівців та соціальних партнерів, які звернулись до губернатора з пропозиціями щодо покращення роботи та розвитку бібліотек області. Результатом проведення I Форуму сільських бібліотекарів Кіровоградщини стало Доручення голови Кіровоградської обласної державної адміністрації головам районних державних адміністрацій та міським головам щодо збереження та розвитку бібліотечної справи в області.

II Форум бібліотекарів Кіровоградщини, сподіваємось, стане новим поштовхом до розвитку наших сучасних інформаційно – культурних закладів, якими на сьогодні мають стати бібліотеки.

Тож, настав час змінювати парадигму побудови і розвитку бібліотечних установ, оскільки наше життя іде вперед і ми не маємо права залишати мешканців нашого регіону осторонь цивілізаційних процесів, вільного доступу до знань та інформації, гармонійного культурного розвитку.

Сучасна професія бібліотекаря у XXI столітті набула нової якості. Сьогодні він не тільки зберігач документального культурного надбання, знавець книги, вихователь культури читання, а ще й аналітик, котрий вміє вести інформаційний пошук, оцінювати якість інформаційних ресурсів, навігатор і посередник у системі комунікацій, і традиційно – відданий справі подвижник, професіонал, надійний і безкорисливий порадник користувача.

Шановні колеги, бажаю вам нових творчих починань, невичерпної енергії, оптимізму, міцного здоров'я, щасливої долі, родинного тепла і чисельної кількості вдумливих, допитливих, розумних і талановитих читачів!

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЕКТИ. ІНВЕСТИЦІЇ. «БІБЛІОМІСТ»

Проект „Читаємо у новому форматі”: зал е-читанок у Кіровоградській ОУНБ ім. Д. І. Чижевського

*Гаращенко О.М.,
директор ОУНБ ім.Д.І.Чижевського
Заслужений працівник культури України
Волохін О.М.,
головний інженер відділу автоматизації
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Мета проекту Кіровоградської ОУНБ ім.Д.І.Чижевського „Читаємо в новому форматі”, який був підтриманий програмою „Бібліоміст” в Україні, - поліпшити комфортність читання, зробити процес читання електронних текстів максимально схожим на традиційний. Для реалізації цієї ідеї книгозбірня придбала е-читанки, що надають можливість читати електронні тексти в найпопулярніших сучасних форматах (PDF, DJVU, FB2, EPUB та ін.)¹

Окрім основної функції е-читанки розширюють коло додаткових можливостей для користувачів бібліотеки. Кожний пристрій комплектується аудіо виходом з навушниками для прослуховування аудіофайлів найпопулярніших форматів WAV та MP3. Таким чином, е-читанки можна використовувати як індивідуальні mp3-плеєри для прослуховування аудіо-книг і музичних творів. Наступна корисна функція е-читанок з TFT екранами - можливість демонстрування на екрані відеофайлів популярних відео форматів. Таким чином забезпечується ще одна додаткова послуга для користувача — індивідуальний перегляд документальних і художніх кінофільмів з фондів бібліотеки.

Завдяки отриманому гранту бібліотека мала змогу придбати 6 пристроїв для читання електронних форматів, ще 5 пристроїв за умовами проекту придбано за власні кошти бібліотеки. Таким чином,

---

¹ Інші моделі е-читанок використовуються у відділі іноземної літератури – в центрі «Вікно в Америку». Ці пристрої для читання е-книг були отримані за проектом Посольства США в Україні.

матеріальна частина е-читального залу складається з одинадцяти пристроїв різних типів і розмірів.

Перша презентація проекту відбулася під час проведення Міжрегіональної науково-практичної конференції: “В майбутнє - разом з бібліотекою: роль бібліотек у соціокультурній інфраструктурі регіону” 22-23 вересня 2011 р. Урочисте відкриття читального залу е-читанок відбулося під час Всеукраїнського дня бібліотек – 30 вересня 2011 р.

З початком реалізації проекту проводилися тренінги для бібліотечного персоналу, який має працювати з новими пристроями краще, ніж користувач. Книгозбірня проводить тренінги для бібліотекарів ОУНБ ім. Д. І. Чижевського, інших обласних бібліотек, наших колег із області, а також навчає сільських бібліотекарів-учасників проекту „Бібліоміст” у Кіровоградській області під час тренінгів у Регіональному тренінговому центрі.

Важливий складник реалізації проекту – тренінги (групові та індивідуальні) для користувачів бібліотеки. Тренінги проводяться за різними тематичними напрямками, а саме:

- читання як складник розвитку особистості (популяризація можливості нових форм читання);
- історія книги та бібліотек (за книгою Маршалла Маклуена „Галактика Гутенберга”);
- робота з новими гаджетами в бібліотеці, практичні заняття.

Серед учасників тренінгів - студенти, вчителі шкіл і викладачі вищих навчальних закладів, літні люди, які охоче навчаються новітнім технологіям.

Популяризація нових форматів читання здійснюється під час проведення масових заходів: презентацій краєзнавчих електронних видань, перегляду графічних, фото-, відеопрезентацій. Наприклад, відбулася презентація електронного видання книги з краєзнавства професора Павла Босого „Роберт Пірс Ельворті. Спроба біографії” (2012 р.) Книга вийшла лише в електронному варіанті, і з дозволу автора її можна використовувати в е-читанках.

Контент, який завантажується на е-читанки для читання – це повнотекстові електронні видання, які знаходяться на веб-сайті бібліотеки; е-книги видавництва „Центр навчальної літератури”; повнотекстової БД „Полпред” і багатьох інших повнотекстових баз даних і онлайн-бібліотек, які надають відкритий доступ до своїх ресурсів.

Використання е-читанок додатково вирішує ще одну проблему, що стосується залучення до лав читачів публічної бібліотеки категорії користувачів з особливими потребами — осіб із вадами зору. Е-читанки

планується використовувати для цієї категорії в якості пристрою для індивідуального прослуховування аудіо-книг.

З вересня 2011 по жовтень 2012 р. е-читачами бібліотеки стали 255 осіб; проведено 10 навчальних тренінгів для бібліотекарів міста та області та 31 тренінг для користувачів, під час проведення яких навчено користуванню електронними пристроями для читання 50 бібліотечних працівників та 560 осіб різного віку відвідувачів бібліотеки.

Облік користувачів, які читають за допомогою е-читанок, ведеться окремо. У читацькому формулярі здійснюється запис про видачу пристрою, вказується його інвентарний номер. Видача документа не фіксується, оскільки немає регламентуючих документів щодо обліку електронних видань.

Застосування е-читанок в бібліотеці дає потрійний ефект — комфортне читання електронних текстів, прослуховування аудіо-матеріалів і перегляд відео, що, в свою чергу, дозволяє значно покращити роботу бібліотеки шляхом надання читачам сучасних інформаційних послуг у більш комфортних умовах.

Бібліотека сучасного суспільства: формування інноваційної політики

*Козлова В.А.,
заступник директора
з наукової роботи
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Нагадаю, що академік Д. Ліхачов, говорячи про роль бібліотек, визначив суть їх існування - "Навіть якщо загинуть університети, інститути, культура може відновитися, якщо є добре організовані бібліотеки".

Всесвітня глобалізація, формування суспільства знань, корпоративне співробітництво (партнерство) – ці тенденції визначають розвиток інформаційних закладів у майбутньому. До бібліотек сьогодні висуваються нові вимоги, які включають широке використання інновацій, вимоги якості, повноти і оперативності задоволення інформаційних потреб громадян, зміна професійної свідомості бібліотечних працівників.

Якими є і повинні бути бібліотеки сьогодні?

Кардинальні зміни в суспільстві, посилення демократичних процесів у житті країни, впровадження інформаційно-бібліотечних технологій визначили нові пріоритети та орієнтири в діяльності публічних бібліотек.

Вони сьогодні переросли статус культурно-просвітніх закладів, поступово перетворились на бібліотечно-інформаційні центри, центри забезпечення безперервної освіти, адаптації та самореалізації людини в сучасних умовах.

Сучасна діяльність публічних бібліотек характеризується переходом від режиму функціонування до режиму розвитку в форматі нових вимог суспільства. Реалізація бібліотеками гнучкої інноваційної, соціокультурної, маркетингової політики, орієнтація на потреби користувачів – все це забезпечує реальну можливість трансформації бібліотек в прогресивні, дієздатні, необхідні суспільству інституції.

Правовою основою для управління діяльністю бібліотек є документи державного рівня:

Закони України „Про культуру”, „Про бібліотеки і бібліотечну справу”, Концепція державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи „Бібліотека - XXI ”, Постанова Верховної Ради України „Про

впровадження мораторію на закриття державних і комунальних закладів культури у сільській місцевості”, постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.2011р.№ 1271 „Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності”, підсумкові документи парламентського Комітету з питань культури і духовності та засідання Гуманітарної ради при Президенті України.

Документи обласного рівня: Програми розвитку Кіровоградської області на 2011-2015 роки „Центральний регіон - 2015”,

Розпорядження голови Кіровоградської облдержадміністрації „Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 роки”.

З розвитком інформаційних технологій, бібліотеки змушені трансформувати свою діяльність, надаючи доступ не лише до власних ресурсів, але і до світових ресурсів Інтернет. Таким чином, сьогодення бібліотека - це бібліотека інформаційного суспільства, яка несе в собі генеруючу і просвітницьку місію. З наданням нових сервісів місцевій громаді, відбувається притік до бібліотеки все нових категорій громадян, які мають потребу в навчанні з різних напрямків їх життєдіяльності.

Постає питання: яким чином у сучасній ситуації організувати роботу бібліотеки, щоб вона відповідала інтересам місцевої громади, продовжувала займати належне місце в соціокультурній інфраструктурі свого регіону?

Покажу це на прикладі обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського, яка сприйняла сьогоденну ситуацію як період активних змін, трансформацій, нових підходів до визначення своїх основних функцій. Бібліотека поступово стає не тільки центром доступу до інформації, а й центром комунікації, культури, дозвілля, поширення правових знань, реалізації соціально-гуманітарних проектів, намагаючись стати більш близькою і потрібною для різних категорій населення. Бібліотека - це і арт-студія, і центр для спілкування, і місток, що пов’язує з рідними (скап-зв’язок), і навчальний заклад, і незамінний ресурс для людей похилого віку та громадян з обмеженими можливостями.

Нам, бібліотечним фахівцям, як нікому іншому, добре відомо, що сьогодні криза читання стала сучасною проблемою світового рівня. На цю проблему в Україні звернули увагу практики і науковці ще декілька років тому, але й досі немає стратегії її розв’язання. Розроблено поки що тільки концепцію, але це, як відомо, система поглядів – не більше.

Останнім часом ми проголошуємо, що саме через книгу людина залучається до національної й світової культури, що сучасні публічні бібліотеки є інформаційними та соціокультурними центрами у своїх регіонах і це відповідає вимогам суспільства. Вони роблять усе можливе і не можливе для того, аби залучити населення до читання. Проте суспільні зміни, фінансова криза негативно позначилася на комплектуванні бібліотек новими виданнями.

І тут на допомогу прийшли новітні інформаційні технології, які стрімко ввірвалися в наше життя. З'являються електронні видання, а також різноманітні пристрої, які дають змогу їх прочитати. З минулого року у бібліотеці діє проект „Читаємо в новому форматі”.

Подоланню кризи читання сприяють і електронні бібліотеки, створення яких, безперечно, є перспективним.

Упровадження інновацій у бібліотеці – це процес не тільки творчий, а й відповідальний.

ОУНБ ім.Д.І.Чижевського заявила про себе у віртуальному просторі у 1999 році, першою серед регіональних бібліотек та, навіть, серед обласних - створенням власного веб-сайту. За 13 років існування наш сайт досяг визнання і популярності серед користувачів Всесвітньої Мережі. У 2000 році його вже було визнано найкращим серед бібліотечних в Україні.

З розвитком новітніх технологій і поступовим переходом до WEB 2.0, бібліотека стала ближчою до користувачів через власний блог, де з'явилася можливість вільно спілкуватися, обговорювати події та заходи, коментувати дописи.

Блог бібліотеки створено й на одному з найпотужніших серед ЗМІ обласних сайтів – газети „Україна-Центр” <http://uc.kr.ua/blogs/page/2/>

Буквально через кілька років було створено сторінку бібліотеки у всесвітній мережі Фейсбук <http://www.facebook.com/pages/KirovohradOUNB/192961784083795>

Це дало можливість спілкуватися з друзями, обмінюватися думками й оперативно дізнаватися про заходи, які відбуваються у бібліотеці.

Понад 5 років давнім і надійним партнером бібліотеки став сайт медіа-групи „Весь Кіровоград” <http://www.kirovograd.net/shortly/archive>, де постійно розміщуються інформації про діяльність бібліотеки.

Можна назвати ще партнерів бібліотеки, які висвітлюють діяльність ОУНБ ім.Д.Чижевського:

<http://novosti.kr.ua/index.php/news/culture>

<http://mozhlyvosti.in.ua/category/reg-provedennya/k-rovogradska-oblast>

<http://week.kr.ua/category/kultura-2/>

<http://www.ugorod.kr.ua/news/>

<http://gre4ka.com.ua/> , до речі в цьому Інтернет-виданні постійно друкується афіша бібліотечних заходів на наступний тиждень.

Серед більш живої форми спілкування в Інтернеті є і дописи на форумах. ОУНБ представлена на найбільш популярному серед кіровоградців та жителів області форумі -Р.К.С.
<http://forum.rks.kr.ua/about24575.html>

Не можна не загадати про сайти місцевих ЗМІ, зокрема КОДТРК, які розміщують на головних сторінках випуски новин, де дуже часто йдуть сюжети про заходи в бібліотеці, тож подивитися їх можна у будь-який зручний час.

Загалом можна сказати, що бібліотека досить впевнено почуває себе у Всесвітній мережі, вона стає ближчою до користувача і більш відкритою для усіх громадян, які на цих сайтах мають можливість висловити своє ставлення до інформацій, які подає наша бібліотека.

Отже, в організації обслуговування користувачів бібліотека відходить від традиційних, консервативних форм, а все ширше використовує інтерактивні, інноваційні підходи.

„Бібліотека йде в люди” – така форма останні роки стала популярною: бібліофестивалі та літні читальні зали під відкритим небом, „Єврофести”.

Досить успішною стала щорічна Програма літнього відпочинку дітей в ОУНБ ім. Д.І.Чижевського „Бібліотека - острів фантазії і творчості”, у якій в минулому році взяли участь понад 5 тисяч мешканців обласного центру. Цьогорічна програма обіцяє бути ще більш яскравою і різноманітною: творчі зустрічі, інтелектуальні ігри, майстер-класи з технік українського народного мистецтва, красназвчї відео-презентації та веб-екскурсії, кіно-відеоперегляди тощо.

Найбільш яскраво висвітлені інноваційні заходи бібліотеки в телесюжетах.

Майбутнє бібліотеки в суспільстві визначає персонал.

Тут можна згадати цитату знаменитого письменника А. де Сент-Екзюпері „Що стосується майбутнього, то нашим завданням повинно бути не його передбачення, а його здійснення”. То ж і бібліотекарі мають працювати на перспективу, не говорити про майбутнє, а наближати його своїми зусиллями, свідомо і професійно сприймати зміни та пропонувати користувачам такі послуги, що викличуть їх здивування, будуть неочікувано новими, корисними та приємними.

Бібліотеки постійно змінюються на вимогу громади. Ці зміни стають можливими через постійний фаховий розвиток, запровадження прогресивних методик. На сьогодні найновіші методики безперервної

освіти різних категорій громади пропонує Регіональний тренінговий центр, що діє при ОУНБ в рамках програми “Бібліоміст”. 500 працівників бібліотек, які пройшли ці навчання, тепер позиціонують себе по-новому, більш впевнено працюють з електронною інформацією, вирішують професійні питання з місцевою владою, вільно орієнтуються в пошуку даних на різних носіях.

В рамках цієї програми відбулися зрушення в матеріально-технічному оснащенні, освоєнні новітніх технологій, об’єднанні громади навколо бібліотек - це продемонстрували проекти, що втілюються за програмою “Бібліоміст”. На сьогодні відкрито 41 Інтернет-центр, планується відкрити у цьому році ще 13. І зараз найважливіше завдання – залучити якнайбільше бібліотек-філій до проектної роботи та впровадження інновацій.

Важливою тенденцією останніх років є посилення соціального спрямування в роботі сучасної публічної бібліотеки. Наприклад, реалізація проектів правового спрямування (мережа ПДГ- про це буде окрема розповідь), проекти, спрямовані на розвиток громадського сектору, об’єднання місцевої громади навколо соціально-важливих ініціатив. У цій діяльності себе проявили як ОУНБ (Повагу та знання – літнім жінкам), так і регіональні бібліотеки: Бобринецького, Гайворонського, Долинського, Маловисківського, Новгородківського, Новомиргородського, Онуфріївського, Олександрівського, Олександрійського, Новоукраїнського районів, міст “Знам”’янки, Олександрії та Світловодська) та ін.

Раніше бібліотеки не займалися такою діяльністю, нині ж вони переорієнтовують свою роботу і розширюють функції, працюючи не тільки як інформаційні заклади. Бібліотеки стали майданчиком для цікавих зустрічей, спілкування, навчання представників громадських організацій, творчих спілок, національних товариств. А бібліотекар-краєзнавець стає соціальним лідером у місцевому співтоваристві.

Надзвичайно важливу роль при вирішенні правових, фінансових, професійних питань з представниками органів влади різних рівнів відіграє адвокаційна діяльність кожної бібліотеки. Одним із потужних адвокаційних заходів саме для сільських бібліотекарів став Форум. У цьому році ми будемо проводити 2-й Форум с-б, і нам потрібно так попрацювати, щоб визначитись самим та довести місцевій владі модельний формат діяльності с.б. (тобто якими вони мають бути – сучасними, доступними, комфортними, автоматизованими і т.ін.).

Ми з вами знаємо, що залишаються проблемними питання, які характерні для всіх бібліотек України та потребують вирішення на державному рівні, а саме: загальнодержавна політика фінансування за

залишковим принципом; складний стан матеріально-технічної бази (відсутність у багатьох сільських бібліотеках опалення, проблеми з електромережею, які найбільш гостро проявилися при підготовці бібліотек до реалізації програми „Бібліоміст”); диспропорція у забезпеченні сучасними виданнями та технологіями мешканців міста і села.

Сьогодні користувачі не згодні приходити в холодну, неопалювану, непривабливу бібліотеку із застарілим обладнанням. Вони вимагають комфортних умов, сучасної ресурсної бази, новітніх послуг, прогресивних технологій. Саме такі бібліотеки будуть відвідуваними і визнаними в громаді.

У зв'язку з цим необхідно прийняти державну програму підтримки і розвитку бібліотек України; забезпечити захищеність статей бюджету щодо придбання книжкових і періодичних видань, електронних документів; удосконалити нормативно-правову (оскільки відсутні реальні критерії оцінки якості отриманих результатів) та технологічну базу діяльності бібліотек усіх рівнів.

Тільки комплексні дії, більш широке партнерство і підтримка з боку влади, депутатського корпусу та громади дозволять бібліотекам розвиватися інноваційно, творчо, стати сучасними, дієздатними, необхідними суспільству закладами культури.

Відкрита бібліотека, що дивує... або „... квітуча Україна” в Кіровоградській ОУНБ ім. Д.І.Чижевського

*Ткаченко О.В.,
заступник директора
з основної роботи
ОУНБ ім. Д.Чижевського*

Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. Чижевського є на сьогодні головним інформаційно – культурним центром в регіоні. Про це говорить звичайна статистика, яка свідчить про те, що протягом останніх п'яти років у нас проходить щонайменше 1000 культурно – просвітницьких і мистецьких заходів щорічно, які відвідує майже кожен четвертий мешканець нашої області. Одним з останніх цікавих і резонансних заходів, що відбувся 26 листопада 2012 року, стала зустріч з відомим і популярним українським письменником Андрієм Курковим, людиною, яка побачила світ і бібліотеки світу. На моє запитання щодо того, якою має бути сучасна бібліотека в наших умовах існування?, автор багатьох творів, перекладених майже 35 мовами світу, – відповів так: „... Бібліотека не може бути сучасною в умовах, в яких вона працює в Україні сьогодні. Треба змінювати умови на краще, тоді і бібліотека буде кращою і сучасною.” Але, на думку письменника, бібліотека в Україні має рухатися у бік активізації соціально – культурної діяльності, ставати центром реалізації нових цікавих креативних проєктів, центром зустрічі і комунікації, центром поєднання різних видів інформації, мистецтва і культури. Бібліотеки мають відходити від своєї академічної належності, бо життя показує, що такий шлях – шлях в нікуди...

Дуже приємно було почути від відомого письменника слова підтвердження багаторічного стратегічного курсу нашої бібліотеки. Саме в такому напрямку багато років рухається персонал ОУНБ ім.Д.І.Чижевського на чолі з директором Оленою Гаращенко, втілюючи в життя нові цікаві проєкти як з розвитку новітніх технологій в бібліотеці, так і культурно-мистецькі проєкти. Двадцять років тому, коли поставало питання щодо існування бібліотек в умовах тотальної кризи, ми зрозуміли, що єдиний шлях бути успішною – зміна курсу у роботі бібліотеки у напрямку соціо - гуманітарної і культурно - комунікативної функцій, розвиток проєктної діяльності у співпраці з творчими спілками та громадськими організаціями.

Ця думка відомого письменника і шлях розвитку нашої бібліотеки цілком підтверджується і спрямуванням міжнародної бібліотечної

спільноти, вектори розвитку якого були проголошені в доповіді Президента ІФЛА Інгрід Прент на 78-й Генеральній асамблеї у серпні цього року в Гельсінкі. У своїй доповіді пані Інгрід наголосила на новій місії бібліотек:

- інклюзивна, коли бібліотека знаходиться в центрі процесу демократизації доступу до інформації для всіх людей, незалежно від їхнього етнічного походження, релігійного віросповідання, віку або мови;

- зміни, коли ми можемо буквально змінити життя людей, ставши не лише центрами для саморозвитку, освіти і читання, але місцем зібрання людей, що сприяє соціальній взаємодії і діалогу між народами та їхніми сусідами;

- інновації, коли ми використовуємо креативний підхід, реалізуючи очікування наших користувачів;

- і, нарешті, злиття ресурсів та ініціатив для нашого об'єднання в сфері інформаційних професій.

Багаторічні напрацювання у соціо-культурній діяльності дають нашій бібліотеці сьогодні можливість ініціювати і реалізовувати цікаві креативні проекти. Найбільш резонансним протягом останнього року став глобальний фотомистецький проект «Моя квітуча Україна», мета якого - ознайомлення кіровоградців та гостей міста з мальовничими куточками усіх регіонів України через цикл фотовиставок. Ініціатива у створенні подібного проекту належала бібліотеці, а авторська ідея – члену Національної спілки фотохудожників України Сергію Зайцеву (м. Кривий Ріг). Протягом року роботи над проектом склалась команда однодумців, яка показала яскравий приклад наполегливої і творчої партнерської співпраці. Коли ми ініціювали цей проект, навіть не здогадувались, яка популярність і успіх його очікують. Проект, присвячений 20-річчю Незалежності України, відкрився 23 серпня 2011 року першою виставкою - „Крим”, яка презентувала глядачам неповторні краєвиди, побачені українськими фотографами та професійно відтворені засобами фотомистецтва. Кримська серія представляла природу не лише у літньому різнобарв'ї, на світлинах глядачі побачили і Крим весняний, і осінній, і зимовий. І кожної пори року він інший, але незмінно чарівний.

Проект був офіційно презентований широкому загалу бібліотечної спільноти у вересні 2011 року під час проведення Міжрегіональної науково-практичної конференції «Миротворче значення бібліотеки у формуванні толерантності і духовності суспільства», яка присвячувалася соціальному партнерству бібліотек і громадських організацій. Цей проект – доказ успішного соціального партнерства бібліотеки з Кіровоградською обласною організацією Національної

спілки фотохудожників України та Міжрегіонального об'єднання фотографів (м. Кривий Ріг).

Під час роботи конференції відкрилась чудова друга експозиція з циклу виставок – авторський проект Сергія Книша, фотографа з м. Кривий Ріг, «Гуцулія». Цього разу кіровоградцям був представлений погляд на Українські Карпати авторів з різних регіонів України, що сформувало небувалу за широтою сприйняття, різнопланову, різноментальну композицію виставки, доповнену до того ж численними етнічними інсталяціями (гуцульські ліжники, автентичний посуд, інші предмети побуту). Карпати постали перед глядачем у всьому розмаїтті барв: величавої природи, приголомшливих пейзажів, різнопланових жанрових побутових сценок та чудових портретів місцевих жителів – все це загалом створювало відчуття повного проникнення, заглиблення у надзвичайно цікаву і своєрідну дійсність – світ Карпатського високогір'я.

Концепція проекту передбачала не тільки щомісячну зміну експозицій і відкриття нового регіону України, популяризацію туристичної і культурної спадщини України від Закарпаття до Сходу через роботи кращих фотомитців, але й творчі зустрічі з видатними фотохудожниками, презентації портфоліо майстрів, проведення майстер – класів, навчальних студій від кращих фотографів у Кіровоградській ОУНБ ім.Д.І.Чижевського.

Саме такою стала презентація третього проекту з циклу виставок «Моя квітуха Україна» - „Київ”. Фотохудожники Київщини презентували фотовиставку, яка відображає незвичний погляд авторів на нічне місто та його підземелля. У такій концептуальній формі Київ був представлений вперше. Під час презентації відбулась творча зустріч і майстер – клас від видатного київського фотомитця Олега Жарія “Цифровая HDR-фотография и панорамная съемка. Практическое руководство по созданию впечатляющих фотографий». Зустріч зібрала чимало зацікавлених слухачів, чим приємно вразила автора.

Наступний регіон, який завітав зі своєю фотомайстерністю та творчими зустрічами до нашої бібліотеки, був „Поділля. Вінницький проект.” Фотохудожники з Вінниччини не тільки представили глядачам прекрасну, неповторну красу Поділля, його етнографічну самобутність, побут і життя людей через жанрові і портретні роботи, але й ознайомили кіровоградців та гостей міста з талановитим поетом і бардом Анатолієм Секретарьовим, який вперше здійснив переклади поезій Йосипа Бродського українською мовою.

З південним теплом, щирими посмішками фотохудожники-одесити приїхали в наше засніжене місто 20 січня, щоб запросити кіровоградців у гості до Одеси. Приперчена одеським колоритом презентація

перетворила відкриття фотовиставки „Одеса і одесити” на справжнє дійство. Святкової атмосфери додав виступ юних танцівниць зі студії «Яхад», які виконали один з народних єврейських танців. Власне почесні гості презентації - голова Одеської обласної організації Національної спілки фотохудожників України Олег Куцький, фотохудожник, фотожурналіст, член Національної спілки фотохудожників України Борис Бухман були одностайні в тому, що проведення такої фотовиставки у бібліотеці є яскравим, сонячним подарунком кіровоградцям і гостям міста. Одеська експозиція збирала багато різних напрямків фотографічного мистецтва і технік його виконання: чорно-білі фото, кольорові фотографії, фотоколажі, аналогові та цифрові фотороботи, об’єднані темою південного міста. І саме це потрібно глядачеві, саме тому виставка була яскравою і різноманітною, викликала шквал емоцій – як щире захоплення сценками пляжу і Привозу, так і спонукання до роздумів про вічні філософські теми, як-то пошук сенсу життя.

В рамках візиту одеситів у відділі мистецтв бібліотеки відбулися два майстер-класи: від фотохудожника, члена Національної спілки фотохудожників України Олега Куцького, який представив електронний фотоальбом „Одеса з гелікоптера” та розповів про особливості аерозйомки. А Борис Бухман поділився секретами досвіду жанрової фотозйомки і запропонував подивитися на маленьку Одесу в Нью-Йорку та Ізраїлі. Презентація пройшла у надзвичайно теплій та невимушеній, дружній атмосфері і стала справжнім святом фотомистецтва.

Наступним регіоном, який відкрили для себе кіровоградці – козацький край Запорозьких степів. Голова Запорізької обласної організації НСФХУ Заслужений працівник культури України Олег Бурбовський зазначив під час відкриття фотовиставки: «Мені надзвичайно приємно бути у Кіровограді і відкривати регіональний тур виставки «Моя квітуча Україна. Запоріжжя». Ми цінуємо те, що Кіровоград є першим містом, куди завітала виставка саме у такому форматі. Це дасть змогу кіровоградцям і гостям міста насолодитися колоритом одного з найбільших адміністративних, промислових і культурних центрів півдня України. Мені приємно, що Запоріжжя у понад 100 світлинах представлене з різних точок зору – як індустріальний центр держави і як славетна історія козацької вольниці, як унікальний острів Хортиця.» Запалу і драйву презентації надали учасники групи „Гопак” обласного осередку Всеукраїнської федерації рукопашу, які завзято представили бойовий гопак. Тим паче, що це було в душі спортивного Запоріжжя і козацтва, яке відоме у всьому світі!

Разом із запорожцями до нас приїхав і полтавчанин, відомий фотохудожник, журналіст, Заслужений працівник культури України Едуард Странадко, який провів творчу зустріч та майстер-клас "Творча фотографія".

У березні естафету фотовиставок підхопив Харків з його знаменитою фотографічною традицією. „Харків у перспективі часу” – так назвали свою виставку 10 харківських фотохудожників, які представили десять поглядів на фотографію, десять різних думок і десять індивідуальних стилів, об'єднаних однією пристрасною - класичною (творчою) художньою фотографією. Глядачам була надана можливість познайомитися з містом Харковом і Харківщиною через культурну фотографічну спадщину, виражену в творчих роботах учасників виставки.

В програмі презентації відбулося кілька цікавих творчих зустрічей. Член Ніціональних спілок фотохудожників України і Росії Володимир Оглоблін представив слайд-шоу про актуальне життя Магадану (Росія). Фотохудожник Олексій Самойленко представив два слайд-шоу: „Новий 2012 рік у Харкові” та про Опукський природний заповідник, які віртуально перенесли присутніх в найвіддаленішу точку на карті України та дали можливість побачити Кіммерійські землі.

Восьма фотовиставка, представлена в рамках проекту, була присвячена Сумам. Ця виставка мала назву «Сумський калейдоскоп» і відкрилась в травні в рамках низки заходів І Бібліофестивалю на Великий Перспективній і зібрала чимало глядачів. 25 майстрів з різних сумських фотоклубів представили свою багатожанрову творчість, передали настрій і колорит Сумщини та її мешканців.

У жаркий липневий день відкрили свою експозицію найближчі сусіди – дніпропетровці. Про концепцію та формування фотоекспозиції розповіли Сергій Дубільер та автор проекту «Моя квітуча Україна» Сергій Зайцев. Щоб спробувати відтворити "портрет" Дніпропетровщини, організатори зібрали близько сотні світлин, зроблених дніпропетровськими фотографами. Поруч з мінорними та романтичними світлинами представлені і суворі та сумні. Фотографії з вираженою композицією у межах цієї виставки гармонійно знаходилися поруч з такими, що зроблені нібито випадково. Але ж всі ці фотографії об'єднує дуже помітна спільна риса- вони чесні та щирі і зроблені не на замовлення, а від душі, за покликом серця. Тому й портрет Дніпропетровщини склався трохи незвичний, не схожий на стандартний набір яскравих листівок із зображеннями вулиць, монументальних споруд, великих парків, набережної та фонтанів. Цей портрет дуже суб'єктивний, бо, розповідаючи про рідне місто, кожен з фотографів розповів ще й про себе. В рамках проекту майстер - клас для початківців

провів фотограф, журналіст і викладач фотошколи, член НСФХУ Сергій Дубільєр. Протягом майже 4 - х годин учасники уважно освоювали абетку фотографії і те, без чого фотошедевр ніколи не вийде. А наступного дня відбулися практичні заняття на вулицях Кіровограда, де усі бажаючі слухачі мали змогу реалізувати набуті теоретичні знання. Цей фото-майстер-клас зібрав понад 40 осіб, які дуже дякували організаторам та фотомайстру за прекрасний подарунок!

Підсумком першого року подорожей квітучою Україною став I Всеукраїнський фотофестиваль «Кіровоградщина», під час урочистого відкриття якого всі присутні отримали чудовий подарунок – концерт муніципального камерного хору під керівництвом хорового диригента, Заслуженого діяча мистецтв України, почесного громадянина Кіровограда Юрія Любовича та мали змогу ще раз повернутися до хвилюючих моментів відкриття фотовиставок протягом року. Регіон за регіоном йшов показ родзинок - Крим, Одеса, Харків, Запоріжжя, Суми, Дніпропетровщина, і знову пригадувались емоції та особливості кожної презентації.

Програма фотофестивалю була дуже насиченою і різноманітною. У відділі рідкісних і цінних документів відбулася презентація ретровиставки фотоапаратури ХХ століття з колекції члена Національної спілки кінематографістів України, Заслуженого діяча культури Польщі Володимира Мошинського, у відділі мистецтв експонувалась ексклюзивна фотовиставка одного дня „Елисаветградские дамы и кавалеры. Городской салонный портрет XIX – нач. XX веков» з приватної колекції члена Національної спілки краєзнавців України Юрія Тютюшкіна і всі, хто її переглянув, був надзвичайно вражений старовинними фотографіями кращих фотосалонів Єлисаветграда. Ця фотовиставка стала родзинкою круглого столу „Історія фотомистецтва та фотожурналістики на Кіровоградщині. Популяризація сучасного фотомистецтва”. Засідання круглого столу мало на меті порушити питання про необхідність дослідження історії фотосправи на Кіровоградщині та окреслити шляхи роботи в цьому напрямку. Основним лейтмотивом круглого столу стала тема збереження культурної спадщини фотомистецтва для наступних поколінь, примноження та розвиток кращих традицій задля створення духовних цінностей історії рідного краю. А у відділі документів іноземними мовами в цей час проходив фото-майстер-клас „Основи еспонетрії”, який проводив фотограф, журналіст і викладач фотошколи, член НСФХУ Сергій Дубільєр. Проведення майстер-класів стало уже доброю традицією, а другий від визнаного майстра був вже очікуваним і знову зібрав понад 40 осіб. Практичні заняття з цієї теми відбулися на виїзному пленері наступного дня в селах Розумівка та Миколаївка

Олександрівського району, відомих як родинне гніздо Раєвських. Вперше в історії фотоплерів був проведений майстер-клас просто неба, на якому всі учасники ознайомилися з портфоліо майстрів фотомистецтва.

10 регіонів України, 1105 робіт 215 авторів, з яких понад 100 є членами Національної спілки фотохудожників України та лауреатами численних міжнародних фестивалів і конкурсів, творчі зустрічі, майстер-класи, ознайомлення з культурною і туристичною спадщиною областей України – від Заходу до Сходу, - такий невеликий екскурс в минуле під час урочистого відкриття фестивалю нагадав про швидкоплинність часу і про величезну роботу, проведеною працівниками бібліотеки і невеличкою групою ентузіастів – фотографів на чолі з автором і меценатом Сергієм Зайцевим. Проект став рекордним не тільки за кількістю учасників та фоторобіт, але й за кількістю глядачів: у стінах бібліотеки за рік фотовиставки переглянули понад 50 тисяч мешканців та гостей Кіровограда, а он-лайн версії виставок на веб-сайті обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського та на інформаційному порталі Національної спілки фотохудожників України „Все о фотографии в Украине” - понад 500 тисяч Інтернет-глядачів з різних куточків світу.

Такий успіх проекту не залишився поза увагою і міжнародних представництв. Цьому сприяла і масштабна інформаційна і медіа-підтримка проекту, яку проводила бібліотека у тісній співпраці з регіональними і всеукраїнськими ЗМІ, в тому числі інформаційними Інтернет - порталами. Проект Глобальний цикл фотовиставок «Моя квітуча Україна» був відібраний Міжнародною Радою наукових досліджень та обмінів IREX на конкурсній основі з понад 150 проектів громадських організацій з усієї України, які у партнерстві з бібліотеками розвивають місцеві громади і є надзвичайно соціально важливими, для представлення його світовій спільноті на Ярмарку бібліотечних інновацій в Українському Домі (м. Київ) в травні місяці 2012 року. Фотопроект викликав великий резонанс у відвідувачів. В Києві його представляли автор і меценат Сергій Зайцев та відповідальний секретар Кіровоградської обласної організації НСФХУ Сергій Гусарченко, на якому знаходилася вся виконавча місія з організації фотовиставок. Великим попитом серед присутніх користувалася чудова рекламна продукція фотопроекту - постери, флаєри, візитівки, а також каталоги виставок „Харків у перспективі часу” і „Сумський калейдоскоп”. Фотомайстри мали змогу розповісти про концепцію проекту в співпраці з бібліотекою, обмінятися контактними даними з колегами та представниками інших громадських організацій, а також отримали пропозиції від регіональних відділень

НСФХУ щодо подальших проектів – експозицій в обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д.Чижевського. Інноваційна діяльність колективу бібліотеки була відзначена Почесною грамотою Міністерства культури України за вагомий особистий внесок у створення духовних цінностей та високу професійну майстерність, а також за розвиток місцевих громад в успішному соціальному партнерстві.

Ось так наш фотопроєкт отримав своє друге дихання. До організаторів надійшло багато нових цікавих пропозицій, які дали змогу не завершити цей проєкт одним роком, як це передбачалось на його початку, а продовжувати принаймні ще рік. «Моя квітуча Україна» впевнено крокує залами Кіровоградської обласної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського і виконує величезну гуманітарну, мистецьку і патріотичну місію – об'єднує усі регіони нашої чудової країни в самому її центрі - географічному та інформаційно – культурному. Але головна значимість цього проєкту полягає у відкритті нового і прекрасного для усіх бажаючих громадян, у розкоші спілкування з цікавими творчими особистостями, в залученні до бібліотеки нових користувачів і глядачів, які залишають свої відгуки під час відвідування виставок і заходів. Майже всі відгуки говорять про важливість і необхідність таких проєктів у бібліотеках, які роблять бібліотеку відкритою, привабливою, цікавою, сучасною і успішною, такою, що здатна дивувати.

Залучення інвестицій та впровадження інформатизації в роботу закладів культури області на прикладі роботи бібліотек міста Кіровограда та інших у Всеукраїнській програмі "Бібліоміст"

*Дубина Л.О.,
головний бібліотекар
відділу науково-методичної роботи
і соціологічних досліджень*

Мережа публічних бібліотек області збільшилась на Ісільську бібліотеку і нараховує 579 закладів: 3 обласні бібліотеки, 576 публічних, в т.ч. 466 сільських бібліотек. Рішенням Веселівської сільської ради Олександрівського району від 10.01.2012 року № 64 на підставі Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні” відкрито Веселівську сільську бібліотеку.

З червня 2010 року бібліотеки області беруть участь у Всеукраїнській програмі „Бібліоміст” — партнерській роботі IREX (Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів), USAID (Агентства США з міжнародного розвитку) та Міністерства культури України, на підтримку якої Фондація Білла та Мелінди Гейтс надала грант на суму 25 мільйонів доларів США.

Завдання програми „Бібліоміст” - допомогти бібліотекам ефективніше задовольняти потреби місцевих громад завдяки навчанню та використанню сучасних технологій. Для цього необхідно обладнати бібліотеки технікою, навчити бібліотекарів користуватися новітніми технологіями.

У перших двох раундах конкурсу „Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету” в рамках Всеукраїнської програми „Бібліоміст” отримали перемогу бібліотеки 8 регіонів області: Новоукраїнського, Олександрійського, Маловисківського, Долинського, Олександрівського районів та міст Олександрії, Кіровограда, Світловодська. Доступ до Інтернет – ресурсів отримали 30 бібліотек, з них 15 сільських.

Переможцями другого раунду конкурсу стали наступні бібліотеки: Олександрійський район (ЦРБ, Ізмайлівська, Новопразька, Приютівська, Головківська, Березівська бібліотеки-філії); Маловисківський район (Маловисківська районна бібліотека, районне відділення для дітей, Смолінська №1); Долинський район (районні бібліотеки, Антонівська, Марфівська, Маловодянська, Новогригорівська

сільські бібліотеки); Олександрівський район (районні бібліотеки, Івангородська, Цвітненська, Розумівська, Красносільська, Несватківська сільські бібліотеки); бібліотеки Кіровоградської міської ЦБС (ЦМБ, філії № 8,12,16) та Світловодської міської ЦБС (ЦМБ, філії №3,7,8).

Як наслідок, у 2011 році відкрились: 5 Інтернет-центрів в Олександрійському, 2 у Маловисківському, 4 в Долинському, 5 в Олександрівському районах, по 3 в бібліотеках-філіях Світловодської та Кіровоградської міських централізованих бібліотечних систем.

Працівники бібліотек 13 регіонів області у 2011 році подавали заявки на участь у конкурсі III раунду програми „Бібліоміст” „Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету III”. Переможцями конкурсу стали бібліотеки Гайворонського району: 2 районні та Заваллівська бібліотека-філія №10; Голованівського району: 2 районні, Межирічківська сільська бібліотека, Побузька міська бібліотека для дорослих, Побузька міська бібліотека для дітей, Пушківська сільська бібліотека; Бобринецького району: районна бібліотека для дітей, Витязівська сільська бібліотека, Федіївська сільська бібліотека (всього 11 бібліотек). Комп'ютерне обладнання бібліотеки отримують в липні-серпні 2012 року.

Станом на 1.04.2012 р. комп'ютерну техніку мають 111 бібліотек разом з обласними (19% від загальної кількості), які налічують 477 одиниць. З них у сільській місцевості 34 бібліотеки (7,3% від загальної кількості) мають 59 одиниць комп'ютерної техніки.

За I квартал поточного року кількість бібліотек, що мають комп'ютерне обладнання, збільшилася на 3 одиниці, а кількість комп'ютерної техніки збільшилась на 20 одиниць.

За бюджетні кошти придбане комп'ютерне обладнання для Братолюбівської та Суходольської сільських бібліотек Долинського району, а також для Компаніївської центральної районної бібліотеки.

Глинянська сільська рада Добровеличківського району передала комп'ютер для користування Новоглинянській сільській бібліотеці..

За рахунок бюджетних коштів придбано 16 комп'ютерів для бібліотек Кіровоградської МЦБС.

Підключені до мережі Інтернет 88 бібліотек, в т.ч. в сільській місцевості – 24 бібліотеки.

Станом на 1 січня 2012 року мають свої веб-сайти 23 центральні районні та міські бібліотеки, за винятком Ульяновського та Устинівського районів.

Бібліотеки-учасниці програми “Бібліоміст” двох раундів отримали 86 комп'ютерів та 86 веб-камер, 23 принтери та 23 сканери на загальну суму 571,49 тис. грн.

Бібліотечні працівники вищезазначених районів пройшли навчання у Регіональному тренінговому центрі (далі – РТЦ) комунального закладу „ОУНБ ім.Д.І.Чижевського” за трьома основними модулями навчання: „Основи комп’ютерної грамотності. Основи роботи в Інтернеті для бібліотечних працівників”, „Нова бібліотечна послуга: використання інформаційних технологій та Інтернету в бібліотеці”, „Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек”.

Додаткові три модулі: „Інтелектуальна свобода та доступність інформації в демократичному суспільстві. Етика бібліотечного працівника”, „Адвокація: представлення інтересів бібліотек”, „Технології Веб 2.0 для бібліотек і користувачів: нові можливості розвитку бібліотечного середовища” бібліотекарі пройдуть протягом календарного року.

Центр облаштований комп’ютерною технікою на загальну суму 62 тис.грн.

За грантовою угодою Проектом передбачено витратити на навчання на 2011 – 2012 роки кошти у сумі 159, 39 тис. грн.

Загалом у навчання бібліотекарів та користувачів інвестовано 158 тис.грн.

Як наслідок навчання у РТЦ протягом 2011 року створили власні веб-сайти: відділ обслуговування дітей центральної районної бібліотеки ім.Д.І.Чижевського Олександрійського району – веб-сайт літературної студії „Паросток”, бібліотеки-філії №12 та №16 Кіровоградської МЦБС, Іванівська сільська бібліотека Новоукраїнського району. Крім того, 29 бібліотек області створили блоги.

Бібліотекарі постійно працюють над впровадженням інноваційних послуг. Наприклад, бібліотека Кіровоградської МЦБС - філія №8, провела скайп – конференції з бібліотекарями Отрадненської та Зерноградської бібліотек Росії, а також з деякими бібліотеками міста Луганська (Україна).

Філія №12 створила „Бюро добрих послуг”, яке допомогло листуватися з посольствами України в інших державах, відсилати листи в сільські ради з приводу паїв на землю, надати пропозиції щодо пам’ятника голодомору у Вашингтоні тощо. Також провела комп’ютерний турнір "2012".

Бібліотекарі Світловодської МЦБС допомагають користувачам в організації он-лайнного пошуку та навігації в мережі Інтернет, у виконанні складних тематичних довідок на пошуковий запит, підготовці вебліографічних списків сайтів з різних питань, наданні доступу до баз даних повнотекстових електронних інформаційних видань, архівуванні відібраних користувачами документів.

Бібліотекарі, які пройшли навчання в РТЦ, проводять тренінги для колег і користувачів. Так, філія №12 Кіровоградської МЦБС проводить тренінги "Основи Інтернет для дітей" та "Спілкування в соціальних мережах" для людей з вадами слуху, філія №16 – уроки-навігації для юнацтва "Принади та небезпеки світової павутини".

За програмою „ Бібліоміст” Олександрівська районна бібліотека для дорослих придбала багатофункціональний пристрій та фліп-чарт для проведення заходів у рамках проекту „Дамо засудженим шанс”.

Бібліотеки області реалізують проекти спільно з громадськими організаціями. Так, Іванівська сільська бібліотека Новоукраїнського району спільно з громадською організацією „Іванівська Веселка” реалізувала проект „Хто володіє інформацією, той володіє світом” за фінансової підтримки Міжнародного фонду „Відродження” в рамках програми „Посилення впливу громадянського суспільства”. Мета проекту: створення на базі Іванівської сільської бібліотеки інформаційного центру доступу до інформації, який сприяє поширенню інформації серед громади про діяльність органів місцевої влади. На веб-сайті сільської бібліотеки розміщено всі документи, прийняті сільською радою.

В рамках цієї програми Олександрійським гендерним інформаційним центром спільно з Олександрійською районною бібліотекою ім.Д.Чижевського реалізований проект „До інформації – без перешкод” на загальну суму 8,0 тис. грн.

В ході реалізації проекту було відкрито інформаційні пункти доступу до інформації в 5 сільських бібліотеках-філіях (Войнівській, Червонокам'янській, Протопопівській, Добронадіївській, Щасливській), які функціонують і після закінчення проекту; здійснено консультування пільгових категорій населення в зазначених селах, поширено інформаційні буклети про способи захисту прав громадян, проведено електронні презентації, круглі столи, години інформування для обраних цільових груп.

Таким чином, бібліотеки області працюють над залученням інвестицій та впровадженням інформаційних технологій, але лише в 11 регіонах області (44%). Необхідно активізувати роботу з проектною діяльністю та проводити заходи, спрямовані на підвищення кваліфікації з даного напрямку бібліотекарів області.

Співпраця з програмою “Бібліоміст”. Залучення інвестицій для інформатизації бібліотек м.Кіровограда

*Тимків С.І.,
директор Кіровоградської МЦБС*

Сьогодні книгозбірні перетворюються в сучасні інформаційні центри. Запроваджуючи в свою роботу нові інформаційні технології, використовуючи Інтернет, вони намагаються створити умови для повноцінного забезпечення інформацією користувачів бібліотек. Із розвитком глобальної інформаційної мережі Інтернет, появою нових нетрадиційних джерел інформації змінюється уявлення про бібліотеку як автономне книгосховище з обмеженим доступом до інформаційних ресурсів. Це зумовлює якісно нову роль бібліотек в сучасному інформаційному просторі.

Автоматизація та впровадження нових інформаційних технологій дозволили бібліотекам МЦБС розширити сферу послуг.

Починали ми з 1 подарованого комп'ютера в 2000р. А вже в 2003 р. за бюджетні кошти було придбано 10 комп'ютерів, за допомогою яких бібліотеки МЦБС розширили сферу послуг. Разом із традиційними бібліотечними послугами ми маємо можливість надавати сервісні послуги: користування послугами Інтернет, друк принтера, сканування, копіювання. Бібліотеки-філії використовують комп'ютерну техніку для створення друкованої продукції бібліотек. А також для впровадження системи ІРБІС.

Для бібліотек, як для загальнодоступного центру інформації, необхідно створення власних інформаційних ресурсів. Починаючи з 2005р працює наш сайт, який є обличчям бібліотек МЦБС у всесвітній мережі, також створили власні сайти бібліотеки-філії №18, 2,16.

А в 2011р. з'явився блог бібліотекаря ЦБ І.Хоменко "Бібліоновичок" та блог «Мир без звуків» для людей з вадами слуху. Блоги є джерелом інформації та сприяють рекламній діяльності бібліотек, поширенню бібліотечних новин, професійному спілкуванню і налагодженню нових зв'язків.

Загалом блоги та сайти системи за 2011р. відвідали 70190 разів, переглянуто понад 200 тисяч сторінок.

В 2011р. бібліотеки МЦБС пройшли відкритий конкурсний відбір і стали переможцями основного раунду конкурсу із використанням вільного доступу до Інтернету від програми «Бібліоміст». До числа щасливчиків увійшли: ЦБ, філії №8, 12,16. До речі, послуги Інтернету в цих бібліотеках безкоштовні для читачів. Це робить інформаційний простір доступним для всіх, а бібліотеки – ще ближчими до населення.

Проект, за який бібліотеки отримали грант, передбачає роботу з людьми, що мають вади слуху. Бібліотеки - переможці отримали від програми «Бібліоміст» 15 комп'ютерів, 4 принтери, 4 сканери і ліцензійне забезпечення, на загальну суму 72 тис. грн.

Проектна діяльність є важливим джерелом залучення інвестицій. Бібліотеки продовжують писати проекти в рамках програми «Бібліоміст», активно інформують про свою діяльність і заходи. Схвальні відгуки про роботу Кіровоградської МЦБС, позитивні коментарі регулярно надходять від Бібліомосту у соціальній мережі Фейсбук. Ми брали участь у конкурсі Бібліомосту – «Влада – друг бібліотеки» і отримали подяку за свою творчу роботу. Але співпрацею з Бібліомостом наша діяльність не обмежується.

Голова благодійного фонду соціальної реабілітації дітей - інвалідів «Єдність» Шаміль Чубаєв надав бібліотекам МЦБС 4 прилади «Монітор-лупа» для людей з вадами зору.

З 2003 року при Центральній бібліотеці успішно працює Інформаційно-ресурсний центр, в якому встановлено 3 комп'ютери і високоякісний зв'язок, діяльність центру допомагає користувачам орієнтуватись в мережі Інтернет, адже ресурси мережі величезні і весь час змінюються. Наша бібліотека на відміну від Інтернет-кафе, надає консультації і стає навігатором інформаційних ресурсів. В 2010р. центр отримав 1 комп'ютер за перемогу в конкурсі «Кращий ІРЦ».

Плідно співпрацюють бібліотеки МЦБС з депутатським корпусом міста.

Так депутат міської ради Вадим Вікторович Дрига в 2011р. зробив поточний ремонт філії №7, подарував меблі та комп'ютерну техніку, оплатив підключення бібліотеки до мережі Інтернет. Бібліотеки-філії №18,19 отримали в подарунок від депутатів своїх округів теж комп'ютерну техніку. А центральній дитячій бібліотеці користувачі подарували 2 комп'ютери. Новинська селищна рада для філії №17 та її користувачів подарувала ксерокс.

Суттєву матеріальну допомогу у вигляді 16 комп'ютерів, 4 ксерокса ми отримали від Промінвестбанку. Хоча техніка не нова, але ми успішно її використовуємо в бібліотеках. В цьому році за бюджетні кошти для системи придбано 16 комп'ютерів.

Залучення інвестицій та комп'ютеризація бібліотек - справа дуже важлива. Бібліотеки повинні іти в ногу з часом і бути не просто книгозбірнею, а сучасним інформаційним центром. Наші досягнення у комп'ютеризації системи – це в першу чергу плідна робота керівництва бібліотечної системи, завідуючих бібліотек та бібліотекарів з налагодження тісних зв'язків з громадськістю, щодо пошуку спонсорів.

Править світом інформація!

Залучення інвестицій та впровадження інформатизації в бібліотеках Олександрійської районної ЦБС

*Чуянова Н.М.,
директор Олександрійської ЦБС*

Для бібліотек Олександрійської районної централізованої бібліотечної системи основна місія - це надання сучасних інформаційно-бібліотечних послуг для громади. Активно використовуючи програмний розвиток, розроблено та реалізовано більше 5-ти бібліотечних програм, спрямованих на розвиток бібліотек, поповнення бібліотечних фондів, просування книги і читання, організацію дозвілля та інших. Та все ж пріоритетом сьогодення є впровадження інвестиційних проектів, які не тільки дозволяють підвищити якість бібліотечних послуг, а й залучити до бібліотек додаткові кошти.

Програма «Бібліоміст», підтримана фондом Біла та Мелінди Гейтс, спрямована на наближення сільського населення до інформаційних джерел, в результаті чого центральна районна бібліотека ім. Д.І.Чижевського та 5 сільських бібліотек – філій, (Новопразька центральна, Приютівська, Березівська, Ізмайлівська, Головківська) отримали 15 комп'ютерів та комп'ютерне обладнання на загальну суму 73,2 тис. грн. Сьогодні бібліотеки, учасниці проекту, успішно запроваджують нові бібліотечні послуги з використанням вільного доступу до Інтернет.

Завдяки програмі «Бібліоміст» здійснилась мрія членів дитячо-юнацької літературної студії «Паросток», що діє при центральній районній бібліотеці ім. Д.І. Чижевського. Створено власний веб-сайт студії www.parostok.ucoz.ua, де студійці мають можливість спілкуватися з однолітками та викладати на сайті свої власні твори, знайомитися з творчістю своїх товаришів.

Інтернет прийшов на допомогу також тим користувачам бібліотек, які шукають роботу. Безробітні мають змогу отримати індивідуальні консультації з пошуку роботи на сайтах працевлаштування, відвідувати тренінги з навчання основ комп'ютерної грамотності.

В Новопразькій центральній бібліотеці–філії створена школа комп'ютерного комфорту, в якій, крім навчання основ комп'ютерної грамотності, дискутують на теми: «Книга чи Інтернет?», «Комп'ютер: помічник чи ворог?», проводяться індивідуальні консультації «Ліки навколо нас», «Шлях до здоров'я», відео - уроки ландшафтного дизайну «Фантазуємо разом».

В Приютівській бібліотеці-філії діють курси комп'ютерної грамотності «З комп'ютером на Ти» для людей пенсійного віку. Проводяться відео-перегляди «Мандруємо Інтернет - галереями світу», інформаційні години «Знати, щоб жити», години спілкування «Етика взаємин».

Ізмайлівська бібліотека-філія стала майданчиком комунікації громади. Відвідувачі бібліотеки мають можливість безкоштовно користуватись соціальними мережами, збагатити свої знання у всіх сферах, отримати реальну матеріальну користь. Створено Інформцентр «Час вчитися», діє Інтернет - приймальня «Щоб пенсіонер почувався впевнено», створено блог фермерів села Ізмайлівка «Господар».

В Березівській бібліотеці-філії організовано службу інформаційного комфорту для майбутніх та молодих мам, надається інформаційна підтримка із соціально-побутових питань, питань виховання дітей. Для пенсіонерів розпочала роботу комп'ютерна академія «Відкрий для себе Інтернет», цікаво проходять віртуальні подорожі «Святі місця України».

В Голоківській бібліотеці-філії для розвитку сільської жінки як особистості, створено інформаційний жіночий центр «Небайдужа жінка – велика сила». Щоб допомогти пасічникам з проблемою реалізації бджолопродуктів проводяться веб-презентації «Інтернет - клубу «Пасічник»» .

Співпраця з програмою «Бібліоміст» дала поштовх для написання нових проектів. І вже з листопада 2011 року по квітень 2012 року ЦРБ, Протопопівська, Бандурівська, Щасливська, Добронадіївська, Червонокамянська бібліотеки-філії спільно з ОГІЦ реалізували проект «До інформації – без перешкод», на реалізацію якого отримано грант на суму 8,0 тис,грн, що фінансувався Кіровоградською обласною організацією ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення» за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

В ході реалізації проекту було придбано ноутбук, відкрито інформаційні пункти доступу до інформації на базі 5 сільських бібліотек-філій, які функціонують і після закінчення проекту; підвищено правову обізнаність щодо своїх прав представників цільової групи проекту (багатодітні та прийомні родини, ліквідатори аварії на ЧАЕС) в кількості –278 осіб, покращено можливості щодо реалізації та захисту їх прав; здійснено консультування пільгових категорій населення в зазначених селах, поширено 421 інформаційний буклет про способи захисту прав; сформовано банк даних нормативно-правових актів для багатодітних та прийомних родин, ліквідаторів та постраждалих від Чорнобильської аварії на ЧАЕС.

Довести інформацію про оновлення бібліотечних послуг, нові інформаційні ресурси, допомагає віртуальний простір та соціальні медіа – це нові відкриті майданчики для реалізації бібліотечних проектів. Сьогодні бібліотеки мають власну веб-сторінку, сторінки в соціальних мережах Facebook, ВКонтакте, Однокласники, власні блоги.

Активна проектна діяльність спонукає бібліотеки району постійно знаходитись в творчому пошуку, розвивати соціальні партнерства, генерувати нові ідеї, співпрацювати із громадою, досліджувати потреби різних цільових груп, ініціювати та впроваджувати нові послуги задля позитивного динамічного розвитку, підвищення іміджу бібліотеки, книги та інформації в суспільстві.

Бібліотеки Олександрівщини: кроки до сучасної бібліотеки

*Роздобудько С.М.,
провідний бібліотекар
організаційно-методичного відділу
Олександрівської бібліотеки
для дорослих*

Зміни в суспільстві зумовлюють визначення пріоритетних напрямків роботи бібліотек. Бібліотечні заклади району є органічною ланкою економічного і соціокультурного життя регіону, важливими центрами інформації, осередками культури, дозвілля і духовності, щоб максимально забезпечити права читачів та споживачів інформації на якісне і своєчасне бібліотечне, інформаційно – бібліографічне обслуговування.

Бібліотеки продовжили роботу по впровадженню комп'ютерних технологій та поповнення парку комп'ютерної техніки: брали участь в міжнародному проєкті «Глобальні бібліотеки: Бібліоміст-Україна» (конкурс «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету II») і вийшли в число фіналістів.

2011 рік приніс нам дуже важливі подарунки:

в рамках програми «Бібліоміст» бібліотеки району поповнили комп'ютерний парк на 15 машин, які обладнані веб-камерами, навушниками та пристроями безперебійного живлення, а також 4 принтерами та сканерами, модемами та комутаторами для створення локальної мережі. З них: 3 машини, принтер та сканер отримала центральна бібліотека, 2 машини – дитяча бібліотека та 10 укомплектованих комп'ютерів і 3 принтери та сканери - сільські бібліотеки.

Всього в рамках програми «Бібліоміст» бібліотеками регіону отримано техніки на суму 73813 тис. грн. (Красносільська, Цвітненська та Несватківська на суми 10684.66, Розумівська та Івангородська та дитяча бібліотеки - на 8958 грн.) Додатково придбано засоби для роботи Інтернет-центрів: районною дитячою бібліотекою - багатофункціональний пристрій (кольоровий) на суму 800.00 за рахунок спонсорських коштів, районною бібліотекою для дорослих - кондиціонер на суму – 5000.00 (за кошти спецрахунку).

Подбали про виконання намічених матеріально-технічних заходів фіналісти програми «Бібліоміст» Розумівська, Івангородська, Красносільська, Несватківська та Цвітненська сільські бібліотеки. У Цвітненській встановлено металопластикові вікна та двері, розширено приміщення (виділено кімнату поряд під книгосховище) і зроблено ремонт бібліотеки, у Розумівській сільській бібліотеці встановлено

металопластикові двері та вікна та зроблено косметичний ремонт приміщення, в Красносільській сільській бібліотеці оброблено металом двері та реконструйовано електромережу, а в Івангородській встановлено грати на вікна за рахунок спонсорів. На реконструкцію електромережі в Цвітненській сільській бібліотеці спонсорами виділено 300.00. За кошти спецрахунку придбано колонки та робочий стіл для Красносільської сільської бібліотеки, а за кошти спонсорів встановлено металопластикові двері в Несватківській сільській бібліотеці.

Виділено кошти на поточні ремонти районних бібліотек.

Для 4 сільських бібліотек придбано технічні засоби для підключення до мережі Інтернет через «Інтертелеком»: антени, модеми, комутатори, стартові пакети та оплачено підключення до мережі Інтернет – Івангородська, Красносільська, Цвітненська, Розумівська, Несватківська бібліотеки. Районною бібліотекою для дітей придбано комутатор на суму 328.00 для створення локальної мережі. Цвітненська, Івангородська та Несватківська сільські бібліотеки отримали від спонсорів меблі.

Продовжується вкладання коштів місцевим самоврядуванням в розвиток бібліотек, у цьому році виділено кошти на ремонт Цвітненської сільської бібліотеки, замінено вікно на металопластикове в родинній світлиці Красносільської сільської бібліотеки. Влучний вислів «Влада інвестує в активного бібліотекаря!» підтверджує життя. Інші сільські територіальні громади зацікавилися проектом і вкладають кошти в розвиток бібліотек – це стало прикладом для інших. На базі інформаційно-ресурсних центрів сільських бібліотек проводяться семінари та наради сільських голів (Розумівка, Цвітне), на екскурсію в модельний бібліотечний заклад приводять учасників семінарів освітян.

Успішно завершилася робота районної бібліотеки в рамках проекту «Дамо шанс засудженим у громаді» (грант 11000 гривень).

В 2011-му році бібліотека придбала за рахунок додаткових коштів новий лазерний принтер, завдяки якому значно поліпшилася якість бібліотечних видань та фліп-чарт для проведення тренінгової роботи.

Підвищенню рівня інформованості суспільства, його всезростаючих інтелектуальних і освітніх потреб, сприяли створення нових Інтернет-центрів (6).

У семи Інтернет - центрах постійно організовувались групові та індивідуальні навчання для користувачів по роботі з Інтернет – ресурсами: «Твій друг - комп'ютер», «Комп'ютер як інформаційна система», «Інтернет, як джерело інформації», «Органи влади в мережі Інтернет», «Соціальні мережі в Інтернет - просторі». Працівники надавали консультації, методичні поради, допомагали у пошуку інформаційних матеріалів користувачам Інтернет – центрів Олександрівки, Цвітного, Красносілля, Івангорода, Несваткового, Розумівки.

В рамках програми «Бібліоміст» надається безкоштовний доступ до матеріалів інформаційно-ресурсного центру, в тому числі до мережі Інтернет різним категоріям громадян. Додатково ще підключено до Інтернету 3 бібліотеки: Цвітненську, Розумівську та Красносільську (2 бібліотеки були підключені раніше).

На сьогоднішній день маємо додатково 6 електронних адрес. Програма скайп встановлена в районній дитячій, Цвітненській, Красносільській, Розумівській, Несватківській, Івангородській сільських бібліотеках-переможцях конкурсу в рамках Всеукраїнської програми «Бібліоміст», яка надає можливість спілкуватися по Інтернету.

Сільські бібліотеки (5) – учасниці програми «Бібліоміст» пройшли модульне навчання в Регіональному тренінговому центрі при обласній універсальній науковій бібліотеці ім.Д. Чижевського.

Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) в рамках програми «Бібліоміст» було оголошено конкурс ініціатив «Лідер бібліотечної справи – II». Директор бібліотеки Гриб М.Г., серед керівного складу бібліотек-фіналістів конкурсів програми «Бібліоміст» пройшла конкурсний відбір та взяла участь у трьох семінарах з дослідження потреб громад та залученню нових користувачів, надання бібліотечних послуг, проектний менеджмент та робота з місцевими громадами у містах Львові, Полтаві, Києві та подала на розгляд комісії проект «ROZRADA» - літературно-музична вітальня самотніх жінок».

Ці навчання та започатковані проекти сприяли перетворенню наших бібліотек на сучасний центр громадської активності і започаткували впровадження нових видів бібліотечних послуг, які сприятимуть розвитку місцевих громад.

В Національному центрі «Український дім» відбувся справжній ярмарок інноваційних бібліотечних послуг та електронного врядування, організований програмою «Бібліоміст» Ради Міжнародних наукових винаходів та обмінів (IREX) при співпраці з Міністерством культури України, Українською бібліотечною асоціацією (УБА), Програмою сприяння Парламенту II (PDP II) Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), а також Відділом преси, освіти та культури Посольства США в Україні. Ярмаркувала і Марія Гриб - лідер бібліотечної справи України, директор Олександрівської районної бібліотеки, яка була в захваті від побачено та почутого. Цікаво, неповторно, захоплююче, різнобарвне, чудово...

Керівник проекту програми «Бібліоміст» М.Гриб виступала з досвідом роботи «Успішні проекти бібліотек регіону» на зустрічі керівників проектів – фіналістів конкурсу «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету II», на конференції - «Фандрейзингова та проектна діяльність – важлива

складова розвитку бібліотек Олександрівщини», на семінарі директорів – «Задоволення потреб місцевих громад – запорука успіху бібліотек».

Переможець обласного конкурсу «Краща сільська бібліотека Кіровоградщини» Бойченко Л.В. (завідуюча Івангородською сільською бібліотекою) брала участь в комітетських слуханнях на тему «Розвиток сільських бібліотек як інформаційних та культурних центрів», спів організованих комітетом з питань культури і духовності Верховної Ради України, програмою «Бібліоміст» та програмою сприяння парламенту, що відбулися 18 травня 2011р. в м. Києві.

У райбібліотеці та сільських бібліотеках (Розумівській, Несватківській, Цвітненській, Красносільській) відбулися презентації інформаційно-ресурсних центрів. Користувачі Інтернет-центрів мають безкоштовний доступ до Інтернету та літератури на соціально-правову тематику. На презентації були присутні представники районної влади, обласного методичного центру, всеукраїнської програми «Бібліоміст», місцевих ЗМІ. Це була прекрасна нагода нагадати місцевій владі, що ми працюємо і маємо певні досягнення, це – прекрасна нагода зробити рекламу бібліотеці, яка використовує нові інформаційні технології для задоволення запитів своїх користувачів.

Результатом підвищення ефективної діяльності сільських бібліотек є кількісні показники діяльності 5 інформаційно-ресурсних центрів. За час їх існування вони обслужили близько 730 чоловік, які скористалися Інтернет-ресурсами 3870 разів, переглянули в Інтернеті близько 3550 тем. Поява Інтернету у бібліотеці сприяла залученню близько 100 нових користувачів до бібліотеки.

Користувачам надається консультаційна допомога, за час існування ІРЦ надано 790 консультацій, у тому числі проведено 94 тренінги, 331 користувачеві надано практичну допомогу з пошуку потрібної інформації.

Відбувається поступове впровадження модельних форм розвитку бібліотек, відкриття в сільських бібліотеках, де дозволяють умови та площа бібліотек, зон відпочинку, інформаційних зон, куточків рідної природи, рідного села та ін. Як загальний підсумок слід означити і той фактор, що бібліотечні установи зайняли своє гідне місце в соціокультурному середовищі району, яке відповідає їхній місії. Як результат визнання цього владою - значні додаткові фінансові вливання до бюджету бібліотек і матеріальна допомога органів місцевого самоврядування як в забезпеченні сільських бібліотек обов'язковими періодичними виданнями, так і в покращенні матеріально-технічної бази. Цьому сприяла активна робота всього колективу мережі бібліотек з наближення якості наданих бібліотечних послуг до відповідних норм і стандартів сучасності.

Всі бібліотеки, при яких діють інформаційно-ресурсні центри, створили блоги: Олександрівські районні бібліотека для дорослих і

дітей, Цвітненська, Несватківська, Розумівська («Скарбниця рідного краю»), Івангородська, Красносільська («Берегиня») сільські бібліотеки, які планують активно їх розвивати і в подальшому.

Районна бібліотека обслужила 306 користувачів, які відвідали Інтернет-центр 1874 рази, переглянули 2000 тем в Інтернеті.

На базі ІРЦ районної бібліотеки для дорослих спільно з районним управлінням юстиції діє юридична громадська приймальня. В рамках ІРЦ працює Інтернет-служба правових знань «Інформаційно-юридичний факультатив». Для користувачів створено консультаційно-реєстраційний центр «Випускник+ Абітурієнт», служба реєстрації «1000+1 дрібниця», де навчають зареєструватися в Ощадбанку, в соціальних мережах, на сайтах, тощо. Найближчим часом планується створити школу комп'ютерної грамотності «Третій вік з Інтернетом».

Найбільш активно працює Несватківський ІРЦ, який уже мав досвід роботи в рамках співпраці з ОЖІС.

Несватківською сільською бібліотекою підготовлено зону активної інформації «Інфо про інфо» та організовано її роботу згідно з графіком в громадських місцях та місцях компактного перебування потенційних користувачів, для читачів-дітей створено 2 презентації «Село, якого вже нема на карті» та «Чорний смолоскип екологічної біди», видається та розповсюджується друкована продукція.

За допомогою Інтернет-зв'язку переселенці мають змогу отримувати інформацію про свою історичну Батьківщину: про її історичне минуле та сьогодення. Переселенці мають доступ до електронних версій періодичних видань своєї історичної Батьківщини, до сайту Житомирської обласної та Овруцької районної державних адміністрацій, до сайтів музейних, бібліотечних та культурних установ свого краю. В рамках роботи служби інформації підготовлено та розповсюджено друковану продукцію про історію, культуру, звичаї, екологію історичної Батьківщини. Інформаційні буклети та листівки були випущені в серіях «Ми - із зони екологічного лиха», «Це - край мій, це – початок мій».

Нещодавно розпочав свою роботу інформаційний експрес для дітей та молоді «Інформуємо. Переконаємо. Застерігаємо. Радимо». До Дня захисту дітей проведено акцію «Літо з Інтернетом», планується провести таку ж акцію до Дня молоді «Молодь пізнає світ, молодь діє». В селі, де мешкає переважна кількість переселенців, на базі сільської бібліотеки створено службу інформації «Бібліосервіс – чорнобильським сім'ям», яка постійно поліпшує якість її роботи, розширює репертуар сервісних послуг. В плані бібліотеки - поліпшення правової освіти переселенців, інформація з питань покращення здоров'я, інформаційна допомога обдарованим односельцям, успішним домогосподарям, Інтернет-довідки (про розклад руху транспорту, про роботу державних та соціальних закладів Олександрівського району, створення банків

даних за матеріалами Інтернету, папок-досьє, організація роботи інформаційного куточка «Мала батьківщина: в ретроспективі і перспективі» тощо. Покращення роботи цієї служби інформації забезпечить сільській бібліотеці залучення нових користувачів.

Створюється інформаційна база даних «Адвокат чорнобильця», яка буде систематично поповнюватись новими документами на правову тематику.

В результаті багаторічної співпраці та спілкування виявлено недостатнє задоволення представників місцевого самоврядування правовою та регіональною інформацією. А завдяки Інтернет-зв'язку вони тепер мають змогу вільно орієнтуватися в законодавчо-нормативних актах, дізнаються про важливі події в державі на офіційних сайтах органів вищої влади. Представники місцевого самоврядування також мають доступ до сайтів райдержадміністрації та районної Ради, мають змогу знайомитися з досвідами роботи місцевого самоврядування інших громад України. Тому спільно з сільською владою створено Інформаційно-консультативну службу «Ваше запитання – наша відповідь».

Інформаційно-консультативна служба при сільській бібліотеці діє недавно, але вже встигла здобути популярність у жителів сільської громади. Люди отримують потрібну для них інформацію та вичерпні відповіді на питання, які їх цікавлять. Несватківським ІРЦ спільно з сільською радою планується ввести нову послугу в роботу служби «Запитання та відповіді на дому» (відвідування пенсіонерів, чорнобильців, одиноких літніх людей), що значно покращить її роботу та підніме престиж сільської бібліотеки.

Група переселенців може вільно спілкуватися з друзями, близькими та родичами за допомогою електронної пошти та соціальних мереж.

Для представників місцевої влади та членів громадської організації планується відкрити центр місцевої активності «Від інформування влади – до співпраці з нею», для непрацюючих – інформаційний центр «ДОМОГОСПОДАР».

Цвітненська сільська бібліотека працює з групою одиноких жінок в рамках «служби розради» «Ти – не одна». Для них проводяться години бібліотерапії «Терапія душі», години здоров'я «Мистецтво бути здоровим», години захоплення «Золоті дива мистецтва, золоті дива життя», години нетрадиційної медицини «Цілюще джерело».

Корисним є відкриття при Цвітненському ІРЦ для екопоселенців скриньки "Зелена пошта" для обміну інформацією відвідувачів бібліотеки, готуються експрес-інформації «Банк тривожної інформації». Постійно працює інформаційний дендропарк «Зелене диво» та інформаційний зоопарк «Живий світ», оформлено виставку-гербарій "Травчина премудрість". Традиційно використовуються такі форми роботи як інформаційно-інтелектуальні паузи "Чи знаєте Ви, що...",

хвилини цікавих повідомлень "Тясмин - водна скарбниця" та ін. В роботі використовуються такі нові форми роботи як екоінформаційний аукціон «Терапія природою», екологічна варта "Больові точки нашої планети", інформаційна екоарена "Природи лик натхненний", екологічне волонтерство «Нас поєднала одна турбота».

Для членів громадської організації «Розумівська віра» Розумівським ІРЦ проведено інформаційний калейдоскоп «Три успішних роки, три успішних кроки».

З метою ознайомлення з іншими сільськими громадськими організаціями району підготовлено презентацію «Разом дієвіше» та «Лідер III тисячоліття», яка використовується під час проведення інформаційних п'ятихвилин «Дамо шанс громаді». Розумівські лідери мали змогу ознайомитися з досягненнями сусідських громадських організацій «Івангород: новий час», «Підлісненське самоврядування – крок в майбутнє», «Несватківське сяйво», «Партнерство з турботою про дітей», «Зоря», «Цвітненські горизонти», «Вищевещаківська надія», «Михайлівка+» та ін.

Програмою роботи з лідерами громад та потенційними лідерами передбачено ознайомлення з успішними громадами регіону, допомагає в цьому слайдова презентація «Десять успішних громад регіону». Про їх роботу підготовлено буклети, інформаційні матеріали та проведено інформаційний диліжанс «Портрет громадських організацій: в ретроспективі і перспективі».

Також ІРЦ надає допомогу громаді з пошуку донорів, з цією метою знайомить членів громади з слайдовою презентацією «Інформуємо про громадянське суспільство» під час проведення калейдоскопів інформації громади «Благодійники пропонують, інвестують, підтримують...». Також для членів сільської територіальної громади проведено годину нестандартних пропозицій «Візитна картка успішної громади» за матеріалами Інтернету та інформаційна мозаїка досвіду «Успішні проекти та послуги громад регіону», інформаційний дайджест «Громади: нові ідеї, нові можливості». Під час проведення вищеназваних інформаційних заходів використовуються підготовлені бібліотекою слайдові презентації із циклу «Громада третього тисячоліття: панорама досвіду». Серед учасників слайд-презентацій розповсюджуються буклети з інформацією, яку вони отримали «ГО: карта успіху», «Проектам в громаді – «зелене» світло», «Фактори розвитку громади» та ін. Це дало змогу громаді села отримати ще один грант в сумі 30 000 гривень на вуличне освітлення села.

Працює в рамках ІРЦ інформаційний центр «Мій край єдне пам'ять героїв: реабілітуємо краєзнавство з Інтернетом», за допомогою якого підтримуються зв'язки з краєзнавцями, членами родини Раєвських. Розпочато роботу в центрі спілкування та інформації дітей війни.

При Івангородській сільській бібліотеці в рамках Інтернет-центру організовано діяльність служби Швидкої Інтернет-допомоги. За допомогою Інтернету виконуються прості та складні бібліографічні довідки різноманітного характеру, з цією метою функціонує консультаційна служба «Інтернет-довідка», щодня за довідками звертається від 5 до 10 користувачів Інтернет-центру. На «швидкій» постійно чергує бібліотерапевт, який надає термінову інформаційну допомогу як в усній, так і друкованій формі або видає «рецепти» (адреси сайтів), за якими потрібно звернутися по допомогу і задовольнити свій запит.

Біля комп'ютерів «Бібліомоста» працюють різноманітні секції «Інформаційної невідкладної допомоги», які надають інформацію за напрямками: «Твій юридичний компас», «Знати! Діяти! Жити», «Домашній лікар», «Жіночий порадник», «Навчально-освітній навігатор», «Випусник+абітурієнт», «Якісна освіта III тисячоліття», «Інфоринок професій», «Інформаційна біржа праці», «Звертаємося до Бога», «Урожайна грядка», «Терапія душі», «Інтернет-пошта», «Інтернет-реклама», «Інтернет-послуга», «Довідкове бюро» та ін.

Користувачі, використовуючи електронну пошту, мають змогу безкоштовно відправити контрольні та курсові роботи в учбові заклади, листуватися з родичами та друзями, які проживають за кордоном, відправити привітання організації чи окремій особі та ін.

В секції «Інтернет-послуга» користувачі мають змогу поповнити мобільний рахунок, замовити акції, провести банківські операції, тощо. «Інтернет-реклама» - це ознайомлення користувача з рекламою, яка його цікавить, а також користувач Інтернет-центру має змогу зробити рекламу своєму товару чи послугам (наприклад, житель села Мельник В.І. за допомогою реклами в Інтернеті придбав машину за помірну ціну і в хорошому стані, а мешканка Івангорода Бойченко Л.В. за допомогою реклами знайшла роботу за кордоном).

Довідки, які повторюються неодноразово, і викликають інтерес у широкого кола відвідувачів Інтернет-центру акумулюються за напрямками секцій в папці-досьє «Інтернет-сервіс». Наприклад, розклад руху поїздів по станції Фундукліївка, прогноз погоди на місяць, релігійний календар на рік, посівний календар,

Службою швидкої Інтернет-допомоги користуються організації (сільська Рада), які отримують оперативну інформацію систематично, іншими словами – вони поставлені на систематичне інформування з теми: «Орієнтир в законодавчих актах». Бібліотекар постійно переглядає нові законодавчі акти і інформує представників влади про нові закони.

Користувачі з обмеженими фізичними можливостями отримують інформацію в дистанційному режимі – за місцем проживання (волонтери відвідують користувачів з обмеженою мобільністю,

цікавляться їхніми запитами і знаходять відповіді на їх запитання в Інтернеті).

На допомогу користувачам Інтернет-центру службою швидкої Інтернет-допомоги готується інформаційно-рекламна продукція – буклети та бюлетені, пам'ятки, путівники по сайтах, які експонуються на стенді «WWW- інформація для всіх і кожного», там же розміщуються списки правових, психологічних, навчально-освітніх, жіночих та ін. сайтів, а також сайтів навчальних закладів.

В Красносіллі стартувала літня інформаційна акція «Бездоглядним дітям - турботу і увагу небайдужих», працює інформаційно-консультативна служба довіри «Проблему порушує користувач...», служба допомоги «Реєстратор», якою скористалися 72 односельці, швидка Інтернет-допомога «Мама і малюток» (уже скористалося 4 молоді мами), налагоджено роботу Інтернет-профілакторію «Запобігти! Врятувати! Допомогти!», в рамках якого щомісячно проводяться заходи, надаються довідки, розповсюджується друкована продукція.

Успішно діє зона інформації сільських родин та систематично поновляються інформаційні матеріали «Родина. Інтернет. III тисячоліття». Підготовлено слайд-презентації про сільські родини «Розумні. Культурні. Успішні. Обізнані. Щасливі», які використовуються під час проведення заходів у родинній світлиці «Щаслива родина – міцна Україна». Також діє літній читацький ігровий майданчик на честь Королеви та Принца мудрості і знань, якого визначають за підсумками акції у літньому таборі.

Всі бібліотеки надають безкоштовно користуватися Інтернет-поштою, програмою «Скайп», читачі навчаються користуватися соціальними мережами, бібліотека готує та розповсюджує друковану продукцію, готує електронні презентації, які доповнюють заходи, що проводяться бібліотеками, кожна бібліотека має свої «Історії успіху», як серед читачів, так і серед місцевої громади в цілому. Діяльність Інтернет-центрів висвітлювалась у ЗМІ.

Всього запроваджено 16 інноваційних послуг. Районним методичним центром підготовлено досвід роботи інформаційно-ресурсних центрів Олександрівського району «ІРЦ: успішні, дієві, результативні».

Збільшилась кількість працівників, що володіють комп'ютерною грамотністю.

Партнерами бібліотек в реалізації проектів стали освітні заклади, заклади культури, філія професійно-технічного ліцею побутового обслуговування, недільна школа духовності, місцеве самоврядування, спілка краєзнавців, управління юстиції, РЦСССДМ, громадські організації, виправний центр, фермерські господарства, Ради ветеранів та ін.

Центральна бібліотека також координує мережевий цикл заходів в рамках програми «Бібліоміст» - школу інформаційного сервісу для молоді «Престиж», центр інформування та соціальної дії «Потурбуйся про своє жіноче «Я».

В районній бібліотеці діє інформаційний всеобуч «Жінка. Інтернет. Майбутнє». Розгорнули роботу з цією категорією користувачів у центрі спілкування одиноких жінок «Розрада» у Цвітному та в центрі інформування та соціальної дії «Потурбуйся про своє жіноче Я» у Несватковому. Для юних жінок в Івангороді працює жіночий тренінговий центр «Я – особистість!».

Рекламні заходи стали помітними подіями в культурному житті регіону, що піднімає престиж читання як важливого інструменту підвищення інтелектуального потенціалу нації й повернення читання в число державних і суспільних пріоритетів.

Несватківська сільська бібліотека впровадила в практику роботи інформаційний паркан «Зупинись. Прочитай. Усміхнись», який оформляється під час роботи літнього оздоровчого табору на читацькому майданчику. У Цвітненській сільській бібліотеці організовано роботу інформаційно-рекламної бібліотечної мозаїки «Бібліотечна веселка». Красносільська бібліотека провела акцію «В нашому селі читають усі», постійно поновлюється інформація на інформаційній вертушці «Світ тісний без інформації», біля неї проводилися інформаційно-рекламні заходи із циклу «В Красносіллі – інформаційний синдром», «Інфотерапія для кожного».

Бібліотечний вулик «Медозбір» збирав чудодійний мед (проводив рекламні заходи) протягом весняно-літнього періоду у Розумівці, мандруючи по зупинках медозбору - в місцях компактного перебування потенційних користувачів, а восени, напередодні Дня бібліотек рамки з сотами, в які поміщено інформацію про бібліотеку були передані в організації та установи села. Івангородською сільською бібліотекою проведено літературно-музичну акварель «Уявимо собі рай схожий на бібліотеку».

Рекламує бібліотекар Красносільського Інтернет-центру свій проект за допомогою інформаційної вертушки «Світ тісний без інформації», в родинній світлиці створено бібліоінформаційний офіс родинної світлиці «Інформація плюс».

Районна бібліотека підготувала підвісну вертушку «Нові послуги», стенд-ширму «Сім причин відвідати бібліотеку», проведено ярмарок нових послуг серед бібліотечних працівників району.

З метою методичного забезпечення діяльності інформаційно-ресурсних центрів проведено семінари «Позиціонування бібліотечних закладів в інформаційному та культурному середовищі села», «Бібліотека – соціоінформаційний центр громади», «Іміджево-рекламні технології в діяльності сільських бібліотек».

Заслуговує на увагу організований та проведений на базі Красносілківської сільської бібліотеки семінар «Соціокультурна місія бібліотеки у збереженні національної пам'яті сільської громади», де обговорювалися зв'язки бібліотеки з територіальною громадою села

Сільські бібліотекарі із задоволенням беруть участь в роботі творчої вітальні «Талант», під час зустрічей працівники відвідують книгозбірні своїх колег.

Конкурси з різних напрямів діяльності бібліотек стимулюють творчу і професійну активність бібліотекарів. В акції-конкурсі на кращий інформаційно-краєзнавчий центр «Наш край: на перехресті віків і подій» сприяв розвитку бібліотечного краєзнавства в нашому районі. Переможцями стали центри: Несватківський - «Пам'ять втраченої батьківщини», Розумівський – «Мій край, моя душа» та Бірківський – «Мій край – перлинка України». На часі – проведення конкурсу імідж-проектів «Бібліотека, яку знають всі!», естафета світлин «Фотогалерея творчих удач».

Працює лабораторія творчого розвитку «Сільські бібліотеки: нові можливості, нова якість обслуговування». Проводяться методичні експреси бібліотечної ініціативи «Візитна картка ініціативи», уроки майстерності «Рецепти успішних заходів: яскраві, нові, нетрадиційні».

Значна увага приділяється організації практикумів для працівників сільських книгозбірень із різних питань бібліотечної діяльності. Проводяться вони диференційовано, залежно від потреб навчання:

Бібліотеки і громади: партнерство заради розвитку громадянської освіти (практикум спільно з лідерами ГО);

Краєзнавча інформація: оригінальний підхід до подання (інформаційно-краєзнавчий практикум);

Інтеграція і релаксація людей з особливими потребами в стінах книгозбірень (практикум з питань рекреаційної роботи);

Простір, в якому легко орієнтуватися: інновації у виставковій роботі (інноваційний практикум).

В ході стажування нефахових спеціалістів «Бібліотека на ринку освіти, дозвілля, інформації» відпрацьовувалися практичні навички. З працівниками районної бібліотечної мережі, особливо з тими, які не мають спеціальної освіти, ведеться серйозна індивідуальна робота. Для них функціонує стіл методичної довідки «У методичній приймальні».

Суттєвою складовою роботи методичного центру є висвітлення та впровадження в практику роботи інноваційних здобутків та досвідів бібліотек регіону, України:

Разом задля розвитку: Бібліотека. Влада. Громадський сектор (калейдоскоп досвідів роботи);

Моє село – столиця книги (інформаційний дайджест по просуванню бібліотеки, книги і читання);

На причасті в бібліотеці – юнь (методичний бюлетень досвіду);

Бібліотека в соціальному контексті (бібліотечний пульс українського та світового досвіду);

Генератор ідей та можливостей (мозаїка інноваційного досвіду);

На професійній орбіті (нотатки з досвіду роботи).

Одним з важливих напрямків методичної діяльності залишається мотивація подальшого розвитку бібліотекарів через обмін досвідом під час проведення бібліотечних естафет. Виявленню та запровадженню сучасних інноваційних ідей сприяла бібліотечна естафета «Візитна картка сільської бібліотеки: Історії успіху в роботі книгозбірень».

Ефективною формою розповсюдження досвіду та звіту перед населенням є представлення роботи бібліотеки у формі стендових презентацій, які зазвичай присвячуються Всеукраїнському дню бібліотек. Парад стендових презентацій «Реклама – ваша оаза у повсякденному житті» відбувся і цього року.

Функція консультування сприяє особистісному зростанню та саморозвитку бібліотечних фахівців. Відповідно до потреб сьогодення з підвищення фахового рівня спеціалістами методичного центру розробляються методичні поради, що вміщують узагальнений досвід та рекомендації по його впровадженню.

Проведено фаховий прес-калейдоскоп «Бібліотекар у світлі творчого самовдосконалення», методичний експрес «Бібліотека без кордонів» та підготовлено методичний Інтернет-диліжанс «Віртуальний ранець для глибинки» із циклу «Інтернет для сільського бібліотекаря». Для покращення творчого самовдосконалення сільських фахівців підготовлено методичну «прес-валізу» «Інноваційний гід – активним бібліотекарям».

Набуті на заняттях з підвищення кваліфікації знання дають змогу співробітникам бібліотек орієнтуватися в соціальних та виробничих умовах, що зазнають постійних змін, закріплювати, розширювати та поглиблювати свій професійний кругозір.

Ми – за новий рівень роботи
Презентація проекту «Центр публічного доступу до мережі
Інтернет»

*Малашенко Т.В.,
директор Маловисківської
районної бібліотеки*

XXI століття – ера інформаційного суспільства. І на сьогоднішній день комп'ютеризована бібліотека - це не розкіш, а вимога часу. Саме вона виконує особливу місію - забезпечує читачам оперативний доступ до інформаційних ресурсів і одночасно є центром виховання інформаційної культури. Але слабка матеріальна база наших бібліотек не дає можливість обслуговування на належному рівні.

Програма «Бібліоміст» якраз і ставить своєю метою: повернути увагу суспільства і влади до бібліотек, змінити імідж бібліотеки в Україні, зробити її більш привабливою для громадян,

створити сучасну матеріально-технічну базу для бібліотек України, підвищити рівень кваліфікації працівників бібліотек та їхню здатність використовувати інноваційні технології та методики.

Головні завдання:

- допомога населенню України активніше використовувати публічний доступ до Інтернету для навчання, розв'язання проблем і покращення рівня свого життя;

- допомога бібліотекам та місцевим громадам поширювати інформацію про послуги публічного доступу до Інтернету, навчати читачів комп'ютерної грамотності, надавати населенню нові послуги

До теперішнього часу по району налічувалося всього 3 комп'ютери.

Перший комп'ютер наша бібліотека отримала в 2002 році, завдяки участі в проекті «Мережа громадянської освіти». Через декілька років було закуплено на кошти від платних послуг ще один комп'ютер для користувачів. Але цього було дуже замало для відвідувачів бібліотеки, тому ми взяли участь у другому раунді конкурсу програми «Бібліоміст»: «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету», завдяки перемозі в якому і отримали змогу для створення повноцінних Центрів публічного доступу до мережі Інтернет. В результаті на район ми отримали 11 сучасних комп'ютерів.

Залучено коштів - ВСЬОГО – 53049,3 грн.

З них:

Маловисківська районна бібліотека та Маловисківське дитяче відділення - 38165,6 грн.; Смолінська селищна бібліотека № 1 – 14883,7 грн.

У районній бібліотеки є певні напрацювання і певний досвід роботи в напрямку проектної діяльності. З 2002 року бібліотека працює в рамках проектів „Мережа громадянської освіти”, підтриманий Обласною інформаційною службою з актуальних питань жіноцтва за сприяння Національного фонду демократії (США). Ми отримали безкоштовно комп'ютерну техніку, програмне забезпечення, принтер, оплату Інтернет, диски з базою «Законодавство України», а також літературу правового змісту. На базі читального залу було організовано Інформаційно-ресурсний центр, який крім безкоштовних послуг користуванням комп'ютером та Інтернетом, проводив велику інформаційно-освітню роботу серед населення міста та сільських населених пунктів району. Це були тренінги, інформаційні сесії, години інформаційних повідомлень, Дні громадянської освіти та інше.

У минулому році в межах цього ж проекту разом з Маловисківською районною організацією Всеукраїнського фізкультурно-спортивного товариства «Колос» агропромислового комплексу виграли проект «Школу здоров'я створюємо самі». Завдяки проекту отримали 5 тисяч гривень, на які були закуплені спортивний інвентар та книги з популяризації здорового способу життя, більша частина придбаного була передана Маловисківській школі-інтернату.

Досвід роботи показує, що саме Інтернет- центр - важлива складова інформаційних ресурсів сучасної бібліотеки. Саме так бібліотека поєднує традиційне бібліотечне обслуговування та сучасні інформаційні технології. Це дає можливість забезпечити наших користувачів оперативною та якісною інформацією з будь- яких питань.

Це і визначає основну мету проекту: забезпечення населення міста та району інформацією на різних носіях.

Протягом діяльності проекту (3 роки) та й по закінченню його ми будемо організувати та підтримувати бібліотечні послуги з використанням безкоштовного доступу до Інтернету.

Пріоритетне обслуговування та основна робота в рамках проекту буде проводитися з соціально-незахищеними групами населення нашого міста та району. Чому саме ці категорії було вибрано?

Визнано, що погіршення соціально-економічних умов життя народу України негативно відбилосся на вихованні дітей із неповних сімей, а також дітей-сиріт, які потребують соціального захисту. У державній програмі „Діти України” зазначається, що таких дітей близько 90 тисяч. Зростає число шкіл-інтернатів, у яких навчається значна кількість дітей, позбавлених сімейного тепла. Таких дітей

відносять до важких, які мають труднощі у спілкуванні з дорослими і однолітками. Досить часто їх необґрунтовано і помилково відносять до дітей розумово відсталих..

Відсутність належної матеріальної бази не дає змогу таким дітям ставати технічно грамотнішими, бути нарівні зі своїми однолітками а це - невпевненість у собі, комплекс неповноцінності, почуття соціальної відчуженості, відсутність навичок спілкування, підвищена агресивність тощо.

Завдання, які ми ставимо перед собою це насамперед:

- надання початкових знань та підвищення комп'ютерної грамотності;

- виховання толерантності та гуманізму;
- створення середовища толерантного спілкування;
- навчання роботі в мережі Інтернет;
- розширення кола спілкування.

З цією метою крім безпосередньої роботи проводяться: інформаційні години:

- «Знайомство з мережею Інтернет»
- «З Інтернет на ти»
- «Skype – нові можливості спілкування».

Цикл бібліотечних уроків та тренінгів: «Комп'ютер – нові можливості»; «Про толерантність».

«Правовий захист соціально незахищених груп населення» - юридичні консультації спеціаліста районного управління юстиції з використанням технології Skype.

Популяризація нових послуг:

- рекомендаційний список літератури “ INTERNET для початківців”;
- вебліографічні списки з різних тем «Пошукові системи»
- викладка літератури “Комп’ютер без проблем”,
- рекламні буклети «Бібліотека надає послуги на різні смаки».

Очікувані результати: залучення нових користувачів до бібліотеки; покращення рівня комп'ютерних знань; розширення кола спілкування соціально-незахищених груп населення; розширення переліку послуг та підвищення ролі бібліотеки в житті громади.

І на сьогодні ми вже бачимо ці результати. Порівнюючи з показниками 2011 року, по районній бібліотеці число користувачів зросло на 700 і нараховує 3445 осіб, число відвідувань - понад 3 тисячі, нараховує 12267. Звичайно, на зростання показників позитивно вплинула наявність Інтернет-центру.

У різноманітних тренінгах, уроках, інформаційних годинах взяло участь близько 100 відвідувачів різного віку.

Можливим стало проведення заходів із застосуванням технології Skype. Так юридичні консультації для жителів селища Смоліно надавала головний спеціаліст районного управління юстиції Колодєєва А.. За допомогою цієї технології районна бібліотека взяла участь в презентації проекту Оникієвської сільської ради «Перші кроки до успіху» (створення громадської приймальні). Для учасників «круглого столу», які знаходилися в селі Оникієво була проведена скайп-конференція, де директор районної бібліотеки Т.Малашенко розповідала про проектну діяльність бібліотеки, роботу інформаційно-ресурсного центру та Пункту доступу громадян до інформації про діяльність уряду, знаходячись в районній бібліотеці в м. Мала Виска. А також за допомогою веб-камери мали змогу показати книги, які були отримані в рамках проекту ПДГ. Через деякий час було проведено Круглий стіл "Година спілкування з владою", який за допомогою Інтернет - зв'язку та технології Skype об'єднав два населених пункти: місто Малу Виску та село Оникієво.

Крім того, багато користувачів, яким бібліотечні працівники надали консультації та допомогли практично, мають можливість розмовляти за допомогою Skype зі своїми рідними, близькими, які знаходяться не тільки за межами міста, а й за межами країни.

Велике значення приділяємо популяризації своєї діяльності, рекламі бібліотек та їх послуг і для цього використовуємо різні форми - це представлення бібліотек на сайті, блогах, інших соціальних мережах, де кожен бажаючий може познайомитися з роботою бібліотек, а також стати частинкою її життя.

Маловисківська районна бібліотека –
<https://sites.google.com/site/malavyska/>
<http://mvlib.blogspot.com/>
Маловисківське дитяче відділення <http://mvlib2011.blogspot.com/>
Смолінська СБ № 1 - <http://mvlib2011.blogspot.com/>
ВКонтакте - <http://vk.com>
Фейсбук - <http://www.facebook.com>

Ми - за новий рівень співробітництва, в основу якого покладена партнерська співпраця з усіма організаціями та установами регіону.

НОВІ ФОРМАТИ БІБЛІОТЕЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Використання Інтернет-технологій в обслуговуванні різних категорій населення

*Кучеренко І.І.,
завідуюча відділом Інтернет-центр
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Публічна бібліотека сьогодні має виступати в різних іпостасях, пропонуючи ті послуги, які в даний час цікаві нашим користувачам. І ці ролі періодично можуть змінюватися.

Сьогодні бібліотека це вже не просто місце, де тільки видають книги, це будинок культури у колишньому розумінні, але будинок культури інтелектуальний. Це місце, де людина може провести час за комп'ютером або за своїм ноутбуком з використанням Wi-Fi бібліотеки, почитати книжки, газети, пограти в ігри, зустрітися з друзями, стати учасниками бібліотечних заходів.

Наша Бібліотека продовжує впроваджувати принцип публічності і доступності, тим самим вирішує проблеми літніх людей та людей з особливими потребами, їхньої соціальної ізоляції, зайнятості, просвіти і навчання, надає безкоштовні юридичні та Інтернет - послуги, організовує тренінги комп'ютерної грамотності, відкриває клуби за інтересами, піклується про психологічний стан їхнього здоров'я. В умовах економічної кризи - це єдиний заклад, який надає вразливим категоріям громадян безкоштовні бібліотечні, інформаційні, дозвільні послуги, допомагає гідно пережити важкі часи, зберегти позитивні емоції, бути на рівних з іншими.

Робота бібліотек в мережі Інтернет – реальність сьогодення. Якісне виконання функцій обслуговування користувачів неможливе без використання Інтернет у бібліотеках. З кожним роком збільшуються інформаційні потреби читачів і з одержанням доступу до Інтернет розширюються межі інформаційного пошуку.

Інтернет-центр був відкритий у бібліотеці в 2003 році. Ця подія ознаменувала новий рівень бібліотечного сервісу. Ресурси Інтернет стали важливою складовою частиною інформаційних ресурсів бібліотеки.

Відвідувачі бібліотеки відчули перевагу нових послуг в порівнянні з традиційними: замість багатогодинного пошуку та перегляду інформації в читальних залах – миттєвий результат у вигляді електронної копії документа, фактографічної довідки, тощо.

Про дієвість даної послуги в бібліотеці свідчать черги під час запису до Інтернет-центру.

Інтернет-центр надає можливість одночасної роботи 21 користувачу. Відділені одне від одного робочі місця, обслуговування за „живою” чергою та за попереднім записом, висока якість зв'язку – все це забезпечує комфортні умови для роботи.

Сьогодні спостерігається досить стійкий інтерес користувачів до роботи Інтернет-центру.

За десять місяців 2012 року Інтернет-Центр відвідали 20630 користувачів. Постійними його відвідувачами стали: вчителі, викладачі, науковці, краєзнавці, працівники різних соціальних інституцій та громадських організацій, працівники культури та мистецтва; студенти середніх спеціальних та вищих навчальних закладів, старшокласники загальноосвітніх шкіл міста та області, працююча та непрацююча молодь.

Отже, обслуговування читачів з використанням ресурсів Інтернет-центру набуло якості стандартної бібліотечної послуги.

Це: допомога користувачам в організації on-line пошуку та навігації в мережі Інтернет;

формування інформаційного ресурсу для постійних відвідувачів Інтернет-центру;

організація та проведення тренінгів для громадян міста та області;

використання web-сайтів, що дають доступ до основних державних інформаційних ресурсів;

підтримка створення та використання електронних поштових скриньок ;

збереження на електронні носії інформації підібраних матеріалів;

спілкування за допомогою програми миттєвого обміну повідомленнями «Skype».

Особливо хочеться сказати про людей з обмеженими фізичними можливостями. Ці громадяни потребують особливої уваги і підтримки, тож Бібліотека зробила їм крок назустріч. Завдяки облаштуванню пандусу та проведення навчань комп'ютерній грамотності, вони отримали змогу працювати в комфортних умовах, швидко та якісно отримувати інформаційні послуги. Постійно проводиться спільна цікава робота, спрямована на співпрацю з громадськими організаціями інвалідів, підприємствами, навчальними закладами.

Все більш популярними стають безкоштовні тренінги, на яких користувачі, які невпевнено володіють інформаційними технологіями, навчаються працювати з базовими комп'ютерними програмами та вивчають основні принципи пошуку інформації у багатогранній всесвітній мережі Інтернет. Незважаючи на вік користувачів (приходять

навчатися і пенсіонери, і школярі), тренери з рівною уважністю ставляться до всіх.

Однією із характерних рис сучасного стану роботи Інтернет-центру під час дозвілля учнів є широке використання нетрадиційних послуг, які сприяють неформальному спілкуванню та цікавому проведенню вільного часу дітей, особливо під час канікул.

У літній період, в рамках організації відпочинку дітей, Інтернет-центр організовує віртуальні екскурсії, веб-бесіди, пізнавальні он-лайн ігри, відеоперегляди мультфільмів тощо.

Колекція онлайн-заходів містить такі напрямки і теми:

веб-екскурсії:

- “Віртуальні мандрівки рідним краєм”
- “7 чудес світу”
- “7 чудес України”
- «Заповідні куточки Кіровоградщини»
- «Дитячий світ» (природознавчого напрямку, казки, дитячі історії, сайти з малюнками, загадками тощо) для учнів початкових класів

• „Мистецька палітра” (інтервернісаж художніх робіт, ознайомлення із мистецтвом відомих музеїв світу, таких як Ермітаж, Лувр, Третьяковська галерея, електронні сторінки з мистецькими роботами українських художників, віртуальні галереї видатних митців).

Веб-бесіди:

- “Здоровий спосіб життя через призму національних бойових мистецтв”.

• “Філософія східних бойових мистецтв”.

Комп’ютерні пізнавальні ігри:

- “Країна знань”.

Відеоперегляди мультфільмів:

- “Життя комах”,
- «Види спорту» та ін.

Зважаючи на зацікавленість і схвальну реакцію школярів, ми плануємо не зупинятися, а навпаки розширювати їхні світоглядні горизонти.

Усвідомлюючи, що успішна робота Центру неможлива без вивчення інтересів користувачів, одержані дані використовуються для вдосконалення подальшої роботи. Вивчення складу користувачів Інтернет-центру і характеру їхніх запитів дає уявлення про ступінь їх задоволеності послугами, дозволяє корегувати діяльність і напрями подальшої роботи Центру, надавати більш широкий спектр інформаційних послуг.

Стало очевидним, що Інтернет зайняв свою нішу в інформаційному обслуговуванні користувачів. Глобальна мережа розширила поле інформаційного обслуговування. Інтернет, поряд з друкованими та іншими електронними джерелами інформації, став невід'ємною частиною наших інформаційних ресурсів. Тепер ми надаємо доступ не тільки до інформаційних ресурсів ОУНБ ім.Д.І.Чижевського, а й до ресурсів інших бібліотек, до світових ресурсів, до повнотекстових баз даних. Аміністратори Інтернет-центру впритул підійшли до виконання ролі навігатора інформаційного простору, надаючи допомогу відвідувачам у виборі необхідних ресурсів.

При Інтернет-центрі успішно працює Регіональний тренінговий центр, створений в рамках Програми «Бібліоміст».

Метою цього проекту є розвиток регіональної бібліотечної інфраструктури шляхом підвищення кваліфікації працівників бібліотек регіону. Завдання центру – підготувати бібліотечних фахівців, спроможних надавати якісні інформаційно-консультаційні послуги місцевому населенню.

У центрі проводяться тренінги з новітніх інформаційних технологій для бібліотекарів районних, міських та сільських бібліотек.

Крім навчання бібліотечних працівників проводяться тренінги для різних груп користувачів у співпраці з державними установами та громадськими організаціями з урахуванням їхніх інформаційних потреб та специфіки місцевої громади.

У час, вільний від тренінгових навчань, центр надає вільний доступ до Інтернету всім бажаючим.

Отже, наявність Інтернету надає можливість розвивати бібліотеку майбутнього, яка, працюючи в глобальному світовому просторі, не втрачає багатства й неповторності традиційної книгозбірні.

Підвищуємо якість життя літніх людей в м. Кіровограді

*Абгарян А.А.,
бібліотекар I-ї категорії
відділу обслуговування користувачів
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Такий проект реалізовувала ОУНБ ім.Д.І.Чижевського в 2011- 2012 роках.

Проект був спрямований на підвищення якості життя малозабезпечених та самотніх жінок літнього віку шляхом забезпечення прав соціальної рівності у доступі до інформації в усіх сферах суспільного життя через участь у лекціях, тренінгах, просвітницьких та пізнавальних заходах, екскурсіях, дружніх зустрічах. В результаті жінки, учасниці проекту, отримали нові знання і навички, стали інформаційно обізнаними, підвищили свій соціальний статус, стали учасницями соціальних мереж в Інтернеті, отримали постійне місце для зустрічі, нових друзів.

Однією з найважливіших проблем, що постали перед людством на рубежі ХХ - ХХІ ст., є проблема значного збільшення чисельності людей літнього віку. Україна - одна з найстаріших країн світу за середнім віком жителів. Сьогодні у нашій країні налічується понад 11 мільйонів людей літнього віку, а це майже кожен четвертий українець. Тому питання пристосування літніх людей до життя в суспільстві дуже актуальне сьогодні в усіх регіонах України.

Статистичний щорічник Кіровоградської області показує, що на 01.01.08р. чисельність населення у м. Кіровоград дорівнювало – 245 тис. осіб , з них - 67 тис. осіб одержували пенсії. Міське населення Кіровоградської області за віковою групою від 55 років до понад 70 років - складає - 172 тис .осіб, жінок — понад 50%.

Тому додатковими до загальнодержавних пріоритетів завданнями демографічного розвитку у Кіровоградській області є зниження смертності населення від хвороб та розвиток мережі служб соціального сервісу для людей літнього віку.

Ці громадяни є однією з найбільш соціально вразливих верств суспільства, захист прав яких потребує врахування їхніх особливих потреб: підвищення якості життя, збереження та зміцнення їхнього здоров'я, посилення соціальної підтримки та залучення їх до активної участі у суспільному житті. Такий багатоаспектний і міждисциплінарний феномен, як соціалізація особистості передбачає

взаємопов'язані послідовні процеси адаптації, інтеграції та індивідуалізації. Жінкам “третього віку” у пенсійний період складно адаптуватися й інтегруватися в сучасне інформаційне суспільство, що стрімко змінюється.

Вступ людини в період старості означає послідовне поступове або раптове проходження нею певних вікових психосоціальних кризових етапів: відхід з будинку дорослих дітей, народження онуків, вихід на пенсію, смерть або загроза втрати батьків і близьких людей, усвідомлення наближення власної смерті та ін.

До поширених соціально-психологічних конфліктів літнього віку належать:

- зниження рівня доходів і погіршення матеріального становища;
- зниження рівня самоповаги і ступеню пошани оточуючих;
- самотність: понад 70% літніх людей живуть або тільки з чоловіком, або наодинці, половина жінок, яким за 65 років - вдови;
- зменшення свободи вибору щодо занять, поїздок, проведення часу, вибору партнерів щодо спілкування і сумісного життя.

Крім того, навчання в групах окрім надання корисних знань є видом дозвілля, яке заповнює порожнечу самотності, відсутність спілкування та є ефективним методом профілактики депресій. І саме наш проект допомагає літнім жінкам подолати соціальну ізоляцію, «побудувати мости» між представниками різного віку і гармонізувати взаємодію між поколіннями в сім'ї, зробити для них актуальними і доступними переваги і досягнення інформаційного суспільства, сприяти успішній соціальній адаптації, інтеграції і саморозвиткові.

Основні цілі проекту: створення механізмів забезпечення життєдіяльності літніх людей, залучення їх до активного способу життя шляхом розвитку системи інформаційного сервісу рекреації, дозвілля, освіти для літніх людей через профілактику самотності людей третього віку; сприяння продовженню активної участі старшого покоління в житті суспільства і встановлення діалогу між поколіннями, залучення людей похилого віку до роботи з молоддю; сприяння створенню умов для підвищення якості життя людей похилого віку і можливостей проведення дозвілля у дружній атмосфері; отримання людьми третього віку необхідної для них додаткової освіти.

Після завершення проекту учасники мають змогу розуміти, як відбувається інформаційний процес на різних рівнях; поєднувати теоретичні та практичні знання в мережі Інтернет; розуміти, як кожен може бути залученим до активних змін з метою забезпечення їхнього захисту від дискримінації за ознакою віку; користуватися комп'ютерними станціями в Інтернет-центрі ОУНБ ім. Д.І.Чижевського; отримувати інформаційні послуги з різних джерел в Кіровоградській

обласній інформаційній службі з актуальних питань жіноцтва та Обласному інформаційно-ресурсному гендерному центрі.

Для реалізації освітніх програм було проведено низку організаційних заходів: установчий семінар для учасників проекту “Повагу та знання – літнім жінкам”, на якому обговорювався план реалізації проекту; круглий стіл - “1 жовтня — Міжнародний день людей похилого віку” за участю партнерів та учасників проекту; 18 лекцій за темами: “Валеологія” та “Правознавство”.

Ці заняття проводилися в ОУНБ ім. Д.І.Чижевського викладачами - партнерами з Кіровоградського юридичного інституту Харківського національного університету внутрішніх справ та Кіровоградського медичного коледжу ім. Є. Й. Мухіна. Лекції з теми “Комп’ютерна грамотність” були проведені фахівцями в Інтернет-центрі, оснащеному 17 комп’ютерами. По закінченні проекту в ОЖІСі були комп’ютеризовані 2 робочих місця з безкоштовним доступом до мережі Інтернет для літніх людей.

9 тренінгів за такими темами: «Здоровий спосіб життя — здоровий стиль життя», «Протидія гендерному насиллю», «Третій вік. Жити, з вічною весною в серці» проведені в Обласному інформаційно-консультативному гендерному центрі досвідченим тренером ОЖІС. На тренінгах була розповсюджена друкована продукція на відповідну тематику.

3 екскурсії по експозиціях, презентованих галузевими відділами ОУНБ ім. Д.І.Чижевського: “Передісторія та заснування міста”(відділі краєзнавства), "Колекція Олександра Ільїна - сюжет ненаписаної повісті" (відділ рідкісних і цінних документів), перегляд творчих виставок у відділі мистецтв. Ці заходи проводилися за участю фахівців бібліотеки.

2 виставки творчих робіт учасників проекту, що експонують художні вироби декоративно-ужиткового мистецтва, були забезпечені матеріалами для оформлення та виставковими стендами. Кращі творчі роботи відзначені призами.

Перегляди фільмів на замовлення учасників проекту демонструвалися у кіно-клубі “Екран” <http://library.kr.ua/ekran> ОУНБ ім. Д. І. Чижевського. Перед фільмами глядачі прослухали лекції мистецтвознавця.

Діяльність проекту була проаналізована на підсумковому семінарі партнерів проекту та представників НУО.

Незважаючи на те, що проект закінчив свій термін реалізації, його учасники та всі бажаючі мають змогу брати участь у створенні та поповненні інформаційного блоку “ 60+” на сайті ОЖІС <http://www.ozis.kr.ua> з таких напрямків: підвищення якості життя,

збереження та зміцнення здоров'я, посилення соціальної підтримки та залучення цієї категорії громадян до активної участі у житті міста.

Після закінчення проекту ОЖІС продовжує свою діяльність у допомозі літнім людям долати соціальну ізоляцію через забезпечення двох робочих комп'ютерних місць з безкоштовним доступом до мережі Інтернет; безкоштовне обслуговування фахівцями Громадської приймальні; надання консультацій з різних питань в Обласному інформаційно-консультативному гендерному центрі; участь в культурно – мистецьких заходах, які проводяться в ОУНБ ім. Д.І.Чижевського.

Пункти доступу громадян до офіційної інформації органів влади: нові вектори розвитку

*Літвінова Є.Г.,
завідуюча інформаційно-бібліографічним відділом
ОУНБ ім.Д.Чижевського*

Відкритість інформування про діяльність органів влади та зворотній зв'язок з населенням, зокрема через бібліотеки, є однією з обов'язкових ознак демократичного суспільства.

Саме тому в рамках гранту Програми сприяння Парламенту України II (ПСП II) за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та Української бібліотечної Асоціації у червні 2009 року почала створюватися Мережа Пунктів доступу громадян до офіційної інформації (ПДГ). Метою її створення є покращення поінформованості громадян про діяльність законодавчої та виконавчої гілок влади та поліпшення доступу громадськості до законотворчого процесу.

Пункт доступу громадян до інформації про роботу органів влади в рамках Програми сприяння Парламенту II працює в Кіровоградській обласній універсальній науковій бібліотеці з січня 2010 року. Що таке ПДГ у бібліотеці? Це спеціально облаштоване комп'ютерне місце з підключенням до Інтернету, де користувачі можуть самостійно або за допомогою бібліотекаря отримати інформацію про діяльність органів влади будь-якого рівня. ПДГ оформлений спеціальним плакатом, а користувачам пропонуються інструкції-поради щодо здійснення пошуку інформації, перелік рекомендованих інформаційних ресурсів, бібліографічні списки тощо.

Як результат методичної діяльності відділу в цьому напрямку ми спостерігаємо активізацію роботи бібліотек області на місцях. Протягом 2011 року на базі Кіровоградського регіонального тренінгового центру було проведено три тренінги „Створення Пунктів доступу громадян до офіційної інформації органів державної влади” для переможців II етапу конкурсу програми „Бібліоміст” (4 районні бібліотечні системи – Маловисківська, Олександрійська, Олександрівська, Долинська та 2 міські – Кіровоградська та Світловодська) та 12 тренінгів „Інформаційні ресурси органів влади: пошук, доступ, консультування” для користувачів бібліотеки.

Треба зазначити, що тренінги для бібліотечних працівників були досить насичені як теоретичним матеріалом, так і практичними завданнями, адже на місцях бібліотекарі повинні бути орієнтиром в

пошуку та надання цих ресурсів як для органів місцевого самоврядування, так і для своєї громади. За результатами проходження тренінгів бібліотекарі та керівництво цих бібліотек виявили бажання створити ПДГ у своїх бібліотеках, про що було складено та направлено до Української бібліотечної асоціації відповідний лист-заяву.

Експертами Програми сприяння Парламенту України систематично надсилаються електронні розсилки матеріалів про події, що відбуваються в центральних органах влади всім Пунктам доступу громадян, які вступили до Мережі ПДГ, повнотекстові документи і матеріали, зміст яких відповідає завданням Програми сприяння парламенту II. А ОУНБ ім.Д.І.Чижевського, зокрема інформаційно-бібліографічний відділ, ці матеріали надсилає як усім структурним підрозділам бібліотеки, так і інформаційно-ресурсним центрам, створених при центральних районних/міських бібліотеках Кіровоградської області.

Користується попитом і щоквартальна вебліографія електронних ресурсів з теми „Громадянам про інформацію органів влади”. Ця вебліографія представлена на виставці „Органи влади інформують”, яка діє в Кіровоградському Пункті доступу громадян до інформації органів влади на постійній основі.

Позитивним є те, що з відкриттям ПДГ в районних та сільських бібліотеках інформування громадян про роботу органів влади набуло більш конкретної адресної допомоги. Будь-який користувач бібліотеки має змогу шукати в Інтернеті потрібну йому інформацію. Матеріали з права, Закони України, новини у законодавстві користувачі отримують і з Інтернету. До їх послуг – консультації бібліотекаря ПДГ. Тепер всі, хто бажає, може надати свою електронну адресу для інформування про новини уряду. В рамках цієї ж Програми надходять і найновіші видання правового характеру і це також є альтернативним джерелом поповнення фонду.

Набула популярності робота громадських приймалень при районних бібліотеках. Особливу допомогу надають відвідувачам працівники районного управління юстиції. Так, при читальному залі Маловисківської районної бібліотеки працює громадська приймальня з надання первинної правової допомоги Маловисківського районного управління юстиції. Години роботи - з 9.00 до 13.00, кожного четверга. За юридичною допомогою звертаються переважно пенсіонери, безробітні, службовці. Консультації надаються працівниками управління юстиції, відділів державної виконавчої служби та державної реєстрації актів цивільного стану реєстраційної служби, державними та приватними нотаріусами. Питання різнопланові, зокрема: порядок письмового звернення до органів виконавчої влади та місцевого

самоврядування, укладання трудових договорів на певний період, порядок стягнення аліментів на дітей, реєстрація громадської організації, порядок подачі документів при оформленні спадщини, переоформлення земельного паю тощо. В рамках Пункту доступу громадян до інформації органів державної влади районне управління юстиції передплатило для користувачів бібліотеки на 2012 рік журнал «Офіційний вісник».

Різноманітними є форми співробітництва бібліотек з громадськими організаціями: спільне проведення заходів, інформаційне забезпечення керівників організацій та їхнього активу. При цьому відкриваються нові канали одержання інформації, з'являються можливості для залучення фахівців суспільних структур для вирішення наявних проблем, а також умови для включення бібліотек до сфери інтересів громадськості.

Яскравим прикладом такої співпраці є проект «До інформації - без перешкод», що реалізується Олександрійським гендерним інформаційним центром спільно з центральною районною бібліотекою ім. Д.Чижевського, відділом у справах сім'ї, молоді та спорту Олександрійської РДА, центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Мета проекту: подолання правової ізоляції соціально незахищених категорій населення в сільській місцевості, надання можливості громадянам пільгових категорій спілкуватися з представниками влади, її виконавчих органів з метою отримання необхідної інформації під час організованих заходів та виїздів до сіл Олександрійського району.

Можливим стало проведення заходів з використанням технології Skype. Так, юридичні консультації для жителів селища Смоліно Маловисківського району надавала головний спеціаліст районного управління юстиції Колодєєва А. За допомогою цієї технології районна бібліотека взяла участь в презентації проекту Оникіївської сільської ради «Перші кроки до успіху» (про створення громадської приймальні). Для учасників «круглого столу», які знаходилися в селі Оникієве, була проведена скайп-конференція, в якій директор Маловисківської районної бібліотеки Т.Малашенко розповідала про роботу інформаційно-ресурсного центру та Пункту доступу громадян до інформації органів державної влади, знаходячись в районній бібліотеці. А також за допомогою веб-камери працівники бібліотеки мали змогу показати книги, які були отримані в рамках проекту ПДГ.

При Івангородській сільській бібліотеці Олександрівського району організовано діяльність Служби швидкої Інтернет-допомоги. За допомогою Інтернету виконуються прості та складні бібліографічні довідки різноманітного характеру, з цією метою функціонує консультаційна служба «Інтернет-довідка», щодня за довідками

звертається від 5 до 10 користувачів. На «швидкій» постійно чергує бібліотерапевт, який надає термінову інформаційну допомогу як в усній, так і друкованій формі або видає «рецепти» (адреси сайтів), за якими потрібно звернутися по допомогу і задовольнити свій запит. Службою швидкої Інтернет-допомоги користуються організації (насамперед, сільська Рада), які отримують оперативну інформацію систематично, іншими словами – вони поставлені на систематичне інформування - «Орієнтир в законодавчих актах». Бібліотекар постійно переглядає нові законодавчі акти та інформує представників влади про нові закони, досвід роботи місцевого самоврядування інших громад України.

Несватківською сільською бібліотекою (Олександрівський р-н) організовано діяльність служби інформації «Бібліосервіс – чорнобильським сім'ям». Більша частина жителів села – переселенці із зони радіоактивного забруднення внаслідок аварії на ЧАЕС. Це переважно люди з Житомирської області, які втратили свою історичну Батьківщину. Для задоволення потреб і запитів переселенців було організовано діяльність служби інформації «Бібліосервіс – чорнобильським сім'ям». Про роботу служби інформації в бібліотеці сім'ї переселенців були повідомлені за допомогою поштових листівок, телефонних дзвінків та оголошень у місцях компактного перебування чи проживання населення. За допомогою Інтернет-зв'язку переселенці мають доступ до сайту Житомирської обласної та Овруцької районної державних адміністрацій, де отримують інформацію законодавчого характеру про пільги та соціальне забезпечення цієї категорії населення.

Слід відзначити, що робота з інформування громадян активно проводиться для всіх категорій користувачів, включаючи дітей. Основою для проведення тренінгів став інформаційний портал для юних громадян: <http://children.kmu.gov.ua>. Звичайно, що в роботі з дітьми використовувалися досить цікаві ігрові та комунікаційні засоби спілкування. Це й ігри: „Гілки влади”, „Моя Україна”, і турнір “Місцеві органи влади, їх місцезнаходження”.

Підводячи підсумки можна констатувати, що для підвищення ефективності цієї роботи сьогодні вимагає такі складові:

- активність громади регіону;
- підвищення професійної кваліфікації працівників бібліотек;
- соціальна відповідальність влади на місцях.

Нові підходи в організації бібліотечного простору та інноваційні зміни в обслуговуванні користувачів

*Осокіна А.П.,
завідуюча відділом документів
з економічних, технічних
та природничих наук
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

В сучасних умовах жодна організація не може розвиватися без постійного вдосконалення своєї діяльності: надання нових послуг або продукції, використання нових технологій, оновлення методів управління діяльністю і персоналом. Інновації - необхідний елемент розвитку, без них бібліотекам неможливо залишатися соціально значущими організаціями, надавати конкурентоспроможні послуги, зміцнювати свої позиції в умовах ринку.

Бібліотека – інформаційний, культурний, освітній заклад, що має упорядкований фонд документів, доступ до інших джерел, головним завданням якого є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів.

Затребуваний сьогодні суспільством образ привабливої, яскравої, урочистої, привітної, комфортної, доступної і зрозумілої бібліотеки неможливо створити без зміни її інтер'єрів.

Сучасний бібліотечний простір - це не стільки простір для книги та інших носіїв інформації і культури, скільки простір для користувача, його думки, його душі, його творчості. Це простір, який забезпечує йому свободу вибору форм поведінки і самовираження.

Термін «бібліотечний простір» ємко і образно відображає нові підходи до організації бібліотечного обслуговування. У широкому розумінні його розглядають не тільки як матеріальні об'єкти та їх розстановку, але і як цінності й традиції, взаємодію персоналу і користувачів бібліотеки. І тепер на зміну суто функціональному погляду на простір як на засіб розміщення бібліотечних ресурсів застосовують інший погляд, принципом якого є відкритість, доступність, прозорість.

Актуальність теми організації бібліотечного простору виникла у зв'язку з необхідністю вміти формувати відкритий, комфортний бібліотечний простір, толерантне ставлення до користувачів відділу.

Саме тому питання оформлення інтер'єру, пошуку свого стилю, естетичної організації бібліотечного середовища стало пріоритетним напрямом у роботі нашого відділу.

Для того щоб різні групи читачів працювали й відпочивали поруч, не заважаючи один одному, і своєю присутністю надавали сенс бібліотечному простору, були створені окремі читацькі зони. Зони створено таким чином, щоб розмежовувати різні частини простору в залежності від їх використання, а саме: зона для читання, довідкової служби (місця «швидкої довідки»), а також для релаксації, - вони призначені для гри, творчості, відпочинку і спілкування. З'явилися куточки для усамітненого читання, або читання для душі. При необхідності будь-яка з цих зон може змінити своє першочергове призначення або стати багатофункціональною. Наприклад, стелажі для книг були поставлені на коліщатка, що дало змогу мобільно організувати простір відділу для проведення масштабних заходів (конференцій, семінарів, презентацій, відкриття виставок тощо).

При моделюванні інтер'єру бібліотечних відділів має сенс уникати «гострих кутів», які погано сприймаються користувачами, бо створюють сумну атмосферу. Стелажі у відділі розміщені віялоподібно. Візуально це як би «відкриває» простір. Між стелажима розташовані місця для читання, відпочинку чи творчих занять. Це функціонально і конструктивно. Кілька столів об'єднані в один або два великих. Вони зручні для перегляду підшивок газет. Поєднання столів допомагає і в тих ситуаціях, коли кілька користувачів працюють з однією літературою, розробляють будь-який проект, чи обговорюють його. Для індивідуальної роботи з книгою одномісні столи розставлені не поруч, як у школі, а в шаховому порядку. Такий прийом знімає візуальну напруженість, монотонність.

В інтер'єрі відділу все гармонійно поєднано: стеля, стіни, вікна, стелажі, вітрини, довідковий фонд, книжкові виставки та виставки експозиційних матеріалів, комп'ютерна техніка.

Бібліотечне середовище сьогодні стало комфортнішим для користувача і працівника. Це виявляється в більш зручному і оперативному пошуку інформації, а також в покращенні інтер'єру. Ступінь задоволення потреб читача - головний критерій оцінки нашої роботи.

Однією з головних складових якісного бібліотечного обслуговування користувачів є створення комфортних умов у бібліотечному середовищі. На сьогоднішній день основним ресурсом залишається фонд на традиційних носіях. Наш відділ пішов на експеримент з модернізації цього фонду влітку 2011 року, відкривши його.

Фонд відділу налічує 6000 примірників українською та російською мовами з галузей: економіка, техніка, сільське господарство, природничі науки. Література з питань екології розташована окремо в

екологічному центрі (Орхуський екологічний центр), який працює при відділі.

Традиційно в читальному залі фонд розміщувався в підсобному приміщенні. Для того щоб отримати необхідну літературу, читач працював з каталогами і потім вже замовляв її у бібліотекаря. Це обмежувало його можливості ознайомитися з іншою наявною у фонді відділу літературою.

При відкритому доступі до фонду читач сам собі - господар, як в супермаркеті, коли штатне відвідування магазину стає своєрідним проведенням дозвілля. Можна не поспішати з вибором книги, за час пошуку конкретної книги виявити зовсім іншу, але теж дуже цікаву; трохи почитати за столиком; в останній момент перед підходом до кафедри для внесення обраної літератури в читацький формуляр поставити всі книги назад і взяти зовсім інші. Літературу читач може шукати самостійно або порадитися з бібліотекарем.

Завдяки відкритому доступу створенні умови для диференційованого обслуговування читачів, поліпшені умови використання документів. При відкритому доступі до полиць застосована систематична розстановка з деякими змінами, що сприяють кращому розкриттю фонду перед читачем. Ми застосували метод територіального наближення стелажів з документами, близькими за змістом. Створені так звані комплексні групи однорідної літератури: з питань маркетингу, менеджменту, діловодства, банківської справи, страхування, основ економічної теорії. Для зручності пошуку літератури над кожним розділом фонду є табличка з назвою розділу, а збоку на стелажі - перелік підрозділів. Крім цього книги кожної галузі забезпечені кольоровими індикаторами збоку, на корінці книги. Навіть, недосвідчений читач, що прийшов до нашого відділу вперше, точно не заблукає. За цієї системи обслуговування значно зросли показники використання фонду та повноти задоволення читацьких потреб.

Сьогодні відбувається переосмислення змісту масової роботи: оновлюються, модифікуються традиційні бібліотечні форми, запозичуються такі, що раніше вважалися не бібліотечними, виникають і удосконалюються інноваційні.

Головна зміна в роботі відділу - активна орієнтація на програмно-цільовий підхід і перехід від окремих заходів до довгострокових проєктів і програм, для реалізації яких залучаються в якості партнерів різні організації. Так, наприклад, вже другий рік масову роботу відділ планує спільно з центром соціально-психологічної служби управління освіти Кіровоградської міської ради. Завдяки тісній співпраці було проведено широкомасштабні заходи, а саме: науково-практична конференція «Інформаційно-комунікативні технології в освітньому

процесі», семінар «Проекти в системі виховної роботи школи», навчальні тренінги для шкільних бібліотекарів «Інформаційний простір бібліотеки: нові технології, нові можливості». Результати цієї співпраці: налагодження тісних стосунків з директорами та вчителями загальноосвітніх шкіл міста, планування подальших цікавих спільних заходів, презентації послуг та профільної літератури відділу, залучення нових користувачів, формування позитивного іміджу бібліотеки.

Відділ уклав договір соціального партнерства з практичними психологами Кіровоградського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, що дало змогу запровадити інтерактивну форму роботи з користувачами – тренінгову. В рамках проекту «Орієнтири – майбутнє», що реалізується в соціальному партнерстві з психологами вищезгаданого центру, було проведено цикл тренінгів різнопланової тематики: «Безпека роботи в Інтернеті», «Розвиток екосвідомості особистості», «Я – лідер», тренінги з популяризації здорового способу життя тощо. І в подальшому ця форма роботи буде активно використовуватися відділом при проведенні заходів з молоддю.

Віртуальні книжкові виставки є досить новим явищем на українському ринку бібліотечних та інформаційних послуг. Наразі віртуальні комунікації та веб-можливості є обов'язковою умовою конкурентноспроможності бібліотек. З огляду на це, віртуальні виставки стають невід'ємною складовою їхньої виставкової діяльності. Тому – це ще одна інноваційна зміна, яку було застосовано працівниками відділу для популяризації фонду. Використання у практиці віртуальних виставок дозволило розв'язати низку питань, які неможливо вирішити традиційними методами. Це, зокрема: забезпечення збереженості документів; оперативність організації виставки та можливість поповнення її новими документами; представлення документів у потрібній кількості назв; необмежений термін експонування документів; розкриття змісту видання за допомогою анотації. Відвідувачі віртуальної виставки можуть отримати повну інформацію за темою, що їх цікавить, без поспіху, часових або географічних обмежень і витрат, супутніх традиційним виставкам, наочно ознайомитися з інформаційним ресурсом та одержати іншу додаткову інформацію. Це, безумовно, сприятиме зверненню користувачів до ресурсів бібліотеки та відділу, більш активному їх відвідуванню.

Протягом останніх двох років відділ активно використовує таку форму роботи, як виставка-експозиція. За цей час було створено понад 40 експозицій різнопланової тематики і техніки: матеріалів декоративно-ужиткового мистецтва, картографічних творів, фото-документів тощо. Такий вид діяльності сприяє пошуківленню

відвідування відділу, популяризації його, згуртовує зацікавлених у таких формах роботи відвідувачів навколо відділу, так формується “коло друзів”, які зазвичай відвідують всі нові експозиції. До того ж така діяльність дає можливість творчим особистостям “вийти в люди”, представити свої творчі доробки, колекційні матеріали широкому колу відвідувачів, презентувати себе громаді міста.

Розмаїття нових форм масової роботи сприяє здійсненню бібліотекою функції соціалізації, робить бібліотеку центром організації дозвілля і спілкування. Крім того, інновації в організації обслуговування користувачів позитивно впливають на комфортність бібліотечного середовища, що є чинником вдосконалення обслуговування читачів.

**Майданчик „ІнтерСвіт”: досвід роботи з обслуговування користувачів з вадами зору.
Літній проект „Бібліотека - острів фантазії і творчості”**

*Білаш Н. М.
завідуюча відділом
абонементу
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

26 липня 2011 року в КЗ "Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського" (відділ міського абонементу) відбулася презентація спеціалізованого комп'ютерного Майданчика "ІнтерСвіт" для людей з вадами зору. Майданчик відкрито за проектом "Доторкнись до світу в бібліотеці" завдяки гранту, наданому в рамках Програми Підтримки Малих Проектів (SPA) та Агентства США з Міжнародного Розвитку (USAID).

Партнерами в проекті стали обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.Чижевського, Доброволець Корпусу Миру США в Україні Карін Джонс, яка спільно з бібліотекарями готувала проектну пропозицію до Програми (SPA); обласна організація УТОС; Кіровоградська обласна організація інвалідів Всеукраїнської організації інвалідів "Союз організацій інвалідів України", Кіровоградська обласна Асамблея інвалідів.

Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського реалізує проект "Доторкнись до світу в бібліотеці" з метою надання вільного доступу до знань та інформації громадянам з вадами зору, їх інтеграції в культурний простір громади. Наша місія - підвищення якості життя людей з вадами зору, в тому числі молоді і дітей, засобами новітніх технологій.

До послуг відвідувачів - два комп'ютери, обладнані спеціальною програмою для незрячих та слабозорих людей - JAWS, яка озвучує інформацію з екрана, тренажери та чималий медіа-фонд сучасних аудіо-книг.

Користувачі навчально-інформаційного Майданчика "ІнтерСвіт" за допомогою консультанта вчаться працювати на комп'ютері, здійснюють пошук необхідної інформації в мережі Інтернет, мають можливість працювати з електронним каталогом бібліотеки, тренувати зір за допомогою спеціальних тренажерів, прослуховувати аудіокниги.

Всі послуги спеціалізованого комп'ютерного Майданчика "ІнтерСвіт" для людей з вадами зору та незрячих - безкоштовні. Працює Майданчик в режимі бібліотеки, тобто сім днів на тиждень.

У липні 2011 року був проведений тренінг "Оволодіння адаптивними комп'ютерними програмами" для тренерів Майданчика для людей з вадами зору "ІнтерСвіт", а також бібліотекарів, які працюють з людьми з вадами зору (тренер - головний інженер відділу автоматизації ОУНБ ім. Д.І.Чижевського Волохін Олег Михайлович).

Під час тренінгу були надані загальні відомості про адаптивні комп'ютерні програми. Більш детально висвітлено питання доступу інвалідів по зору до інформації за допомогою спеціальної програми JAWS.

У серпні 2011 року на Майданчику для людей з вадами зору "ІнтерСвіт" був проведений тренінг для бібліотекарів "Психологічні особливості людей з глибокими порушеннями зору" (тренер - вчитель-дефектолог, тифлопедагог Іванов Юрій Петрович).

Під час тренінгу Іванов Ю.П. розкрив такі питання як відчуття, їх види та особливості при сліпоті та слабозорості; сприйняття, їх властивості та види при глибоких порушеннях зору; увага та її особливості при порушеннях зору. Тренер приділив увагу мові, її компенсаторній ролі при глибоких порушеннях зору.

Одним із напрямків роботи Майданчика "ІнтерСвіт" є проведення індивідуальних тренінгів. Хто ж сьогодні відвідує наш Майданчик? Це користувачі різних соціальних та вікових категорій: маленькі діти й люди похилого віку, студенти й викладачі. Всі, хто має певні проблеми з зором.

На Майданчику можна отримати консультації з питань спеціального програмного забезпечення. Під час тренінгів користувачі знайомляться з можливостями спеціалізованої програми для людей з вадами зору та незрячих JAWS, вчать набору та редагуванню текстів, створенню та збереженню документів і папок; опановують пошук в мережі Інтернет. Постійними відвідувачами "ІнтерСвіту" є учні спецкласів для дітей зі зниженим зором школи - інтернату та вихованці спеціалізованого дитячого садка №46 "Краплинка", для яких проводяться групові тренінги. Діти з великим задоволенням опановують навчально-розважальні програми: розмальовки, складанки, які допомагають тренуванню зору загалом та зоровому сприйняттю кольорів зокрема. Найменші користувачі працюють з такими тренажерами: "Форма кольору і побудови", "Форма побудови", "Визначення предметів". На завершення занять маленькі користувачі слухають аудіоказки.

У листопаді 2011 року відвідувачам Майданчика "ІнтерСвіт" були подаровані апарати "Монітор - лупа" благодійним фондом соціальної реабілітації дітей - інвалідів "Єдність", який очолює Шаміль Чубаєв.

Апарати дають можливість користувачам бібліотеки з вадами зору читати тексти у традиційній друкованій формі. Монітори-лупи стали потрібним доповненням до технічного оснащення "ІнтерСвіту". Вони нескладні у використанні і одразу ж привернули до себе увагу громадян.

У січні 2012 року в приміщенні кіровоградського учбово - виробничого підприємства УТОС було відкрито бібліотечний пункт. Тепер, щоб обміняти аудіокниги, незрячим людям не потрібно їхати до бібліотеки. Двічі на місяць бібліотекарі обслуговують їх у бібліотечному пункті.

Пропоновані аудіо-книги задовольняють будь-який смак. Серед них - світова та вітчизняна класика (твори Ольги Кобилянської, Василя Земляка, Михайла Булгакова, Маргарет Мітчелл, Джека Лондона, Вільяма Шекспіра), твори сучасних авторів таких як Б. Акунін, М.Веллер, С.Шелдон, В.Аксьонов, чудові книги для наших найменших користувачів: казки нашого дитинства та відомі сучасні твори.

На сьогоднішній день у фондах ОУНБ ім. Д.І.Чижевського маємо збірник, до якого увійшли інформаційні матеріали проекту "Доторкнись до світу в бібліотеці". Представлені в збірнику матеріали можуть бути корисними як для людей з функціональними обмеженнями, так і для бібліотечних спеціалістів та усіх, хто опікується цією категорією громадян.

Ще один проект, в якому бере участь відділ міського абонементу має назву „Бібліотека - острів фантазії і творчості”. Робота цього проекту спрямована на організацію літнього відпочинку дітей.

10 років у нашому відділі працює Майданчик для дітей, адже ми - відділ сімейного читання. Зручні низенькі стелажі, яскраві книжки та іграшки, малюнки та вироби - все це приваблює дітей. Тут проводиться безліч заходів, серед яких тематичні бесіди, голосні читання, прослуховування аудіокниг, перегляд мультфільмів, розгадування загадок, пальчиковий театр, розваги у дитячому куточку, екскурсії по бібліотеці, майстер-класи, виставки малюнків, зустрічі з дитячими письменниками. Особливою популярністю серед маленьких відвідувачів користуються майстер-класи. Разом з бібліотекарями діти вчаться виготовляти витинанки, писанки, ляльку-мотанку, аплікації і багато іншого. Під час таких майстер-класів діти не лише розвивають творчі здібності, але й знайомляться зі звичаями та традиціями нашого народу. Цікаво й з користю діти прослуховують аудіокниги та аудіоспектаклі. Адже малеча не сидить пасивно, а відтворює рухи й міміку улюблених героїв казок. Тут і "Солом'яний бичок", і "Колосок", "Пан Коцький" та "Колобок". До того ж у медіа-фонді маємо навчальні програми для дітей різного віку.

Відвідують наші заходи всі бажаючі: вихованці дитячих садків, загально-освітніх шкіл, школи-інтернату. До того ж певна кількість дорослих користувачів відвідують нас разом зі своїми дітьми.

Окремий напрямок заходів з малечею - це робота з дітьми-інвалідами. Нас відвідують діти з вадами зору, слуху та іншими фізичними обмеженнями. До кожної групи потрібен індивідуальний підхід. Ми задовольняємо потреби всіх і кожного.

Однією з наших організацій - партнерів є Кіровоградська обласна громадська організація матерів дітей-інвалідів та інвалідів "Серце матері". З дітьми-інвалідами та їхніми батьками щороку проводяться Новорічні та Різдв'яні зустрічі, заходи до Міжнародного дня інвалідів та Міжнародного дня сліпих і, звичайно ж, до Міжнародного Дня захисту дітей. Два роки поспіль на Різдво у нашому відділі дітей-інвалідів вітають гості із Ісландії. Діти отримують подарунки, із задоволенням беруть участь у різних конкурсах та вікторинах. Завжди яскравими є виставки м'яких іграшок незрячої дівчини Оксани Андрієнко. До Міжнародного Дня захисту дітей презентуються виставки творчих робіт дітей - інвалідів та молоді з функціональними обмеженнями. Діти із задоволенням розповідають про свої роботи та про техніку їх виконання.

Влітку певна кількість дітей та підлітків приходить до нас, щоб взяти літературу для позакласного читання, або для того, щоб розважитись.

Скоро літо... Дітлахи з нетерпінням чекають на відпочинок, а ми, бібліотекарі, чекаємо наших найулюбленіших користувачів - ДІТЕЙ. Адже проект „Бібліотека - острів фантазії і творчості” - один з найбільш дієвих та ефективних!

Школу здоров'я створюємо самі

*Кудря О.Б.,
завідуюча відділом обслуговування
Маловисківської РБ*

Робота з популяризації здорового способу життя, фізичного розвитку підростаючого покоління постійно проводиться і районною бібліотекою (директор Т. Малащенко) у партнерстві з районною організацією Всеукраїнського фізкультурно-спортивного товариства "Колос" агропромислового комплексу України (голова Ю. Карманний).

Тож перемога проекту «Школу здоров'я створюємо самі» в конкурсі малих грантів, який проводився Кіровоградською ОЖІС (голова О.М. Гаращенко) додала роботи але й принесла багато користі.

Нашими партнерами стали, насамперед, учні школи-інтернату, а також діти оздоровчих таборів.

Основними завданнями цього проекту були:

- популяризація здорового способу життя серед дітей та підлітків;
- розвиток розумових здібностей;
- фізичний розвиток дітей.

Про важливість цих завдань та про їх реалізацію йшла мова на презентації проекту, на яку зібралися в районній бібліотеці представники від партнерів (вчителі та бібліотекар школи-інтернату, голова громадської організації «Колос») та інші зацікавлені у вихованні здорового підростаючого покоління люди. Серед них спеціалісти районного відділу культури, районної соціальної служби з питань сім'ї та молоді, ЗМІ.

Що ж всі ми отримали від проекту?

Насамперед - це кошти – 5 тис. гривень – сума ніби й не дуже велика, проте за неї придбано багато потрібного – і книги, і столи, й настільні ігри, й різні м'ячі.

Основну частину всього придбаного було передано бібліотеці та школі-інтернату. Подарунки дуже доречні і зразу ж знайшли своїх шанувальників.

Районна бібліотека отримала книжкову вітрину та книжкову полицю, 5 столиків для настільних ігор, 3 комплекти настільних ігор, 25 примірників книг.

Школа-інтернат – полицю для книг, 21 примірник книг, 10 комплектів настільних ігор, 3 комплекти для гри в теніс, 10 штук м'ячів. ВСФГ «Колос» - по кілька штук волейбольних, футбольних та баскетбольних м'ячів.

Крім реалізації коштів проводилась інформаційна та оздоровчо-профілактична робота згідно з планом проекту.

Так в дитячому відділі районної бібліотеки для учнів 6-7 кл. школи-інтернату проведено Годину цікавої інформації «Подорож в країну шахів», під час якої діти почули історію шахів, розповіді про відомих шахістів України та світу. Також познайомилися з книгами, які закуплені в межах проекту та представлені на виставці «Здорова людина: мода чи веління часу?».

Учні оздоровчого табору ЗШ № 4 (кл. кер. Т.Г. Берсіменко, Г.С Кірілова) взяли участь в міні-турнірі шахових рицарів, який включав у себе інформаційну бесіду «Історія шахової гри» (провела бібліотекар Кравченко Т.) та саму гру, яку проводив голова ВСФГ «Колос» Ю. Карманний. Крім того, закуплені настільні ігри стали постійно використовуватися і в школі-інтернаті, і на стадіоні, і в бібліотеці, дітьми різного віку і різних навчальних закладів.

В рамках популяризації здорового способу життя діти школи-інтернату зустрілися з лікарем-педіатром районної лікарні Ткаченко, яка розповідала про негативний вплив шкідливих звичок, про особисту гігієну, про все, що потрібно для юного організму, щоб бути красивим і здоровим. Крім того вона порекомендувала літературу, яка представлена на книжковій виставці «Здорова людина: мода чи веління часу» та на інформаційному стенді «Здорова родина – здорова дитина».

Велике значення для підростаючого покоління має фізичний розвиток. Постійна робота з цього питання проводиться на міському стадіоні. Тут відбуваються ігри з піонерболу , товариські зустрічі з міні-футболу, естафети, «Веселі старти».

Результатами стало те, що в рамках проекту взяло участь близько 160 дітей та юнацтва, за рік ця цифра зросла в кілька разів.

Як ми всі розуміємо, тема, яку ми підняли в рамках проекту, залишається актуальною завжди, а значить і робота ця не припиняється.

В дитячій бібліотеці та школі-інтернаті настільні ігри стали популярними і використовуються майже щодня, продовжують діяти стенди та книжкові виставки про здоровий спосіб життя та спорт, проводяться зустрічі з лікарями та інші заходи.

Висновки можемо зробити такі: зроблено чимало і вся ця робота дуже потрібна та потребує постійної уваги. А тісна співпраця бібліотеки з різними організаціями і установами приносить більш вагомий результати.

Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернет в бібліотеках

*Волошаненко Н.М.,
завідуюча відділом обслуговування
дорослих та молоді
Олександрійської ЦРБ*

Бібліотеки Олександрійського району розуміють свою відповідальність перед суспільством і намагаються всіма методами і формами бібліотечної роботи подолати інформаційну нерівність між містом і селом.

Знаковою подією 2011 року стало відкриття пунктів вільного доступу до мережі Інтернет в Олександрійській центральній районній бібліотеці ім. Д.І.Чижевського, та 5-ти бібліотеках-філіях, як наслідок перемоги у конкурсі проектів програми «Бібліоміст» - «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернет II».

Цій події передувала ретельна й копітка підготовча робота. Потрібно було переконати владу, грантодавців у значущості та актуальності задуманого проекту для місцевої громади. Розуміння і матеріальну підтримку отримали з боку голови Олександрійської державної районної адміністрації С.А.Кузьменка, заступника голови РДА Т.В.Сакари, голів сільських та селищних рад. З районного бюджету було виділено кошти для ремонту та облаштування бібліотек – учасниць конкурсу.

Було визначено конкретні групи населення, які потребують інформації для вирішення життєвих проблем, в першу чергу, це – безробітні, люди похилого віку, прийомні сім'ї, обдаровані діти та молодь, молоді та майбутні мами, домогосподарки, фермери, молодь, що потребують особливої підтримки, колишні ув'язненні, розроблено низку принципово нових бібліотечних послуг з використанням Інтернет.

Фахівці бібліотек, які долучилися до програми, пройшли навчання за програмою "Бібліоміст" у Регіональному тренінговому центрі та отримали відповідні сертифікати.

Сьогодні бібліотеки, учасниці проекту, успішно запроваджують нові бібліотечні послуги з використанням вільного доступу до Інтернет.

Завдяки програмі «Бібліоміст» здійснилась мрія членів дитячо-юнацької літературної студії «Паросток», що діє при центральній районній бібліотеці ім. Д.І. Чижевського. Створено власний веб-сайт

студії www.parostok.ucoz.ua, де студійці мають можливість спілкуватися з однолітками та викладати на сайті свої власні твори, знайомитися з творчістю своїх товаришів. Проводяться веб-огляди «Українські літературні Інтернет-ресурси».

Інтернет прийшов на допомогу тим користувачам бібліотек, які шукають роботу. Безробітні мають змогу отримати індивідуальні консультації з пошуку роботи на сайтах працевлаштування, відвідувати тренінги з навчання основам комп'ютерної грамотності.

Спільно з центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, ведеться робота над створенням форуму «Світ прийомної сім'ї», учасники якого, прийомні сім'ї району, зможуть поділитися своїми проблемами, обговорити життєві ситуації. Розробляється он-лайн база даних дітей, яким потрібна родина.

В Новопазв'язкій центральній бібліотеці-філії, працюють з прихильниками народної медицини, квітникарями-любителями, обдарованими дітьми, дітьми - сиротами та дітьми з проблемних сімей.

Створена школа комп'ютерного комфорту, в якій, крім навчання з основ комп'ютерної грамотності, дискутують на теми: «Книга чи Інтернет?», «Комп'ютер: помічник чи ворог?». Проводяться індивідуальні консультації «Ліки навколо нас», «Шлях до здоров'я», відео - уроки ландшафтного дизайну «Фантазуємо разом».

В Приютівській бібліотеці-філії діють курси комп'ютерної грамотності «З комп'ютером на Ти» для людей пенсійного віку. Проводяться відео-перегляди «Мандруємо Інтернет - галереями світу», інформаційні години «Знати, щоб жити», години спілкування «Етика взаємин». Ведуться організаційні роботи зі створення інформаційно-реабілітаційного центру «Ми готові вас почути».

Ізмайлівська бібліотека-філія стала майданчиком комунікації громади. Відвідувачі бібліотеки мають можливість безкоштовно користуватись соціальними мережами, збагатити свої знання у всіх сферах, отримати реальну матеріальну користь. Створено Інформцентр «Час вчитися», першими учнями якого стали діти та пенсіонери. Заняття в центрі допомагають проводити волонтери. Діє Інтернет - приймальня «Щоб пенсіонер почувався впевнено». Популярними стали віртуальні подорожі «Країнами світу». Для задоволення потреб в аграрній інформації, створено блог фермерів села Ізмайлівка «Господар».

В Березівській бібліотеці-філії організовано службу інформаційного комфорту для майбутніх та молодих мам, надається інформаційна підтримка із соціально-побутових питань, із питань виховання дітей, проводяться віртуальні подорожі «9 потаємних місяців життя жінки», свято молоді мами «Диво здійснилося: я -

мама». В той час, коли мама працює за комп'ютером, волонтери грають з дітьми, малюють, переглядають книги.

Для пенсіонерів розпочала роботу комп'ютерна академія «Відкрий для себе Інтернет», цікаво проходять віртуальні подорожі «Святі місця України».

В Голоківській бібліотеці-філії для розвитку сільської жінки як особистості, створено інформаційний жіночий центр «Небайдужа жінка – велика сила». Щоб допомогти пасічникам з проблемою реалізації бджолопродуктів, проведено веб-презентацію «Інтернет - клубу «Пасічник» та он-лайн-ознайомлення «Фітобаза бджільництва».

Нові послуги підвищили статус бібліотек, як осередків сучасних інформаційних можливостей та високоякісного обслуговування. В свою чергу, покращення іміджу дозволяє на якісно новому рівні налагоджувати стосунки із спонсорами та соціальними партнерами на користь потреб місцевої громади.

Досвід використання документальних фондів у режимі відкритого доступу (на прикладі відділу обслуговування користувачів)

*Федорова Т. Ю.,
головний бібліотекар відділу
обслуговування користувачів
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Нині, в умовах високої конкуренції у сфері інформаційного обслуговування, перед бібліотеками постає завдання не лише накопичення інформаційних масивів та забезпечення функціонування каналу доведення інформації до потенційного користувача, але й відповідності очікуванням споживачів бібліотечних послуг. Потреби та очікування користувачів є одним з найважливіших факторів, що зумовлюють введення інновацій у роботу бібліотек. Причому інноваційний підхід передбачає як запровадження нових бібліотечних послуг, так і принципові зміни у тих аспектах діяльності бібліотек, які належать до найбільш «консервативних». До останніх належить і організація та розміщення бібліотечних фондів.

Донедавна у більшості бібліотек фактично існували зони «для книг» (підсобні фонди та книгосховища) та «для користувачів» (читальні зали, чимось схожі на навчальні аудиторії). Навіть книжкові виставки виглядали так, аби кожному було зрозуміло: без дозволу тут краще нічого не чіпати. Така ситуація закономірно викликала у користувача відчуття дискомфорту та невпевненості. І це цілком природно: досить порівняти, як ми відчуваємо себе у книжковому супермаркеті, де ніхто не забороняє нам знімати книги з полиць, гортати сторінки, і у книгарні радянського зразка, де все, що нас цікавить, знаходиться за спиною продавця.

Сьогодні бібліотеки як ніколи зацікавлені у тому, аби користувач став рівноправним учасником процесу бібліотечного обслуговування, і готові стати більш відкритими. Така відкритість передбачає не лише готовність до взаємодії, співробітництва, але й відкритість документальних фондів та робочих процесів. Тобто, користувач не просто отримує певну послугу, але може активно впливати на процес її надання. Результатом є більш високий ступінь - відповідність якості послуг потребам та очікуванням конкретного користувача, а отже, і зростання довіри до бібліотеки та зацікавлення у подальшій співпраці.

Відкриття бібліотечних фондів створює найкращі умови для переведення процесу бібліотечного обслуговування на якісно новий

рівень, де користувач набуває якості повноцінного учасника. Метою відкриття документальних фондів є створення відкритого та комфортного, демократичного та сучасного бібліотечного середовища.

Відкриття фонду відділу читальних залів ОУНБ ім.Д.І.Чижевського було здійснено у липні 2012 року. Завдяки правильно організованій роботі та врахуванню попереднього досвіду, а також вибору оптимального часу (характерного для середини літа періоду зменшення потоку користувачів), працівникам відділу вдалося здійснити процес відкриття фонду протягом чотирьох тижнів, не припиняючи обслуговування користувачів.

Фонд відділу читальних залів на момент початку процесу відкриття налічував понад 11,5 тисяч примірників книг та 65 назв періодичних видань з 18 наукових дисциплін та був представлений двома секторами (Сектор документів з суспільних наук та Сектор документів з філософії та права), а також двома бібліотечними центрами (Центр європейської інформації та Польський культурний центр).

Відкриваючи документальний фонд, працівники відділу ставили перед собою низку завдань (певні очікувані ефекти), які й стали орієнтиром при плануванні діяльності. Серед таких завдань основними були:

- створення комфортного та функціонального бібліотечного простору;

- внесення інтерактивного компоненту у процес бібліотечного обслуговування;

- покращення іміджу бібліотеки.

Окрім того, ставилися більш конкретні («функціональні») завдання:

- забезпечення вільного доступу користувачів до документів відділу;

- збільшення ефективності використання фонду;

- оптимізація витрат часу на обслуговування користувачів.

Важливо враховувати, що вимоги до організації та розміщення відкритого фонду можуть до певної міри відрізнятися від тих, що стосуються підсобних фондів відділів бібліотеки, тобто користуватися ними має бути безпечно та зручно як професіоналам-бібліотекарям, так і користувачам. Частина цих вимог пов'язана з нормами пожежної безпеки, охорони праці, санітарно-гігієнічними нормами. Частина – із забезпеченням функціональності фонду, в т.ч. у майбутньому (систематичне здійснення аналізу ефективності використання наявних документів; забезпечення збереження документального фонду; створення умов для “розвитку” фонду (зростання кількості документів, переміщення, групування тощо). Найбільшої ж уваги вимагає дотримання тих вимог, які зумовлені потребами та можливостями

користувача (пошук оптимального способу розміщення фонду; забезпечення наявності наочних засобів розкриття фонду для користувачів; організація процесу бібліотечного обслуговування в нових умовах).

Процес розкриття фонду здійснювався планомірно та послідовно, у відповідності до визначених етапів: 1) аналіз активності використання документів та вилучення й передача до книгосховища найменш “активної” частини фонду; 2) розробка загального дизайну приміщення з урахуванням функціональної доцільності, безпекових норм та пошук необхідного обладнання для розміщення фонду у режимі відкритого доступу (дерев'яних стелажів); 3) оптимальне розміщення фонду та створення наочних засобів розкриття фонду (табличок, відсилок, роздільників тощо).

В результаті здійснення відкриття фонду суттєво змінилися як загальний вигляд приміщення, так і характеристика фонду, обладнання та структура відділу обслуговування користувачів:

До відкриття	Після відкриття
11,5 тисяч примірників книг	8 тисяч примірників книг
3 стелажі з відкритим фондом (довідкові видання та фонд Центру європейської інформації)	23 стелажі з відкритим фондом
2 підсобних приміщення	1 підсобне приміщення

Звичайно, з відкриттям фонду пов'язані й певні типові проблеми – матеріальні, психологічні, організаційні. Деякі з них виникають у момент здійснення відкриття фонду, деякі – під час роботи в умовах відкритого доступу. До матеріальних відносять відсутність необхідної кількості обладнання (дерев'яних стелажів), необхідність у зміні якості (інтенсивності) освітлення залу, збільшення потреб у витратних матеріалах для наочних засобів розкриття фонду (роздільників, табличок) тощо. До категорії організаційних – зростання витрат робочого часу на перевірку та знепилення фонду; труднощі з обліком реальних показників книговидачі (спостерігається необліковане використання документів). Психологічні проблеми передусім пов'язані з неготовністю бібліотекарів до нової ситуації (недовіра до користувача, нерозуміння ролі бібліотекаря-консультанта, опір змінам взагалі). Саме на подолання психологічних проблем варто звернути особливу увагу, адже тільки їх вирішення сприятиме підвищенню мотивації праці бібліотекарів і зробить новий досвід по-справжньому успішним.

Аналіз функціонування фонду відділу читальних залів у режимі відкритого доступу за 6-місячний термін свідчить про ефективність застосування такої практики, адже було не тільки виконано поставлені завдання, але й отримані деякі додаткові ефекти. А саме: звільнення однієї з 2-х робочих кімнат (нині — нового приміщення Польського культурного центру, яке активно використовується для бібліотечних заходів); зростання активності використання окремих частин фонду (періодичних видань, документів з питань соціології, філософії, релігієзнавства); можливість постійного перебування працівника у приміщенні читального залу (без відлучення до робочих кімнат); активізація діалогу “бібліотекар - користувач”.

Разом з тим, було б помилкою вважати, що відкриття фонду є процесом повністю завершеним. Лише відкритість до інновацій і постійна готовність до необхідних змін, удосконалення забезпечить довготривалий і позитивний ефект відкриття бібліотечних фондів.

Мужність залишається у віках

*Чебалда Л.В.,
завідуюча відділом обслуговування
Новомиргородської
районної бібліотеки*

Новомиргородська районна бібліотека і Українська Спілка Ветеранів Афганістану (воїнів - інтернаціоналістів) у 2011 році працювала над реалізацією проекту «Мужність залишається в віках».

Мета проекту: патріотичне виховання молодого покоління, вивчення однієї із героїчних сторінок нашої історії, вшанування пам'яті воїнів – афганців.

На реалізацію проекту отримано від організаторів проекту грант у сумі 4,0 тисяч гривень. Районна бібліотека отримала кольоровий принтер, громадська організація – виготовила чотири стенди для районного музею воїнам – афганцям: «Їхні зірки не згаснуть» (про загиблих воїнів – інтернаціоналістів, наших земляків), «Карибська криза», «Війна у В'єтнамі» 1959 – 1975 роки, «Миротворці».

Бібліотечні працівники займалися пошуковою роботою, збирали матеріали про загиблих воїнів – афганців (з нашого району загинуло п'ять воїнів – інтернаціоналістів).

Весь матеріал знайшов відображення в буклетах «Пам'ять про них житиме в наших серцях». У них розміщені спогади батьків, друзів, вчителів, товаришів по службі, біографії воїнів – афганців, фотознімки, листи з війни, копії офіцерських документів, посвідчень, свідоцтв...

Було зібрано матеріали про війну в Афганістані (1979 – 1989 роки), в якій брали участь наші земляки, записано спогади учасників бойових дій в Афганістані. Зібрано фотознімки з особистих архівів воїнів – афганців, учасників бойових дій, фотокартки з газетних видань, листи, почесні грамоти, подяки.

Районна бібліотека і представники громадських організацій спільно організували та проводили масові заходи, які сприяли патріотичному вихованню молодого покоління: годину пам'яті «Життя, обірване Афганом», зустріч з воїнами-афганцями «Серце пам'яттю болить» літературно-музичну композицію «Війни чужої наші болі», дискусію «Чи спроможні на подвиг наші сучасники?», анкетування «Яким повинен бути справжній захисник Вітчизни?».

Районною бібліотекою було створено відеоролик «Голоси з війни», у якому представлено інформацію про афганські події, списки учасників бойових дій в Афганістані по Новомиргородському району, спогади воїнів – афганців : Єпіфанова В., Шаповала В., Соломахи О., фотознімки, відомості про загиблих воїнів-інтернаціоналістів – наших земляків. Весь матеріал оформлений під звуки класичної музики та афганських пісень. Також оформлено альбом пам'яті «Дорогами Афгану», папку з відомостями про всіх учасників бойових дій (їх короткі біографічні дані, нагороди, заслуги), стенд «У мужності немає віку, у пам'яті нема кінця», книжкову виставку «Війна, яку не забути», бібліографічний покажчик «Про Афган – з гордістю і болем».

Всього у проєкті були задіяні близько 300 чоловік. Під час проведення заходів присутнім роздавалася виготовлена друкована продукція з даної теми.

Проведені масові заходи нікого не залишили байдужими. Стискалося серце і з'являлися сльози на очах від розповідей афганців і переглядів відеосюжетів.

Ми сподіваємось, що про ті трагічні роки будуть пам'ятати, не тільки ті, хто пройшов крізь полум'я війни, а й прийдешні, і майбутні покоління.

14 лютого 2012 року відбулася презентація проєкту та урочисте відкриття кімнат бойової слави учасників воєнних дій на території інших держав. Серед гостей – народний депутат Єдін О.Є., голова Новомиргородської районної державної адміністрації Ковтун В.С., голова районної ради Чепіжак М.В., представники громадських організацій, воїни-інтернаціоналісти. Захід проходив у трьох місцях: біля каплички, де відслужив панахиду благочинний настоятель Свято – Ільїнської церкви отець Ростислав, у музеї, де присутні мали змогу ознайомитись з експозицією «Землякам воїнам-інтернаціоналістам», у будинку культури, де пройшов святковий концерт і пройшло нагородження воїнів – афганців ювілейними медалями. Також всі присутні переглянули відеоролик «Голоси з війни», який був створений працівниками районної бібліотеки.

Цей проєкт ще раз підтвердив важливість проведення заходів на військово-патріотичну тематику, особливо з молоддю. Він дав змогу дітям почути з уст наставників про важливість виховання мужності, взаєморозуміння, підтримки, поваги до своїх товаришів та батьків, реалізував мету навчити дітей цінувати прості людські істини.

Районна бібліотека під час реалізації проекту тісно співпрацювала з районним військкоматом, районним краєзнавчим музеєм.

Значну підтримку отримали від місцевої влади, яка віднайшла кошти для створення районного музею афганцям, також була задіяна спонсорська допомога. Але радує те, що саме отримані кошти від гранту стали своєрідним поштовхом до активної роботи над створенням районного музею афганцям.

Ми сподіваємось, що і надалі співпрацюватимемо з іншими громадськими організаціями для підняття іміджу бібліотеки.

Презентація проекту «Посилення демократичного впливу громадськості в суспільстві через веб-журналістів»

*Довгопол Н.Г.,
провідний бібліотекар
відділу обслуговування
Онуфрївської районної бібліотеки*

Вже багато років наша держава намагається стати демократичною.

В українського народу в залежності саме від політичної та економічної ситуації в країні то посилюється, то спадає демократична активність.

Багато думок є з приводу того, що ж таке демократія?

З тренінгових вправ, які проводилися в бібліотеці з користувачами, з їхніх особистих пояснень можна зробити висновки, що тлумачення цього слова є доступним для пересічних громадян.

І вже багато людей, маю на увазі освічених і досвідчених, зрозуміли, що це не безглуздий крик на вулиці, а цивілізована праця громадськості в суспільстві методами та ресурсами, які передбачені діючим законодавством.

Нотки демократії з'явилися дуже і дуже давно, ще тоді, коли зародилися такі поняття як держава, влада, закон....

Такий демократичний процес в сучасному суспільстві набув особливої виразності після Другої світової війни, коли забезпечення дотримання прав і свобод людини було офіційно визнано не тільки внутрішньодержавною справою, але й предметом піклування всесвітнього співтовариства, регіональних міжнародних об'єднань (Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи та ін.).

Відчутним імпульсом процесу демократизації суспільства в останні роки стало відзначення півстолітніх ювілеїв Загальної декларації прав людини (1948 року) та Конвенції про захист прав людини і основних свобод (1950 року).

Наведені обставини зумовили актуальність демократичної роботи в тих прошарках громадськості (зокрема в громадських організаціях), які дійсно намагаються між владою та суспільством досягти позитивних соціально-політичних результатів подальшого практичного втілення в життя громадських ідей та вирішення проблем громади.

Свою нішу в цьому процесі серед громадських організацій зайняли і бібліотеки. І тільки зовсім безграмотна людина може дозволити собі

навіть подумати, що в зв'язку з комп'ютеризацією будуть непотрібні бібліотеки.

Так, сьогодні бібліотеки намагаються довести нашому народу з незвичним менталітетом свою необхідність.

Серед фахівців бібліотечної справи дійсно є «духовна еліта», яка працює над тим, щоб люди зрозуміли всю величність Книги, і бібліотеки з відповідальністю займаються освітнім розвитком громади.

Але головне те, що реальна історія людства, його соціальна практика, досвід багатьох поколінь людей, що проживали й нині проживають у найрізноманітніших умовах і в різних куточках світу – все це є боротьба за права і свободи, вирішення психологічних, моральних життєвих проблем людини.

І одним з методів роботи з громадськістю стала наша освітня робота з надання допомоги в написанні громадськими організаціями району проектів для вирішення проблем місцевої громади.

Адміністрація бібліотеки домовилась про те, що на засідання Громадської Ради району при райдержадміністрації ми зможемо надати інформацію представникам найвпливовіших громадських організацій району про такий новий вид послуг бібліотеки. Робота була проведена, поширений інформаційний матеріал (умови Конкурсу міні-грантів, напрямки) та анкети.

В результаті жодний із присутніх не заповнив роздану нами анкету і не відгукнувся на наші запрошення, не те щоб написати проект. А жаль. Бібліотека потім звернулася до селищного голови Самородченка С.М. і надала інформацію про такі послуги і можливості. Керівник села відразу відгукнувся і зі своєю командою та з нашою допомогою було написано 3 проекти, ще 2 проекти написала я, знаючи, що профспілкова організація працівників культури теж з юридичної сторони є громадською організацією.

Одним із результатів проектної діяльності воїна-інтернаціоналіста Богачука Михайла Григоровича є написання та видання книги «Життя, віддане людям».

В результаті обласного Конкурсу надання міні-грантів громадським організаціям області (який відбувався в приміщенні Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського у лютому 2011 року) та який проводила Кіровоградська громадська організація «ОЖІС» - наш район отримав фінансування для двох громадських організацій – Онуфріївської районної профспілкової організації працівників культури та Онуфріївської районної організації спілки воїнів-інтернаціоналістів «Саланг», відповідно надано фінансування: 4400 та 5000грн. Заявку подала 51 ГО області, перевагу

отримали 17, і тільки єдиний Онуфріївський район отримав 2 гранти. 10 районів області не отримали жодного.

Щодо першого проекту:

«Щасливе дитинство. Будівництво дитячого майданчика» - таку назву має проект, представлений Онуфріївською селищною радою (селищний голова Самородченко С.М.) спільно з Онуфріївською районною спілкою воїнів-інтернаціоналістів «Саланг» (голова Остащук В.М.).

Щодо другого проекту: я як керівник проекту ГО «Онуфріївської районної профспілкової організації працівників культури», користувачі бібліотеки, представники державних установ запрошувалися на установчі семінари з представниками громадських організацій та громадянами селища і району з активною громадською позицією для того, щоб коротко презентувати свій проект та запросити бажаючих стати «веб-журналістами» з метою активізації саме соціально-культурного життя нашого селища та району.

Проект має назву «Посилення демократичного впливу громадськості в суспільстві через веб-журналістів».

Профспілкова організація працівників культури вирішила виступити ініціатором об'єднання активних членів громадських організацій району з метою створення для них робочого місця з доступом до мережі Інтернет.

Хочу повідомити що «веб-журналістами» вже на сьогодні стало 25 осіб.

Створений демократичний Сайт громадськості.

Організація веб-сайту громадськості регіону реально може стати потужним центром посиленого впливу громадськості в районі та дійсно надати реальну підтримку громадському середовищу.

Запровадження в життя вказаного проекту дозволило:

- розпочати постійну публічну дискусію щодо ефективності рішень влади, які впливають на діяльність ГО та на життя всіх мешканців району;

- сприяти обміну досвідом та інформацією через поширення аналітичного матеріалу;

- посилити авторитет неурядового аналітичного сектора в середовищі представників державної влади та політичних кіл.

Ініціативна група профспілки працівників культури Онуфріївського району при написанні проекту «Посилення демократичного впливу громадськості в суспільстві через веб-журналістів» проводила попередні бесіди з активними представниками громадськості.

В результаті стала отримувати нові цікаві ідеї щодо тематичних рубрик майбутнього Сайту громадськості. Це, наприклад:

1. Ініціативна група бібліотекарів Онуфріївської ЦРБ за допомогою бібліотекарів філій вирішили зробити перепис прізвищ та імен всіх загиблих воїнів в роки ВВв на території Онуфріївщини, що викарбувані на пам'ятниках. Сфотографувати кожен пам'ятник. І фото, і списки розмістити на своєму сайті або ж на Сайті Громадськості (сайти будуть мати посилання один на одного).

Така робота в районі колись була проведена (знайдені в архіві нечітко надруковані на друкарській машинці списки, які вже поновлювались у зв'язку з роботою слідопитів та знайденням загиблих), але інформація залишається недоступною для тих людей, хто шукає своїх рідних самостійно. Люди використовують мережу Інтернет для пошуку, адже є такі, що ніколи вже не зможуть доїхати, аби побачити місце поховання своїх рідних.

Хотілося б, щоб цю ідею підтримали всі бібліотеки області.

До реалізації підключилися бібліотекарі району, працівники музею, спеціалісти органів влади та пересічні громадяни.

До Вашої уваги представляємо сайт “Війна 1941-1945: пам'ятник”.

2. Онуфріївщина славиться і видатними людьми, і неповторними природними місцями та краєвидами. Надійшла ідея створити віртуальний туристичний Інтернет-маршрут, який має бути підкріплений в обов'язковому порядку реальними фотографіями. Матеріали планується розмістити на Сайті Громадськості.

Збираються вже перші матеріали.

3. Онуфріївський музей історії району зацікавився створенням своєї тематичної сторінки на Сайті Громадськості для розміщення цікавих матеріалів з фотографіями. (Особливо після останньої крадіжки, коли були зруйновані архівні та музейні матеріали і т.д. громада могла б залишитися без цінних історичних матеріалів про своїх земляків та ін.).

Сьогодні є представники музею, які першими стали веб-журналістами, створили вже свій сайт і навіть написали перший грантовий проект.

4. З наявністю цифрового фотоапарату, який передбачений в бюджеті проекту, ініціативна група бібліотекарів зможе реалізувати ще один міні-проект громадськості про створення віртуального фотоальбому “Історія та сьогодення Онуфріївщини в фотографіях”, який був відзначений менеджерами проекту «Мережа громадянської освіти» (працівниками Кіровоградської ОУНБ ім. Чижевського) на Ярмарку соціальних ініціатив Онуфріївщини 3-м місцем (2007р.). Так, минуло вже 4 роки – і відомий громадянин Онуфріївки Овчаренко Владислав Павлович зі своїм сином Олександром на своєму особистому російськомовному веб-сайті про Онуфріївщину вже створили подібні тематичні розділи про історію та сьогодення Онуфріївщини в

фотографіях. Хочу зазначити, що чим більше буде таких дійсно справжніх патріотів свого краю та дійсно активних громадян в районі, тим більше користі буде для нашої громади. Повідомляю, що на сайті Онуфріївської ЦРБ є посилання на всі урядові, неурядові та особисті сайти та веб-сторінки про Онуфріївщину. Є посилання також і на цей сайт.

До урядових організацій, в яких є сайти, приєдналася Онуфріївська селищна рада, Онуфріївська селищна служба в справах сім'ї та молоді, Онуфріївська профспілка працівників культури, Онуфріївський музей історії району, Онуфріївське районне управління юстиції, Онуфріївський відділ державної виконавчої служби, Онуфріївський районний відділу реєстрації актів громадянського стану.

5. Сформовано “Банк ідей” у вигляді системного веб-документу «матеріали веб-журналістів», до якого вже ввійшли перші рекомендації щодо соціальної політики та проектів відповідно до місцевих потреб.

Громада через веб-журналістів братиме активну участь у визначенні громадських потреб, у виявленні проблем молоді та формуванні шляхів вирішення цих проблем.

Проект передбачає, що “Банк ідей” з громадської соціальної політики допоможе відстоювати інтереси громади, в т.ч. молоді, а також сприятиме розв’язанню наболілих соціальних питань, таких наприклад як низький рівень політичної освіти і культурного розвитку молоді у сільській місцевості і т.д.

6. Для підвищення інформованості, адресності, доступності та масовості громадськості в реалізації проекту виготовлені інформаційні буклети та організований обхід «від хати до хати» громадян населених пунктів району з метою зібрання інформації для сайту і розповсюдження буклетів.

До числа веб-журналістів приєдналися і бібліотекарі району.

7. За планом реалізації проекту передбачений моніторинг розміщених громадськістю матеріалів та аналіз порушених питань, який планується подати до відому Громадської Ради при Онуфріївській райдержадміністрації та відповідним сільським і селищним головам.

II ОБЛАСНИЙ ФОРУМ БІБЛІОТЕКАРІВ КІРОВОГРАДЩИНИ

Привітання губернатора Кіровоградської області Сергія Ларіна з Всеукраїнським днем бібліотек та II обласним Форумом бібліотекарів Кіровоградщини

Шановні бібліотекарі Кіровоградщини!

Сердечно вітаю вас із професійним святом - Всеукраїнським днем бібліотек.

Мабуть, символічним є те, що День бібліотек відзначається щорічно 30 вересня, що співпадає з днем Віри, Надії, Любові і їх матері Софії, адже книга дає людині віру, наповнює життя надією, вчить любові і робить це мудро, як мати Софія.

Бібліотеки – одне з великих надбань цивілізації. Без них неможливо уявити розвиток науки, освіти, культури, життя громадян будь якої країни. Проте

сучасний світ вимагає нових підходів до розвитку бібліотечної справи.

Сьогодні бібліотеки Кіровоградщини не лишаються осторонь цивілізаційного прогресу, а розвивають свою діяльність у бік новітніх технологій, аби бути сучасними і потрібними громаді і надавати увесь спектр інформаційно – культурних послуг, розширюючи його за допомогою світових ресурсів.

Підтвердженням цього є участь і перемога районних і сільських бібліотек у Всеукраїнській Програмі „Бібліоміст”, завдяки якій спільно з місцевою владою бібліотеки на селі відкривають Інтернет-доступ до інформаційних джерел. Сьогодні ми маємо в області 111 сучасних бібліотек, обладнаних комп’ютерною технікою та забезпечених Інтернет – зв’язком, з яких 34 - сільські.

Щиро вдячний вам за те, що своєю щоденною і копіткою працею ви забезпечуєте людям вільний доступ до знань та інформації, залучаєте до цінностей національної і світової культури, науки та освіти,

відкриваєте дорогу співвітчизникам до самовдосконалення, всебічного розвитку особистості, впроваджуєте нові технології обслуговування.

Переконаний, що ваш високий професіоналізм та подвижництво, відданість улюбленій справі і надалі слугуватимуть утвердженню національної свідомості, гуманістичних ідей та високих моральних цінностей в суспільстві.

Сьогодні ми вдруге зустрічаємося з вами на обласному бібліотечному форумі. Давайте спільно ставити реальні завдання щодо покращення роботи бібліотек, особливо сільських, і разом їх виконувати, оскільки саме бібліотекам у соціокультурному середовищі міста чи села належить особливе, унікальне місце – бути єдиним, безкоштовним, а отже максимально доступним для найширших верств населення закладом.

Переконаний, що багатотисячна аудиторія користувачів глибоко вдячна Вам за високий професіоналізм і громадянське сумління, за людяність і відкритість ваших сердець. Ваша самовіддана і подвижницька праця збагачує духовний потенціал українського народу.

Тож сподіваюся, що цей Форум стане яскравою і резонансною подією не лише у житті бібліотекарів, а й у культурному житті усіх громадян області.

Бажаю вам щастя, здоров'я, натхнення, значних творчих досягнень!

Привітання голови обласної ради М. Ковальчука учасників Форуму бібліотекарів Кіровоградщини

Шановні бібліотекарі Кіровоградщини!

Дозвольте привітати вас одразу з двома святами - початком роботи Форуму сільських бібліотекарів, який вже вдруге проходить на теренах Кіровоградщини, та з професійним святом – Всеукраїнським днем бібліотек.

Неможливо перебільшити ту роль, яку відіграє сьогодні бібліотека в житті сучасного українського суспільства. Це інформаційний центр, в якому зосереджене та зберігається духовне надбання людства. Особливо це відчутно на селі, де немає таких можливостей доступу до інформаційних джерел, комп'ютерних технологій, освітянських, професійних програм, правових ресурсів, як у місті. Ця ситуація найбільше впливає на ті верстви населення, що потребують окремої уваги громади, - дітей, молоді, соціально незахищених категорій, людей з особливими потребами.

Саме сільська бібліотека здатна вирішити ці проблеми. Саме вона є територією духовності і знань, першим помічником в освіті, професійному оновленні, організації дозвілля населення. Саме вона сьогодні, більше ніж інші заклади наближена до місцевої громади, є доступною та безкоштовною установою.

Нажаль сьогодні стан бібліотеки на селі є дуже вразливим та залежним від багатьох правових, соціальних та економічних чинників. Але керівництво нашої держави та області нині робить все можливе для того, щоб не втратити цю мережу.

Кожен з присутніх в цій залі небайдужий до питань розвитку культури та духовності в українських селах та селищах, до того на яких цінностях буде виховуватись там молоде покоління, які матиме моральні та інтелектуальні засади. І я твердо переконаний, що саме ви – сільські бібліотекарі є головною рушійною силою всіх змін, і почати ці перетворення ви повинні із себе, свого бачення нової моделі бібліотеки, бажання її замінити на краще, а потім - запалити цією творчою іскрою всіх навколо – владу, спонсорів, читачів бібліотеки та мешканців села.

Бажаємо учасникам Форуму творчої наснаги, щастя, добробуту, вагомих здобутків у праці і нехай він сприятиме подальшій ефективній діяльності сільських бібліотек Кіровоградщини, збагатить передовим досвідом роботи, надихне на нові звершення та здобутки.

Сучасна стратегія розвитку бібліотек Кіровоградщини

*Животовська В.Г.,
директор департаменту
культури і туризму
та культурної спадщини
Кіровоградської обласної
державної адміністрації*

**Шановний Сергію Миколайовичу, шановний Миколо
Михайловичу, шановні учасники Форуму!**

Два роки минуло з часу проведення I Обласного форуму сільських бібліотекарів Кіровоградщини, яким було визначено основні пріоритетні завдання розвитку бібліотечної галузі області. Ці завдання віднайшли своє відображення в обласній програмі «Центральний регіон - 2015». Саме на їх виконання було спрямовано діяльність органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та безпосередньо працівників бібліотек області. Таким чином ці два роки ми працювали над збереженням базової мережі

бібліотек області, покращенням їх матеріально-технічної бази, поповненням бібліотечних фондів, забезпеченням безперервної освіти бібліотекарів. А саме головне над впровадженням нових інформаційних послуг для громадян області.

Потрібно відзначити, що збереження бібліотек залежить від розуміння влади в їх необхідності як інформаційно-культурних центрів територіальних громад. Там, де є розуміння, є розвиток бібліотек.

Одним з основних факторів, який забезпечує надання сучасних інформаційних послуг, є створення в бібліотеках комфортних умов для користувачів.

Протягом 2 років проведено певну роботу щодо покращення умов функціонування бібліотечних закладів області: капітально відремонтовано 10 приміщень, у 96 проведено поточний ремонт. Завдяки проведеній роботі на 12 % зменшено кількість приміщень бібліотек, що перебувають у незадовільному стані (із 89 до 78 будівель). Продовжуються ремонтні роботи ще на 3 об'єктах (Новоукраїнська районна бібліотека для дітей, Олександрійська міська бібліотека для дітей ім.Ю.Гагаріна, Обласна бібліотека для юнацтва ім.Бойчнка).

До переліку соціальних заходів, реалізація яких передбачається у в рамках програми "Центральний регіон-2015" в розділі "культура" включено 43 бібліотечні установи.

За ініціативи губернатора проведено аналіз опалення закладів культури, визначено пріоритети та ініційовано перед обласною радою прийняття обласної програми з відновлення, модернізації та ремонту систем опалення закладів культури на 2012-2015, якою передбачено встановлення, ремонт та оновлення систем опалення у 191 бібліотеці області.

В результаті проведеної роботи забезпечено опалення 70% бібліотек області, а саме 405 бібліотечних закладів.

Це дало змогу поліпшити якість послуг населенню, що в свою чергу призводить до зацікавленості пересічних громадян у споживанні інформаційно-освітніх та культурних послуг, що надаються бібліотеками області.

Наступним фактором покращення бібліотечних сервісів є впровадження комп'ютеризації та автоматизації бібліотечних процесів. До діючих трьох обласних інтернет-центрів та 25 інформаційно-ресурсних центрів, що діють на базі центральних районних та міських бібліотек додалися 30 бібліотек, із них 15 сільських, що стало можливим завдяки залученню коштів від Міжнародних благодійних фондів, зокрема за Всеукраїнською програмою «Бібліоміст» за підтримки Фонду Білла та Мелінди Гейтсів.

Бібліотеками отримано 86 комп'ютерів, 23 принтери, 23 сканери, 86 веб-камер на суму 571 тисячу грн.

Ми вдячні головам Долинської, Маловисківської, Новоукраїнської, Олександрівської, Олександрійської райдержадміністрацій та міським головам міст Кіровограда, Олександрії та Світловодська за створення належних умов для впровадження новітніх інформаційних технологій у бібліотеках. Також вітаємо керівництво та бібліотекарів Бобринецького, Голованівського та Гайворонського районів, які чекають на встановлення комп'ютерної техніки ще у тринадцяти бібліотеках протягом жовтня.

Водночас комп'ютерне обладнання мають лише 111 бібліотек (19% від загальної кількості), які налічують 477 одиниць техніки. З них 38 сільських бібліотек (8,2%) мають 59 одиниць, цей показник покращився за два роки на 6 %.

Підключені до мережі Інтернет 88 (15,%) бібліотек, у т.ч. 28 (6%) сільських.

Сподіваємося, що рішення громадської гуманітарної ради під головуванням Ларіна С.М. від 25 жовтня 2011 року «Про створення моделі районної, міської, селищної, сільської бібліотеки як сучасного інформаційного закладу територіальної громади» сприятиме забезпеченню бібліотек усіх рівнів комп'ютерною технікою та підключенню до мережі Інтернет, а також забезпеченню безкоштовного публічного доступу до Інтернету за допомогою технології Wi-Fi.

Не зважаючи на активне впровадження у роботу бібліотек новітніх інформаційних технологій для багатьох громадян області основним джерелом інформації залишаються друковані традиційні видання: книги, газети, журнали. Оновлення бібліотечних фондів залишається проблемним питанням. Відсоток оновлення фонду за I півріччя 2012 року становить 0,5, при рекомендованому ІФЛА – 10.

Проте, керівництво області активно сприяє реалізації Програми книговидання та книгорозповсюдження в Кіровоградській області. Яскравим прикладом є сьогоднішній подарунок усім бібліотекам від керівництва області - комплекти видань «Єлисаветградське коло».

Бібліотекарі області активно долучилися до ініціативи губернатора «Подаруй бібліотеці книгу», яка відкрила нові можливості для поповнення бібліотечних фондів.

Заслуговує на увагу ініціатива трьох бібліотек Олександрівського району і 1 бібліотека Ульянівського району, які отримали грантову допомогу від МФ „Відродження”, на поповнення бібліотечних фондів сучасною літературою у кількості 525 примірників на суму 20 тис. грн. в рамках Антикризової гуманітарної програми за темою „Поповнення фондів сільських бібліотек та активізація їх культурно – просвітницької роботи з дітьми та молоддю».

Хочу зазначити, що нам ще треба активно працювати з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та бізнесу над розумінням необхідності виділення достатніх коштів на поповнення бібліотечних фондів новими книгами та періодичними виданнями.

Сьогодні публічні бібліотеки Кіровоградщини продовжують виконувати багато соціально-значущих функцій. Для місцевої громади - це центри інформації і просвіти, історико – краєзнавчі центри, центри громадських зв'язків, культурних та соціальних ініціатив. Діючи у районних бібліотеках області інформаційно – ресурсні центри надають

консультативно – правову допомогу громадянам з різних аспектів суспільного життя. На базі цих центрів створюються сьогодні „Вищі народні школи” для людей третього віку і будуть офіційно відкриті з 1 жовтня 2012 до Дня людей похилого віку. Основне завдання роботи «Народних шкіл» - навчання та консультування з різних аспектів цивільно – правового характеру, здорового способу життя, подолання інформаційної безграмотності.

Підтвердженням позитивних тенденцій у роботі бібліотек є збільшення кількості активних форм масових заходів та їх відвідування. За останній рік майже на 50 тисяч осіб збільшився показник відвідувань бібліотечних заходів і це говорить про те, що бібліотеки сьогодні стають центрами соціально – культурного життя місцевої громади, центрами правової та інформаційної освіти, центрами комунікації та реалізації творчих здібностей громадян.

Набула активного розвитку красзнавча та патріотична робота бібліотек. Працівники бібліотек області долучилися до реалізації ініціатив Сергія Миколайовича Ларина. «Історія рідного краю» і «Література рідного краю», які втілюються у розширенні соціального партнерства бібліотек з громадськими організаціями, письменниками та творчими спілками. Результатом такої співпраці є проектна робота бібліотек, спрямована на вирішення соціально – культурних проблем місцевих громад. Протягом останніх двох років бібліотеками Кіровоградщини реалізовано понад 50 проектів соціального спрямування, які дали можливість інвестувати у галузь понад 150 тисяч грн.

Всі досягнення бібліотек свідчать про те, що сучасний світ вимагає нового якісного рівня знань, освіти протягом життя. На це спрямована робота Регіонального тренінгового центру Кіровоградської ОУНБ ім. Д.І.Чижевського, який облаштований сучасною комп'ютерною технікою. Протягом 2-х років проведено 45 тижневих навчальних тренінгів з організації інноваційних бібліотечних послуг, роботі з ПК та Інтернет, проектному менеджменту. На тренінгах підвищили кваліфікацію 430 бібліотекарів та понад 4000 громадян області. Працівники обласних бібліотек постійно проводять навчально – методичні семінари, тренінги, майстер-класи для фахівців області.

Зрозуміло, що розвитку бібліотечної галузі в Україні та області сприяла увага Президента України В. Януковича, який неодноразово підкреслював, під час проведення гуманітарної ради, про пріоритети гуманітарної політики країни, серед яких – розвиток та підтримка бібліотек, особливо на селі.

Водночас Верховною Радою України прийнято Постанову щодо впровадження мораторію на закриття бібліотек у сільській місцевості.

Сьогодні ми проводимо II Форум бібліотекарів Кіровоградщини, який, сподіваємось, стане новим поштовхом до розвитку бібліотек, як сучасних інформаційно – культурних закладів.

Я запрошую учасників нашого зібрання до конструктивного діалогу щодо окреслення найголовніших базових шляхів розвитку бібліотек Кіровоградщини.

Настав час змінювати парадигму побудови і розвитку бібліотечних установ, оскільки наше життя іде вперед і ми не маємо права залишати мешканців нашого регіону осторонь цивілізаційних процесів, вільного доступу до знань та інформації, гармонійного культурного розвитку.

Креативні форми роботи: здивувати, захопити, залучити...

Новації в роботі Кіровоградської міської
централізованої бібліотечної системи

*Тимків С.І.,
директор Кіровоградської МЦБС*

Сучасна бібліотека – це вікно у світ, засіб, що забезпечує безперервність розвитку культури, один з елементів системи навчання, самоосвіти, духовного, естетичного і професійного вдосконалення особистості. Від якості роботи бібліотеки залежить якість поколінь – як сучасного, так і прийдешнього. З цього випливає велика відповідальність бібліотекарів перед суспільством.

Справити враження на сучасного читача, зробити бібліотеку яскравою, показати нестандартний зміст і форму, внести ауру новизни – завдання не із легких. Зміни, які відбуваються навкруги, потребують нових рекламних рішень, нових підходів, нового стилю та діалогу.

Оновлюються і модифікуються традиційні форми бібліотечної роботи, здійснюється пошук інноваційних форм.

Вуличні акції

Однією з креативних і творчих форм роботи Кіровоградської МЦБС є вуличні акції

Великий бібліотечний квест

Квест – від англійського «загадка, головоломка, питання» - цікава гра-подорож з завданнями, запитаннями для декількох команд. Великий бібліотечний квест був проведений на базі декількох філій Кіровоградської МЦБС. Організована гра-подорож з подарунками для переможців є прикладом популяризації бібліотек серед населення міста. Вона показала, що бібліотека - це широкий майданчик для гри та прояву свого інтелекту, а бібліотекар – креативний організатор і порадник.

Завдяки подібним заходам створюється імідж бібліотеки як сучасного, цікавого, корисного закладу культури.

Лібмоб "Як пройти до бібліотеки?"

Ще одна вулична акція – лібмоб. В основі акції - бліц-опитування жителів міста на предмет знання дороги до бібліотеки.

Бібліотекарі вийшли «в народ»: група мобберів (бібліотекарі і волонтери) на вулицях міста ставили випадковим перехожим просте запитання: «Як пройти до бібліотеки?».

Наприклад, працівники центральної міської бібліотеки, одягнені в білі футболки з фотографією бібліотеки, розпочали акцію на площі перед мерією. Вони опитували різні категорії, це були депутати і пенсіонери, домогосподарки і спортсмени, військовослужбовці і навіть популярні актори. Нагородою за вірну відповідь були смайлик і сувеніри з логотипом бібліотеки, а незнаючим – інформація та запрошення до книгозбірні. Всього учасниками акції було опитано понад 800 перехожих.

Флешмоб

Бібліотеки Кіровоградської МЦБС влаштовують флешмоби, залучаючи велику кількість користувачів книгозбірень. Флешмоби ми плануємо заздалегідь, робимо оголошення в бібліотеці. Велика кількість людей (моббери) оперативно збираються у оговореному місці, протягом декількох хвилин виконують сценарій і потім швидко розходяться. В цьому принцип флешмобу.

Основна мета флешмобів – згуртування користувачів бібліотеки, які, як одна сім'я, виконують спільні дії.

Сімейне читання

Сімейне читання – актуальний напрямок роботи наших бібліотек. Адже любов до книги, перш за все, закладається в сім'ї. Тому ми проводимо комплексні заходи, мета яких – реклама книги і читання.

Рекламна акція в дитячих садках

Бібліодесант «Разом з книгою відкриваємо світ». Щоб привернути увагу маленьких кіровоградців і їх батьків до книги, читання і бібліотеки, напередодні Всеукраїнського дня бібліотек у дитячих садках міста бібліотекарі та волонтери, одягнені в яскраві футболки, роздають дошкільнятам і їх батькам закладки про користь сімейного читання, листівки-запрошення до бібліотеки.

Літній читальний зал під відкритим небом

Творчо, цікаво, весело організували бібліотеки міста Кіровограда літні читання для дітей та з користю для книгозбірень. Центральна дитяча організувала для своїх користувачів читальний зал під відкритим небом, тут також юні актори театру книги «Буратіно» виступали з ляльковими виставами для наймолодших мешканців мікрорайону. Така форма роботи дозволила бібліотекарям прорекламувати свою установу, бібліотечні ресурси та проявити свої можливості для участі книгозбірні у громадському житті суспільства на місцевому рівні.

Проектна діяльність

Сьогодні одним із ефективних напрямків бібліотечної діяльності є розробка проектів і програм.

Чути тих, хто не чує

Бібліотеки Кіровоградської МЦБС не бувають осторонь проблем інвалідів, яким часто доводиться стикатися з труднощами у спілкуванні та соціалізації їх у суспільстві. Проект «Чути тих, хто не чує» спрямований на роботу з інвалідами - людьми з вадами слуху.

Бібліотеки Кіровоградської МЦБС в змозі допомогти цим людям знаходити нових друзів, цікаво проводити дозвілля, забезпечувати повноцінний доступ до інформації, зокрема залучення їх до мережі Інтернет.

Бібліотекарі філій № 8, 12, 16 та ЦБ стали авторами проекту "Чути тих, хто не чує", основною метою якого є надання допомоги людям з вадами слуху, збагачення їх духовного світу через читання, розширення спілкування, забезпечення повного і оперативного задоволення інформаційних потреб.

За розробку та реалізацію цього проекту бібліотеки виграли грант «Бібліомосту» і отримали 15 комп'ютерів, 4 принтери, 4 сканери та ліцензоване програмне забезпечення.

“Крокуємо у світ інформації”- цільова комплексна програма

Ця програма уже другий рік успішно реалізується бібліотеками для дітей, створена в рамках обласної програми «Багатомірність інформаційної культури XXI століття». Мета програми – формування читача «Інформаційної ери» шляхом розвитку у дітей молодшого шкільного віку основних умінь та навиків пошуку та обробки інформації.

Краєзнавчі розвідки

Бібліотекарі Кіровоградської МЦБС проводять велику пошукову роботу з виявлення та збору інформації про місто, відновлення маловідомих фактів його історії.

Вони виявляють та збирають ці матеріали, укладають папки, фотоальбоми, літописи, які доповнюють фотоілюстрації, листи, копії бібліотечних документів. Свої важливі напрацювання бібліотекарі представили на круглому столі «Формування позитивного іміджу бібліотеки засобами краєзнавчих розвідок», що пройшов у Кіровоградській центральній міській бібліотеці і зібрав завідуючих та бібліотекарів усіх філіалів МЦБС. Там учасники представили свої напрацювання у галузі краєзнавства. Піднімалися такі теми як: «Створення та дослідження історії бібліотек», «Кіровоград – минулий

та теперішній», «Історія мікрорайонів», «Їх іменами названі вулиці», «Година краєзнавчого портрету», «Екологічне краєзнавство» та інші.

Рекламно-іміджева робота

Фотовернісаж "Ми і книга"

Конкурс фотографій «Ми і книга» було започатковано Кіровоградською МЦБС. До участі запрошувалися бібліотекарі системи та читачі філій, незалежно від віку, місця проживання і роду занять.

Мета конкурсу: Привернути увагу до читання, книги і бібліотеки..

Перед учасниками конкурсу стояло завдання - створити фотографії про бібліотеки, книги і їх читачів, про бібліотекарів. Оцінювалася художня якість фотографій, інформативність матеріалу і його публіцистична значимість. Конкурсні роботи публікувалися відразу по надходженню на web-сайті МЦБС і усі бажаючі могли проголосувати за улюблене фото. Переможці були оголошені під час святкування Всеукраїнського дня бібліотек. Зараз фотографії конкурсу експонуються у центральній міській бібліотеці, популяризуючи наочно книгу і читання.

Реклама бібліотек в мережі Інтернет

Бібліотеки рекламують себе вже давно і в мережі Інтернет: це наш сайт Кіровоградської МЦБС, де усі філії розміщують свої новини, де можна прочитати анонси майбутніх заходів, знайти на мапі бібліотеку, що розташована ближче до місця проживання користувача, адреси бібліотек-філій, їх історію, де є посилання на сайт міської ради, її рішення, інформація про літературний Кіровоград та інші корисні матеріали. З сайту можна потрапити на блоги бібліотекаря Бібліононачок, де більш детально описані деякі заходи бібліотек та визначні особистості бібліотечної справи. Блог «Світ без звуків» присвячений проектній діяльності «Чути тих, хто не чує» та розповідає про цікавих людей з вадами слуху, які багато чого досягли у житті. Є у нас і блог «Бібліотечне кафе запрошує», присвячений каві та нашим заходам, що пов'язані з цим напоєм.

Більшість бібліотек-філій Кіровоградської МЦБС відкрили вже свої сайти або блоги у мережі Інтернет, рекламуючи свої послуги та розповідаючи про свою діяльність.

Програми на телебаченні та радіо

На місцевому телеканалі ТTV ось уже протягом року глядачі мають можливість дивитись телевізійну програму "Культурна скарбничка", яка народжується в стінах дитячої бібліотеки філії №12. Адже популяризувати українську літературу, мистецтво і є професійним обов'язком бібліотекарів. Передача виходить кожної суботи. Розповіді, фото і відеоматеріали відкривають цікаві факти, моменти життя і

творчості безсмертних перлин української і світової культурної спадщини: І.Карпенка-Карого, М.Гоголя, О.Вишні, В.Нестайка, М.Хвильового, М. Булгакова, С.Крушельницької, О.Довженка, Н.Яремчука, В.Івасюка, Л.Бикова та інших. Отримуючи схвальні відгуки про підготовлений нами матеріал, ми і в новому році не змінюємо свого пізнавально-просвітницького призначення і продовжуємо відкривати секрети та таємниці життя наших легенд і зірок.

На обласному радіо в передачі «Школа сім'ї» транслюється цикл інформацій «Сім'ю згуртує мудрість книг», яку готує центральна дитяча бібліотека. Цикл програм присвячений книгам, які відкриють дітям світ «душевного» читання, допоможуть батькам пригадати дитинство, а, найголовніше, краще пізнати своїх дітей, знайти прості, але ефективні прийоми виховання.

* * *

Професіоналізм, ентузіазм, комунікативні навички, ініціативність бібліотекаря складають концепцію успіху. Базовим елементом та умовою розвитку інформаційного, культурного простору є креативність – технологія організації творчого процесу.

Креативність залежить від багатьох факторів: досвіду, знань, таланту, інтуїції, спроможності мислити по-новому і втілювати ці ідеї в життя.

Сучасна бібліотека є багатогранною. Вона повинна створювати для населення максимально комфортне середовище, бути відкритою для всіх тих, кому потрібна книга та інформація. Тому так важливо сьогодні не обмежуватись традиційними формами роботи, а шукати нові шляхи популяризації бібліотечних ресурсів. Тільки завдяки постійному пошуку бібліотека не загубить свого іміджу, а завжди буде залишатися втіленням нового, незнаного і креативного.

Соціальне партнерство – складова діяльності бібліотек регіону

*Гладка Н.М.,
директор Долинської районної
бібліотеки для дорослих*

Я очолюю бібліотеки Долинського району з 1982 року. І весь цей час разом з колегами ми намагаємось максимально використати всі можливості, щоб наші бібліотеки відповідали запитам користувачів та вимогам часу.

З цією метою ми працюємо в рамках соціального партнерства з районною державною адміністрацією, районною радою, сільськими радами, закладами освіти, установами культури, місцевими ЗМІ та громадськими організаціями.

Плідною є наша співпраця з сільськими радами. Її результатом є перемога шести бібліотек району в програмі "Бібліоміст".

Ми підготували проект, а сільські ради виділили кошти та провели ремонтні роботи, придбали меблі, підключили мережу Інтернет та оплачують інтернет-зв'язок.

Приємно відзначити, що місцева влада і сільські громади підтримують та виділяють кошти на розвиток бібліотек району.

Так, з початку року придбали для бібліотек за рахунок коштів сільських рад комп'ютерне обладнання та підключили мережу Інтернет Суходільська та Братолюбівська сільські ради. Лаврівська сільська рада передала в користування читачам бібліотеки свій комп'ютер.

Тож на сьогоднішній день з 21 бібліотеки району 9 бібліотек-комп'ютеризовані (в т.ч. 7 сільських), а 8 мають доступ до мережі Інтернет (в т.ч. 6 сільських). З них 6 бібліотек району мають комп'ютерне обладнання як переможці програми "Бібліоміст". Всього в бібліотеках налічується 21 комп'ютер.

Проведено сучасні ремонти в бібліотеках сіл: Гурівки, Лаврівки, Олександрівки, Суходільське, Новогригорівки Першої на загальну суму 52 тисячі гривень. Маловодянську бібліотеку переведено в нове приміщення, на ремонт якого витрачено 280 тисяч грн. Придбали меблі за кошти сільських рад на суму 15 тисяч грн.

Різноманітними є форми співробітництва бібліотек з громадськими організаціями: спільне проведення заходів, надання приміщень, інформаційне забезпечення керівників організацій та їхнього активу.

В районі налічується 23 громадські організації. Найактивніші з них:

районна організація ветеранів війни та праці,
спілка воїнів - інтернаціоналістів Долинського району

Всеукраїнське товариство «Просвіта»
організація «Союз-Чорнобиль»
Об'єднання козаків.

Підтвердженням соціального партнерства є заходи, що проводяться бібліотеками нашого району. А саме:

- реалізація проекту «Живи і пам'ятай» спільно з районною організацією ветеранів;
- презентації книг членів ветеранської організації;
- зустрічі з воїнами-інтернаціоналістами, чорнобильцями.

Районна бібліотека створила блог в інтернеті для спілки воїнів-інтернаціоналістів.

В нашому районі активну діяльність проводять представники українського козацтва – це Карабилівська сотня та Пашківський курінь Криворізької паланки Січеславського козацтва Запорізького. Бібліотеки співпрацюють з цими об'єднаннями.

Представники Карабилівської сотні с.Кірово ведуть велику краєзнавчу роботу. Отаман сотні Василь Гриценко бере участь в обласних, районних семінарах, проводить екскурсії з історії с.Кірово з виїздом до Явленої криниці.

Бібліотеки завжди були і є осередками спілкування творчих людей: письменників, художників, музикантів, представників інших творчих спілок.

Для місцевих громад бібліотеки організували зустрічі:

з українським письменником, лауреатом Національної премії імені Тараса Шевченка, редактором літературного часопису “Кур'єр Кривбасу” Григорієм Гусейновим; з членами Національної спілки народних умільців України, членами товариства Просвіта – Ольгою та Сергієм Яковенками; з членами літературно-мистецької асоціації «Сузір'я Долинщини» - поетом Володимиром Герасименком, композитором Мариною Беловою.

Взаємовідносини із засобами масової інформації – необхідна умова створення нового образу бібліотеки і привабливості її послуг. Найбільш ефективна співпраця – з місцевими газетами, які регулярно друкують матеріали про бібліотечну діяльність.

Плідно співпрацюють бібліотеки з редакцією районного радіомовлення.

Отже, розвиток соціального партнерства сприяє зміцненню ресурсної бази бібліотек, розширенню асортименту бібліотечних послуг, поліпшенню якості інформаційно-бібліотечної діяльності.

Але матеріально-технічна база наших бібліотек повинна бути набагато кращою і відповідати вимогам сьогодення. Тож нам є над чим працювати.

Перетворення бібліотеки: кроки модернізації

*Бутко Л. В.,
завідуюча Новопраською
центральною бібліотекою-філією
Олександрійського району*

Шановне товариство!

Щиро вітаю всіх учасників сьогоднішнього зібрання. За минулі два роки від нашої зустрічі відбулося чимало важливих змін, як у житті суспільства, так і в бібліотечній діяльності.

XXI століття оточило нас надновими технологіями та можливостями. Вихід у світову мережу Інтернет, супутникове телебачення – нині вже не розкіш. На кожному кроці ми стикаємося з науковими винаходами, без яких вже не уявляємо повноцінного життя. Прогрес нового тисячоліття торкнувся і книгозбірень, адже сучасна бібліотека це, передусім, комфортні та гостинні читальні зали, нові електронні програми, Інтернет. А сучасний бібліотекар - це ерудована, начитана людина, яка вільно орієнтується в літературному процесі, досконало володіє комп'ютером, знається на різноманітних програмах та функціях Інтернету.

Саме такі бібліотечні працівники і працюють у нашій Олександрійській районній централізованій бібліотечній системі, та в Новопраській бібліотеці-філії, яку я очолюю. Тож творчі, креативні працівники є рушіями позитивних змін у бібліотеках.

Модернізація бібліотек немислима без проектної діяльності, яка почалася у нашій бібліотеці в 2007 році, коли центральна районна бібліотека запропонувала нам взяти участь у спільних з ОЖІС проектах «Мережа громадянської освіти: правова освіта сільського населення» та «Мережа громадянської освіти: правова освіта сільської молоді» (2008).

В 2011 році Новопраська центральна бібліотека реалізовувала проект «Не стань жертвою» спільно з громадською організацією Олександрійським гендерним інформаційним центром (ОГІЦ).

2010 року стала командним переможцем II раунду програми «Бібліоміст» та отримала 3 комп'ютери з обладнанням. Відвідувачі нашої бібліотеки мають безкоштовний доступ до Інтернет-зв'язку.

Завдяки новітнім технологіям, бібліотека стала сучаснішою та привабливішою. Як результат - залучення нових користувачів. А робота бібліотекарів стала більш творчою та інформаційно насиченою.

Ми надаємо широкий спектр послуг за допомогою комп'ютерних технологій: записи дисків, копіювання та сканування періодичних

видань, пошук інформації в мережі Інтернет. Намагаємось задовольнити бажання кожного.

Відвідувачі бібліотеки мають можливість безкоштовно користуватись соціальними мережами, збагачувати свої знання у всіх сферах, отримувати реальну користь. Юні дослідники Малої Академії, яка діє при Новопраському НВК, мають можливість познайомитися з матеріалами аналогічних наукових пошуків. В бібліотеці створена школа комп'ютерного комфорту.

Інтернет допомагає і тим користувачам, які шукають роботу. Безробітні мають змогу отримати індивідуальні консультації з пошуку роботи на сайтах працевлаштування.

Не залишилась наша бібліотека осторонь, коли у квітні 2012 року було розпочато он-лайнову актуалізацію вкладників колишнього «Ощадбанку» СРСР, для компенсації втрачених коштів. Бібліотечні працівники дієво допомагали здійснювати реєстрацію на веб-сайті «Ощадбанку». Були випадки, коли обслуговували мешканців сусідніх населених пунктів, у яких відсутній Інтернет-доступ.

Функціонування бібліотеки в інформаційному середовищі дає змогу для пошуку інформації, спілкування, навчання, організації бізнесу, придбання товарів та послуг, розваг. Організуючи літературні та музичні вечори, заочні віртуальні подорожі, наша бібліотека опосередковано виконує функції і театру, філармонії, музею.

Жителі селища цінують такі послуги і дедалі частіше відвідують бібліотеку. Адже вона стала місцем спілкування, центром, де можна отримати інформацію в електронному та друкованому вигляді.

Підсумовуючи, можу з впевненістю сказати, що бібліотеки на шляху розвитку та модернізації зробили великий крок вперед, поліпшується обслуговування, впроваджуються нові його форми, що позитивно впливають на імідж бібліотеки в суспільстві.

Звичайно, існують не вирішені проблеми. Нагальною проблемою для нашої бібліотеки є створення електронного каталогу, придбання програмного забезпечення. Ми працюємо в цьому напрямку, порушено клопотання перед керівництвом.

Маю надію, що тільки комплексні заходи, партнерство, підтримка влади та громади дозволять бібліотекам отримати необхідний імпульс для подальших перетворень. Бажаю всім учасникам зібрання творчої наснаги, мудрості у всіх випробуваннях.

Сільська бібліотека: стратегія поступу в майбутнє

*Козуля О. О.,
завідуюча Рівнянською сільською
бібліотекою для дорослих,
Новоукраїнський район*

В Новоукраїнському районі є мальовниче село Рівне. В ньому проживає майже 5 тисяч жителів і обслуговують цих жителів три бібліотеки: Рівнянська дитяча, Рівнянська сільська № 2 і Рівнянська сільська для дорослих.

Село знаходиться на майже однаковій відстані і від районного центру, і від обласного. Так і наша бібліотека знаходиться на рівній відстані від бібліотеки минулого і бібліотеки майбутнього.

Ми вже не та сільська бібліотека, образ якої глибоко засів в свідомості українців, але й ще далеко не та, яку ми малюємо в своїй уяві.

Ми знаходимося в окремому приміщенні, разом з сільською дитячою бібліотекою, у нас взимку доволі тепло, затишно, багато квітів. З кінця 2010 року маємо Інтернет – центр і навіть монітор – лупу для користувачів з вадами зору, але завдяки тому ж таки Інтернету ми маємо змогу здійснювати віртуальні подорожі до інших, як українських, так і закордонних бібліотек. І хочеться рівнятися на кращі приклади, коли сільська бібліотека є об'єктом уваги для місцевої влади, закладом для капіталовкладень спонсорів, улюбленим місцем для всієї громади.

Ми, бібліотекарі, відчуваємо свою відповідальність перед громадою, намагаємося бути універсальними, задовольняти запити всіх користувачів. Надаємо консультації в Інтернет – центрі, допомагаємо відшукувувати потрібну інформацію, проводимо цікаві і змістовні масові заходи, тренінги, гарно оформляємо свої книжкові виставки. При бібліотеці активно працює читацький клуб «Світлиця». В обслуговуванні користувачів намагаємося йти в ногу з часом, але старі меблі заважають бібліотеці бути комфортною, а застарілі книжкові фонди, обмаль періодичних видань, відсутність електронних книг не дають нам змоги в повній мірі бути сучасною бібліотекою.

Я вважаю, що головний напрямок стратегії поступу сільської бібліотеки в майбутнє – це перехід від режиму існування до режиму розвитку!

На мій погляд, дієвими сьогодні є місцеві бібліотечні програми. Так «План заходів щодо розвитку бібліотечної справи на території

Рівнянської сільської ради на 2010 – 2015 роки», затверджений рішенням виконкому сільської ради 28 січня 2010 року № 9, зобов'язує владу до конкретних справ. І в минулому році для бібліотеки за кошти місцевого бюджету придбано 17 примірників на суму 500 гривень, і на початку 2012 року придбано вже 71 книгу на суму дві тисячі гривень. Зроблено передплату періодики на 1200 гривень. Бібліотекаря переведено з 0,5 на повну ставку; відповідно до пункту даного Плану: «Створити умови для забезпечення вільного доступу до інформаційних ресурсів», щомісячно здійснюється оплата Інтернет – зв'язку.

До речі, сільський голова та його заступники – часті гості в нашій бібліотеці: і порадики, і учасники заходів, і помічники в підготовці до відзначення важливих дат.

Змінилися сьогодні і вимоги до бібліотекаря. Сьогодні він – універсал, спеціаліст широкого профілю. Тому, на мою думку, потрібні і професійні конкурси, такі як цьогорічний «Кращий сільський бібліотекар», учасниками якого ми всі були. Подібні заходи і дисциплінують, і мотивують до розвитку, додають знань і відчуття важливості нашої професії, піднімають її престиж і створюють позитивний імідж сільській бібліотеці!

Не менш потрібні і Форуми, такі як сьогоднішній, на яких ми чуємо колег, обмінюємося досвідом, визначаємо стратегію розвитку і змін, спілкуємося неформально і заводимо дружні зв'язки. Можливо, доречно було б запрошувати на такі Форуми і сільських голів, результат був би більш дієвим.

Тож, лише об'єднання спільних зусиль держави, органів місцевого самоврядування, територіальних громад, спонсорських організацій та працівників бібліотечних закладів зробить можливим створення нової сучасної сільської бібліотеки, яка відповідатиме і вимогам часу, і міжнародному модельному стандарту діяльності.

Влада і бібліотека: співпраця задля розвитку місцевої громади

*Шавель О.І.,
Межирічківський сільський голова
Голованівського району*

Про роль і значення бібліотеки у житті кожної людини можна говорити багато, а особливо, коли ця бібліотека знаходиться в селі.

Питання, як організувати бібліотеку, щоб вона стала необхідним соціокультурним закладом для місцевої громади, перед нами стояло вже давно. Адже на території Межирічківської сільської ради розташовані два населених пункти – це село Межирічка та село Краснопілля, в яких проживають 1367 жителів. А це немало. Зрозуміло, що всі вони потребують інформаційно – бібліотечного обслуговування, яке б здійснювалось належним чином в комфортних умовах, у приміщенні, яке освітлюється і опалюється в осінньо – зимовий період. Тому у 2009 році виконкомом сільської ради було прийнято рішення про переведення сільської бібліотеки у приміщення місцевої школи. Внаслідок цього покращились умови збереження книжкового фонду, який на сьогодні налічує 10,7 тисяч примірників документів, зросла кількість відвідувань користувачами. Але особливою перевагою цих змін стало те, що 16-м вчителям та 120-м учням місцевої школи стало значно зручніше користуватись послугами сільської бібліотеки. Із досвіду роботи стало очевидним, що навіть у осінньо – зимовий період кількість бажаючих скористатись бібліотекою не зменшилась.

Сьогодні бібліотека знаходиться в епіцентрі культурного та суспільного життя села. Завдяки відкритості та доступності послуг, які надає бібліотека, збільшився її авторитет серед місцевої громади. Мені, сільському голові, було дуже важливо відчувати, що бібліотека стане не просто частиною соціального простору, але й буде провідним ланцюжком місцевої культури. Не помилитись у цьому мені допомогла сільський бібліотекар О.В.Смертенюк, яка очолювала на той час бібліотеку, і яка своїм ентузіазмом підтримала всі позитивні починання, що ініціювались сільською радою. Нашими спільними зусиллями були побудовані партнерські стосунки, що стали запорукою успішної, цілеспрямованої діяльності бібліотеки. А це дало значні результати:

бібліотека у всіх на виду, про неї знають не тільки читачі;
розширюється, росте коло її друзів і партнерів;

у бібліотекаря доброзичливі стосунки з владою і громадськими структурами, позитивна репутація у ЗМІ.

Завдяки співпраці бібліотеки із сільською радою, школою, ветеранською організацією, дитячим садочком та іншими організаціями проводились заходи, спрямовані на популяризацію книги та бібліотеки. Серед них - заходи до Тижня української книги, Тижня дитячого читання, Міжнародного дня захисту дітей, Дня Перемоги, Дня Незалежності, Дня Конституції, Шевченківські дні, красзнавчі читання та ін.

Нещодавно ми разом зробили ще один важливий крок на шляху до інформаційного забезпечення потреб місцевої громади – взяли участь у конкурсі «Організація бібліотечних послуг із використанням вільного доступу до Інтернету III» Всеукраїнської програми «Бібліоміст» і стали одними із переможців. Це відкриває для нашої бібліотеки нові можливості, а головне, що кожен громадянин села, завдяки сучасним інформаційним технологіям буде мати можливість безкоштовно користуватись ними задля задоволення своїх інформаційних потреб: як то в самоосвіті, навчанні, оволодінні комп'ютерною грамотністю, спілкуванні із колегами, однодумцями, друзями, родичами та ін.

Завдяки тісній співпраці місцевої влади і бізнесу, спонсори не оминають бібліотеку. Одним із таких прикладів стала нещодавня фінансова підтримка директора агрофірми «Дніпро» Грушецького А.Г., депутата районної ради від Партії регіонів щодо підготовки, облаштування приміщення та придбання комп'ютерних столів для сільської бібліотеки до отримання нею грантової комп'ютерної техніки від Програми «Бібліоміст».

Переконаний, що наша сільська бібліотека здатна утверджувати себе як соціокультурний заклад на селі і є потрібною місцевій громаді. А місцева влада завжди підтримає її благородну місію – нести людям знання, культуру, освіту, духовний розвиток.

Інновації бібліотек Олександрівського району в обслуговуванні користувачів-дітей

*Рула С.І.,
директор Олександрівської РДБ*

За останні роки у бібліотечно-інформаційній сфері України відбулися суттєві зміни, пов'язані з соціополітичними, економічними, технологічними перетвореннями. Саме з цими змінами в наш професійний лексикон увійшло поняття «інновація», тобто вид діяльності, продуктів, послуг, які для нас, бібліотекарів, мають абсолютну новизну, виходять за межі сталих традицій та виводять професійну діяльність на покращений або якісно новий рівень.

Провідну роль у запровадженні інновацій у практику роботи бібліотек Олександрівщини відіграють районні бібліотеки для дорослих і дітей, методичні центри для бібліотек свого регіону. Здійснюється просвітницька робота з підвищення рівня інформованості працівників про інноваційну діяльність, надається консультативно-методична допомога сільським бібліотекарям з впровадження інновацій.

Хочу зазначити, що до мережі закладів культури Олександрівського району, крім районних бібліотек для дорослих і дітей, входять 25 сільських бібліотек. Щороку бібліотеки Олександрівщини обслуговують більше 3 тис. дітей, з яких 59% мешкає у сільській місцевості. До послуг юних користувачів 70,6 тис. фонду на паперових та електронних носіях, можливості Інтернет-центрів.

Звичайно, будь-яка інновація починається з ідеї. Реалізація ідей, зокрема, можлива завдяки проектній діяльності, до якої також залучаються і сільські бібліотекарі.

У 2011 році завдяки перемозі у конкурсі програми «Бібліоміст» районні бібліотеки для дорослих і дітей та 5 сільських (Несватківській, Івангородській, Розумівській, Красносільській, Цвітненській) отримали комп'ютерну техніку. У вищезазначених бібліотеках відкриті Інтернет-центри, надається безкоштовний доступ до Інтернету, значно розширилися можливості виконання різнобічних інформаційних запитів населення. Особлива увага приділяється дітям з малозабезпечених, неповних родин. На допомогу цій категорії дітей спрямовані проекти РДБ «Радість інформації – дітям з неповних сімей», «Ні – злочинності і бездоглядності серед дітей». У районній бібліотеці для дітей діє центр активного дозвілля «Пізнаючи світ, пізнай себе», влітку працював інформаційно-інтелектуальний майданчик «Зорепад відкритих запитань і відповідей». В Івангородській сільській бібліотеці діє Інтернет-кафе «Кругозір», де для дорослих і маленьких читачів

проводяться заходи. У Цвітненській СБ працює мультзал, де діти переглядають улюблені мультфільми з друзями, обмінюються враженнями від побаченого. У Несватківській СБ створена віртуальна літературна турагенція «Крок за кроком мандруємо сміло – з Інтернетом ми знаємо все», де дітей навчають основам Інтернет-грамотності, пошуку корисної інформації.

Одне з найболючіших питань для бібліотек, а сільських найбільше, це зношені документні фонди. Тому використовуємо будь-яку можливість задля отримання нових книг. У минулому році, дізнавшись про конкурс Антикризової гуманітарної програми Міжнародного фонду «Відродження» «Поповнення фондів сільських бібліотек та активізація їх культурно-просвітницької роботи з дітьми та молоддю» районна бібліотека для дітей, сільські бібліотеки надіслали свої проектні пропозиції на розгляд комісії. У результаті районна бібліотека для дітей, Бірківська й Михайлівська сільські бібліотеки отримали грант в розмірі 20 тис. грн. на придбання книг для дітей. У 2012 р. за кошти гранту до бібліотек надійшло 546 прим. нових книг. Реклама про новинки була розміщена на сайті районної бібліотеки, місцях компактного перебування жителів (школах, пошті, сільських радах, лісництві, будинках культури). Бірківська СБ організувала рекламні заходи в оздоровчому таборі відпочинку «Жовтень», де щоліта відпочивають діти з Кіровоградської області: оформила імпровізований бібліотечний човен, на вітрилах якого розміщувалась інформація про книги, бібліотеку, про козацьке село Бірки. Бібліотекар Михайлівської СБ виготовила імпровізований вітрильник, на парусах якого розмістила рекламу «Твій вибір – книга», «На дозвіллі – з книгою», «Отримуйте інформацію з книги». Вітрильник курсував з інформацією по площі біля сільського будинку культури, фапу, школи, дитячого садочка, сільської ради. Поряд знаходилась мобільна виставка книг, про які інформував вітрильник.

За висловом Томаса Едісона «Якщо Ви маєте бажання вигадати гарні ідеї, знайте: кращі з них Ви можете запозичити». Бібліотеки Олександрівщини вивчають і запроваджують кращий досвід бібліотек країни з організації вільного доступу до документних ресурсів, створення комфортних зон для користувачів.

Так, на абонементі для найменших читачів районної бібліотеки для дітей створено зону відпочинку з низенькими стільчиками для сидіння, ігровим столиком. У читальній залі – зони періодики, красназавча, здоров'я, але найцікавіша, як для малечі, так і для їх батьків, зона відпочинку «Мамам, бабусям і маленьким Катрусям» та «Татусям, дідусям і маленьким Петрусям», де можна почитати книги, журнали, пограти в шахи, шашки, спробувати свої сили у в'язанні, вишивці,

виготовленні виробів з бісеру тощо. В Розуміївській СБ книжковий фонд для дошкільнят та дітей молодшого й середнього шкільного віку розташований в своєрідній хатинці-веселинці, вікно якої виходить у читальну залу бібліотеки та прикрашену малюнками та виробами дітей. Любомирська СБ стелажі з дитячою літературою розташувала в формі ялинки, а в центрі знаходиться чарівне імпровізоване дерево, на гілках якого бібліотекарка розміщує інформацію про кращих читачів, заходи, які проводить бібліотека, роботи членів клубу за інтересами «Домовичок».

Також бібліотеки району, на основі традиційних форм обслуговування дітей, що вже міцно ввійшли в практику роботи, будують змістовні інноваційні. Цьому сприяють гуртки та клуби за інтересами при бібліотеках. Так, на засіданнях клубу за інтересами «Зелений світ» (Цвітненська СБ) діти беруть участь в акціях «Нагодуй птахів взимку», «Вирости квітку» тощо. А на заняттях гуртка «Юні художники» - оволодівають технікою петриківського розпису під керівництвом майстрині декоративно-прикладного мистецтва Рафалович Надії. При Любомирській сільській бібліотеці працює дитячий бібліотечний клуб «Домовичок». Діти вивчають різні види народної творчості, розвивають свої творчі здібності. За активну участь у житті села дитячому клубові «Домовичок» спонсори подарували для користування в бібліотеку кольоровий телевізор і DVD-програвач.

Влітку всі бібліотеки району працювали за програмою «В дитячій книзі немає канікул». У пришкільному оздоровчому таборі села Михайлівка сільським бібліотекарем було проведено читацький вікенд на лоні природи «На поляні з Книгою», працювало бібліотерапевтичне кафе «Душу лікує книга і слово».

Бірківська СБ для дітей оздоровчого табору «Жовтень» організувала козацьке міні-містечко, де розташувалася і читальна зала. У с.Вищі Верещаки протягом травня – серпня працювала палаткова бібліотека на березі ставу.

Популярністю серед мешканців села Несватково користувалася виїзна виставка книжок «Щоб не виросла людина з серцем, як крижинка», яку бібліотекарка організувала на дитячому майданчику в центрі села. Усі, хто приходив погратись з дітьми в парк, знайомилися з представленими на ній книгами. А бібліотекарка розповідала про послуги бібліотеки, про безкоштовний Інтернет у бібліотеці, рекламувала бібліотечні заходи.

Елемент новизни бібліотекарі району внесли в популяризацію книги, активно долучившись до участі у Національному проекті «Україна читає дітям». Тільки в 2012 році 11 сільських бібліотек провели 13 відкритих уроків читання, зустрічей, в яких взяли участь 260

дітей і 15 почесних гостей. Знані люди – голови сільських рад, депутати сільських і районних рад, місцеві поети, вчителі, директор СТОВ «Тясмин», керівники фермерських господарств, знатні хлібороби сіл розповідали дітям про свій життєвий шлях, про те, яким чином книга вплинула на вибір професії та читали дітям улюблені твори дитинства.

Водночас необхідно зазначити, що запровадження інновацій гальмується слабкою матеріально-технічною базою, особливо в сільських бібліотеках, які відчують нестачу нової літератури та технічного обладнання (лише дві районні бібліотеки та 6 сільських мають комп'ютери), потребують заміни меблів тощо.

Але не зважаючи на існуючі проблеми, можна сказати, що бібліотеки, які працюють з користувачами-дітьми, є на сьогодні культурно-інформаційними та дозвілєвими центрами, місцем, куди може прийти будь-яка дитина незалежно від її матеріальних можливостей та соціального стану, з впевненістю, що тут будуть задоволені її потреби у духовному та інтелектуальному розвитку, самопізнанні, самоосвіті.

Звернення учасників обласного Форуму бібліотекарів Кіровоградщини

**до голови Кіровоградської обласної державної адміністрації
Ларіна Сергія Миколайовича
голови Кіровоградської обласної ради
Ковальчука Миколи Михайловича
голів районних державних адміністрацій, районних рад,
сільських і селищних голів області**

Ми, учасники обласного Форуму бібліотекарів Кіровоградщини, представляючи інтереси багатотисячної аудиторії користувачів, схвалюємо ініціативу Кіровоградської обласної державної адміністрації та Кіровоградської обласної ради щодо скликання другого Форуму бібліотекарів Кіровоградщини, відзначаємо його актуальність в контексті сучасного розвитку культури України, усвідомлюємо винятково важливу роль бібліотеки як головного інформаційно-культурного центру, який забезпечує конституційне право громадян на вільний доступ до інформації, знань, культурних цінностей.

Повністю підтримуємо стратегію щодо всебічної підтримки сільських клубів і бібліотек, висловлену Президентом України на засіданні Гуманітарної ради у червні 2011 року, оскільки це є пріоритетом державної політики України.

Бібліотечна мережа області нараховує 579 закладів, з них 466 - сільські бібліотеки. Послуги громадянам області надають 1069 бібліотекарів. Видача документів складає близько 9 млн. примірників за рік.

Ми констатуємо, що успішний розвиток бібліотечної справи в області, інформатизація бібліотек, задовільна матеріально-технічна база, достатнє фінансування, підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів забезпечить необхідні умови для подальшого розвитку інформаційного суспільства.

Завдяки об'єднанню зусиль органів місцевої влади, бібліотечної спільноти розширилися нові можливості для надання сучасних послуг територіальним громадам регіону.

Третій рік поспіль бібліотеки Кіровоградщини продовжують брати участь у реалізації Всеукраїнської програми "Бібліоміст", завдяки якій на розвиток інформаційних технологій бібліотек залучено 572 тис. грн. інвестицій, створено 41 Інтернет-центр, у тому числі 20 - в сільських

бібліотеках. На кінець 2012 року до реалізації програми “Бібліоміст” приєднуються ще 13 бібліотек, з них 7 - сільських.

У той же час, варто зазначити, що є необхідність у подальшому процесі інформатизації публічних бібліотек Кіровоградщини, їхньої комп'ютеризації, підключення до мережі Інтернет за рахунок місцевих бюджетів.

Слід акцентувати увагу на недопущення продовження процесу децентралізації та реорганізації бібліотечних систем без попереднього погодження з Міністерством культури України, що суперечить нині діючому галузевому законодавству України. Повна або часткова децентралізація бібліотечних систем послаблює сільські філії, позбавляючи їх можливості використання ресурсної бази всієї системи.

Потребує покращення матеріально-технічна база бібліотек регіону, зокрема у сільській місцевості, у тому числі для подальшого співробітництва з програмою „Бібліоміст” задля успішного розвитку бібліотек.

Через відсутність бюджетного фінансування якісний стан бібліотечних фондів не відповідає запитам користувачів, що не сприяє посиленню ролі бібліотек у поширенні інформації та книжкової культури.

Визначаючи провідну роль бібліотек у культурно-інформаційному просторі регіону, учасники Форуму виходять з пропозиціями:

- органам місцевого самоврядування здійснити заходи зі збереження мережі бібліотечних закладів;
- забезпечити виконання завдань обласної Програми „Центральний регіон - 2015” щодо розвитку бібліотек області;
- створювати і розвивати діючі моделі сільських бібліотек як центрів громадського та культурного життя, що і в подальшому сприятиме відродженню села;
- забезпечити поліпшення фінансування на комплектування бібліотек у відповідності до потреб місцевих громад; виділення коштів на розвиток інформаційно-бібліотечних технологій;
- продовжити модернізацію матеріально-технічної бази бібліотечних закладів, запровадження альтернативних видів опалення;
- сприяти вдосконаленню системи впровадження сучасних стратегій залучення додаткових ресурсів для бібліотек з позабюджетних джерел;
- сприяти участі бібліотекарів усіх рівнів у заходах з професійного розвитку, у тому числі організованих в рамках програми „Бібліоміст” та інших освітніх проєктів.

26 вересня 2012 р., м. Кіровоград

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА РОБОТА

Аналітичні довідки: підсумки 2011 року

Публічні бібліотеки Кіровоградщини - в процесі трансформації

*Козлова В.А.,
заступник директора
з наукової роботи
ОУНБ ім. Д.І.Чижевського*

Кардинальні перетворення в політичному та соціально-економічному устрої нашої держави спричинили необхідність істотних змін як у побудові обласної бібліотечної мережі, так і у визначенні основних напрямків діяльності бібліотек.

Сьогодні одним із нагальних питань є проведення змін у бібліотеках області, зокрема, у сільських, пошук нових підходів до вирішення проблем інформаційного забезпечення жителів глибинки, зменшення інформаційної нерівності, створення соціокультурного середовища для місцевих громад регіону.

Останнім часом державні структури приділяють підвищену увагу бібліотекам: прийнято Закон України „Про культуру”, Концепцію державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи „Бібліотека - XXI”, питання розвитку сільських бібліотек обговорювалися в парламентському Комітеті з питань культури і духовності у травні 2011р. та на засіданні Гуманітарної ради при Президенті України в червні 2011р., вносилися зміни до Закону України „Про бібліотеки і бібліотечну справу” і т. ін.

З огляду на це, робота ОУНБ, як головної бібліотеки регіону та науково-методичного центру для бібліотек області, протягом минулого року була підпорядкована виконанню цих документів, а також документів обласного рівня: Розпорядження голови Кіровоградської облдержадміністрації „Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 роки”, Програми розвитку Кіровоградської області на 2011-2015 роки „Центральний регіон - 2015”.

Серед багатьох напрямків надання методичної допомоги бібліотекам області переважали такі:

- формування бібліотекарів нового покоління шляхом запровадження системи підвищення кваліфікації та підтримки ініціативних працівників; запровадження інформатизації бібліотек; запровадження в практику бібліотек новітніх технологій; створення КРКК; проектна діяльність з метою залучення позабюджетних коштів на розвиток бібліотек; активне соціальне партнерство, співпраця з владою та громадою.

Яка на сьогодні реальна картина бібліотечної галузі в області?

Бібліотечні послуги населенню області у 2011 році надавали 578 бібліотек, з них 3 обласні та 575 публічних бібліотек, що знаходяться у комунальній власності. Послуги сільським громадам надавали 465 сільських бібліотек.

У звітному році була проведена оптимізація бібліотечної мережі, в результаті якої відповідними рішеннями сільських рад за погодженням з Міністерством культури і туризму України було закрито 8 бібліотек - по 2 бібліотеки у Долинському, Онуфріївському, Петрівському районах, 1 – в Кіровоградському, 1 – у м.Світловодську.

До речі, 8.02.2012р., за поданням Комітету ВРУ з питань культури і духовності, була прийнята Постанова Верховної Ради України „Про впровадження мораторію на закриття державних і комунальних закладів культури у сільській місцевості”, у якій сказано:

„Зважаючи на те, що у сільській місцевості України відбувається інтенсивне закриття закладів культури, що має негативні соціально-економічні наслідки і є неприпустимим для цивілізованих, демократичних, культурно розвинених держав, з метою забезпечення державою культурних прав громадян та збереження і розвитку національної культури Верховна Рада України постановляє:

1. Вважати неприпустимим закриття державних і комунальних закладів культури у сільській місцевості. Впровадити до кінця 2015 року мораторій на закриття державних і комунальних закладів культури у сільській місцевості.

2. Доручити Кабінету Міністрів України:

проаналізувати ситуацію щодо функціонування державних і комунальних закладів культури у сільській місцевості та вжити заходів щодо припинення їх необґрунтованого закриття (тобто, обґрунтоване можливе);

вжити невідкладних заходів щодо зміни умов фінансування державних і комунальних закладів культури у сільській місцевості;

вжити додаткових заходів щодо поповнення фондів сільських бібліотек сучасними виданнями національного книговидавничого ринку, в тому числі примірниками, виданими за програмою "Українська книга".

На сьогодні в області існує два типи бібліотечних мереж: 14 ЦБС, 11 систем – децентралізовані (куди входять 323 бібліотеки – 56,2 %).

Протягом останніх років спостерігається тенденція до скорочення бібліотечних кадрів, переведення їх у режим неповної робочої зайнятості, особливо у сільській місцевості.

За даними державної звітності 2011 року загальна кількість бібліотечних працівників зменшилась на 23 особи і налічує 1069 осіб, у т.ч. у бібліотеках регіонів зменшилась на 20 осіб і налічує 921 особу.

На сьогодні працює на повну ставку 656 бібліотечних працівників, у 2011 році їх зменшилось на 95 осіб. У т.ч. на 49 осіб зменшилась кількість сільських бібліотекарів, які працюють на ставку, і є на сьогодні 138 осіб.

Щодо матеріально-технічної бази: за даними останніх звітів значна кількість бібліотечних об'єктів перебувають у незадовільному технічному стані: не опалюються 240 бібліотек області (41%), 3 бібліотеки знаходяться в аварійних приміщеннях: Бобринецька центральна районна бібліотека, та по одній сільській бібліотеці у Маловисківському та Ульяновському районах.

Потребують капітального ремонту 78 (13%) бібліотек, з них 55 (12%) сільських.

Звіти за 2011 рік показали зниження основних показників у бібліотеках області: кількість обслужених користувачів на 19,9 тис. осіб і налічує 454,2 тис. осіб; обсяг документовидачі - на 450,4 тис. примірників і становить 8811,51 тис.; відвідування - на 17,9 тис. і налічує 3971,5 тис.

Це можна пояснити низкою об'єктивних причин: незадовільним станом матеріально-технічної бази закладів, низьким показником оновлення бібліотечних фондів, відсутністю належного рівня комп'ютеризації та доступу до мережі Інтернет в бібліотеках, переведенням працівників бібліотек з повних ставок у режим неповної зайнятості, а також, частково, оптимізацією бібліотечної мережі та демографічною ситуацією (протягом останніх двох років кількість жителів області зменшилась на 12,7 тис. чоловік, (1,2 %), у т.ч. сільське населення - на 6,7 тис. осіб (1,7%).

На дуже низькому рівні залишається оновлення фондів: зокрема, за 2011 рік становило 1,5 % (при міжнародному нормативі 10%).

Сектор обмінно-резервних фондів ОУНБ розподілив бібліотекам області 12,6 тис. примірників документів. І це джерело комплектування фондів бібліотек області посідає поки що перше місце, разом з тим це не вплинуло суттєво на оновлення фондів, як і не вплинула продовжена до 2015 року обласна програма з книговидання та книгорозповсюдження.

Що ми робимо для бібліотек області як головна бібліотека регіону

та методичний центр. Які результати нашої роботи?

Сьогодні бібліотекар має володіти сучасними знаннями та навичками в трьох вимірах – професійному, інформаційно-комунікаційному та управлінському. Все це стало відправною точкою організації роботи з бібліотечними кадрами області.

Одним з основних напрямків роботи бібліотеки є робота з підвищення фахового рівня бібліотечного персоналу, насамперед, керівників бібліотек, як професіоналів і особистостей. На обласному рівні система підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців була організована через сучасні інтерактивні методики: семінари, тренінги, майстер-класи, методичні десанти тощо.

Як приклад, керівники бібліотек області брали участь у науково-практичній конференції “В майбутнє разом з бібліотекою: роль бібліотек у соціокультурній інфраструктурі регіону”, учасниками якої також були науковці, краєзнавці, громадські діячі, бібліотечні фахівці. За матеріалами конференції видана збірка, яку отримують і бібліотеки області.

Для керівників бібліотек був також проведений обласний семінар “Бібліотека. Громада. Соціальне партнерство”, оскільки цей напрямок на сьогодні є дуже суттєвим для розвитку бібліотек (база семінару - Гайворонська ЦБС)

Намагаємося впливати і на ситуацію з навчання персоналу сільських бібліотек:

надали консультацію з довідково-бібліографічної та інформаційної роботи сільським бібліотекарям Бобринецького району;

організували методичний десант трьох обласних бібліотек до Олександрівського району, де провели для сільських бібліотекарів майстер-клас „Документальні ресурси публічних бібліотек: нові підходи до фондоутворення, актуалізація, оновлення, збереження”.

У звітному році ми започаткували проведення Дня сільського бібліотекаря в ОУНБ ім.Д.І.Чижевського. Почали з сільських бібліотек Компаніївського району. До програми навчань включили питання щодо модельної сільської бібліотеки, показали це на прикладі сільських бібліотек Миколаївської області. Фахівці бібліотеки надали консультації щодо роботи з бібліотечними фондами, інформаційно-довідковим апаратом, запровадженню нових форм обслуговування користувачів з використанням інформаційних технологій.

Плануємо це зробити щорічним проектом (у цьому році будемо приймати бібліотекарів Кіровоградського району).

З метою активізації творчої діяльності бібліотекарів, другий рік поспіль ми організуємо обласні конкурси, зокрема, у минулому році оголошений на краще видання „*Бібліотечна орбіта Кіровоградщини*”.

Конкурс був спрямований на підтримку і розвиток видавничої діяльності бібліотек. Підсумки були оприлюднені на обласній науково-практичній конференції: 6 переможцям вручені дипломи управління культури і туризму облдержадміністрації, а також сувеніри та книги від трьох обласних бібліотек, видавництва Імекс ЛТД, передплату газети від редакції „Народного слова”.

Фахівці ОУНБ ім.Д.І.Чижевського самі брали участь та залучили бібліотеки області до участі в Регіональному конкурсі на краще методичне та бібліографічне видання публічних бібліотек півдня України, оголошеному Одеською національною науковою бібліотекою ім.М.Горького. В результаті були відзначені ОУНБ, а також Гайворонська, Компаніївська, Новоукраїнська, Олександрійська районні бібліотеки.

ОУНБ ініціювала та очолює роботу з об’єднання ресурсів бібліотечних закладів області в єдину інформаційну бібліотечну мережу, результатом якої є КРКК. На сьогодні його учасниками є 17 бібліотек області, які описують 27 місцевих газет.

Підвищенню кваліфікації працівників сприяє й упровадження нових технологій у бібліотеках, які базуються, насамперед, на активізації проектної діяльності, залученні спонсорських коштів для впровадження інновацій, розширення партнерських зв’язків.

Відчутні зрушення в матеріально-технічному оснащенні, освоєнні новітніх технологій, об’єднанні громади навколо бібліотек демонструють проекти, що втілюються за Всеукраїнською Програмою „Бібліоміст”, мета якої – функціонування Регіональних тренінгових центрів в обласних бібліотеках, навчання бібліотекарів новітнім технологіям, а також навчання усіх бажаючих громадян роботі з персональним комп’ютером, пошуку інформації в Інтернет та надання безкоштовного доступу до Всесвітніх інформаційних ресурсів.

Працівники науково-методичного відділу, дирекція бібліотеки доклали чимало зусиль, аби мобілізувати усі центральні районні та міські бібліотеки на написання змістовних проектних заявок та підготовку бібліотек до реалізації проекту „Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету”: проводили майстер-класи, консультування, редагування, спілкування з місцевою владою тощо.

Як результат за ініціативою та підтримкою ОУНБ ім. Д.І.Чижевського на початок 2012 року конкурсний відбір пройшла 41 бібліотека області, у т.ч. 20- сільських.

У цьому році до них приєднуються ще 13 бібліотек, з них 7 сільських.

Ремарка: у конкурсі не брали участі взагалі 3 райони: Онуфріївський та Світловодський (у зв'язку з процесом децентралізації, яка співпала саме з часом розвитку проекту), а також Новоархангельська ЦБС (у зв'язку з незадовільною матеріально-технічною базою: там з 25 бібліотек не опалюється 21).

На наш погляд, останній конкурсний відбір був невиправдано малим (лише 13 бібліотек, в інших областях – значно більше). Адже основна причина відхилення більшості поданих проектних заявок полягала в непідготовленій матеріально-технічній базі бібліотек, що подавалися на конкурс, (і це, незважаючи на те, що був лист про підтримку проекту директора програми „Бібліоміст” Матея Новака до голови ОДА С.М.Ларіна, був наказ УКТ ОДА №348 від 15 червня 2011р., влада на місцях не сприйняла цей соціально-важливий проект належним чином, тож матеріально-технічна база бібліотек, як показав моніторинг, зовсім не відповідала умовам проекту).

В цілому, на кінець 2011р. в Регіональному тренінговому центрі пройшли професійну підготовку з освоєння комп'ютерних технологій та отримали відповідні сертифікати 144 бібліотечних працівники, у.т.ч. з шести регіонів області, учасників проекту, які тепер каскадують набуті знання місцевим громадам.

Спрямовуємо діяльність бібліотек області на активну участь в інших проектах, обравши активну модель соціального партнерства та участь у громадському житті регіонів в новій якості.

Значним зрушенням є те, що до проектної роботи стали долучатися сільські бібліотеки у партнерстві з громадськими організаціями.

Так, в рамках проекту „Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти”, в якому взяли участь 25 інформаційно-ресурсних центрів спільно з громадськими організаціями, фахівці ОУНБ ім. Д.І.Чижевського провели семінар щодо створення та організації діяльності громадських організацій, а також змістовне заповнення грантових заявок.

В рамках даного проекту було оголошено конкурс міні-грантів.

На конкурс надійшов 51 проект від громадських організацій та бібліотек 21 регіону області. Було підтримано 17 проектних заявок, що дало змогу інвестувати на реалізацію міні-проектів бібліотек 75 тис. грн.

Переможцями конкурсу малих грантів стали 14 ІРЦ.

Внаслідок реалізації проектів 5 бібліотек області (з Новгородківського, Онуфріївського, Олександрівського, Новоукраїнського районів, міст Знам'янки та Світловодська) отримали комп'ютерну техніку.

Бібліотеки ще 5 районів поповнили свої фонди новою літературою та періодичними виданнями.

В цілому на реалізацію проекту „Мережа громадянської освіти” у звітному періоді було інвестовано близько 240 тис. грн.

Отже, на початок 2012 року комп’ютерну техніку мають 108 бібліотек (у т.ч.31 сільська).

Загальна кількість комп’ютерів 457 одиниць, у т.ч. 56- у сільських бібліотеках.

Протягом року проводились робочі засідання дорадчих органів, зокрема, ради директорів обласних бібліотек та обласної міжвідомчої ради з питань бібліотечної роботи, на яких розглядалися питання щодо надання сучасних послуг бібліотек та перспектив розвитку нових на прикладах роботи обласних, публічних та вузівських бібліотек; питання розвитку бібліотечної галузі Бобринецького, Устинівського, Добровеличківського районів.

Фахівці відділу науково-методичної роботи і соціологічних досліджень взяли участь в розробці моделі сучасної сільської бібліотеки та підготовці проекту Програми розвитку публічних бібліотек області на 2011-2015 роки.

З метою надання методичної та практичної допомоги бібліотекам області щодо запровадження інноваційних форм культурно-дозвілдової діяльності в роботу бібліотек, в 2011 році було здійснено 46 виїздів до бібліотек області, під час яких відвідано 73 бібліотеки, з них 26 - сільських бібліотек.

Важливою складовою роботи ОУНБ як науково-методичного центру для бібліотек області є підготовка й видання методичних та бібліографічних, у т.ч. краєзнавчих, посібників. Переважна більшість інновацій, висвітлених на сторінках цих видань, запроваджується в практику роботи бібліотек. Зокрема, в минулому році були підготовлені видання:

- В майбутнє – разом з бібліотекою: роль бібліотек у соціокультурній інфраструктурі регіону. Матеріали науково-практичної конференції;
- Бібліотечна орбіта Кіровоградщини. Методичний посібник. Вип.4. У цьому щорічному виданні значною мірою представлена діяльність ОУНБ, як головного методичного центру.

У звітному році науково-методичний відділ розпочав роботу над створенням електронної бази даних “Бібліотекознавство”, в якій акумулюється інформація про видання, підготовлені ОУНБ ім. Д.І.Чижевського.

Пріоритетами науково-методичної роботи у 2012 році будуть:

подальша інформатизація бібліотек, яка буде здійснюватися шляхом розвитку ІРЦ, створенням нових Інтернет-центрів у Бобринецькому, Гайворонському, Голованівському районах;

буде продовжена робота із створення електронних каталогів, власних веб - ресурсів бібліотек, розширення кола учасників КРКК;

проектна діяльність та пошук альтернативних джерел фінансування; співпраця з місцевою владою, громадськими організаціями;

особлива увага буде приділятися безперервній освіті бібліотечних працівників області, у т.ч. в рамках програми „Бібліоміст”.

Буде надаватися консультативна допомога працівникам, які опановують нові інформаційні технології, зокрема зі створення веб-сайтів бібліотек, слайдових презентацій, блогів, віртуальних виставок, випуску різноманітної видавничої продукції.

Дедалі активніше залучатимемо бібліотечних працівників області до застосування соціальних мереж, форумів, створення та презентацій веб-сайтів тощо.

Сільські бібліотекарі покажуть свої досягнення та вміння працювати в ході обласного конкурсу сільських бібліотекарів ”Кращий за професією”, який триватиме з 15 квітня по 15 червня цього року. Крім того, вважаємо, що професійному вдосконаленню працівників сприятимуть проведення II Обласного форуму бібліотекарів Кіровоградщини, День сільського бібліотекаря Кіровоградського району в ОУНБ ім.Д.І.Чижевського, майстер - класи для бібліотекарів Новгородківського, Новоархангельського, Добровеличківського районів.

Будемо тримати на контролі виконання органами влади на місцях Постанови Верховної Ради України „Про впровадження мораторію на закриття державних і комунальних закладів культури у сільській місцевості”, від 8.02.2012р.

Отже, сучасна публічна бібліотека неможлива без постійної внутрішньої трансформації, удосконалення виробничих процесів, а ми - головна методична служба, повинна бути її навігатором та вірним помічником в оволодінні навичками стратегічного мислення, вмінню налагодження взаємин з партнерами, місцевою владою, бути максимальною корисною для місцевої громади.

Бібліотеки Кіровоградської області у 2011 році

*Циганкова Л.О.,
завідуюча науково-методичним відділом
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

У 2011 році бібліотеки області працювали над виконанням розпорядження Голови Кіровоградської облдержадміністрації від 27 листопада 2009 року за № 910-р, яким затверджено План заходів щодо розвитку бібліотечної справи у Кіровоградській області на 2010-2015 роки.

Цей документ передбачає збереження і розвиток діючої мережі централізованих бібліотечних систем та бібліотек-філій в області, зміцнення матеріально-технічної бази бібліотек (у т.ч. проведення капітальних та поточних ремонтів приміщень бібліотечних закладів, ремонтів та модернізації систем опалення), оновлення фондів бібліотек області, їх оснащення комп'ютерною технікою та ліцензійним програмним забезпеченням, забезпечення збереження рідкісних та цінних видань області, створення умов для вільного доступу до інформаційних ресурсів бібліотек, у тому числі мережі Інтернет, створення належних умов для обслуговування різних категорій громадян, сприяння збереженню та підготовці кадрового потенціалу бібліотек області.

Аналіз виконання Плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи у 2011 році свідчить про те, що основними напрямками діяльності були заходи, спрямовані на збереження мережі бібліотек, оновлення матеріально-технічної бази, збереження та поповнення бібліотечних фондів, запровадження в практику бібліотек новітніх технологій, проведення культурно-просвітницьких заходів, забезпечення безперервної освіти бібліотечних кадрів.

Бібліотечні послуги населенню області надавали 578 бібліотек, з них 3 обласні та 575 бібліотек, що знаходяться в регіонах області. Послуги у сільській місцевості надавали 465 бібліотек.

В області продовжують функціонувати 14 ЦБС, 11 ЦБС – децентралізовані (323 бібліотеки – 56,2 %).

За звітний рік мережа бібліотек області скоротилась на 8 закладів. Рішенням сільських рад закриті бібліотеки: по 2 - у Петрівському (Олімпіадівська, Червоносільська), Долинському (Кіровська №2, Катеринівська), Онуфрійському (Браїлівська, Павлиська №2), 1-у Кіровоградському (Попівська) районах, 1-у м. Світловодську (бібліотека-філія №4).

Протягом 2011 року в умовах децентралізації працювала Новоархангельська ЦБС. Згідно ст.15 Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про бібліотеки і бібліотечну справу” від 16 березня 2000 року №1561 „Доцільність реорганізації та ліквідації бібліотек, що є у державній та комунальній власності, визначається відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері культури”.

В області, в основному, збережено мережу бібліотек. В 11 районах, де проведено децентралізацію бібліотечних систем, збережено самостійні сільські бібліотеки (крім Долинського, Кіровоградського, Петрівського районів) та створено умови для їх функціонування. Це бібліотечні системи Бобринецького, Голованівського, Добровеличківського, Маловисківського, Новоархангельського, Новомиргородського, Новоукраїнського, Олександрівського районів.

Оптимізація бібліотек області негативно вплинула на якість надання інформаційно - бібліотечних послуг та відбилася на зниженні основних показників.

Кількість обслужених користувачів зменшилась на 19,9 тис. осіб порівняно з минулим роком (474,1 - 2010) і становить 454,2 тис. осіб, обсяг документовидачі менше на 450,4 тис. документів і складає 8811,51 тис. документів (9261,91 – 2010). Відвідування зменшилось на 17,9 тис. і становить 3971,5 тис. (3989,4 -2010).

Протягом 2011 року сільськими бібліотеками було обслужено 189,9 тис. користувачів (202,4-2010), яким було видано 3566,90 тис. документів (3990,53-2010). Користувачі відвідали бібліотеки 1469,9 тис. разів (1604,1-2010).

Планові показники на рівні минулого року виконали бібліотеки Олександрівського, Новгородківського, Новоукраїнського районів. Порівняно з аналогічним періодом минулого року спостерігається зменшення показників у Вільшанському, Новоархангельському, Петрівському, Світловодському районах, містах Знам'янці, Світловодську.

Зниження показників пояснюється такими причинами: зменшенням населення, незадовільним станом матеріально-технічної бази закладів, низьким показником оновлення бібліотечних фондів (1,5 % при нормативі 10%), відсутністю належного рівня комп'ютеризації та доступу до мережі Інтернет в бібліотеках, переведенням працівників бібліотек з повних ставок у режим неповної зайнятості.

Бібліотечні послуги населенню у звітному році надавали 1069 бібліотечних працівників (разом з обласними бібліотеками), в т ч. 921

працівник у загальнодоступних бібліотеках області, що знаходяться у комунальній власності.

Протягом останніх років в області спостерігається тенденція до скорочення кількості кадрів бібліотечних працівників, переведення їх у режим неповної робочої зайнятості, особливо у сільській місцевості. За даними державної звітності 2011 року загальна кількість бібліотечних працівників зменшилась на 23 особи і становить 1069 працівників (1092 особи – 2010 р.) ; в т.ч. у бібліотеках регіонів на 20 осіб і становить 921 особу (941 особа у 2010 р.). 1015 бібліотечних працівників мають спеціальну освіту, 747 бібліотечних працівників – спеціальну бібліотечну.

На сьогодні стоїть питання забезпечення бібліотек кваліфікованими кадрами. Без освіти в бібліотеках працюють 54 особи. Найбільше - у Добровеличківському (5), Новоархангельському (8), Новомиргородському (6), Ульяновському (4), Устинівському (4) районах.

Зменшилась загальна кількість бібліотечних працівників, які працювали повний робочий день у 2011 році на 95 осіб, і становить 656 бібліотечних працівників. У сільських бібліотеках загальна кількість працівників, які працювали повний робочий день, зменшилась на 49 осіб і становить 138 працівників.

Обласні бібліотеки як методичні центри забезпечували безперервну освіту бібліотечних працівників області. Протягом 2011 року проведені обласні семінари для директорів централізованих бібліотечних систем, районних бібліотек для дорослих, керівників дитячих бібліотек, працівників бібліотек для дітей та юнацтва, юнацьких структур. Обласний семінар для керівників бібліотек „Бібліотека. Громада. Соціальне партнерство” проведено на базі Гайворонської ЦРБ. Семінари „Організація обслуговування користувачів – дітей в бібліотеках : досвід, знахідки, проблеми”, „Бібліотека і молодь в єдиному культурно-інформаційному просторі регіону” проводились на базі обласної бібліотеки для дітей ім. А.П.Гайдара та Новгородківського району.

Керівники бібліотек області брали участь у науково-практичній конференції “ В майбутнє разом з бібліотекою: роль бібліотек у соціокультурній інфраструктурі регіону”.

В рамках проекту „ Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти” фахівцями обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І.Чижевського проведено семінар щодо написання проектних заявок.

За час реалізації програми “Бібліоміст” у Регіональному тренінговому центрі пройшли навчання 500 бібліотекарів, яких навчали основам комп’ютерної грамотності, ефективному

використанню новітніх інформаційних бібліотечних технологій, трансформації бібліотечної діяльності на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек. В рамках програми „Бібліоміст” були проведені майстер-класи для працівників сільських бібліотек Бобринецького, Вільшанського, Знамянського районів щодо написання проектних заявок.

Фахівцями трьох обласних бібліотек були надані консультації під час проведення методичного десанту до Знам’янського району. Обласна школа бібліотечного консалтингу „Професійний тандем” проведена для керівників дитячих бібліотек на базі Вільшанського району. Для бібліотечних працівників Компаніївського району фахівцями ОУНБ ім. Д.І.Чижевського проведено День сільського бібліотекаря.

З метою підтримки і розвитку видавничої діяльності бібліотек відбувся обласний конкурс на краще видання “Бібліотечна орбіта Кіровоградщини”, переможцями якого стали Олександрівська районна бібліотека, Олександрійська районна ЦБС, Знам’янська, Олександрійська, Кіровоградська, Світловодська міські централізовані бібліотечні системи.

Бібліотеки області взяли участь у Регіональному конкурсі на краще методичне та бібліографічне видання публічних бібліотек Півдня України, оголошеному Одеською національною науковою бібліотекою ім. О.М.Горького. Брала участь у конкурсі та були відзначені ОУНБ ім. Д.І.Чижевського, бібліотеки Гайворонського, Компаніївського, Новоукраїнського, Олександрійського районів.

З метою надання методичної та практичної допомоги фахівцями ОУНБ ім. Д.І.Чижевського протягом року здійснено 39 виїздів, відвідано 62 бібліотеки, в т.ч. 23 сільські бібліотеки, на районному рівні здійснено 702 виїзди, в т.ч. 104 комплексних обстеження.

Протягом 2011 року дещо покращилась матеріально-технічна база бібліотек.

Зроблені поточні ремонти у Гайворонському, Маловисківському, Новоархангельському, Новоукраїнському, Олександрівському районах, містах Кіровограді, Олександрії. Здійснено заміну вікон у бібліотеках Маловисківського, Долинського, Новоархангельського районів. У Новоукраїнському районі було здійснено обстеження приміщень бібліотек 20 сільських рад району. Із 34 бібліотечних закладів належні умови для працівників бібліотек забезпечені 12 сільськими радами та Новоукраїнською міською радою.

Проводився капітальний ремонт Новоукраїнської районної бібліотеки.

Проблеми, пов’язані із забезпеченням матеріально-технічної бази є актуальними для всіх бібліотек області. 78 бібліотек (13 %), в т.ч. 55

(12%) у сільській місцевості потребують капітального ремонту, а 3 (Бобринецька районна бібліотека для дорослих, Плетено-Гашлицька сільська бібліотека Маловисківського району, Луполівська бібліотека Ульяновського району) перебувають в аварійному стані. Не опалюються 173 бібліотеки області (30%). Найбільше таких бібліотек у Вільшанському (11 із 19), Голованівському (11 із 31), Добровеличківському (10 із 29), Кіровоградському (25 із 43), Компаніївському (10 із 21), Новоархангельському (21 із 25), Новомиргородському (15 із 28), Устинівському (13 із 20).

Одним з основних напрямків діяльності бібліотек є формування бібліотечних фондів.

У бібліотеках області станом на 1.01.2011 року налічувалось 8270,26 тис. документів. Порівняно з 2010 роком загальний обсяг бібліотечного фонду зменшився на 229,02 тис. і нараховує 8041,24 тис. документів. Протягом 2011 року до бібліотек області надійшло 118,64 тис. документів, що на 8,7 тис. документів більше, ніж у 2010 році. В середньому кожна бібліотека області отримала по 205 книг, проти 187 у минулому році. Відсоток оновлення бібліотечного фонду за 2011 рік становить 1,5%, що на 0,2 % більше, ніж у 2010 році (за нормативами 10%). До обласних бібліотек надійшло 17,81 тис. документів, що на 0,3 тис. документів менше, ніж у 2010 році. (2010р.- 18,11). Відсоток оновлення по обласних бібліотеках на рівні минулого року, становить 1,7%. Загальнодоступні бібліотеки, що знаходяться у комунальній власності, отримали 100,83 тис. документів, що на 9 тис. більше проти 2010 року (2010р.- 91,83).

Найбільше нових надходжень надійшло до бібліотек Новоукраїнського (5503 прим), Олександрійського (5571 прим), Кіровоградського (4726 при.), Олександрівського (4260 прим), Гайворонського, Петрівського, Ульяновського районів (близько 4-х тис. прим.), міст Олександрії (12130).

Сільські бібліотеки отримали 48,04 тис. документів, що на 6,83 тис. документів більше, ніж у 2010 році. Одна сільська бібліотека в середньому отримала 103 книги (рекомендований норматив — 300 прим. щорічно має отримувати 1 сільська бібліотека).

Значні нові надходження надійшли до сільських бібліотек Кіровоградського (4139), Новоукраїнського (3165), Олександрійського (3291), Олександрівського (3069), Ульяновського (2582) районів.

Для поповнення бібліотечних фондів використовувались альтернативні джерела комплектування, серед яких і благодійні фонди. Продовжували працювати з Благодійним фондом Л.Кучми „Україна” бібліотеки Олександрівського району. Михайлівська сільська бібліотека отримала 84 прим.. Під час акції „Подаруй бібліотеці книгу” отримали

1498 документ. Активну роботу в акції проводили Цвітненська, Івангородська, Розумівська сільська бібліотеки. Меценат Б.Кузик подарував бібліотекам 514 прим. Видань.

Бібліотеки Петрівського району із Благодійного фонду Л.Кучми отримали 1696 документів, 927 документів передано сільським бібліотекам.

Від народного депутата В.О.Зубанова, керівника Благодійного фонду "Схід-захід: разом", бібліотеки Петрівського, Новгородківського, Олександрійського районів отримали по 46 прим. книг на суму 3596 грн.

7 бібліотек Новоукраїнського району від ДП „Самит-книга” отримали у подарунок по 17 книг для кожної на загальну суму 2037 грн.

Бібліотеки м.Олександрії отримали із Національної парламентської бібліотеки 1922 примірники на 15859 грн.

У 2011 році до обласного обмінно-резервного фонду ОУНБ ім. Д.І.Чижевського за державними цільовими програмами надійшло 13726 прим. До бібліотек області перерозподілено 11125 прим, що на 10715 прим. менше, ніж за аналогічний період 2010 року.

Основним джерелом нових надходжень до бібліотек області є обмінні фонди обласних бібліотек, використання коштів, отриманих від надання додаткових платних послуг для придбання книг, подарунки користувачів, спонсорів.

Загальний обсяг бібліотечного фонду щорічно зменшується у зв'язку з низьким рівнем бюджетного фінансування, значним подорожчанням літератури та періодичних видань (середня вартість української книжки складає 50-100 грн.), вилученням із фондів бібліотек застарілої та зношеної літератури. Бібліотеками області здійснювалась робота щодо очищення бібліотечних фондів від застарілої та зношеної літератури.

Протягом 2011 року з бібліотечних фондів вилучено 347,66 тис. документів, що на 69,15 тис. документів більше, ніж у 2010 році.

Загальнодоступними бібліотеками, що знаходяться у комунальній власності, вилучено 332,72 тис. документів, що на 69,6 тис. документів більше, ніж у минулому році.

Збільшилась кількість вилучених документів у бібліотеках, що знаходяться у сільській місцевості порівняно з минулим роком на 19,14 тис. прим., яка становить 163,64 тис. документів.

Залишаються високими показники книгозабезпеченості у бібліотеках районів (середній по області 18 прим.): Онуфріївському-28, Гайворонському, Новоархангельському -26, Світловодському-25, Вільшанському, Петрівському, Устинівському -23.

Бібліотекам цих районів необхідно систематично вилучати зношену і застарілу літературу. Про несистематичність цієї роботи свідчать показники обертаності бібліотечного фонду. Середній показник по області -1,1. За стандартами ІФЛА -5. Бібліотекам, які мають низький показник обертаності, зокрема, у Гайворонському, Новоархангельському, Онуфріївському, Світловодському районах-0,7; Бобринецькому, Вільшанському, Добровеличківському, Маловисківському, Новомиргородському, Петрівському районах - 0,8-0,9, необхідно звільнити фонди від застарілої та зношеної літератури.

У 2011 році дещо покращилась передплата періодичних видань за рахунок бюджетних коштів. В середньому 1 бібліотека області передплачувала 7-9 назв, в т.ч. 1 сільська – 7 назв. На 2012 рік передплата періодичних видань в переважній більшості бібліотек області здійснювалась за рахунок коштів спецфонду, спонсорських надходжень. З бюджету кошти виділялись незначні.

Через відсутність бюджетного фінансування залишились без передплати на I півріччя 2012 року 7 бібліотек: 3 бібліотеки Добровеличківського району, 1- Маловисківського району, 3 бібліотеки Новоархангельського району.

Автоматизація.

Протягом 2011 року завдяки участі бібліотек області в реалізації Всеукраїнської Програми “Бібліоміст” активізувалась робота із автоматизації бібліотек, особливо в сільській місцевості.

108 (19%) бібліотек області мають комп'ютерну техніку. Їх кількість порівняно із 2010 роком збільшилась на 23 установи, (2010р.-85). У сільській місцевості станом на 1.01.2012 року 31 сільська бібліотека з 465 (7%) має комп'ютери.

Доступ до мережі Інтернет має 81 бібліотека. З них: 3 обласні бібліотеки та 78 (13,6%) бібліотек регіонів, що знаходяться у комунальній власності. У сільській місцевості доступ до мережі Інтернет мають 28 (6%) бібліотек, проти 8 у 2010 році.

Завдяки грантовій програмі “Бібліоміст”, що діє за підтримки благодійного фонду Білла і Мелінди Гейтс, на базі бібліотек області діє 41 Інтернет-центр, а саме: 7 у Новоукраїнському, 6 в Олександрійському, 3 у Маловисківському, 6 в Долинському, 7 в Олександрівському районах, по 4 на базі бібліотек-філій Світловодської, Кіровоградської, Олександрійської міських централізованих бібліотечних систем.

За участі у програмі „Бібліоміст” бібліотеки області отримали по 116 комп'ютерів, веб-камер, по 31 принтеру, сканеру, інвестовано біля 800 тис. грн.

У 2012 році будуть відкриті нові Інтернет - центри у Бобринецькому, Гайворонському, Голованівському районах..

На сьогоднішній день всі центральні районні і міські бібліотеки підключені до Мережі Інтернет. На їх базі створені інформаційно-ресурсні центри. Протягом 2011 року ІРЦ відвідали понад 53 тис. користувачів, послугами Інтернет скористалися біля 44 тис. користувачів, літературою з правової тематики понад 6 тис. користувачів, базою даних “ Законодавство України” - біля 3 тис. користувачів.

Рівень роботи сучасної бібліотечної установи можна визначити і за якістю веб-сайту в мережі Інтернет. Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського як методичний центр сприяє створенню і розвитку веб-сайтів бібліотек області. Сайт обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського є одним з найпотужніших сайтів бібліотек України.

Кількість звернень на веб-сайт бібліотеки за 2011 рік становить 290,2 тис. разів, половину річних звернень на сайти бібліотек області — 505,1 тис.

Сьогодні веб-сайти мають всі центральні районні (міські) бібліотеки, окрім Ульяновського та Устинівського районів. Гарні, змістовні сайти мають Кіровоградська Олександрійська, Світловодська центральні міські бібліотеки, Долинська, Олександрійська, Новоукраїнська, Олександрівська районні бібліотеки. Сайти зазначених бібліотек систематично оновлюються, поповнюються новими матеріалами.

Фахове програмне забезпечення, необхідне для створення електронних каталогів, мають 14 із 25 центральних районних бібліотек у Вільшанському, Гайворонському, Голованівському, Долинському, Добровеличківському, Олександрійському, Новорхангельському, Новоукраїнському, Новомиргородському, Онуфріївському, Петрівському районах та містах Олександрії, Світловодську, Кіровограді.

Ці бібліотеки створюють власні електронні каталоги та беруть участь у створенні Кіровоградського Регіонального Кооперативного Каталогу. У 2011 році до цієї роботи долучились Добровеличківська, Онуфріївська, Новоархангельська центральні районні бібліотеки. Учасники регіонального ресурсу аналітично описують 27 місцевих газет.

До Кіровоградського Регіонального Кооперативного Каталогу протягом 2011 року введено 15205 описів статей, що на 1818 описів більше, проти попереднього року.

Деякі районні бібліотеки - учасниці постачають описи власних районних газет до центрального каталогу. Але не завантажують звідти описи обласних газет Кіровоградщини. Всім бібліотекам – учасницям Кіровоградського Регіонального Кооперативного Каталогу необхідно систематично завантажувати еталонні записи із центрального сховища КРКК і надавати вільний доступ користувачам до цього ресурсу.

Бібліотеки області активізували свою проектну діяльність, беруть активну участь у реалізації проекту обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І.Чижевського „ Мережа громадянської освіти”, взяли участь у конкурсі малих грантів. Активними учасниками конкурсу були бібліотеки Маловисківського, Олександрійського, Бобринецького, Гайворонського, Онуфріївського, Новоукраїнського райони; міста Знам’янки, Світловодська, Олександрії. Переможцями конкурсу стали 15 центральних районних (міських) бібліотек. Внаслідок реалізації проектів бібліотеки отримали літературу, передплату періодичних видань, обладнання, меблі, комп’ютерну техніку, створили куточки для ветеранів війни та праці, дитячий майданчик. Інформаційно-ресурсні центри, які працюють при бібліотеках області, отримували оплату Інтернет-зв’язку. На реалізацію даного проекту було інвестовано близько 100 тис. грн.

Бібліотеки області, а саме: Бобринецького, Добровеличківського, Кіровоградського, Компаніївського, Маловисківського, Новоархангельського, Новоукраїнського, Олександрівського, Олександрійського, Онуфріївського, Ульяновського, Устинівського районів подали проекти до Антикризової гуманітарної програми Міжнародного Фонду “Відродження” за темою: ”Поповнення фондів сільських бібліотек та активізація їх культурно-просвітницької роботи з дітьми та молоддю”.

Олександрівська районна бібліотека подавала проекти на конкурс грантів “Участь громадян у процесі прийняття рішень на місцевому рівні” проекту ПРООН “Розвиток громадянського суспільства”.

Проектні заявки подавали не тільки центральні районні(міські) бібліотеки, але й сільські. Наприклад, в Олександрівському районі, де є досить потужні громадські організації, Несватківська сільська бібліотека спільно з громадською організацією “Несватківське сядво” стала переможницею конкурсу міні-грантів, оголошеного ОЖІС. За проектом було створено Інтернет-центр. Бібліотека отримала перемогу і за програмою “Бібліоміст”.

Іванівська сільська бібліотека Новоукраїнського району спільно з громадською організацією “Іванівська веселка” подавала проектну заявку “ Хто володіє інформацією, той володіє світом” на конкурс малих проектів “Ідея – дія - результат”, який проводився

Кіровоградською обласною організацією ВГО “Асоціація сприяння самоорганізації населення” за фінансової підтримки МФ “Відродження” в рамках програми “Посилення впливу громадянського суспільства”. Проект було підтримано та профінансовано. За проектом у бібліотеці було створено інформаційний центр доступу до публічної інформації.

ОУНБ ім. Д.І.Чижевського спільно з Кіровоградською обласною інформаційною службою з актуальних питань жіноцтва реалізували ще низку проектів. Серед них проект „Підвищуємо якість життя літніх жінок м. Кіровограда.” за проектом „Доторкнись до світу в бібліотеці” бібліотека відкрила навчально-інформаційний майданчик „ІнтерСвіт” для обслуговування людей з вадами зору.

Директори бібліотек, переможців Другого раунду конкурсу “Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету” стали учасниками Ярмарку інноваційних бібліотечних послуг у м. Києві. (Долинського, Маловисківського Олександрівського, Олександрійського районів, міст Кіровограда та Світловодська.)

Бібліотекарі області, а саме Гладка Н.М., директор Долинської районної бібліотеки для дорослих, Бойченко Л.В., завідувача Івангородською сільською бібліотекою Олександрівського району брали участь у слуханнях ”Розвиток сільських бібліотек як інформаційних та культурних центрів”, організованих Комітетом з питань культури і духовності Верховної Ради України, Програмою “Бібліоміст”, Програмою сприяння Парламенту, що відбулись 18 травня у м. Києві.

У травні 2011 року у м. Кіровограді відбулось виїзне засідання Всеукраїнської міжвідомчої координаційно-методичної ради з правової освіти населення під головуванням Міністра юстиції України. На засіданні про досвід роботи бібліотек з правової освіти населення доповідали керівники бібліотек Новоукраїнського та Світловодського районів.

Краєзнавча діяльність бібліотек області

*Мищенко М.І.,
головний бібліотекар
відділу краєзнавства
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Краєзнавство завжди було і залишається улюбленою ділянкою роботи бібліотек області. Аналізуючи втретє поспіль річні звіти бібліотек, можна з певністю зробити висновки щодо пріоритетності цього напрямку роботи та широкого застосування краєзнавчих матеріалів на всіх інших напрямках бібліотечної роботи, що свідчить про комплексний підхід до регіонального ресурсу. За підсумками минулого року варто зробити акцент на кількох питаннях, що відображають в цілому краєзнавчу роботу бібліотек. Назвемо їх.

Можливості використання „Календаря знаменних дат Кіровоградщини”. Створення історії бібліотек. Дослідження історії бібліотек. Створення недрукованих джерел інформації про край. Наукова робота. Узагальнення досвіду та пошук нових форм краєзнавчих досліджень. Маркетингова діяльність як засіб підвищення іміджу бібліотек. Наукова робота як складова краєзнавчої діяльності. Складання звітів, аналіз роботи бібліотек з краєзнавства та можливості методичних впливів на ефективність їхнього функціонування в умовах інформатизованого суспільства.

Календар знаменних дат Кіровоградщини на 2011 рік. Можливості використання.

Районні бібліотеки виступають координаторами роботи з відзначення календарних дат, знаходячи можливості урізноманітнити форми і методи подання інформації в кожній сільській бібліотеці чи бібліотеці-філії. Наприклад, Олександрівська РБ ініціює і заохочує проведення в бібліотеках району інноваційних комплексних форм роботи до великих свят чи подій: День патріотичної книги, День села, День ветерана, День рідного краю. Заслуговує на увагу та наслідування практика відзначення ювілею письменника-земляка всією районною бібліотечною громадою. Так бібліотекарі Маловисківщини вшанували 80-річний ювілей Володимира Бровченка циклом різноманітних заходів: презентаціями книг, концертами, книжковими виставками, літературним вечором, вікторинами. Метою проекту „Творче досє Костя Лавра” в бібліотеках Новоукраїнського району стала популяризація творчості художника-земляка, лауреата Шевченківської премії 2010 року. В бібліотеках Новоукраїнського району проведено глобальний цикл заходів до 25-ї річниці трагедії на ЧАЕС – подана у звіті інформація демонструє, як можна організувати подачу

багатопланового матеріалу для різних категорій слухачів, враховуючи також і різні можливостями бібліотек. Бібліотеки Компаніївщини та Ульяновщини провели значну організаційну роботу, щоб відзначити День Перемоги усією бібліотечною системою, розробивши досить змістовні та корисні заходи для кожної філії. Ця позитивна тенденція, що поширилась серед бібліотек області, відповідає прагненню відзначати календарні дати не одним заходом, а цілим комплексом різних або ж поєднаних між собою заходів. Так, Міжнародний день рідної мови Кіровоградська МЦБС відзначила серією заходів для різних категорій читачів, використовуючи різні форми роботи, а з молодшими читачами – ігрові: мовна скринька, бесіда, конкурси приказок, загадок, прислів'їв, гра „перекладач”, вікторина тощо.

Широкі можливості для об'єднання зусиль сільської чи селищної громади та місцевої влади стали свята, присвячені ювілеям населених пунктів області. Матеріали звітів свідчать про **День міста** (Новоукраїнська РБ), **День селища** (Знам'янська міська бібліотека-філія №2; Голованівська РБ для дорослих), **День села** „Селу Коротяк – 180 років”, „Єднаймося, люба родино!”, „Моє село – моя родина” (Коротяцька, Живанівська та Червонослобідська бібліотеки-філії Компаніївської ЦБС), **День села** у Онуфріївському районі (Деріївка, Успенка, Вишнівці, Попівка) та 280-річчя **селища** Онуфріївка, **свято села** Верблюжки Новгородківського району до 260-річчя заснування „Село, село, краса моя і сила”.

До **Дня партизанської слави у рік 70-річчя партизанського руху** в Україні Олександрійська ЦБ ім. О.Пушкіна спільно з Музеєм Миру провела зустріч з ветеранами „Невідома війна: партизанський рух в Україні та на Олександрійщині”, організувавши діалог поколінь. Цикл заходів „Партизанськими стежками” проведено Компаніївською ЦБС. Кіровоградська МЦБС до цієї дати представила книжкову виставку, лекцію та відеоперегляд „Земний уклін тобі, солдате...”

День Перемоги відзначено як традиційними книжковими виставками, зустрічами з ветеранами та „дітьми війни”, так і спробою подати інформацію оригінально, як от виставка „Війна і Перемога очима художника” (Мануйлівська сільська бібліотека), виставка фотографій „Що ми про них знаємо” (Кіровська сільська бібліотека) та вечір пам'яті „Пам'ять про них збереглась в обелісках” (Злинська №2 сільська бібліотека) - всі Маловисківського району. Рейд волонтерів „Як живеш, ветеране?”, під час якого було надано допомогу в побутових питаннях ветеранам та вдовам, фотовиставка „Уклонімось низько до землі тим, хто в серці вічно буде жити”, на якій представлені світлини всіх односельців, які воювали в роки Великої Вітчизняної війни (Виноградівська сільська бібліотека-філія Компаніївської ЦБС).

День ветерана в бібліотеках області відповідно вмістив презентації книг, зустрічі з ветеранами, бібліотечні посиденьки, виступи

драмгуртківців та ветеранів, пісні у виконанні самодіяльних та творчих колективів гуртів, виставку декоративно-ужиткових творів читачів, кулінарних виробів, конкурси та літературно-музичні композиції.

До 20-ї річниці Незалежності України проведено чимало змістовних заходів, серед яких - година державності „Незалежна Україна: портрет нового часу” (Олександрійська ЦРБ). *День козацької слави* спонукає не лише до вивчення історичних джерел та пошуків краєзнавчої інформації, але й провадить місток у сучасність, прикладом є година таємниць історії „Там дух козацький не згасає” та година цікавих повідомлень „Про козаків та їх нащадків”(Олександрійська ЦРБ),

Прикладом традиційного відзначення чергової річниці **Чорнобильської катастрофи** є зустріч „Чорнобильський вітер”(Липнязька сільська бібліотека Добровеличківського району), а **річниці виведення військ з Афганістану** – “Гіркий хліб Афганської правди” (Новоукраїнська РБ). Такі заходи мають велике виховне значення та спонукають молоде покоління до роздумів.

До Дня вшанування жертв голодомору, окрім традиційних книжкових виставок та уроків пам'яті, проведено бесіду-спомин „Всіх сліз земля ще не ввібрала” (Олександрійська ЦРБ), виставку-скорботу ”Чорна мітка голодомору”, віче-спогад „Коли ви вмирили, вам дзвони не грали” (Компаніївська ЦБС),

До Дня пам'яті жертв політичних репресій оформляються виставки „Зламани долі”(Добровеличківська РБ).

День знань був і залишається найкращим приводом для налагодження співпраці з освітніми закладами регіону та залучення читачів шкільного і студентського віку. Щороку до його проведення залучаються всі працівники бібліотеки і щороку до цього свята додаються свої, особливі фарби і акценти. Для бібліотек Олександрії у минулому році саме театралізоване свято стало каталізатором інтересу молодших школярів до книжкових скарбниць міста, студентській же аудиторії пропонувались заходи із застосуванням сучасних інформаційних технологій, серед яких значне місце займали і краєзнавчі матеріали.

Заходи з відзначення **Свята рідної мови** Гайворонською бібліотекою подано у розділі „Популяризація рідної мови” – гарні заходи, дуже багато корисного зроблено, але вслухаймося, у яку страшну епоху живемо, які виклики маємо сприймати, коли вже змушені популяризувати рідну мову. До честі бібліотек області, вони завжди стояли в обороні рідного слова і продовжують цю відповідальну місію.

Відзначенню **літературних ювілеїв** приділяється велика увага в бібліотеках Світловодської РЦБС, у звіті цьому напрямку приділено окремий розділ, у якому висвітлено також і про ювілейні заходи,

присвячені письменникам-землякам М.Вороному, Л.Тендюку, В.Бровченку, В.Терену.

Новорічно-Різдвяні свята традиційно використовуються бібліотеками для популяризації народних звичаїв та обрядів, для залучення нових користувачів та для покращення іміджу бібліотеки.

***Місце бібліотечного краєзнавства в системі досліджень регіону.
Дослідження історії бібліотек.***

Продовжується накопичення документальних свідчень про історію бібліотечної справи в області. Особливо ця робота активізується під час відзначення ювілейних для бібліотек дат. Так, Кіровоградська МЦБС відзначає у звіті, що 50-річні ювілеї відсвяткували філії №6 та №10. Зустріч з ветеранами бібліотечної справи під час святкування Всеукраїнського дня бібліотек відбулись у Гайворонській ЦБС, традиційно у Всеукраїнський день бібліотек на Знам'янщині сільські бібліотеки вписують ще по кілька сторінок до історії дослідження бібліотечної справи регіону, оприлюднюючи ці відомості через виставки та різноманітні масові заходи (вечори відпочинку, бібліотечні уїк-енди, бібліотечні іменини, заочні подорожі).

Накопичення інформації про край. Систематизація. Зберігання

Бібліотеки області проводять постійну копітку роботу з накопичення інформації про край. Крім книг, до краєзнавчої скарбниці долучаються електронні сторінки книг та публікації, віднайдені за допомогою Інтернет, рукописні матеріали, фотодокументи, саморобні альбоми, реліквії з домашніх архівів земляків. Так, альбом спогадів учасників Великої Вітчизняної війни „Відлуння війни” підготувала Олександрівська сільська бібліотека Маловисківського району. Інколи за матеріалами, підготовленими за участю бібліотек, вдається видати книги. Останнім часом бібліотеки поповнились кількома десятками книг про населені пункти регіону, і ця робота продовжується. Завдяки проекту народного депутата України В.О.Зубанова в Новгородківській ЦРБ за підтримки органів місцевого самоврядування триває робота з накопичення краєзнавчих матеріалів для книги „Новгородківщина: час, події, люди”, у річному звіті детально відтворено етапи цієї роботи. Краєзнавство є традиційно провідним напрямком роботи для бібліотек Світловодського району. Щорічні звіти допомагають побачити, як поглиблюється робота із збереження, систематизації, накопичення відомостей про край, а головне – як вони активно застосовуються у щоденній роботі на користь сільських громад. Різноманітність форм роботи враховує місцеві особливості та наявний інформаційний ресурс, а активна участь земляків у бібліотечній діяльності надає їй індивідуальності і неповторності. Власне, розділ „Бібліотечне краєзнавство” із цього річного звіту Світловодської ЦРБ можна вважати узагальненням досвіду краєзнавчої роботи.

Одним із шляхів поповнення краєзнавчих фондів бібліотек залишаються дарунки. Так, у 2011 році Олександрійська ЦМБ ім. О.Пушкіна отримала в дарунок від Ігоря Палькова домашню бібліотеку та творче надбання свого видатного земляка Г.К.Настасьева, Заслуженого вчителя України, Почесного громадянина Олександрії, учасника Великої Вітчизняної війни, письменника. Такі акції і події надзвичайно важливі для громади, кожен член якої повинен відчувати власну причетність до історії малої батьківщини.

„Село, якого вже нема на карті” – це не лише презентація-розповідь про долі переселенців з Чорнобильської зони та їхню нову „малу” батьківщину, це велика підготовча та інформаційна робота, корисна для усієї громади, яка проводилась на базі Несватківської сільської бібліотеки Олександрівського району із залученням місцевої влади. Звіт Олександрівської РБ деталізує увесь спектр таких інформаційних та мистецьких заходів.

Дослідницька робота

За звітний рік бібліотекарі області взяли участь в науково-практичній конференції „В майбутнє – разом з бібліотекою: роль бібліотек у соціокультурній інфраструктурі регіону”, в проектній діяльності, в обласних соціологічних дослідженнях „Регіональні видання: розповсюдження та використання у бібліотеках Кіровоградської області”, обласному конкурсі на краще видання міських бібліотек.

Бібліотеки активно долучаються до проведення регіональних конференцій. Так, Знам'янська ЦБ спільно з міським краєзнавчим музеєм та викладачами Знам'янського професійного ліцею №3 провели літературну **конференцію** „Тарас Шевченко і наш край”

Від загальних оглядів театральної спадщини бібліотеки переходять до краєзнавчих досліджень. Яскравий приклад: Театральний портрет „Український театр і наш земляк – Віктор Алдошин (Нечаївська сільська бібліотека Компаніївської ЦБС).

Міф про те, що науковою роботою можна займатись лише в столиці, розвіює наполеглива праця та завзятість сільського бібліотекаря. Йдеться про значну пошукову роботу до 90-річчя від дня народження відомого бібліографа, літературознавця, лауреата Державної премії України імені Т.Г.Шевченка Федора Кузьмовича Сарани, здійснену завідуючою Йосипівської сільської бібліотеки Новомиргородського району Тетяною Віталіївною Дорошенко. Вона збила інформацію про видатного земляка, представила її на книжковій виставці, видала буклет і презентувала його освітянам та старшокласникам Йосипівки. Крім усього, потрібно наголосити на тому, що цього разу напрямок діяльності вченого стосується книгознавства та бібліотечної справи, що, безперечно, підвищує імідж бібліотеки та виховує у молоді повагу до такого виду діяльності. До

речі, при Йосипівській бібліотеці діє гурток „Оберіг”, який вивчає звичаї українського народу, залучаючи місцеві матеріали краєзнавчих експедицій, за підсумками яких силами гуртківців за допомогою громади ілюструють ті чи інші обряди. Цікаво, що нині в полі їхньої уваги і ті обряди, що пов'язані із забороненими донедавна релігійними віруваннями, наприклад, ілюстрація на зібранні гуртка обряду хрестин „Доглянь, куме, мою дитиноньку, як свою”.

Допомога краєзнавцям, освітянам та учнівській молоді у персональних дослідженнях свідчить про авторитет бібліотекаря і має на меті практичний результат. Наслідком такої допомоги стають щедрі ужинки краєзнавців, літераторів регіону. Так, жителі села Могильного Гайворонського району мають щасливу нагоду бути причетними до написання та презентації книг могильнянського письменника, члена літературного об'єднання „Степ”, директора історико-краєзнавчого музею села, лауреата премії ім. Б.Кузика - В.Г.Дерезовського. Остання з написаних ним на сьогодні книг „Велика родина” подарована автором кожній з 22 бібліотек ЦБС.

Бібліотека і місцева влада. Бібліотека і громада. Зв'язок з громадськими організаціями

Публічні центри регіональної інформації увійшли в практику роботи бібліотек області, окремі бібліотеки звітують про їх функціонування, подаючи цифрові показники та текстові коментарі до теми. Та головним наслідком таких центрів є покращення стосунків та діалогу з місцевою владою на користь громаді. Так, Олександрійська ЦБ ім. О.Пушкіна традиційно до Європейського тижня місцевої демократії проводить День відкритих дверей „Влада та громада: працюємо разом”.

Виконуючи вже традиційну функцію інформування населення про розпорядження та рішення РДА, районної та міської рад, Бобринецька РБ отримує документи місцевої влади в електронному вигляді та розміщує їх на бібліотечному сайті, де ними можуть скористатись і віртуальні користувачі бібліотеки. Кіровоградська МЦБС звітує про стабільну роботу Публічних центрів регіональної інформації у центральній бібліотеці та 4-х філіях, про постійно діючі стенди: „Місто. Влада”, що поповнюється різними матеріалами з багатоаспектної програми розвитку області „**Центральний регіон – 2015**”, та „**Кіровоград: День за днем**”.

Щомісяця проводяться **бібліотечні дні у міській раді** Новоукраїнською РБ.

Бібліотеки області інтегровані в суспільно-культурне життя громади не лише святом села, але й важливими подіями, такими як участь в урочистостях з нагоди відкриття пам'ятного знака жертвам голодомору 1932-33 рр. у с.Дельфінове (Ульяновський район).

Приємно читати у звітах, що завдяки співпраці з місцевою владою у Липнязькій бібліотеці зроблено електричне опалення, а для Братолубівської та Тернівської бібліотек придбано комп'ютери (Добровеличківський район).

Районні семінари-тренінги „Обслуговування сільської громади та співпраця з нею”, „Бібліотека очима громади”, „Бібліотека. Громада. Соціальне партнерство” - проведені у Гайворонській ЦБС.

Відомо, що найкраще об'єднує спільна справа. До таких відносимо низку заходів. Концерт до Дня Перемоги був організований бібліотекою-філією №21 Кіровоградської МЦБС разом з позашкільним центром та літературним об'єднанням „Парус”. Фотовиставка „Єлисаветград – Кіровоград” для читачів Кіровоградської МЦБС представляла світлини з фондів Кіровоградського міського архіву та Кіровоградського міського літературного музею ім. І.К. Карпенка-Карого. Інформаційну годину „Символи нашого району” проведено Устинівською РБ спільно з музеєм історії району. Прикладом послідовної співпраці з партнерами є комплексна цільова програма „Край наш прибузький”, що втілюється Солгутівською бібліотекою-філією Гайворонської ЦБС спільно з сільським клубом-музеєм. Серед змістовних і корисних спільних справ приваблює краєзнавча година „Історія мого села. Пошуки, цікаві знахідки, факти”, яка є певним підсумком краєзнавчих досліджень та водночас і стимулом для присутніх на заході.

Тісна і плідна співпраця Новоукраїнської РБ з міським краєзнавчим музеєм вже є усталеною і заслуговує на ймення традиції. Новоукраїнські бібліотекарі вправі пишатись такою співпрацею і могли б запланувати узагальнення цього досвіду як з відзначення державних свят та історичних подій, так і з вшанування відомих земляків (поетична година пам'яті „Мелодія душі Поліни Коган”). Традиція презентувати потенціал бібліотеки **осітянам району під час конференцій** зберігається Новоукраїнською РБ. Міська організація „Туристично-краєзнавчий клуб „Чорнолісся” та міський краєзнавчий музей – партнери Знам'янської МЦБС – беруть участь в уроках мужності, презентаціях книг, вікторинах, оглядах літератури. Завдяки спільному з товариством вільшанських болгар „Алфатар” проекту „Збереження творчої спадщини та історичної пам'яті болгарського народу” Вільшанська РБ розгорнула роботу серед місцевої громади з виявлення, систематизації та презентації фотодокументів та предметів побуту, використавши їх при проведенні п'яти масштабних заходів. Зібрані документи зберігаються в районній бібліотеці і активно використовуються читачами, як і отримані для реалізації проекту фотоапарат та кольоровий принтер. На допомогу читачам та бібліотекарям району підготовлено такі видання бібліотеки: „Болгарська троянда в Україні”, Добре - Станкувате: болгарські

традиції”, „Вільшанка – край болгарський”. Це той випадок, коли проект приносить користь і громадській організації, і бібліотеці, і кожному читачеві.

Співпраця районних бібліотек з громадськими організаціями отримала новий імпульс завдяки спільній участі у написанні проектів. Проектна діяльність бібліотек, спрямована на користь громади, стає вимогою часу, і бібліотеки приймають ці виклики, і беруть активну участь у конкурсах, і отримують заслужені нагороди. Це сприяє підвищенню іміджу бібліотек та оптимізує її співпрацю з соціальними партнерами.

Представлення та підтримка творчості земляків

Цей напрямок роботи окремі бібліотеки вважають досить перспективним і продовжують свої творчі пошуки у даному напрямку. Так, у звіті Гайворонської ЦБС значна увага присвячена таким напрямкам діяльності як відродження української національної культури, гуманістична робота, робота з творчо обдарованими читачами, духовне відродження, організація дозвілля, здоровий спосіб життя, бібліотека як центр соціальної підтримки населення, і всі ці напрямки працюють на громаду та на формування почуття патріотизму, згуртованості, самоповаги та поваги до односельців, земляків. Така функція бібліотеки, спрямована на підтримку кращих гуманістичних традицій громади, заслуговує на пошану та наслідування. Компаніївська ЦБС організувала та провела низку заходів на утвердження у громадах засад добра, милосердя, толерантності. При цьому інформаційна складова тісно поєднана з практичною допомогою ветеранам, самотнім громадянам, інвалідам, дітям з багатодітних родин та дітям-сиротам. Такий підхід властивий і багатьом бібліотекам області, наприклад, Ульяновській ЦБС, де розроблено чітку систему на допомогу розвитку інтелектуального потенціалу людини, виробництву та професійному самовизначенню, формуванню нового економічного мислення.

Здобутки у царині розвитку творчо обдарованої молоді Бобринецька РБ конкретизує розповіддю про долю талановитої дівчинки Оксани Тиригері з нелегкою долею, яку громада усіляко підтримує у її прагненні стати професійною художницею.

Цілеспрямована робота проводиться Бобринецькою РБ по вивченню творчої спадщини літераторів району та по розвитку літературних здібностей земляків у творчій співпраці з літературною студією „Спадок” та членами обласного літературного об’єднання „Степ”

Підтримка та інформаційне забезпечення участі земляків, користувачів бібліотеки і різноманітних конкурсах обласних чи районних стає прикметою часу. Про цей напрямок діяльності звітує, наприклад Кіровоградська РБ. Творчість обдарованих дітей

підтримують шляхом організації експозицій творів юних художників, рукодільниць, годин поезій тощо.

Традиційно **презентації книг** та зустрічі місцевих авторів з читачами відбуваються в усіх районах бібліотеках області і в багатьох сільських та селищних. У звітах за 2011 рік вказано 18 книг, що презентувались читачам області. Частина з них є у фондах ОУНБ ім. Д.І. Чижевського, решта відсутні у фондах і не названі повністю у звітах, або ж не вказано назву, або видавництво, і це свідчить про неналежну культуру цитування.

Книги, презентовані у 2011 році бібліотеками Кіровоградщини:

Аноко Т.М. Дорогие мои александрйцы: журналистские зарисовки. - К. : Украинский Клуб ; Александрия, 2009. - 204 с.: фото.цв.

Бровченко В.Я. Вікнина: Спомини. - К.: Парламентське вид-во, 2005. - 561с.: фото.

Дерезовський В.Г. Велика родина. - Кіровоград: Центрально-Українське вид-во, 2011. - 59 с.: фото. –

Жванко В.І. Мій берег: матеріали до історії села Попельнасте / Валерій Іванович Жванко. Мій берег : вірші / Зінаїда Жванко. - Олександрія ; Кіровоград : Центрально-Українське вид-во, 2011. - 133, 115 розд. паг. : портр., 12 л. фото, іл. - (Бібліотека газети "Городской курьер" ; т. 3).

Загравенко А.Р. Поеми / Анатолій Загравенко. - Кіровоград : Степ, 2010. - 77с.

Левандовський М.Є. Злиття поколінь [Текст] : поезії / Микола Левандовський, Володимир Бреурош; укл. і літ. ред. Антоніна Корінь. - Кіровоград : Лисенко В. Ф., 2011. - 47, 59 с., розд. паг. : портр. - Текст: укр., рос.

Метрична книга двох приходів: слобід Буянської і Попельнастої 1770-1782 [Текст] / Державний архів Дніпропетровської області ; Державний архів Дніпропетровської області. - К. : Академперіодика, 2011. - 163 с.

Фесенко Н.Ф. На святі життя : поезії / Наталія Фесенко ; ред., укл. Віктор Погрібний, худ. Віктор Сорбат. - Кіровоград : Степ, 2008. - 128,[2] с. : іл.

Клименко Григорій „Пісні та вірші. Різдвяне свято на Хуторі Диканька”

Некраса Олексій „Запахи Землі”

Сарахан „Жертва акули”

Третяк О.М. „Ще одна сторінка історії по Нову Прагу”

Жахалова Н. „Життєві шляхи родини Тулубів”

Шевряков С. Заповітне

У маминому саду: Хрестоматія письменників і поетів
Голованівського краю

Дубіна Наталя „Ліків від щастя немає”

Скакун Михайло ”Журавлики”

Чубенко Ольга

Робота бібліотек з користувачами-інвалідами є, безперечно, найважчою, але дуже потрібною частиною роботи бібліотек. Там, де до цієї роботи залучаються і партнери бібліотек, маємо гарні результати. Назвемо серед таких бібліотек Новоукраїнську РБ, у якій, окрім іншого, діє постійний інформаційний куточок „Ми духом незламні”, де представлені творчі праці інвалідів та публікації в пресі про ці особистості. Завдяки краєзнавчому фонду та працівникам Олександрійської ЦБ ім. О.Пушкіна учениця ЗНЗ №6 Груша Мар'яна здобула перемогу в обласному краєзнавчому конкурсі електронних презентацій „Моя Кіровоградщина – перлина скіфського степу”. Користувач цієї ж бібліотеки Ковтко Андрій, отримавши практичні навички роботи в Інтернет, за рік спромігся створити сайт скаутів Олександрійщини. Кількість подібних прикладів у звіті Олександрійської ЦМБ ім. О.Пушкіна вже свідчить про систему, про чітке підпорядкування функцій бібліотеки потребам користувачів.

Інформаційна та видавнича робота з питань краєзнавства

У практиці бібліотек області апробованими і виправданими є використання буклетів, рекламних листівок, методичних видань, бібліографічних посібників. Наведемо конкретні приклади таких **краєзнавчих матеріалів** - інформаційних, фактографічних та рекомендаційних: Буклети „Чорне озеро”, „Люди, якими пишаються знам'янчани” (Знам'янська МЦБС), бібліодайджест „За сторінками Червоної книги рослин і тварин Голованівщини” (Голованівська РБ для дорослих ім. С.В.Шеврякова), буклет „Тетяна Андрушко” серії „Таланти нашого краю”, а також спільно з партнерами „Нехай роки становляться віками: До 80-річчя В.Я.Бровченка” (Маловисківська РБ). Бібліотеки звітують про участь у конкурсі на краще бібліотечне видання. Знам'янська МЦБ перемогла у конкурсі на краще видання у номінації „Краще бібліографічне видання з покажчиком”, представивши рекомендаційний бібліографічний покажчик „Поетична майстерня А.Загравенка”. Серед лауреатів (Диплом II ступеня управління культури і туризму ОДА) – також бібліографічний покажчик „Перлини Світловодщини. Сім чудес Світловодська”, укладений бібліографом ЦМБ Головачовою Т.

Користуються популярністю і **індивідуальні списки читання**, які охоплюють питання краєзнавства. Так, в Ульяновській ЦБС на допомогу читачам складено такі списки: „Завітай до історії краю” та

„Рідний край на сторінках книг”. Олександрійська ЦМБ ім. О.Пушкіна звітує про **День інформації** „Літературне життя краю”, **День періодичних видань** „Новини рідного краю”.

Велику увагу приділяють **інформаційній культурі читачів** бібліотекарі Компаніївської ЦБС, накопичений бібліотеками району досвід інформаційного обслуговування користувачів складає струнку і ефективну систему і гідний того, аби з ним ознайомились колеги з бібліотек регіону.

Краєзнавчі куточки з презентацією книжкових та періодичних джерел про край у супроводі виробів декоративно-ужиткового мистецтва вже є традиційними для кожної бібліотеки регіону, а в цьогорічному звіті Новгородківської ЦРБ представлено свого роду парад кольорових світлин, на яких відтворено краєзнавчі куточки у сільських бібліотеках району, створені з любов'ю до рідної землі.

Краєзнавство і особистість бібліотекаря

Людський ресурс – це є наша гордість і наше багатство, це і неперервність традицій, і яскраві авторитетні особистості бібліотекарів, навколо яких гуртуються любителі книги і талановиті земляки, бібліотечний актив і громадські організації. Бібліотекарі беруть участь у роботі органів місцевого самоврядування. Наприклад, у звіті Добровеличківської РБ зазначено, що в шести сільських радах бібліотекарі є депутатами. Безперечно, це позитивно впливає і на імідж бібліотек. Заслуговує на увагу і гідна наслідування практика видавати збірки поезій, авторами яких є бібліотекарі: Кравченко К.О. „Я все люблю в своїм краю” та Приподобна О.С. „Вірші мої, вірші...” (Добровеличківський район),

Бібліотекарі Олександрійської ЦБ ім. О.Пушкіна взяли участь у виставці-ярмарку до Дня міста, згодом ці роботи виставлялись в Музеї Миру і привернули увагу журналістів, внаслідок чого створено репортаж „Монолог за кадром”(диск доданий до звіту).

Привертають увагу і персональні блоги, наприклад, блог Ірини Хоменко „Бібліонувичок” (Кіровоградська МЦБС).

Окрім того, бібліотекар, виконуючи план роботи, завжди має можливість проявити громадянську позицію і висловити власну думку. Прикладом цього є Мар'ївська бібліотека-філія Компаніївської ЦБС, що разом з БК організувала зустріч з ліквідаторами аварії ЧАЕС „Хто квітень наш отак підступно зрадив”, вже в саму назву вклавши глибокий зміст та спонукаючи учасників заходу до болючих роздумів. Вміння влучно підібрати назву для зустрічі чи виставки свідчить також і про особистість бібліотекаря. Відзначаючи циклом заходів 25-річчя Чорнобильської трагедії та вшановуючи земляків-учасників ліквідації аварії, бібліотекарі Ульяновської ЦБС за допомогою слова впливають на почуття і свідомість земляків, добираючи назви: „Крізь пекло

полинової зірки”, „Чорний біль над білим цвітом”. „Чорний ангел печалі... Білий ангел надії”.

До Дня Перемоги бібліотекарі Верблюзьких сільських бібліотек №1 та №2 відвідали ветеранів війни, привітали їх зі святом та записали спогади до бібліотечного альбому ”Ніхто не забутий, ніщо не забуте”.

Професійний клуб новгородківських бібліотекарів „Книжкова світлиця” є безперечним кроком уперед порівняно із звичайними заняттями з професійної освіти, оскільки передбачає для бібліотекаря певну свободу у захисті власної позиції та створює кращі умови для професійної самопрезентації та спілкування з колегами, у т.ч з питань краєзнавства.

Всіляко підтримуючи ініціативи та професійне зростання бібліотекарів району, Олександрівська РБ заслужено гордиться своїми колегами-переможцями конкурсів, приділивши у звіті цим творчим здобуткам належну увагу. Переліком таких успіхів і перемог могла би пишатись будь-яка обласна бібліотека.

Краєзнавчий аспект методичної роботи.

Районні бібліотеки області як методичні центри для сільських бібліотек піклуються про поширення корисного досвіду та плекають паростки інновацій та експериментів у бібліотечній галузі. Стосовно краєзнавчого аспекту відзначимо як позитивне **заняття з підвищення кваліфікації** на базі Добровеличківської районної бібліотеки „Краєзнавчий напрямок сільських бібліотек як шлях до формування позитивного іміджу”, а також **зональну ділову зустріч фахівців** „Бібліотечне краєзнавство: шляхи професійного вдосконалення” на базі Несватківської сільської бібліотеки, під час якого розглядалось таке питання як „Краєзнавча виставка в бібліотеці: новий погляд на традиційну форму” (провела Олександрівська РБ), **семінар-практикум** ”Історія краю в серцях поколінь” (Світловодська ЦМБС), **узагальнення досвіду** із циклу „Шукаємо формулу успіху”, „Взаємодія бібліотек з архівами, музеями, місцевими краєзнавчими осередками у вивченні історії краю” (Світловодська ЦМБС).

На допомогу бібліотекарям видаються методичні рекомендації у вигляді порад, текстів сценаріїв, списків рекомендованої літератури. Як приклад наведемо сценарій Літературний портрет „Поет розстріляного відродження” до 140-річчя від дня народження Миколи Вороного (Новоукраїнська РБ), регіональний проект „Письменники-земляки степового краю” (Новоукраїнська РБ), а також видання Петрівської РБ краєзнавчої тематики: „На крилах творчості В.К.Винниченка” (До 60-ліття від дня смерті) та „Овід – наш земляк” (до 160-річчя від дня народження С.М.Степняка-Кравчинського). Робота бібліотек Петрівського району заслуговувалась на засіданні ради відділу культури і туризму „Краєзнавча робота бібліотек району”.

Форми популяризації краєзнавчої літератури. Традиції та новаторство.

Значна частина керівництва бібліотек слідкує за указами Президента, розпорядженнями органів місцевої влади щодо відзначення певних дат і подій і реагує відповідними заходами. Так, на виконання Указу Президента **„Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні”** оформляються книжкові експозиції **„У рідному краї і серце співає”**, **„Центральний регіон -2015”**, **„Мій край - моя турбота”** (Добровеличківський район). Бібліотеки залюбки проводять засідання клубів та гуртків за інтересами, у т.ч. краєзнавчого та народознавчого спрямування. У Добровеличківському районі це **„Оберіг”** та **„Краєзнавець”**, **„Краєзнавець”** при Паліївській сільській бібліотеці Маловисківського району, **„Краєзнавець”** при Губівській та Живанівській бібліотеках-філіях Компаніївської ЦБС), **„Чисте джерело”** (Новоукраїнська РБ), **„Бабусині посиденьки”** (Іванівська сільська бібліотека Новоукраїнського району), чотири клуби краєзнавчого напрямку в бібліотеках Новоархангельського району, **„Краєзнавець”** та **„Скіф”** (відповідно Успенська та Млинківська бібліотеки –філії Онуфріївської ЦБС). У планах роботи клубів представлено краєзнавчий напрямок роботи в усіх аспектах – географічному, екологічному, історичному, літературному, мистецькому.

Зберігають, творчо розвивають та поширюють на район традиції краєзнавчої роботи як пріоритетної **бібліотеки Новомиргородщини**, застосовуючи всі відомі на сьогодні форми роботи та віртуозно підпорядковуючи їх особливостям конкретної сільської громади і бібліотеки. Завжди сучасні, завжди на вістрі найновіших подій і разом з тим заглиблені у давні традиції та історію краю, вони заслуговують на високу оцінку своєї діяльності. З цієї чіткої системи важко вирізнити щось окреме, навіть для прикладу чи цитування, хіба що за принципом хронології назвати новостворений народознавчо-краєзнавчий клуб **„Златопілля”** при Новомиргородській районній бібліотеці, який вже користується популярністю серед громади, передовсім серед молоді міста. Він поєднує у собі глибинні народні уявлення про світ з найновішими технологіями та сучасними формами роботи, він єднає покоління і плекає традиції.

Опанувавши досконало традиційними формами роботи, бібліотеки творчо застосовують їх для популяризації літератури про край. Наведемо класичні ефективні заходи за матеріалами річних звітів. **Година цікавих повідомлень** **„Театральними стежками Кіровоградщини”**(Знам`янська міська бібліотека-філія №2). **Мандрівка** до світу казок В.Сухомлинського (Знам`янська центральна універсальна міська бібліотека). **Урок краєзнавства** **„Історія села в долях людей”** (Аджамська сільська бібліотека №2 Кіровоградського району). **Години краєзнавства** **„Нашої історії рядки”**(Добровеличківська РБ).

Краєзнавчі читання (Олександрійська ЦБ ім. О.Пушкіна). **Дні краєзнавства** „Чи ви чули про наше село? Серед степу воно розцвіло” (Водянська бібліотека-філія Компаніївської ЦБС), „О краю мій, перлино в божій скрині” (Компаніївська ЦРБ). **Тиждень історії** ”Сторінками історії мого рідного міста” (Олександрійська ЦБ ім. О.Пушкіна). ХУП **Тиждень дружби** „Повір у себе” – захід, що покликаний подолати всі перешкоди у спілкування дітей з обмеженими можливостями з їхніми ровесниками (Знам`янська МЦБС).

Традиційними вже стали колись інноваційні **слайд-презентації**, які особливо корисними виявляються за браком краєзнавчих книг відповідної тематики. Як приклад слід навести слайд-презентації в Олександрійська ЦМБ ім. О.Пушкіна: „Сім чудес Олександрійщини”, „Олександрійщина моя партизанська”.

Цільові програми, за якими донедавна працювало лише кілька районних бібліотечних систем, стали доступними і сільським бібліотекам. Так, зваживши на наявні ресурси, спромоглася на власну цільову екологічну програму Роздольська бібліотека-філія Компаніївської ЦБС, по можливості зберігаючи краєзнавчий наголос на темі. Відзначимо також цільові комплексні програми: „Мій край – моя земля” (Компаніївська ЦБС), „Обдаровані діти і молодь Онуфріївського району” (Онуфріївська ЦБС). Продовжують плідно працювати за цільовими комплексними програмами бібліотеки Олександрівського району, переважна більшість з них – краєзнавчого напрямку. Звіт називає десять таких бібліотек, де така робота є успішною. Активізувати роботу бібліотек з користувачами та місцевою громадою допомагають різноманітні акції, тижні, місячники в рамках загальнорайонної краєзнавчої програми „Олександрівський меридіан”.

Нові форми... Задля чого? Чи завжди ми даємо собі звіт, з якою метою обираємо нову форму? Корисно подивитись, як відповідають на це запитання бібліотекарі Олександрівського району. Серед форм роботи – виставка-тріада (композиція сприяє структуризації матеріалу та покращує його запам`ятовування при представленні виставки), ювілейний урок державності із поетичною і патріотичною назвою „Яблунова, солов`їна наша Україна” врівноважується супровідною книжковою виставкою „Крізь терни перешкод – до волі”. Нібито на протигагу гучних заходам-одноденкам Івангородська сільська бібліотека провела довгострокову акцію „Прочитай книгу про війну”, і скільки нам говорить вже сама на перший погляд простенька назва акції: тут і заохочення, і бажання розкрити багаті книжкові фонди по темі, і – найголовніше – довіра до читача і повага до його власної думки з приводу прочитаного. Літературний калейдоскоп „Золоті імена письменників рідного краю” у Бандурівській сільській бібліотеці Олександрівського району підказує, як краще поєднати в одному заході згадки про різні творчі особистості, як здійснити перехід від однієї долі

до іншої, від однієї книги до іншої - саме за принципом калейдоскопу, і тут можливо застосувати будь-які творчі методи, різні родзинки та цікавинки. Краєзнавча мандрівка „Я іду по тинистій алеї, де Раєвські ходили колись...” у Розумівській бібліотеці набуває особливого значення, бо мандрівка віртуальна тут легко перетворюється на реальну екскурсію історичними стежками. Коли зміст і форма заходу неподільні, успіх не забариться.

Як одна з цікавих форм роботи у звіті названа проведена Бірківською сільською бібліотекою **настільна гра** „Про село і людей”. І хоча ця гра не деталізована, можна уявити, скільки підготовчої роботи вона вимагає від бібліотекаря та читацького активу.

Новаторство. Заходи із позначкою NEW

Адреси бібліотек Олександрівського району залишаються для області адресами передового досвіду. З новинок минулого року – **бібліотечний вулик** „Мезозбір”, рекламна акція Розумівської бібліотеки по залученню читачів і популяризації можливостей бібліотеки, що тривала протягом літніх місяців – приваблює грамотно підведеними підсумками та аналізом ефективності акції. Івангородська бібліотека (теж Олександрівського району) вдалася до оригінальної реклами закладу – **літературно-музичної акварелі** „Уявімо собі рай, схожий на бібліотеку”. **Ігрові форми** популяризації знань з краєзнавства поповнила Олександрійська ЦБ ім. О.Пушкіна, застосувавши одну з улюблених скаутських ігор – **квест**. Квест, проведений у грудні 2011 року, було присвячено визволенню Олександрії від німецько-фашистських загарбників.

Літературні обжинки „Його величність – Хліб” проведено у Тарасівській сільській бібліотеці Бобринецького району. **Презентація газети** „Сільське життя” в Знам`янській районній бібліотеці описано у інформаційному виданні бібліотеки „Взаємодія бібліотек і ЗМІ в просуванні читання”. Виставка в Новгородківській ЦРБ **„Фотомиті рідного краю”** надала можливість юним художникам продемонструвати усім читачам бібліотеки краєвиди та ландшафти рідної землі. **Досьє цікавих фактів** „Моє село на сторінках газет” зібрала Василівська бібліотека-філія Онуфріївського району. **Історико-етнографічна гра** „Скіфи на території нашого краю” проведена Суботцівською бібліотекою-філією (Знам`янська РЦБС).

Про пошуки нових форм чи нових назв до традиційних форм роботи свідчать **краєзнавчий круїз** „Що край – то звичай” та **літературно-історичний хроноскоп** „Прекрасний край чудової краси” в бібліотеках Ульяновської ЦБС. Унікальну **літературно-музичну годину** проведено працівниками Новоукраїнської РБ на вшанування пам`яті Миколи Вороного (до звіту додано сценарій заходу).

Форми роботи, що у минулому році використовувались на Кіровоградщині, продовжують музичний серпантин з воєнних пісень,

зустріч з вдовами ветеранів, віртуальна „Подорож елисаветградським трамваем”, круїз-вікторина „Наше місто славне і велике”, екологічна гра „Сперечалися річки...”, година милосердя „Пожалійте, приголубте, нагодуйте, оживіть”, екологічний екстрим, слайд-презентація „Людина і довкілля”, родинне свято та День сім'ї в бібліотеці, детективна агенція з розшуку втрачених книг (Кіровоградська МЦБС). Цікаво спостерігати, як досвід бібліотекаря у поєднанні з пошуками нових форм народжує таку цікаву форму роботи як **конкурс казкарів** „Із скарбниці казкарів Роздолля” (Роздольська бібліотека-філія Компаніївської ЦБС). Продовжує експерименти з формою подачі інформації Голованівська РБ для дорослих ім. С.В.Шеврякова. Запропоновані нею читачам **літературно-музичні подіуми та презентації імені** створювались та втілювались разом з однодумцями з дитячої школи мистецтв. Привертає також увагу універсальна форма роботи, яка пропонує певну тематику (наприклад, „Квіткова рапсодія”) і поєднує книжкову виставку, джаз-композиції, майстер-клас з флористики, експозицію декоративно-ужиткових виробів на квітковій основі, виставку фіалок. Спроба подати світ неподільним, складним і прекрасним надихає на подальше застосування та творчі пошуки. Скарбничку новинок поповнили історичний бумеранг „Українська державність: історія і сучасність (Червонослобідська бібліотека-філія), поетичний вогник разом з членами районної літературної студії „Вершники” (Компаніївської ЦРБ), поетичні читання (Мар'ївська бібліотека-філія Компаніївської ЦБС).

Маркетингова діяльність бібліотек

Бібліотеки репрезентують себе у регіоні, використовуючи найрізноманітніші засоби. Запроваджено нові форми реклами бібліотек - лібмоб, квест, активно використовуються соціальні мережі „Однокласники” для спілкування з реальними та потенційними читачами та миттєвого розповсюдження бібліотечної інформації (Кіровоградська МЦБС). Виставка „Кіровоград бібліотечний” (Кіровоградська МЦБС) містить карту-схему з філіями, реквізити та схему проїзду до бібліотек міста. Як не дивно виглядає на перший погляд, але до маркетингової діяльності відносимо сьогодні такі функції бібліотекаря як соціальний працівник, книгоноша. У сільських бібліотеках регіону, а у місті і бібліотекарі міських окраїн допомагають самотнім людям похилого віку у оформленні пенсій, субсидій, консультують з цих та інших питань, залучають до читання.

Приємно відзначити, що, презентуючи бібліотечні заклади на різних рівнях, бібліотекарі отримують не лише покращення іміджу власних закладів, але й суттєву матеріальну підтримку. Так, Бугівська б/к №5 на Гайворонщині отримала можливість здійснити ремонт та передплатити періодику завдяки доброчинності земляків. Комплекс заходів Голованівської РБ для дорослих ім. С.В.Шеврякова,

спрямований на представлення бібліотеки у регіоні та залучення нових користувачів заслуговує на увагу, вивчення та творче наслідування. Привертає увагу використання бібліотеками Ульяновської ЦБС для реклами бібліотеки давно знайомих, але дещо призабутих заходів, які виявляються досить ефективними: **день збереження книги** „Я не боржник, я просто забудько” (Синьківська бібліотека-філія) та **акції** „Запиши в бібліотеку друга” (Грушківська, Лозуватська, Сабатинівська бібліотеки-філії) та **посвята у читачі** для молодших користувачів. Відкриття **меморіальної дошки** українському письменнику П.Кулішу на фасаді Олександрівської районної бібліотеки, безперечно, сприяло підвищенню авторитету бібліотеки в культурно-громадському житті регіону.

Подолання стереотипів у сприйнятті бібліотеки – те, що ставлять собі за мету бібліотеки Добровеличківського району, розробивши відповідну іміджеву систему, основні положення якої викладено у звіті. Оригінально вирішила питання представлення бібліотеки у ЗМІ Добровеличківська ЦРБ, залучивши кореспондента місцевої газети „Сільське життя” Людмилу Юферову до аналізу взаємодії і співпраці бібліотек району зі ЗМІ. Внаслідок цього бібліотекарі отримали професійний аналіз поданих ними до газети матеріалів, характеристику вдалих публікацій, відомості про найактивніших дописувачів. Крім того, журналістка провела майстер-клас з написання статті до газети, ознайомивши бібліотекарів з основними вимогами до публікації, що відображено у річному звіті. Вважаю, що творчо застосувати цей досвід у своїй роботі могли б і інші бібліотеки області.

Анкетування залишається популярним засобом виявлення думки громади про бібліотечні послуги та якість роботи бібліотек. Його застосовують у кожній бібліотеці, але результативність його залежить від правильної організації та визначення мети дослідження. Проведене формально, анкетування мало допомагає у роботі, але якщо воно грамотно проведено, то дає часом несподівані результати. Наприклад, Голованівська районна бібліотека провела широке соціологічне дослідження по вивченню читацьких преференцій і підвела підсумки анкетувань, але, як і більшість бібліотек, не зробила практичних висновків, які б суттєво вплинули на роботу закладу. Звідси постає питання: чи не є такі дослідження суто формальною справою, чи дійсно вони здатні допомогти у змінах на краще, що було метою такого дослідження, чому обрано таку тему для анкетування і який результат прагнули отримати? Інший приклад. Зацікавившись, чи мають читачі Олександрії, яка традиційно вважається переважно російськомовним містом, труднощі у користуванні україномовною частиною фонду, бібліотекарі вирішили це з'ясувати за допомогою анкетування. Після детального різнобічного вивчення питання зроблено такі висновки: 95% респондентів вільно читають українською і лише 5% відсотків мають

труднощі в читанні українською. Несподіваний результат, чи не так? Чи не варто таким же чином перевіряти інші т.зв „міфи” і отримувати реальну картину з того чи іншого проблемного питання?

Використання офіційних сайтів бібліотек

Окремий додаток до звіту „Бібліотеки на сайтах” подає Олександрівська районна бібліотека. Додаток являє собою кольорові копії сторінок Інтернету, які в тій чи іншій мірі репрезентують діяльність бібліотек району. Сайт Петрівської РБ має різноплановий розділ з краєзнавства, де вміщено інформацію про виданих людей краю (письменників, митців, релігійних діячів), історію сіл, архітектурні пам'ятки, заклади культури та заповідні куточки на території району, а також інформацію на допомогу абітурієнтам та відсилки до корисних сторінок Інтернет, пов'язаних з краєм. Протягом 2011 року Кіровоградська МЦБС вмістила у рубриці „Мій Кіровоград” на власному сайті 38 публікацій. Про функціонування сайту звітує Олександрійська МЦБ ім. О.Пушкіна, відзначаючи, що серед трьох найбільш популярних розділів сайту є регіональний ресурс „Краєзнавча мозаїка”. Олександрійська МЦБС детально розповідає про роботу з підтримки сайту, подаючи аналітичну довідку про його ефективність. Компаніївська ЦРБ прагне всебічно представити бібліотеку у світовому інформаційному просторі, не випускаючи з поля уваги також краєзнавчий аспект сайту. Ефективно використовує можливості власної Інтернет-сторінки і Світловодська ЦМБ, про що свідчить наповнення розділів сайту новими матеріалами, у т.ч. краєзнавчого змісту, наприклад, „Календар знаменних дат на 2012 рік” та „Легенди нашого краю: фото та відео”. Аналітичну довідку про ефективність користування бібліотечним сайтом вміщено у звіті Олександрівської РБ, при цьому подано статистичні відомості про віртуальних користувачів, яких цікавили краєзнавчі сторінки. Цікаво, що найбільш запитуваними стали методичні матеріали, що об'єктивно свідчить про потребу у допомозі фахівців і обґрунтовує необхідність продовження даного напрямку діяльності бібліотеки. Прикро лише, що консультації, вміщені на сайті анонімні, і це є суттєвим недоліком, оскільки в кожній творчій роботі повинен бути автор (або колектив авторів). Онуфріївська ЦРБ звітує про успіх та резонанс серед місцевої громади такої діяльності бібліотеки як створення міні-сайтів для громадських і державних організацій. Така робота сприяла налагодженню взаємовигідних партнерських стосунків між бібліотекою і соціальними партнерами.

Аналітична складова звітів

Окремо хочеться наголосити на тому, що звітуючи про рік роботи, бібліотеки не повинні обмежуватись констатацією виконання планів, у звітах доцільно застосовувати елементи аналітичних досліджень, шукати причини недоробок та шляхи покращення роботи. Зрозуміло,

що кожна бібліотека прагне прозвітувати про здобутки, не загострюючи увагу на недоліках, оскільки піклується про позитивний імідж бібліотеки. Але практика показує, що саме глибокий аналіз роботи може додати бібліотеці позитивних рис і засвідчити віхи зростання майстерності її фахівців.

Власне, лише Олександрійська ЦМБ ім. О.Пушкіна подала не лише підсумки, але й всебічний аналіз краєзнавчої роботи, колеги з інших бібліотек при бажанні можуть ознайомитись з таким досвідом. Але елементи аналітики знаходимо і в звітах інших бібліотек. Так, Гайворонська ЦРБ після звіту перед громадою зібрала та опрацювала пропозиції та зауваження, врахувавши при плануванні на наступний рік. Видання „Моніторинг діяльності бібліотек Гайворонської ЦБС за 2009-2010роки” є спробою такого аналізу. Окремі елементи аналізу роботи знаходять відображення у звітах, наприклад, Даниловобалківська бібліотека-філія Ульяновської ЦБС провела аналіз сімейних формулярів „Бібліотека і сім'я: інтереси і уподобання”. Компаніївська ЦБС багато уваги приділяє вивченню досвіду як передових бібліотек України, так і сільських бібліотек своєї ЦБС. Олександрівська РБ здійснила аналіз роботи з кількох напрямків, у т.ч. „Сільська бібліотека – осередок історико-культурного краєзнавства” та видала методичні матеріали на допомогу бібліотекарю, назвемо серед них лише краєзнавчі: „І пам'ять про зв'язок з минулим родом, і давня слава в серці оживуть” (До 240-річчя від дня народження М.М.Раєвського), „На допомогу репрезентації культурно-мистецького життя краю”, „Олександрівщина етнічна: на допомогу розвитку самобутності національних меншин”, „Олександрівщина екологічна”, „Сяйво душі мецената, або Борис Кузик зблизка”, „Їх вічний з вольністю союз” (Декабристи і наш край).

Онуфріївська ЦРБ подає звіт з елементами аналітики, зокрема аналізуються способи подачі матеріалу під час масових заходів та зроблено висновки про найбільш ефективні і популярні серед читачів. Проаналізовано також інформаційну роботу та ін., кожен розділ завершується висновками. Крім того, у звіті є розділ *Аналітична діяльність бібліотек*.

Висновки та пропозиції

1. В бібліотеках області склалась і функціонує комплексна система популяризації краєзнавства, яка приносить позитивні результати і дозволяє високо оцінити цей напрямок роботи бібліотек Кіровоградщини.

2. З точки зору розкриття регіонального аспекту у різних напрямках роботи бібліотек визначились бібліотеки-лідери: Олександрійська РЦБС, Кіровоградська та Олександрійська МЦБС, Компаніївська ЦБС, Онуфріївська ЦБС, Новгородківська ЦБС, а також бібліотеки Олександрівського, Новоукраїнського, Кіровоградського,

Світловодського, Добровеличківського, Маловисківського, Новомиргородського районів.

3. За ініціативи передових бібліотек та бібліотекарів відбувається розвиток бібліотечного краєзнавства, при цьому досягнення районної ланки тепер завдяки новим інформаційним технологіям стали доступними бібліотекам сіл та селищ, і вони активно опановують інновації, творчо застосовуючи передовий досвід.

4. Для бібліотек регіону характерний комплексний підхід до популяризації літератури про край, який знаходить втілення у районних проектах з краєзнавства, у застосуванні комплексних програм, а також у відзначенні певної події чи дати всією бібліотечною системою, при цьому кожна з бібліотек творчо застосовує власні можливості.

5. Характерною ознакою часу стало те, що дослідницько-пошуковою роботою почали займатись, окрім методичних центрів, і сільські бібліотеки. Звіти подають приклади такої діяльності.

6. Бібліотеки докладають певних зусиль, аби стати сполучною ланкою між владою, місцевою громадою та творчими і громадськими організаціями, здобуваючи у взаємовигідній співпраці авторитет, поповнення фондів, матеріальну підтримку та нових читачів.

7. Найслабша ланка районних, а відтак і сільських бібліотек – карткові та електронні бази даних. Це питання слід взяти під контроль методичним центрам і допомогти вирішити питання довідково-бібліографічного обслуговування із застосуванням альтернативних шляхів пошуку інформації.

8. При здійсненні соціологічних досліджень не варто обмежуватись підрахунками цифрових анкетних даних. Кожне дослідження повинне мати мету і висновки, що сприятимуть покращенню роботи.

9. Слід поглибити аналітичну складову звітів, у т.ч. з краєзнавчої діяльності бібліотек, досліджуючи причини невдач і розкриваючи резерви та додаткові джерела у цьому напрямку. З річних звітів за 2011 рік (мається на увазі краєзнавчий аспект) лише дві бібліотеки подали аналітичні звіти - Олександрійська МЦБ ім. О.Пушкіна, Новоукраїнська РБ та Онуфріївська ЦРБ.

10. Методичну діяльність з питань краєзнавства слід переводити із площини лекційного просвітництва та обміну досвідом в аналітичну площину. Якщо на зібранні бібліотекарів району хтось виступив із узагальненням власного досвіду роботи, то це ще не є творча лабораторія, як заявлено у звіті. А перелік заходів у бібліотеках району це ще не є аналізом їхньої роботи.

11. Техніка, що приходить на допомогу бібліотекареві, значно полегшує роботу, але й вимагає уваги і обов'язкового редагування текстів, якщо йдеться про комп'ютерний набір.

12. Серйозну увагу слід звернути керівництву бібліотек-учасниць проекту КРКК на цю надзвичайно важливу ділянку роботи і в плані організації роботи, і в плані річної звітності.

13. Бібліотекам, що отримали для роботи програмне забезпечення ІРБІС і ще не є учасниками проекту КРКК, рекомендуємо проаналізувати, як саме використовується ця програма, хто здійснює аналітичний опис періодичних видань, яка якість цієї роботи і ефективність використання ЕБД в роботі бібліотеки.

Послуги бібліотек: від традиційних до інноваційних. Інформаційно-аналітична довідка

*Циганкова Л.О.,
завідуюча науково-методичним
відділом
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Бібліотека є одним із виробників інформаційних продуктів і послуг, основним та історично первісним інститутом, що забезпечує суспільне використання соціально-значущої документної інформації.

Стаття 1 Закону України “Про бібліотеки і бібліотечну справу” дає таке визначення бібліотечної послуги: “...бібліотечна послуга - результат діяльності бібліотеки із задоволення інформаційних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки”.

Бібліотечні послуги бібліотеками надаються в процесі обслуговування користувачів, тому цей процес є системою надання бібліотечних послуг. Разом з тим підготовка до обслуговування здійснюється всією діяльністю бібліотеки, тому бібліотечні послуги є результатом не тільки процесу обслуговування, а всієї бібліотечної діяльності.

Система бібліотечного обслуговування – невід’ємна частина внутрішнього економічного простору бібліотек. Інтенсивність бібліотечного обслуговування бібліотек характеризують такі показники, як число зареєстрованих користувачів, книговидачі, число відвідувань, видача електронних видань. Протягом 2011 року у бібліотеках області було зареєстровано 384,9 тис. користувачів, книговидача із загального бібліотечного фонду становить 8811,51 тис. документів, кількість відвідувань 3971,5 тис., видача електронних видань 15,23 тис. прим.

Удосконалюючи свою діяльність відповідно до сучасних вимог, бібліотеки постійно шукають і впроваджують нові форми і методи бібліотечно-інформаційного забезпечення, намагаються підвищити якість, оперативність і повноту задоволення запитів користувачів, використовуючи документні фонди і електронні ресурси, тобто бібліотеки працюють як в традиційній, так і в автоматизованих технологіях.

Перш за все, в традиційному режимі якість обслуговування знаходиться в прямій залежності від стану документних фондів, які є основою діяльності бібліотек. Саме бібліотечний фонд визначає зміст,

повноту і якість задоволення та розвитку інформаційних потреб користувачів.

У бібліотеках області станом на 1.01.2011 року зберігалось 8270,26 тис. документів. Порівняно з 2010 роком загальний обсяг бібліотечного фонду зменшився на 229,02 тис. документів.

Протягом 2011 року до бібліотек області надійшло 118,64 тис. документів, що на 8,7 тис. документів більше, ніж у 2010 році. В середньому кожна бібліотека області отримала по 205 книг, проти 187 у попередньому році. Відсоток оновлення бібліотечного фонду за 2011 рік становить 1,5%, що на 0,2 % більше, ніж у 2010 році (за нормативами 10%).

Відповідно до державної статистичної звітності за типами видань бібліотечні фонди складають: книги - 7643,11 тис. прим., періодичні видання - 379,11 тис. прим., аудіовізуальні видання - 13,59 тис. прим., електронні видання - 5,43 тис. прим. Порівняно з минулим роком зменшилась кількість книг, періодичних, аудіовізуальних видань, зросла кількість електронних видань. У зв'язку із запровадженням новітніх технологій у бібліотеках поступово зростає кількість електронних видань: у 2010 році - 3,65 тис. прим, у 2011 році - 5,43 тис. прим., загальна кількість документів збільшилась на 1,78 тис. прим. Найбільше таких документів мають в Світловодській міській ЦБС- 0,54 тис. прим., Олександрійській міській ЦБС (1,16 тис. прим.), ОУНБ ім. Д.І.Чижевського - 1,94 тис. прим., ОЮБ-0,55 Світловодській міській ЦБС- 0,54 тис. прим.

Таким чином, повноцінне забезпечення інформаційних потреб користувачів можливе лише за умови використання не тільки документів на традиційних носіях, але й нового електронного інформаційно-комунікаційного середовища. Це змушує бібліотеки опановувати нові електронні ресурси, вирішувати проблеми структурування електронної інформації, організації навігації, забезпечення ефективного доступу до неї користувачів.

Запровадження електронних ресурсів у бібліотечну практику якісно підвищує рівень обслуговування, відкриває користувачу цілий спектр нових можливостей, змінює весь комплекс наявних інформаційних послуг.

Щороку зростає попит користувачів на електронні інформаційні ресурси. Збільшується кількість користувачів електронних ресурсів як окремих бібліотек, так і мережі Інтернет. За 2011 рік обіг електронних документів становить 2,8 разів, тоді як обіг фонду друкованих документів - 1,1 рази. Інформаційні послуги протягом 2011 року отримали 93739 осіб, що на 6260 осіб менше, ніж у 2010 році. Майже вдвічі, порівняно з 2010 роком збільшилась кількість користувачів, які

отримали інформаційні послуги в обласних бібліотеках (5273 особи). Значна кількість користувачів отримали інформаційні послуги в бібліотеках регіонів, а саме Гайворонського (4495осіб), Голованівського (5270), Маловисківського (6451), Новоукраїнського (4344), Олександрівського (3881), м. Кіровограда (9842).

Індивідуальна інформація у 2011 році надана 22772 абонентам.

На 24079 довідок зросла загальна кількість виконаних довідок порівняно з 2010 роком і становить 320825. Найбільше отримали релевантних інформацій на свої запити користувачі бібліотек Долинського (11872), Новоархангельського (21293), Новоукраїнського (11865), Олександрійського(22304) районів, міст Кіровограда (111865), Олександрії (9993).

Запровадження інновацій в діяльність бібліотек залежить від деяких факторів: наявності пакету програмних документів і, в першу чергу, інформаційно-бібліотечних, систематичного поповнення і оновлення комп'ютерного парку, створення внутрішньої бібліотечної комп'ютерної мережі і мережі Інтернет, умов електронного спілкування, організації широкого доступу користувачів до інформаційних ресурсів.

Результатом запровадження в практику роботи бібліотек нових інформаційних технологій стала зміна номенклатури інформаційних продуктів і послуг.

У бібліотеках формуються і використовуються такі електронні ресурси: електронні каталоги та інші бази даних; повнотекстові БД; локальні електронні ресурси (електронні БД, електронні видання, електронні мультимедії); Інтернет - ресурси; веб - сайти; веб - портали.

Сьогодні 108 (19%) бібліотек області мають комп'ютерну техніку. Їх кількість порівняно з 2010 роком збільшилась на 23 установи. У сільській місцевості 31 сільська бібліотека з 465 (7%) має комп'ютери.

Доступ до мережі Інтернет має 81 бібліотека. З них: 3 обласні бібліотеки та 78 (13,6%) загальнодоступних бібліотек, що знаходяться у комунальній власності (2010р.- 48). У сільській місцевості доступ до мережі Інтернет мають 28 (6%) бібліотек, проти 8 - у 2010 році.

Завдяки грантовій програмі “Бібліоміст”, що діє за підтримки благодійного фонду Білла і Меллінди Гейтс, в бібліотеках області створені нові Інтернет-центри, а саме: 7- у Новоукраїнському, 6 – в Олександрійському, 3 - у Маловисківському, 6 - в Долинському, 7- в Олександрівському районах, по 4 на базі бібліотек-філій Світловодської, Кіровоградської, Олександрійської міських централізованих бібліотечних систем.

Нові Інтернет-центри протягом 2011 року створені у 30 бібліотеках. По області за участі бібліотек у Всеукраїнській програмі „Бібліоміст” створено 41 Інтернет-центр.

За участі у програмі „Бібліоміст” бібліотеки області отримали 116 комп’ютерів, веб-камер, 31 принтер, сканер.

У 2012 році будуть відкриті нові Інтернет - центри у Бобринецькому, Гайворонському, Голованівському районах.

На сьогоднішній день всі центральні районні і міські бібліотеки підключені до мережі Інтернет. При бібліотеках працюють інформаційно - ресурсні центри. Протягом 2011 року ІРЦ відвідали понад 53 тис. користувачів, послугами Інтернет скористалися біля 44 тис. користувачів, літературою з правової тематики - понад 6 тис. користувачів, базою даних “ Законодавство України” - близько 3 тис. користувачів.

Фахове програмне забезпечення, необхідне для створення електронних каталогів, мають 14 із 25 центральних районних бібліотек: у Вільшанському, Гайворонському, Голованівському, Долинському, Добровеличківському, Олександрійському, Новорхангельському, Новоукраїнському, Новомиргородському, Онуфріївському, Петрівському районах та містах Олександрії, Світловодську, Кіровограді.

Вищезазначені бібліотеки створюють власні електронні каталоги та беруть участь у створенні Кіровоградського Регіонального Кооперативного Каталогу. У 2011 році до цієї роботи долучились Добровеличківська, Онуфріївська, Новоархангельська центральні районні бібліотеки.

Учасники регіонального ресурсу обробляють 27 газет. У 2010 році до КРКК введено 13387 описів статей, а протягом 2011 року - 15205 описів статей, що на 1818 описів більше.

Електронний каталог мають 22 бібліотеки, з них 3 обласні та 19 публічних бібліотек. Обсяг власних електронних бібліографічних баз даних складає 1126273 записи, з них обласні бібліотеки мають 947157 бібліографічних записів, публічні бібліотеки - 179116. Електронні каталоги, які ведуть бібліотеки області, налічують 921654 бібліографічних записів.

В бібліотеках крім основних баз даних „Книги”, „Періодика” створюються інші власні бази даних. Так, Світловодська центральна міська бібліотека створює свої власні бази даних. З 2007 року розпочато створення окремої бази даних рішень законодавчої та виконавчої влади. База даних ”Законодавчі документи” - для зручності окремо здійснюється опис законів, указів, постанов та інших нормативних актів центральних органів виконавчої влади. База даних

налічує 1611 записів, база даних „Рішення міськвиконкому”- 1240 записів; база даних документів міської ради - 447 записів, база даних „Сценарії та бібліотечна справа” - 605 записів.

Голованівська районна бібліотека продовжувала роботу над створенням власних баз даних - „Банк соціальної інформації”, „Люди, які потребують допомоги”, „Законодавство України 2009-2011”, „Ветерани Великої Вітчизняної війни”, „Культурно-освітні, соціально-медичні заклади та політичні партії”, надавала можливість користуватись ними відвідувачам бібліотеки.

Одним із перспективних шляхів розвитку бібліотек є активне використання в обслуговуванні електронних інформаційних ресурсів, у т.ч.- створюваних власними силами, серед яких краєзнавчі займають одне з найважливіших місць. Олександрійська міська ЦБС значну увагу приділяє створенню БД „Краєзнавство”, яка вміщує понад 22,5 тис. бібліографічних записів. Користується попитом у користувачів БД „Диски”, де зібрана окремо за різними галузями знань електронна інформація, представлена на компакт-дисках. Всього в БД 422 бібліографічні записи про наявні в ЦБС електронні документи.

Комфортні умови отримання інформації надає користувачам режим віддаленого доступу, який реалізується через веб-сайт бібліотеки та електронну пошту.

Рівень роботи сучасної бібліотечної установи можна визначити і за якістю веб-сайту в мережі Інтернет. Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського як методичний центр сприяє створенню і розвитку веб-сайтів бібліотек області. Веб-сайт бібліотеки є одним з найпотужніших сайтів бібліотек України. Кількість звернень на веб-сайт бібліотеки за 2011 рік становить 290,2 тис. разів, тобто половину річних звернень на сайти бібліотек області — 505,1 тис.

Сьогодні сайти мають всі центральні районні (міські) бібліотеки, крім Ульянівського та Устинівського районів. Привабливі та змістовні сайти мають Кіровоградська, Олександрійська, Світловодська центральні міські бібліотеки, Долинська, Олександрійська, Новоукраїнська, Олександрівська центральні районні бібліотеки. Сайти вищезазначених бібліотек систематично оновлюються, поповнюються новими матеріалами.

Значну кількість звернень користувачів на веб – сайти мають бібліотеки Бобринецького (6,0 тис.), Гайворонського (10,8 тис.), Новоукраїнського (23,5 тис.) районів, міст Кіровограда (70,2тис.), Олександрії (34,9 тис.).

Офіційний веб-сайт Кіровоградської МЦБС <http://citylib-kirovograd.com.ua> є обличчям бібліотеки у всесвітній мережі. В цілому на веб-сайті у 2011 році було розміщено 404 інформації, найбільше -

243 новини та події; 38 інформацій - про Кіровоград. Колегам адресовано 46 інформацій та сценаріїв; 71- це публікації в ЗМІ про діяльність бібліотечної системи. Крім цього інформація розміщувалась і на сайті <http://sites.google.com/site/kircbs/> Кіровоградської МЦБС. Загальне число відвідувань блогів і сайтів Кіровоградської міської ЦБС - 70190, переглянуто понад 200 тис. сторінок.

Світловодська міська центральна бібліотека приділила значну увагу розвитку сайту. Розширено його інформаційне наповнення шляхом створення нових розділів: „Колектив: новини. події”, „Фотоальбом”, „Календар знаменних та пам’ятних подій на 2012 рік”, Бюлетень нових надходжень за 2011 рік; „Легенди нашого краю: фото та відео”. Відредаговано і доповнено навігатор „Корисні Інтернет - посилання”. Протягом 2011 року сайт відвідали 11312 осіб.

Олександрівська районна бібліотека створила веб-сайт <http://sites.google.com/site/olexlib/Home>, який систематично поповнюється новими матеріалами. На сайт поставлено повнотекстові краєзнавчі видання. Його переглянули 4270 осіб, які звертались до сайту 5046 разів та переглянули 10397 сторінок. За географічним показником лідирують відвідувачі сайту з міст і сіл України - 4782 особи, Росії – 14, США - 9, Польщі, Молдавії, Канади - по 4 рази. Найбільше зацікавились такими сторінками сайту: методичні консультації 1854; Таланти краю-754; сайти бібліотек України - 469; новини-234; краєзнавчі видання - 212 та інш.

На веб-сайтах бібліотек розміщується інформація про масові заходи. Так, в новинах веб-сайту Новомиргородської районної бібліотеки висвітлено інформацію про засідання клубу „Златопілля”, годину скорботи „Дзвони Чорнобильської трагедії”, зустріч з ветеранами педагогічної праці (до Дня вчителя), заходи з підвищення кваліфікації: матеріали виїзної творчої лабораторії на базі Тишківської сільської бібліотеки „Сільська бібліотека: пошук ідей, майстерність. Співпраця”.

Ефективне використання електронних ресурсів передбачає максимальне підвищення рівня електронної орієнтації користувачів. Зважаючи на те, що бібліотечно - інформаційне обслуговування дедалі переміщується з традиційного на електронний аспект, користувачі дедалі вільніше почувуються в електронному інформаційному середовищі. Однак значна їх кількість потребує консультаційної допомоги, тому що не всі володіють методами й прийомами ефективного електронного пошуку. І саме бібліотека стає посередником, навігатором в електронному інформаційному просторі.

Потреба в індивідуальних та групових консультаціях з питань технології пошуку електронної інформації зумовила необхідність створення у бібліотеках системи навчальних послуг.

В Інтернет - центрах Олександрійської міської ЦБС (діє 4 центри), бібліотекарі-консультанти приділяють увагу організації інформаційної підготовки своїх користувачів. З цією метою формуються групи користувачів (5-7 осіб) для навчання в центрах за програмою „Знайомство з Інтернет та набуття практичних навичок пошуку в глобальній мережі”. Для керівників дитячого читання – цикл індивідуальних та групових занять „Знання та інформація – через Інтернет”, для дітей „Комп’ютерна абетка”. У 2011 році пройшли навчання 650 користувачів, у т.ч. 328 дітей. Індивідуальне навчання основам комп’ютерної грамотності та роботі в Інтернет – мережі „Швидкий старт” пройшли 107 користувачів.

В рамках реалізації програми „Бібліоміст” „Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету II” в Олександрійському районі Приютівська сільська бібліотека-філія організувала для людей похилого віку курси з комп’ютерної грамотності „З комп’ютером на Ти”, надає послуги програми Інтернет-телефонії (SKYPE). Голоківська сільська бібліотека-філія організує для користувачів - пасічників он-лайн ознайомлення „ Фітобаза бджільництва”(про рослини - медоноси в Україні), веб-презентації соціальної мережі „Інтернет-клуб ”Пасічник” - спілкування, отримання та обмін знаннями про бджільництво. В Ізмайлівській сільській бібліотеці – філії організовано Інформ-центр „Час вчитися” (пошук тематичних веб-сторінок, електронне листування, перемовини про Інтернет, участь у тематичних форумах), Інтернет-приймальною „Щоб пенсіонер почувався впевнено”. Проводяться віртуальні подорожі „Країнами світу”, створюється блог фермерів села Ізмайлівка „Господар”. Новопраська центральна бібліотека-філія допомагає адаптуватися в суспільстві дітям – сиротам та дітям з неблагополучних сімей шляхом долучення до інформаційної мережі. Для них проводяться уроки комп’ютерної грамотності, уроки адаптації „Світ навколо мене”. Березівська бібліотека-філія проводить цікаві заходи для молодих мам: віртуальні подорожі „9 потаємних місяців життя жінки”. Для пенсіонерів працює комп’ютерна академія „ Вік мережі - не перешкода”. Вже є перші результати- читачка Мосур Л.М. самостійно спілкується через скайп зі своїм сином, який живе за кордоном. Пенсіонерка Тарасенко Л.Я. зареєструвалася в соціальних мережах, подала електронний запит на сайт програми” Жди мене”, шукає свою колишню одноклассницю.

Завдяки програмі „Бібліоміст” члени дитячо-юнацької літературної студії „Паросток”, що діє при Олександрійській центральній районній бібліотеці ім.Д.І.Чижевського, створили власний сайт www.parostok.ucoz.ua, де вони мають можливість спілкуватися з однолітками, викладати свої власні твори, знайомитися з творчістю своїх товаришів. Щомісяця проводяться веб - огляди „Українські літературні Інтернет - ресурси” для учнів шкіл району. Для безробітних бібліотека надає індивідуальні консультації – навігації по Інтернет - ресурсах „Безробітні мають шанс”.

Новгородківська центральна районна бібліотека в рамках проекту „Не старіють душею ветерани” надає інформаційні послуги членам ветеранської організації, що покращує комфортність обслуговування, виконання їх інформаційних запитів, дає змогу систематично підтримувати зв'язок з іншими громадськими організаціями, видала для них буклети „Інформація править світом”, „Бібліотека. Комп'ютер. Інтернет”.

Онуфріївська районна бібліотека реалізувала проект „Посилення демократичного впливу громадськості в суспільстві через веб-журналістів”, завдяки якому створено веб-сайт громадськості Онуфріївського району. Віртуальний альбом „Історія та сьогодення Онуфріївщини у фотографіях”; веб-сторінки для Онуфріївського дошкільного навчального закладу „Калинка”, громадської організації профспілки працівників культури, Онуфріївської селищної ради та селищної служби для сім'ї та молоді.

Бібліотеки Олександрівського району в Інтернет-центрах постійно організовують групові та індивідуальні навчання для користувачів по роботі з Інтернет-ресурсами, надають консультації, поради, допомагають у пошуку інформаційних матеріалів користувачам сільських бібліотек.

Несватківська сільська бібліотека Олександрівського району створила службу інформації „Бібліосервіс – чорнобильським сім'ям”. Бібліотека надає безкоштовний доступ до мережі Інтернет, інформацію про соціальні пільги, які мають жителі села-переселенці з Житомирської області, що постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи.

Новоукраїнська центральна районна бібліотека реалізувала проект „Мій комп'ютерний світ”, під час якого проводились тренінги з навчання комп'ютерної грамотності для різних категорій населення, особливо ці заняття були популярні серед громадян старшого покоління. Для користувачів проводились інформаційні тренінги „Персональний комп'ютер: програми, можливості”, „Мережа Інтернет, ефективний пошук інформації”, „Поштова скринька. Соціальні мережі. Скайп-спілкування”, спрямовані на підвищення їх комп'ютерної

грамотності. Бібліотека проводить уроки-подорожі „Законодавчі матеріали України на сайтах Інтернету”, „Знайомтесь, віртуальна довідка”, бібліотечні уроки „Читання та інформаційна культура особистості”. За матеріалами проекту „Мій комп’ютерний світ” на допомогу засвоєнню матеріалів тренінгів видано методичні матеріали :” Персональний комп’ютер: програми, можливості”, „Мережа Інтернет: ефективний пошук інформації”, „Поштова скринька, соціальні мережі”.

За проектом „Підвищуємо життя літніх жінок”, який реалізовувала ОУНБ ім. Д.І.Чижевського, літні жінки міста Кіровограда отримали комп’ютерні знання, а також змогу стати користувачами соціальних мереж. Бібліотека відкрила навчально-інформаційний майданчик „Інтерсвіт” для обслуговування людей з вадами зору. Користувачі за допомогою бібліотекаря-консультанта вчаться працювати на комп’ютері, здійснюють пошук необхідної інформації в мережі Інтернет, мають змогу працювати з електронним каталогом бібліотеки та прослуховувати аудіокниги.

Світловодська ЦМБ з метою виявлення потреб в отриманні комп’ютерної грамотності провела анкетування категорії користувачів-пенсіонерів та літніх людей.

В рамках проекту „Організація нових послуг з допомогою мережі Інтернет” за програмою „Бібліоміст” проведено майстер-класи, тренінги”, практичні заняття щодо серфінгу у веб - мережі, роботі в соціальних мережах щодо створення відео - репортажу.

Навчання за проектом „Світловодськ у віртуальному всесвіті” допомогло користувачам підвищити свій рівень знань з використання Інтернет - технологій.

Кіровоградська центральна міська бібліотека надає інформаційні послуги користувачам - пенсіонерам. Діапазон послуг для них широкий: комп’ютерний набір інформації, відправка та отримання листів електронною поштою, пошук різнопланової інформації в Інтернеті, а також проведення навчань з оволодіння навичками роботи на ПК і в Інтернеті.

Для користувачів проводяться індивідуальні та групові консультації, складаються веб-списки, проводяться різнопланові масові заходи з використанням інформаційних технологій: веб-екскурсії, слайд-вернісажі, бібліомедійні уроки, подорожі віртуальними енциклопедіями, презентації віртуальних виставок, цикли занять на знання комп’ютера та Інтернету, огляд соціальних мереж. Кіровоградська міська ЦБС за програмою „Бібліоміст” надає послуги користувачам з вадами слуху, реалізуючи проект „ Чути тих, хто не чує”.

Маловисківська районна бібліотека проводить заходи з використанням технології скайп. Так, юридичні консультації для жителів селища Смоліно надавала головний спеціаліст районного управління юстиції Колодєєва А. За допомогою цієї технології районна бібліотека взяла участь в презентації проекту Оникіївської сільської ради „Перші кроки до успіху” (створення громадської приймальні), з використанням скайпу розповідала про проектну діяльність бібліотеки та роботу інформаційно-ресурсного центру.

Масові заходи, які проводяться в бібліотеці, дозволяють не тільки розширити знання з різних питань, а й сприяють залученню нових користувачів. І якщо молодь приходить сама, то у багатьох літніх людей існує страх перед комп'ютером. Для цієї категорії проводиться цикл бесід „Подолання страху перед комп'ютером”, „Неможливе можливе у бібліотеці”, „Безпечний Інтернет”.

Бібліотекарі Інтернет-центрів Олександрійської міської ЦБС за 2011 рік провели 117 інформаційно-пізнавальних заходів, організували 43 екскурсії. За допомогою мережі Інтернет у трьох центрах виконано 2717 довідок, надано 2315 консультацій.

З 1 квітня 2009 року за угодою з редакцією телепрограми „Жди мене” (Перший канал, Росія) діє проект „Інформпункти програми „Жди мене в Інтернет-центрах Олександрійської міської ЦБС”. Бібліотекарі - консультанти трьох Інтернет-центрів Олександрійської міської ЦБС безкоштовно допомагають усім бажаючим олександрійцям розмістити на офіційному сайті телепрограми (<http://poisr.vid.ru/>) заявку на пошук людей, перевіряють чи шукають людину, консультують з інших питань пошуку по соціальних сайтах. Крім того в місцевих ЗМІ („Городской курьер” та „Сільський вісник”) розміщено списки людей, яких розшуковують в регіоні. За цей період знайдено 53 особи.

Бібліотечні працівники Голованівської районної бібліотеки приділяли значну увагу відродженню культури читання серед населення, використовуючи сучасні інформаційні технології. Як результат, проведення веб - бібліографії „Довідковий фонд електронних бібліотек”.

Інформаційні технології використовуються бібліотеками і в масовій роботі. Гайворонська ЦРБ провела Інтернет - урок „Сільське господарство: електронна енциклопедія”, під час якого учасники ознайомились з одноіменним сайтом, новими технологіями розвитку сільського господарства. Про основні аспекти сучасного бджільництва, про цілющі властивості меду йшлося під час Інтернет уроку „Сучасне бджільництво”.

Добровеличківська районна бібліотека провела для молоді інтегрований урок „Комп'ютерна бібліотека” та урок-діалог „Книга і

комп'ютер - суперники чи союзники?», бібліотечний урок „Книга і комп'ютер в інформаційному суспільстві: сучасне і майбутнє”.

Новоукраїнська районна бібліотека провела урок-подорож „Законодавчі матеріали України на сайтах Інтернету”, інформаційну подорож „Знайомтесь, віртуальна довідка”, бібліотечний урок „Читання та інформаційна культура особистості”.

3 жовтня 2011 року бібліотеки області, а саме Долинського, Олександрівського, Олександрійського, Маловисківського, Новоукраїнського районів, міст Кіровограда, Олександрії, Світловодська приєдналися до всеукраїнської мережі Пунктів доступу до інформації органів державної влади за проектом ”Програми сприяння парламенту II”. За проектом здійснюється індивідуальне та групове інформування користувачів щодо діяльності органів державної та місцевої влади. Світловодська центральна міська бібліотека розробила для бібліотек-філій „Рекомендації до впровадження діяльності ПДГ” та буклет відповідної тематики.

Значна увага приділяється бібліотеками-методичними центрами підвищенню фахового рівня бібліотекарів.

Фахівці бібліотек Долинського, Маловисківського, Олександрівського, Олександрійського, Новоукраїнського районів, міст Кіровограда, Олександрії, Світловодська підвищили свій фаховий рівень на базі Регіонального тренінгового центру обласної універсальної наукової бібліотеки ім.Д.І.Чижевського, де отримали знання про специфіку надання інформаційних послуг для задоволення потреб місцевих громад. Бібліотекарі Кіровоградської міської ЦБС поглиблюють свої знання щодо роботи з ПК та Інтернетом – через створення мультимедійної презентації, слайд-презентацій, електронних виставок, роботу з документами різного формату, пошук інформації за різними параметрами.

У Світловодській міській ЦБС основна увага приділялась опануванню навичками роботи в умовах подальшого запровадження новітніх технологій, навчанню інноваційним формам і методам роботи, удосконаленню практичних знань і вмінь. З метою підвищення професійного рівня здійснювалось інформаційне забезпечення працівників бібліотек за допомогою електронної пошти; проводились майстер-класи з опанування системи пошуку в базах даних електронного каталогу та системи пошуку необхідної інформації у світових електронних ресурсах. Бібліотекою розроблені електронні презентації „Комп'ютер”, ”Текстовий редактор”, ”Глобальна мережа Інтернет”.

У Новоукраїнському, Новомиргородському районах проведені практикуми „Організація нових бібліотечних послуг з використанням

вільного доступу до Інтернет”, майстер-клас щодо методики роботи з табличним процесором.

З метою інформування бібліотекарів про основні принципи і методи роботи з новими комп’ютерними технологіями Голованівською районною бібліотекою проведено інформ-заняття „Інформаційна грамотність сучасного бібліотекаря”.

Вільшанська центральна районна бібліотека провела для працівників сільських бібліотек-філій семінар-практикум „Організація бібліотечно – інформаційного обслуговування населення з використанням інформаційних технологій”, тренінг „Організація презентації та популяризація довідково-бібліографічного апарату бібліотеки”.

Долинська районна бібліотека провела виїзну творчу лабораторію на базі Антонівської сільської бібліотеки „Сільська бібліотека-нові можливості, нова якість обслуговування”, під час якої презентовано 4 Інтернет-центри сільських бібліотек, які працюють у проекті „Бібліоміст”.

Під час засідання міжвідомчої ради, яке відбулось у Кіровоградській міській ЦБС і присвячене інноваційним процесам в обслуговуванні користувачів, бібліотечні фахівці обговорили тему „Використання електронних ресурсів в обслуговуванні користувачів”. У засіданні взяли участь представники бібліотек технікумів та коледжу міста. Кіровоградською міською ЦБС організовано та проведено два засідання міжвідомчої ради: „Електронні продукти: віртуальні виставки, презентації”; „Інноваційні процеси в обслуговуванні читачів”.

Бібліотеки області певну увагу приділяли видавничій діяльності.

Олександрійськими міськими Інтернет - центрами підготовлено 40 веб-списків корисних сайтів, 20 буклетів та пам’яток, інформаційних листків, закладок з актуальних тем. Серед інформаційних матеріалів, інформація - корисна читачам у повсякденному житті: веб - списки „Розклади руху транспорту”, „Кулінарія он-лайн”, персональні пам’ятки до ювілеїв відомих олександрійців із серії „Славетні земляки”. Підготовлено та видано частину 1 інформаційно-довідкового видання „Пам’ятаємо вас”...” (реєстр братських могил та списки воїнів, похованих на території м.Олександрії та мікрорайонів) та електронний довідник „Видатні олександрійці”.

Маловисківською районною бібліотекою підготовлено вебліографічні списки Інтернет - адрес: „Офіційні сайти України”, „Популярні сайти України”, „ Електронна пошта”, „Безпечні Інтернет - сайти для дітей”, „Кілька корисних лінків”, де можна скачати книги в

електронному вигляді” та інші, які зібрані у папку „Путівник по мережі Інтернет”.

Голованівською районною бібліотекою підготовлено інформаційний бюлетень для працівників культури „Юридичні документи з питань культури”, для приватних підприємців – показчик Інтернет - ресурсів „Приватному підприємцю: важливо знати”. Для широкого кола користувачів презентовано вебліографічний список „Юридична консультація” та інформаційний бюлетень ” Проблеми усиновлення в Україні”.

Новоукраїнською районною бібліотекою підготовлені наступні видання :

”Персональний комп’ютер: програми, можливості”, ”Мережа Інтернет: ефективний пошук інформації”, ”Поштова скринька. Соціальні мережі.”

Олександрійською ЦРБ підготовлено і розповсюджено методичні поради „Бібліотека в системі соціальних інформаційних комунікацій”.

Таким чином використання електронних ресурсів у бібліотеках області свідчить про підвищення їх ролі в системі обслуговування користувачів. Традиційні бібліотечні технології змінюються, набуваючи нових форм, властивостей, якостей. Формуються нові моделі обслуговування в умовах інформаційного середовища. На сьогоднішньому етапі розвитку значення бібліотеки як „воріт” доступу до різноманітних інформаційних ресурсів зростає і визначається вже не тільки традиційними показниками величини бібліотечного фонду та кількістю періодичних видань, а рівнем комфортності доступу до інформації, незалежно від її формату, рівнем, який водночас є показником ступеня інформатизації бібліотеки й однією з умов успіху впровадження сучасних освітніх технологій.

Але в роботі бібліотек з надання інноваційних послуг є невирішені проблеми.

У Постанові Кабінету Міністрів України від 12.12.2011№ 1271 „Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності”, відсутні послуги, пов’язані з використанням інформаційних і комп’ютерних технологій. Пункт 9 Постанови передбачає лише настільні і комп’ютерні ігри, надання послуг персонального комп’ютера, електронної доставки документів, хоча ця послуга потребує використання Інтернет та електронної пошти.

Послуги, пов’язані з електронними ресурсами і носіями інформації для сучасних бібліотек стають більш традиційними. Тому потрібне інше обґрунтування щото введення оплати за ті чи інші

послуги, зміна поняття „традиційні послуги” на „базові”, актуалізація їх складу.

Бібліотеки давно працюють за гаслом: доступ до інформації безкоштовний, а послуги, пов'язані з використанням складних комп'ютерних технологій і бібліотечних баз даних - платні. Бібліотеки мають надавати перевагу тим послугам, які можна віднести до категорії сплачуваних населенням шляхом сплати податків (без плати конкретного користувача). Тут необхідно отримати бюджетне фінансування. До цієї послуги можна віднести оплату послуг Інтернет-зв'язку за рахунок бюджету. Не всі бібліотеки області мають оплату Інтернет - зв'язку з бюджету, більшість оплачують його за рахунок платних послуг.

Бібліотеки мають надавати перевагу послугам, які можна виконати за договорами, наприклад, про соціальне партнерство або творчу співпрацю.

Все ж таки, незважаючи на запровадження нових послуг, покращення якості бібліотечних послуг, кількість користувачів, які отримують нові послуги, не збільшується.

Не вирішене до наступного часу питання щодо придбання програмного забезпечення САБ ІРБІС з метою створення електронних каталогів та власних баз даних у Бобринецькому, Знам'янському, Кіровоградському, Компаніївському, Маловисківському, Новгородківському, Олександрівському, Світловодському, Ульяновському, Устинівському районах та м. Знам'янці.

Незважаючи на зростання кількості блогів у бібліотеках, проведення Програмою „Бібліоміст” у I кварталі 2011 року першого конкурсу національних блогів, вони ще не стали необхідністю для багатьох бібліотек. Хоча й повинні бути. Сьогодні блоги реально допомагають бібліотекам наблизитись до читачів, підтримувати інтерактивний зв'язок з читачами, регулярно подавати інформацію про свої послуги та інформаційні продукти, якісніше будувати взаємовідносини з партнерами, використовувати переваги цих технологій в розвитку можливостей електронної пошти, аби йти в ногу з часом, бути актуальними.

Інформатизація бібліотечно-бібліографічних процесів вимагає наявності кваліфікованого персоналу та користувачів, які володіють методами використання нових комп'ютерних технологій у бібліотечній практиці. Від компетенції, освіченості, професійної підготовки, творчого потенціалу кадрів безпосередньо залежить успіх усієї роботи.

Автоматизація та запровадження нових інформаційних технологій дозволили бібліотекам області розширити сферу послуг. Разом із традиційними бібліотечними послугами, бібліотеки мають можливість

надавати сервісні послуги: користування електронною поштою, Інтернет, запис інформації на електронні носії тощо. В цілому, використання сучасних технологій в обслуговуванні користувачів не тільки підвищує ефективність використання ресурсів бібліотеки і полегшує шлях користувача до інформації, але й робить бібліотеку більш привабливою та престижною.

Автоматизація бібліотечних процесів вимагає змін не тільки в технології, але й у змістовних аспектах бібліотечної роботи. Змінюються позиція бібліотеки та її активність у взаєминах з користувачами, переглядаються вимоги до бібліотечного сервісу, індивідуальних форм інформаційного забезпечення і, як наслідок, показників якості професійної роботи.

Бібліотечний фонд: оновлення, використання, збереження

*Дубина Л.О.,
головний бібліотекар
науково-методичного відділу
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Головним завданням бібліотеки будь-якого рівня є задоволення різноманітних інформаційних потреб мешканців своєї території. Як найбільш наближена до місцевої громади, обізнана з реаліями її життя бібліотека покликана створювати культурне, освітнє та інтелектуальне середовище у своєму соціумі.

Мережа бібліотек області на початок 2012р. нараховує 578 закладів: 3 обласні бібліотеки, 575 бібліотек у регіонах області, у т.ч. 465 закладів у сільській місцевості.

Протягом року мережа бібліотек області зменшилася: закрито 8 бібліотек: по 2 - у Долинському, Онуфріївському, Петрівському районах, по 1 – у м.Світловодську та Кіровоградському районі.

Основним фактором, що впливає на забезпечення інформаційних потреб користувачів, є якість бібліотечних фондів.

На 1.01.12 р. сукупний фонд бібліотек області складає 88041,24 тис. прим. документів, у т.ч. у бібліотеках сільської місцевості - 4178,97 тис. прим. Продовжує зберігатися тенденція до зменшення бібліотечних фондів. Загальний бібліотечний фонд скоротився на 229,02 тис. прим., у т.ч. у бібліотеках сільської місцевості - на 115,60 тис. прим. документів. Цей показник більший у порівнянні з минулим роком.

Фонди бібліотек для дітей зменшилися майже на 18,4 тис. прим. та становлять 682,92 тис. прим.

Загальний обсяг фонду щорічно зменшується у зв'язку з низьким рівнем бюджетного фінансування, значним подорожчанням літератури та періодичних видань, вилученням із фондів бібліотек застарілої та зношеної літератури.

Згідно з державною статистикою за типами видань бібліотечні фонди області складають: книги – 7643,11 тис. прим., періодика – 379,11 тис. прим., аудіовізуальні видання – 13,59 тис. прим., електронні видання – 5,43 тис. прим. Порівняно з минулим роком зменшилась кількість книг, періодичних видань, аудіовізуальних видань та зросла кількість електронних видань.

Бібліотечний фонд документів державною мовою складає – 42,8%, російською – 56,6%, іноземними мовами – 0,5%, мовою національних

меншин - 0,1%. Бібліотекарі надають перевагу формуванню фондів документів державною мовою.

Динаміка фонду станом на 1.01. 2012 р.

	Всього по області			в тому числі								
				обласні бібліотеки			публічні бібліотеки (без обл.)			в т.ч. сільські бібліотеки		
	2010	2011	2010-2011	2010	2011	2010-2011	2010	2011	2010-2011	2010	2011	2010-2011
фонд тис. прим.	8270,26	8041,24	-229,02	1065,70	1068,57	2,87	7204,56	972,67	231,89	294,57	178,97	-115,6
надійшло	109,94	118,64	8,7	18,11	17,81	-0,3	91,83	100,83	9,0	41,21	48,04	6,83
вибуло	278,51	347,66	69,15	15,39	14,94	-0,45	263,12	332,72	69,6	144,50	163,64	19,14
оберт.	1,1	1,1		1,1	1,1		1,1	1,1		0,9	0,9	
читан.	20	19	-1	19	19		20	19	-1	20	20	

книг. кор.	17	18	1	17	17		17	18	1	21	22	1
------------	----	----	---	----	----	--	----	----	---	----	----	---

Однією з причин зменшення загального обсягу бібліотечного фонду є недостатнє фінансування із загального фонду бюджету, через що комплектування відбувається не систематично, оновлення фондів знаходиться на дуже низькому рівні, особливо в сільських бібліотеках. Не використовувалися кошти із загального фонду бюджету на комплектування фондів у Бобринецькому, Голованівському, Маловисківському, Новгородківському, Новомиргородському, Онуфрійському, Устинівському районах та у містах Знам'янці, Олександрії, Кіровограді. Крім перерахованих районів, сільські бібліотеки не фінансувалися із загального фонду бюджету у Добровеличківському, Петрівському, Світловодському районах.

Протягом звітнього періоду до бібліотек області надійшло 118,64 тис. прим. документів, в т. ч. до обласних бібліотек - 17,81 тис. прим., до публічних бібліотек - 100,83 тис. прим., в т.ч. до сільських бібліотек – 48,04 тис. прим. документів. У порівнянні з минулим роком незначне зменшення надходжень відбулося до обласних бібліотек - на 0,3 тис. прим. та збільшився обсяг надходжень до публічних бібліотек регіону – на 9,0 тис. прим., в т.ч. до сільських бібліотек - на 6,83 тис. прим. документів. Збільшення надходжень пов'язане з перерозподілом документів у Світловодському районі – 5,3 тис. прим., Долинському – 7,1 тис., у м. Світловодську – 3,3 тис. прим., Новомиргородському – 0,6 тис. прим.

Надходження документів до бібліотек для дітей становить 12,27 тис. прим., що більше на 2,39 тис. прим. проти показника 2010 року.

Надходження документів за типами видань складають: книги – 67%, періодичні видання – 31,7, аудіовізуальні видання – 0,6%, електронні видання – 0,7%.

У середньому 1 бібліотека області отримала 205 прим., у т.ч. 1 публічна бібліотека регіону – 175 прим., а 1 сільська бібліотека – 103 прим. Цей показник більший, ніж минулого року через перерозподіл літератури, але не відповідає мінімальним нормам комплектування кожного типу бібліотек, які визначені Програмою поповнення бібліотечних фондів України.

Поповнення новою літературою здійснювалось переважно з обмінних фондів обласних бібліотек, а також за рахунок коштів,

отриманих від надання додаткових платних послуг, подарунків користувачів, спонсорів.

Найбільше документів від загального надходження отримують бібліотеки області через подарунки – 18,5%, обмінні фонди обласних бібліотек – 11,5%, куплено в книжкових магазинах – 9,3%, взамін загублених користувачами – 5,2%, з інших джерел - по 2-4% документів.

Для поповнення бібліотечних фондів використовувались альтернативні джерела комплектування, серед яких і благодійні фонди.

Продовжували працювати з Благодійним фондом Л.Кучми „Україна” бібліотеки Олександрівського району. Михайлівська сільська бібліотека отримала 84 прим. Бібліотеки Петрівського району з даного фонду отримали 1,7 тис. документів, з них 927 документів передали на сільські бібліотеки.

Збільшенню надходжень бібліотек області сприяло проведення акції “Подаруй бібліотеці книгу”. Книги дарували краєзнавці, місцеві підприємці, автори, читацький актив бібліотеки та ін.

Під час проведення акції бібліотеки Олександрівського району отримали 1,5 тис. прим. Активну роботу проводили Бірківська, Вищеворещаківська, Соснівська, Цвітненська, Івангородська, Розумівська сільські бібліотеки. Меценат Б. Кузик подарував бібліотекам 514 прим., в т.ч. сільським бібліотекам - 257 прим.

Бібліотеки Петрівського, Новгородківського, Олександрійського районів отримали від народного депутата, керівника Благодійного фонду „Схід-захід: разом” В.О.Зубанова по 46 прим. книг.

7 бібліотек Новоукраїнського району отримали від ДП „Самит-книга” подарунок – підбірку книг (17 книг для кожної на суму 291 грн.)

До Всеукраїнського Дня бібліотек за ініціативи народного депутата Станіслава Березкіна бібліотекам Новоукраїнського, Маловисківського, Устинівського, Компаніївського, Бобринецького та Кіровоградського районів було подаровано комплекти з 20 примірників книг з мовознавства, теорії держави та права, ін.

В рамках благодійної акції через редакції газет „Діалог”, „Газети для жінок” „21-й канал”, „Україна-центр”, „Вечірня газета”, „Трудоустройство”, „Утренний город”, „Первая городская газета”, „Екологічний вісник” фонд Кіровоградської міської ЦБС поповнився краєзнавчими часописами. Завдяки цій допомозі отримано 195 комплектів газет на суму 9,4 тис. грн.

Бібліотеки області продовжують співпрацю з обмінним фондом Національної парламентської бібліотеки. Бібліотеки Олександрійського району отримали 1,15 тис. прим., м.Олександрії - 0,5 тис. прим.,

Михайлівська сільська бібліотека Олександрівського району – 0,3 тис. прим.

Протягом року до сектора обмінно-резервних фондів ОУНБ ім. Д.І.Чижевського надійшло 13,73 тис. прим. документів, що на 9,4 тис. прим. менше у порівнянні з минулим роком. Розподілено на бібліотеки області 11,12 тис. прим. Слід звернути увагу на розподіл цієї літератури для сільських бібліотек у Новомиргородському районі - 18%, Вільшанському – 42%, Добровеличківському – 45%. Порівняно з минулим роком розподіл документів на сільські бібліотеки в перелічених районах зменшився.

Сільські бібліотеки Бобринецького, Добровеличківського, Кіровоградського, Компаніївського, Маловисківського, Новоархангельського, Новоукраїнського, Олександрівського, Олександрійського, Онуфріївського, Ульяновського, Устинівського районів подавали проекти до Міжнародного Фонду „Відродження” в рамках Антикризової гуманітарної програми за темою „Поповнення фондів сільських бібліотек та активізація їх культурно-просвітницької роботи з дітьми та молоддю”.

Складовою бібліотечних фондів є періодичні видання. Передплата періодичних видань на 2011 рік здійснена бібліотеками області за рахунок коштів загального та спеціального фонду бюджетів та за спонсорські кошти.

Через недостатнє фінансування у 2011 році залишились без передплати 6 сільських бібліотек у Маловисківському районі: Злинська №1 та №2, Лутківська, Нововознесенська, Оникіївська, Розсохуватська.

В середньому 1 бібліотека області у 2011 році отримувала 9 назв, в т.ч. 1 сільська бібліотека – 7 назв.

Обласні бібліотеки здійснили передплату періодичних видань на I півріччя 2012 року: ОУНБ ім.Д.І.Чижевського – 309 назв, ОЮБ ім.О.М.Бойченка – 188 назв, ОДБ ім.А.П.Гайдара – 151 назву.

Кошти, отримані за рахунок платних послуг, використані на передплату періодичних видань у бібліотеках 10 регіонів: Гайворонському, Кіровоградському, Компаніївському, Новомиргородському, Олександрівському, Онуфріївському, Світловодському районах та у містах обласного підпорядкування за винятком Знамянки.

Спонсорські кошти використані у бібліотеках більшості регіонів за винятком Добровеличківського, Долинського, Новомиргородського, Світловодського районів та у містах, крім Світловодська.

Не виділялись кошти із загального фонду бюджету на передплату періодичних видань на 2012 рік для бібліотек у Знамянському,

Компаніївському, Світловодському районах та у містах обласного підпорядкування. У м. Світловодську передплата здійснена лише на I квартал, а у м. Кіровограді передбачається передплата за бюджетні кошти лише з березня 2012р.

Через недостатнє фінансування залишились без передплати на I півріччя 2012 року 7 бібліотек: у Маловисківському районі - 1 (Смолінська №1), у Новоархангельському – 3 (Новоархангельська селищна, Синюхінська, Копенкуватська), у Добровеличківському – 3 (Помічнлянські міські).

На 2012 рік для бібліотек області передплачено 1654 назви, 4433 прим., в т.ч. для сільських бібліотек 861 назву, 2824 прим. періодичних видань.

За рахунок мецената для бібліотек області передплачено 250 примірників обласної газети „Кіровоградська правда”.

В середньому 1 бібліотека області у 2012 році буде отримувати 8 назв, в т.ч. 1 сільська бібліотека – 6 назв. Кількість назв періодичних видань зменшилася на одну в порівнянні з попереднім роком. Найкращий рівень передплати на 1 бібліотеку в таких районах: у Компаніївському - 15 назв, Ульяновському – 14 назв, у Гайворонському, Новоукраїнському та Петрівському районах – по 10 назв, в Олександрійській МЦБС – 22 назви.

Незначну кількість, до 5 назв на 1 заклад, мають бібліотеки районів: Новоархангельського, Устинівського, Маловисківського, Світловодського, Бобринецького, Вільшанського, Добровеличківського, Новомиргородського.

Враховуючи всі джерела комплектування бібліотек області, відсоток оновлення бібліотечного фонду становить 1,5%. Оновлення фондів сільських бібліотек склало 1,1 %. Цей показник вищий у порівнянні з минулим роком у зв'язку з перерозподілом документів у бібліотеках області, проте за стандартами ІФЛА у фонді повинно бути 5% новинок поточного року.

Показник книгозабезпеченості характеризує величину фондів публічних бібліотек у співвідношенні до числа користувачів. В обласних бібліотеках він залишився на рівні минулого року та складає 17 примірників. В публічних бібліотеках області, в т.ч. у сільських бібліотеках, цей показник зріс на 1 і становить відповідно 18 та 22 книги.

Залишаються високі показники книгозабезпечення у бібліотеках таких районів: Онуфріївський – 28, Новоархангельський, Гайворонський – по 26, Світловодський – 25, Вільшанський, Устинівський, Петрівський – по 23, Новомиргородський,

Добровеличківський, Бобринецький – по 22, Маловисківський, Новгородківський – по 21.

В сільських бібліотеках середній показник книгозабезпеченості становить 22 прим. Найбільш високий у районах: Гайворонському – 38, Онуфріївському – 33, Новоархангельському - 27, Добровеличківському, Маловисківському – по 26, Світловодському, Голованівському – по 24 прим. Всім перерахованим районам слід звернути увагу на очищення бібліотечних фондів.

Книгозабезпечення впливає на показники інтенсивності використання бібліотечних фондів – читаність та обертаність. Середній показник читаності по області становить 19 книг, що на 1 менше, в сільських бібліотеках залишається на рівні минулого року – 20 книг. Високий показник читаності у бібліотеках районів: Устинівського та Олександрійського – 22 книги, Новгородківського - 21 книга.

Середній показник обертаності, який характеризує актуальність фондів бібліотеки, становить по області – 1,1, на рівні минулого року. За стандартами ІФЛА він дорівнює 5.

Високі показники обертаності мають бібліотеки міських ЦБС: Знам'янська – 2,0, Олександрійська та Кіровоградська – 1,7 (середній показник по міських ЦБС – 1,6) та районів: Долинського – 1,6, Новоукраїнського – 1,4, Олександрійського – 1,3.

Залишився низьким показник обертаності в Онуфріївському, Світловодському, Гайворонському, Новоархангельському районах – по 0,7, Добровеличківському, Новомиргородському, Петрівському районах – по 0,8, Бобринецькому, Вільшанському, Маловисківському районах – по 0,9. Дані показники свідчать про наявність великих за обсягом фондів, їх перевантаження застарілими, дублетними виданнями. Необхідно проводити постійну роботу з очищення фондів, а також більш активно їх популяризувати.

Щорічно бібліотеками області проводиться вивчення бібліотечного фонду з метою доукомплектування фонду необхідними виданнями, виявлення причин утворення пасивної частини фондів та розробкою заходів щодо активізації використання документів користувачами. У 2011 році в бібліотеках регіону проводили вивчення розділів „Освіта. Педагогічні науки” у м.Кіровограді, „Техніка” у м.Олександрія, „Охорона здоров'я. Медицина” у Кіровоградському районі та ін.

Щорічно бібліотекарями області проводиться робота з очищення бібліотечних фондів від документів, які не підлягають за своїм станом ремонту або реставрації, застарілі або фізично зношені.

У бібліотеках області за 2011 рік вибуло 347,66 тис. прим. документів: у т.ч. в обласних – 14,94 тис. прим., у публічних – 332,72 тис. прим., у т.ч. в сільських бібліотеках – 163,64 тис.прим. Слід

відзначити, що показник вилучення документів у порівнянні з минулим роком зріс по області на 69,15 тис. прим., в публічних бібліотеках – на 69,6 тис. прим., в т.ч. в сільських бібліотеках – на 19,14 тис. прим. Зменшилась кількість вилучених документів лише в обласних бібліотеках - на 0,45 тис. прим. документів.

Із фондів бібліотек вилучаються переважно книги – 88,1%, періодичні видання – 11,5%, аудіовізуальні видання – 0,4%.

Вибуття документів державною мовою становить – 39%, російською – 60,9%, іноземною – 0,1%.

Загалом у бібліотеках області вилучення становить 4,3 % від загального фонду. У зарубіжних країнах показник вилучення документів у публічних бібліотеках становить 3 - 5% від загального фонду, за рекомендаціями ІФЛА має складати 8% від загального фонду.

В обласних бібліотеках найбільше документів вилучено з причини зношеності - 65,2%, морально застарілих - 13,9%.

В регіонах області із бібліотечних фондів документи вилучаються з таких причин: зношена література складає 65,4%, в сільських бібліотеках – 72,4%, застаріла за змістом – 16,5%, в сільських бібліотеках – 15,6%, перерозподіл літератури між бібліотеками – 4,1%, з інших причин по 0,5-0,6%. Періодичні видання складають 11,1% від загального вилучення документів, в т.ч. в сільських бібліотеках – 11,4%. Як свідчить аналіз, найбільше вилучається зношеної літератури, особливо у бібліотеках сільської місцевості.

Значне вилучення документів відбулося у бібліотеках: Голованівського району – 28,92 тис. прим., м.Кіровограда – 25,67 тис. прим., Добровеличківського району – 23,11 тис. прим., м. Світловодська – 20,61 тис. прим., Олександрійського району – 20,28 тис. прим.

Найменша кількість документів: від 2,5 до 4,0 тис. прим. вилучена у бібліотеках Вільшанського, Компаніївського, Устинівського районів.

З метою збереження бібліотечних фондів бібліотеки області проводять санітарні дні, здійснюють заходи щодо дотримання санітарно-гігієнічних норм, ліквідації читацької заборгованості, яка проводилася зусиллями та злагодженими діями бібліотечних працівників.

У бібліотеках проводять дрібний ремонт книг, до якого залучаються діти, читацький актив.

Щорічно, відповідно до перспективних графіків переобліків, у бібліотеках кожного регіону проходить від 3 до 5 переобліків. Складаються відповідні документи на погашення недостачі. Від загального показника вилучення недостача при переобліках складає 0,9 %, у сільських бібліотеках – 0,3%.

Постійно проводиться робота з боржниками: їм нагадується про повернення книг до бібліотеки листівками та дзвінками по телефону, здійснюються подвірні обходи тощо. У Світловодському районі проведено Тиждень всепрощення боржника „Повернення книги до рідної домівки”.

Більшість бібліотек області, особливо сільських, не забезпечені первинними засобами пожежогасіння. Лише 255 сільських бібліотек (55%) мають вогнегасники.

133 сільські бібліотеки (29%) мають сторожову охорону або ґрати на вікнах, що забезпечує зберігання бібліотечних фондів від розкрадання.

Матеріально-технічна база бібліотек області на низькому рівні, особливо в сільській місцевості. Приміщення бібліотек потребують капітального ремонту – 78 (13,4 % разом з обласними бібліотеками), в т.ч. 55 бібліотек (12 %) - у сільській місцевості. 3 бібліотеки (Бобринецька районна бібліотека для дорослих, Плетеноташлицька сільська бібліотека Маловисківського району, Луполівська бібліотека Ульяновського району) перебувають в аварійному стані. Не опалюється 173 бібліотеки (30%), що негативно впливає на збереження фондів. Найбільше таких бібліотек у районах: Добровеличківському – 10 (34,5%), Голованівському – 11 (35,5%), Компаніївському – 10 (47,6%), Новомиргородському – 15 (53,6%), Вільшанському – 11(57,8%), Кіровоградському – 25 (58%), Устинівському – 13 (60%), Новоархангельському – 21 (84%).

Підвищення фахового рівня по роботі з бібліотечним фондом завжди актуальне для бібліотекарів області.

Фахівці обласних методичних центрів провели для працівників сільських бібліотек Олександрівського району майстер-клас „Документальні ресурси публічних бібліотек: нові підходи до фондоутворення, актуалізація, оновлення, збереження”.

Проведені практикуми з питань обліку, обробки документів, збереження та використання бібліотечного фонду в бібліотеках Добровеличківського, Новгородківського, Новоукраїнського, Ульяновського, Петрівського, Бобринецького, Онуфріївського, Долинського районів.

У Світловодській міській ЦБС працює бібліотечний ліцей, де на заняттях розглядалася тема роботи з фондами.

З новопризначеними працівниками в бібліотеках області проводяться індивідуальні стажування по роботі з бібліотечним фондом.

Аналіз роботи з бібліотечним фондом показує, що в бібліотеках області вона проводиться у різних напрямках, але потребує удосконалення.

Рекомендуємо директорам ЦБС та центральних районних бібліотек:

- звертати увагу місцевих органів влади на проблеми бібліотек: поповнення, збереження бібліотечних фондів, зміцнення матеріально-технічної бази бібліотек, в т.ч. оснащення сільських бібліотек первинними засобами пожежогасіння та створення систем захисту бібліотечних фондів від розкрадання;
- активізувати пошук альтернативних джерел комплектування бібліотекам Вільшанського, Компаніївського, Новгородківського, Новоархангельського, Устинівського районів;
- провести якісне вивчення поповнення бібліотечних фондів: проаналізувати нові надходження книг за роками видання у всіх регіонах області за 2012 рік, незадоволений попит користувачів;
- актуалізувати бібліотечні фонди через вилучення документів, що їх перевантажують, особливо в сільських бібліотеках, у таких районах: Гайворонському, Добровеличківському, Новоархангельському, Новомиргородському, Онуфріївському, Петрівському, Світловодському;
- переглянути принцип розподілу літератури з обмінно-резервного фонду обласних бібліотек для сільських бібліотек у Новомиргородському, Вільшанському та Добровеличківському районах;
- клопотати перед головами сільських (міських) рад про передплату періодичних видань для сільських бібліотек;
- впроваджувати активні форми популяризації наявного бібліотечного фонду: презентації окремих книг, виставок тощо, використовувати веб-сайти бібліотек.

Аналіз діяльності інформаційно-ресурсних центрів (ІРЦ) області 2010-2011рр.

*Охріменко М.С.,
головний бібліотекар
науково-методичного відділу
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського
Заслужений працівник культури України*

Ідея створення в Кіровоградській області мережі громадянської освіти була пов'язана з умовами інформаційної обмеженості: відсутності у громадян правових знань, необхідних для реалізації прав людини, розвитку громадянського суспільства, комп'ютерної грамотності, коштів на придбання нових документів та періодичних видань, необхідних знань у бібліотекарів як навігаторів у пошуку інформації в мережі Інтернет - альтернативному друкованим виданням джерелу інформації.

Тому проект “Мережа громадянської освіти” за підтримки Національного Фонду Демократії США став закономірним етапом роботи, спрямованої на стійкий розвиток демократизації суспільства, громадських організацій в області. Цей проект передбачав організацію і відкриття при центральних бібліотеках інформаційно-ресурсних центрів з обслуговування малозабезпечених верств населення, представників громадських організацій та органів влади.

Протягом 10 років обласна інформаційна служба з актуальних питань жіноцтва (далі ОЖІС) успішно реалізувала цей проект. За цей час ОЖІС спільно з ОУНБ ім. Д.І.Чижевського створили 25 інформаційно-ресурсних центрів (далі -ІРЦ) на базі всіх центральних районних (міських) бібліотек області та стали їх невід'ємною частиною.

Головні цілі ІРЦ:

- сприяння розвитку громадянського суспільства в Кіровоградській області, в тому числі в сільській місцевості і невеличких містах області, організація вільного доступу до інформації;
- підвищення загального рівня правових знань населення, удосконалення системи правової освіти населення області, у тому числі - в сільській місцевості, передовсім для молоді, шляхом проведення інформаційно-просвітницької кампанії;
- розвиток інфраструктури мережі громадянської освіти шляхом відкриття нових центрів у мережі;
- підтримка соціальної активності населення через виявлення нових соціальних ініціатив та шляхів їх реалізації;

- покращення організаційно-тренерських навичок групи активістів і волонтерів мережі громадянської освіти.

Створення ІРЦ у бібліотеках області підняло на якісно новий рівень інформаційне обслуговування користувачів, що сприяло утвердженню позитивного іміджу бібліотек. Інтернет став великим помічником для бібліотечних працівників, а для користувачів - засобом пізнання, освоєння та застосування нових технологій у навчанні і задоволенні наукових та професійних запитів.

Перші центри було відкрито в 2001 році на базі 4 центральних районних (міських) бібліотек - Новоукраїнської районної бібліотеки для дорослих, Світловодської, Олександрійської, Знам'янської міських центральних бібліотек. В рамках проекту кожен центр одержав комп'ютерну техніку, оплату Інтернет-зв'язку, нову літературу правової тематики з питань верховенства закону, лідерства, прав людини, розвитку громадянського суспільства, електронну базу "Ліга-Закон".

Працівники бібліотек навчалися на тренінгах та семінарах, що проводились на базі ОУНБ ім. Д. Чижевського, де заняття були побудовані за принципом навчання тренерів з метою подальшого каскадування їх знань через навчання громадян регіону.

Відвідувачі відкритих ІРЦ одразу оцінили можливості скористатися Інтернет-ресурсами, консультаціями та порадами працівників, мали можливість безкоштовно працювати в мережі і навчатись. А бібліотеки набули іншого статусу: застосування сучасних інформаційних технологій у бібліотеках дозволило збільшити обсяг інформації, прискорити пошук, розкрити діапазон, покращити якість обслуговування.

Це дало поштовх для написання нових проектів та відкриття нових центрів.

У 2002 році - згідно з проектом "Мережа громадянської освіти 2" було відкрито ще 2 ІРЦ на базі Вільшанської та Маловисківської центральних районних бібліотек.

Цей проект дозволив розширити мережу громадянської освіти, продовжити впровадження новітніх комп'ютерних технологій. Громадяни визначених регіонів стали учасниками освітніх семінарів з актуальних проблем суспільства: "Що таке третій сектор", "Як зареєструвати громадську організацію", "Толерантність", "Як голосувати" та ін.

Кожен наступний проект, крім відкриття нових центрів, мав свої особливості. Так, проект "Підтримка мережі громадянської освіти: електронне урядування - нові кроки розвитку громадянського суспільства в Кіровоградській області" мав за мету надавати громадським організаціям можливість постійно отримувати інформацію

щодо діяльності органів місцевої виконавчої влади, а представникам влади, в свою чергу - можливість спілкуватись з представниками громадських організацій, використовуючи сучасні інформаційні технології.

Реалізація проекту допомогла громадянам отримати можливість зробити “перші кроки” до електронного урядування за допомогою Інтернет-технологій. Мережа збільшилась ще на 3 ІРЦ, які були відкриті на базі Гайворонської, Долинської ЦРБ та Кіровоградської міської центральної бібліотеки.

Цікавим був і наступний проект “Мережа громадянської освіти: об'єднуємо громадян, громадські організації та місцеву владу”, який сприяв відкриттю 5 ІРЦ на базі Бобринецької, Добровеличківської, Новоархангельської, Онуфрійвської, Петрівської центральних бібліотек та проведення Днів громадянської освіти з актуальних питань-толерантності, торгівлі людьми, діяльності громадських організацій, лідерства ін.

ІРЦ ставали все більш популярними серед користувачів. Відгуки та побажання користувачів свідчили, що ця робота корисна і необхідна. З кожним роком приходило розуміння того, що послуги ІРЦ - це вимога часу. Інтернет не має меж, і зорієнтуватися в його ресурсах стає все важче. І на відміну від інтернет- кафе, клубів та інших подібних установ, лише в таких центрах (при бібліотеках) можна безкоштовно отримати консультацію, навчитися елементарним, але таким необхідним, навичкам роботи. А в комплексі з книжковим фондом бібліотеки, користувачі отримували максимально повну інформацію. Про це свідчать і показники відвідувань ІРЦ. Так, на 01.09.2005 року кількість відвідувань складала вже 15 412.

Всі наступні проекти, крім відкриття нових ІРЦ, передбачали навчання працівників ІРЦ, створення власних веб-сайтів, проведення тренінгів, організацію конкурсів: “Кращий ІРЦ”, “Ярмарок соціальних ініціатив”, “Кращий веб-сайт”, “Кращі статті в ЗМІ”.

Останній проект ОЖІС “Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти в Кіровоградській області” був спрямований на підвищення ефективності роботи організацій громадянського суспільства на місцевому рівні; дослідження потреб організацій громадянського суспільства в області. Родзинкою цього проекту було проведення конкурсу проектів, мета якого - підтримка соціальних громадських ініціатив, сприяння участі населення у розвитку громадянського суспільства.

Переважна більшість підтриманих проектів (всього було підтримано 17 проектів) були спрямовані на надання соціальних послуг, інформаційні кампанії, протидію торгівлі людьми, організацію роботи з

ветеранами та учасниками ВВв, Афганістану, людей з обмеженими можливостями ін.

Завдяки проекту громадські організації з регіонів області активізували свою діяльність, отримали нові знання з написання проектів, про що свідчить активна участь представників 42-х громадських організацій у конкурсі малих грантів. Найбільш активними були громадські організації Маловисківського, Олександрійського, Бобринецького, Онуфріївського, Гайворонського районів та м. Світловодська. На жаль, не брали участь у конкурсі громадські організації Устинівського, Новоархангельського, Знам'янського, Петрівського районів.

Це пов'язано, насамперед, з тим, що в цих регіонах мало діючих громадських організацій, а також ІРЦ цих районів недостатньо здійснювали та координували роботу з громадськими організаціями.

Дякуючи проектам, сьогодні більшість ІРЦ області мають сучасне комп'ютерне обладнання, швидкісні канали зв'язку, комфортні приміщення, кваліфікований персонал та веб-сайти, стали невід'ємною частиною роботи бібліотек.

Плани роботи ІРЦ координуються з планами роботи бібліотек. Слід відзначити, що більшість ІРЦ планують не тільки заходи, пов'язані з реалізацією проекту, а й заходи з надання інформаційних послуг користувачам, навчання їх комп'ютерній грамотності, правовій освіті населення, планують кількісні показники користувачів та відвідувань.

Всі 25 ІРЦ працюють в режимі роботи бібліотек. Розроблені правила користування ІРЦ, налагоджено систему попереднього запису користувачів для роботи в мережі Інтернет, чітко ведеться облік роботи. Складовими роботи більшості ІРЦ є групові та індивідуальні консультації, складання веб-списків, проведення різноманітних масових заходів, тренінгів з навчання комп'ютерної грамотності та ін. Теми запитів користувачів різноманітні: закони про освіту, пенсійну реформу, земельну реформу, державну службу, підприємництво, громадянство, виборчу систему в Україні, політику правової соціології, приватизації та ін.

Основними мотивами запитів користувачів є необхідність інформації для освіти, самоосвіти, розвитку підприємництва та ін.

Доступ до інформації мали різні категорії користувачів. Найбільший відсоток із загальної кількості серед студентів та учнів – 65,7%, службовців – 13,4%, інші – 20,8%. Серед інших категорій користувачів тільки 4,3% - малозабезпечені верстви населення – пенсіонери, інваліди, безробітні, представників громадських організацій – 3,6%, хоча пріоритет повинен надаватися незахищеним верствам населення.

Ефективно працює з малозабезпеченими верствами населення Світловодський міський ІРЦ, де для пенсіонерів проводяться майстер-класи з оволодіння комп'ютерною грамотністю, інформаційні години „Інтернет - на допомогу: питання пенсійного законодавства”, практичні заняття „Хобі не має віку”.

Працівники Олександрійського міського ІРЦ для інвалідів провели цілий ряд масових заходів, на яких знайомили присутніх з нетрадиційними методами лікування, порадами психолога, надавали електронні адреси інвалідів Рівненщини, які бажають спілкуватися. На базі громадської організації „Віра” була створена творча майстерня „Зроби сам”, де люди з особливими потребами мали можливість виготовляти різні вироби власноруч.

Значну увагу цій категорії населення приділяють ІРЦ Олександрівського, Долинського, Новомиргородського, Бобринецького, Новоукраїнського, Новгородківського районів, м. Кіровограда. Особлива увага приділялась ветеранам та учасникам ВВв. Разом з громадськими організаціями, які отримали міні-гранти в рамках проекту “Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти в Кіровоградській області,” проводили цікаву і змістовну роботу для цієї категорії громадян, створювали належні умови для реалізації проекту.

Так, в рамках міні-гранту „З турботою про старше покоління” в Бобринецькому ІРЦ створено інформаційно-консультативний центр, а також інформаційний куточок „Психологічна підтримка пенсіонерів”, в Долинському ІРЦ в рамках міні-гранту „Живи і пам'ятай” організована виставка-панорама “Жива пам'ять поколінь” та акція „Слід війни в моїй сім'ї”, зібраний фотоальбом „Ніхто не забутий”.

Робота Новгородківського ІРЦ була спрямована на покращення комфортності обслуговування ветеранів. В рамках міні-гранту „Не старіють душею ветерани” в ІРЦ облаштований „Куточок ветерана”, на полицях якого знаходяться матеріали правознавчого характеру та стенд „Фото-погляд ветеранського життя”. Для ветеранів проводились заходи з отримання правових знань „Правова скринька ветерана”, зустрічі з працівниками соціальних служб. Крім масових заходів для бажаючих були проведені навчальні тренінги по роботі з комп'ютером.

Варто наслідувати цей досвід ІРЦ Ульяновського, Устинівського, Знам'янського, Новоархангельського, Маловисківського, Онуфріївського, Петрівського районів.

Інформаційно-ресурсними центрами використовувалися такі форми роботи, які сприяють формуванню соціальної особистості, правової та екологічної культури, утвердженню здорового способу життя, розвитку духовності, захисту моралі і вихованню економічного мислення.

Найчастіше послугами ІРЦ користується шкільна та студентська молодь. Це найбільш обізнана категорія користувачів у можливостях Інтернет, використовуючи його для пошуку інформації для навчання; реєстрації і спілкування в соціальних мережах, які дозволяють розширити коло спілкування; обмін інформацією за допомогою електронної пошти та ін.

Творчо і змістовно з молоддю працюють більшість ІРЦ області. Так, в Компаніївському районі для студентів технікуму ветеринарної медицини був проведений день інформації „Маг на ім'я Інтернет”, які включав такі форми роботи як ділову гру „Ми – користувачі Інтернету”, диспут „Основні правила Інтернет-безпеки та Інтернет-етики”, вікторину „Мозковий штурм”.

В рамках міні-гранту „Мій комп'ютерний світ” працівники Новоукраїнського ІРЦ проводили для молоді інформаційні тренінги, уроки-подорожі „Знайомтесь, віртуальна довідка”, „Поштова скринька: Skype-спілкування”. ІРЦ Олександрівського району підготували і провели цикл заходів з правового виховання. Форми роботи різноманітні: інформаційна година „Правові знання - кожній родині”, „Турнір правознавців”, година правозахисту „На подіум – знавці права”, інформаційна мозаїка „Правовий кругозір”.

Тему правового виховання молоді порушували під час проведення циклу правових заходів ІРЦ Новомиргородського, Голованівського, Кіровоградського, Маловисківського, Знам'янського, Олександрійського, Гайворонського районів, міст Знам'янки, Олександрії, Кіровограда, Світловодська.

Так, завдяки реалізації міні-гранту „Знати право - час велить”, працівники Гайворонського ІРЦ проводили тренінги, інформаційні сесії, уроки правознавства для старшокласників та учнів аграрного ліцею, ЗОШ №1, 2 на теми: „Права дитини в сучасному світі”, „Правове виховання і правовий захист”, „Злочин та покарання”.

Значну увагу працівники ІРЦ приділяли темі протидії торгівлі людьми. Працівники ІРЦ м. Знам'янки в рамках міні-гранту „Попередження торгівлі людьми” разом з міським центром зайнятості провели цикл семінарів і тренінгів, веб-огляди, он-лайн мандрівки для учнів старших класів та студентів профтехучилищ.

Належну увагу цій темі приділяли працівники Олександрійського ІРЦ в рамках міні-гранту „Не стань жертвою”. Позитивно те, що до цієї інформаційно-просвітницької кампанії було залучено жителів сільської місцевості (Протопопівка, Войнівка, Нова Прага). Для цієї категорії населення проводились тренінгові заняття „Торгівля людьми – сучасний прояв рабства”, інформаційні години „Чи варто шукати щастя за кордоном” та інші заходи.

З метою утвердження в суспільній свідомості, особливо молоді, фундаментальної цінності сім'ї, підготовки молоді до усвідомленого батьківства і материнства в рамках реалізації міні-гранту при Світловодському ІРЦ створено "Центр відповідального батьківства", підготовлено 15 волонтерів, які працювали в консультпунктах на базі сільських бібліотек району, 65 представників різних категорій молоді отримали певні знання з питань гендерної рівності.

Проект „Громадські університети: формула соціального успіху”, реалізований Світловодською міською громадською організацією „Інформаційний центр громадянської освіти” спільно з ІРЦ, сприяв підвищенню рівня компетентності та організаційних можливостей суспільно активної молоді м.Світловодська, інтеграції її до громадського руху, стимулювання до активної участі у вирішенні нагальних місцевих проблем через проведення заходів, спрямованих на підвищення рівня соціальної освіченості та активності молоді. За час реалізації проекту було проведено 9 тренінгів для учнівської та студентської молоді міста.

Не залишилась поза увагою і робота з молоддю з отримання знань і навичок здорового способу життя. Значна увага з цього питання приділялась Маловисківським ІРЦ. В рамках міні-гранту “Школу здоров'я - створюємо самі” працівники ІРЦ разом з дитячим відділенням Маловисківської ЦРБ провели низку заходів щодо здорового способу життя, серед яких: книжкові виставки, години цікавих повідомлень, презентації стендів “Здорова людина: мода чи веління часу”.

Не приділяють належної уваги роботі з молоддю ІРЦ Устинівського, Ульяновського, Знам'янського районів.

Реалізуючи проект „Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти у Кіровоградській області” працівники ІРЦ мали можливість працювати з різними категоріями громадян, надавати їм послуги. Об'єднуючи зусилля численної громади та Товариства вільшанських болгар „Алфатар” міні-грант „Збереження творчої спадщини та історичної пам'яті болгарського народу” сприяв об'єднанню населення навколо громадського краєзнавства, збереження творчої спадщини та історичної пам'яті болгарського народу. В ЦРБ створено етнографічний куточок „Болгари і наш край”, передплачено періодичні видання болгарською мовою, виготовлено буклети „Болгарська троянда в Україні”, „Добре – станкувате: болгарські традиції”, „Вільшанщина - край болгарський”, створено слайд-шоу „Рідний край - крізь об'єктив”.

Для громади Онуфріївського району за час реалізації міні-гранту „Посилення демократичного впливу громадськості в суспільстві через веб-журналістів” працівники ІРЦ разом з громадською організацією „Профспілка працівників культури” створили веб-сайт громадськості та

віртуальний фотоальбом „Історія та сьогодення Онуфріївщини у фотографіях”. Крім того, широкого резонансу набуло створення міні-сайтів за допомогою працівників ІРЦ для державних та громадських організацій.

Позитивним моментом реалізації проекту “Розвиток і підтримка мережі громадянської освіти в Кіровоградській області” стало те, що значно активізувалась робота ІРЦ області з громадськими організаціями регіонів, які стали їх партнерами. Для представників громадських організацій були проведено понад 50 тренінгових занять з метою удосконалення діяльності і послуг громадських об'єднань, реєстрації новостворених громадських організацій, в яких взяли участь близько 950 представників з різних громадських організацій.

В дослідженні з оцінки потреб організацій громадянського суспільства у Кіровоградській області, яке проводилось в рамках проекту, взяли участь понад 200 громадських організацій. Дослідження показало, що рівень юридичної дієздатності громадських організацій невисокий, їх діяльність у регіонах області недостатньо активна. Тому ІРЦ значну увагу приділяли навчанню представників громадських організацій: інформаційні години, консультації, індивідуальні навчання, практичні заняття із залученням електронних ресурсів, крім того, їм була надана можливість користувалися комп'ютерною технікою для набору тексту, виводу інформації на електронні та паперові носії, електронною поштою та Інтернет-ресурсами.

Працівники Світловодського міського ІРЦ для цієї категорії провели День громадянської освіти. Під час заходу виступили провідні спеціалісти різних соціальних служб. А для представників молодіжних громадських організацій проведено круглий стіл “Міст міжсекторної взаємодії”.

Олександрійський районний ІРЦ для громадських організацій району провів 7 екскурсій. ІРЦ м. Олександрії для громадських організацій міста склав інформаційні списки за темами: “Право в нашому житті” та “Живемо за Конституцією”. В Новоукраїнському ІРЦ проводились тренінги для громадських організацій за темами: “Мережа Інтернет - ефективний пошук інформації”. “Skype-спілкування”. Під час проведення заходів представники громадських організацій отримали можливість обміну знаннями, ідеями, пошуку партнерів для спільної діяльності. Плідно співпрацюють з громадськими організаціями ІРЦ міст Світловодська, Олександрії, Знам'янки, Новоукраїнського, Олександрівського, Олександрійського, Гайворонського, Онуфріївського районів.

Необхідно активізувати роботу з громадськими організаціями ІРЦ Новоархангельського, Знам'янського, Устинівського, Компаніївського, Ульяновського районів.

Конкурс проектів у регіонах сприяв подальшому розвитку громадянської освіти на місцевому рівні, став поштовхом для створення нових громадських організацій.

Окрім проектної діяльності ІРЦ протягом року здійснювали весь спектр послуг для задоволення інформаційних потреб користувачів. Кількісні показники свідчать про популярність та затребуваність ІРЦ для місцевих громад. За 2011 рік було обслужено 12307 користувачів, кількість відвідувань становить 53122, мережею Інтернет скористувались 43850 (82,5%), базу даних „Законодавство України” використовували 2932 (5,5%) користувачі, літературу з правової тематики – 6336 користувачів (11,9%).

Склад користувачів за категоріями розподілився наступним чином:

- учні та студенти – 8088 (65,7%),
- службовці та представники влади – 1656 (13,4%),
- малозабезпечені верстви населення, пенсіонери, інваліди – 2563 (20,8 %),
- в т.ч. представники громадських організацій – 450 (3,6%).

Найбільш відвідуваними стали ІРЦ Гайворонського (7075), Новоукраїнського (7111), Вільшанського (1753), Олександрійського (2144), Олександрівського (1939), Онуфріївського (1977), Долинського (1512), Петрівського (2304) районів, міст Олександрії (6237), Світловодська (2719), Кіровограда (2714). Значно менше відвідувань в ІРЦ Новомиргородського (194), Знам'янського (523), Ульяновського (547), Устинівського (335) районів. Непопулярність останніх ІРЦ пояснюється тим, що для обслуговування користувачів вони мають тільки по 1 комп'ютеру, і користувачам доводиться стояти в черзі на обслуговування.

Значну увагу працівники ІРЦ приділяли навчанню користувачів. Так, Голованівський ІРЦ провів круглий стіл „Загальна декларація прав людини”, учасниками якого стали представники державних та громадських організацій. Учасникам було запропоновано інформаційну годину „День прав людини в Україні”, перегляд відеороликів на тему прав людини, презентовано тематичний список „Офіційні сайти органів державної влади” та вебліографічний список „Юридична консультація”.

ІРЦ Кіровоградського району провели уроки інформатики „Пошук інформації в мережі Інтернет” для дітей з літнього оздоровчого табору при центральній районній лікарні. В рамках Дня відкритих дверей працівниками Петрівського ІРЦ було проведено акцію „Дотик”, де учні ознайомились з інформацією про мережу Інтернет.

Для користувачів ІРЦ з різним рівнем володіння комп'ютерною грамотністю системою стало проведення практичних занять, тренінгів, інформаційних годин та консультацій. Масові заходи з використанням

електронних ресурсів дозволили не тільки розширити знання користувачів з різних питань, а й сприяли їх залученню до ІРЦ.

Стандартними елементами роботи ІРЦ стали: копіювання та сканування текстів, запис інформації на електронні носії, інформування абонентів за допомогою електронного зв'язку. Мережа Інтернет використовувалась не тільки для надання доступу до світових ресурсів, але й для відображення в Інтернеті власних інформаційних ресурсів шляхом поповнення інформацією сайтів, де знаходяться відомості про діяльність місцевої влади, ІРЦ, громадських організацій регіону.

Сайти мають майже всі ІРЦ, крім Ульяновського та Устинівського районів. Найбільш відвідувані сайти ІРЦ Новоукраїнського (23,5 тис.), Гайворонського (10,8 тис.), Бобринецького (6 тис.), Маловисківського (4,5 тис.), Олександрійського (4,5 тис.), Долинського (4,2 тис.), Петрівського (4,2 тис.) районів, міст Кіровограда (70,2 тис.), Олександрії (34,9 тис.), Світловодська (9,8 тис.) відвідувань. Ці показники свідчать про те що, сайти цих ІРЦ змістовні і цікаві.

Значно менше відвідують сайти Новгородківського (0,8 тис.), Новоархангельського (0,4 тис.) ІРЦ. Відсутність лічильників на сайтах Вільшанського, Добровеличківського, Новомиргородського, Онуфріївського, Світловодського ІРЦ не дає можливості визначити кількість відвідувань.

Інноваційною послугою є використання Skype-технологій, яка набула великої популярності у користувачів ІРЦ. Слід звернути увагу на те, що не всі вони однаково активно використовують Skype-технології. Зокрема, ІРЦ Бобринецького, Вільшанського, Знам'янського, Новгородківського, Компаніївського, Кіровоградського, Маловисківського, Онуфріївського, Світловодського, Ульяновського районів не завжди використовують ці технології, що негативно позначається на налагодженню мобільності зв'язку з цими ІРЦ.

Значну увагу ІРЦ приділяли видавничій діяльності, безпосередньо спрямованій для задоволення інформаційних потреб або пізнавальних інтересів користувачів.

Різноманітність і актуальність цих видань створювали позитивний імідж ІРЦ, значно полегшували доведення до користувача необхідної інформації: інформаційні буклети, листівки, пам'ятки, дайджести, веб-бібліографічні списки, присвячені популяризації Інтернет-ресурсів, правовій тематиці, гендерній рівності, методичні поради для громадських організацій.

Серед них буклет „Internet-періодика”, в якому подані адреси он-лайн періодичних видань різного характеру - Голованівського ІРЦ, „Гендерна рівність у європейському вимірі” - Новгородківського, „Пишемо проекти задля розвитку громади” - Олександрійського, „Як

створити молодіжну громадську організацію”- Кіровоградського міського ІРЦ, бібліографічний покажчик „Право в нашому житті” - Новомиргородського та ін.

Видання, цікаві не тільки за дизайном, а й за змістом мають ІРЦ міст Кіровограда, Світловодська, Олександрії, Олександрійського та Вільшанського районів. Недостатньо уваги видавничій діяльності приділяють ІРЦ Добровеличківського, Новоархангельського, Світловодського, Компаніївського, Петрівського, Ульяновського, Устинівського районів.

Діяльність ІРЦ широко висвітлюється у місцевих ЗМІ. Протягом дії проекту на сторінках місцевих газет публікувались інформації про умови конкурсу міні-грантів, переможців конкурсу, проведення різних масових заходів. Найбільше публікацій надали в ЗМІ ІРЦ міст Світловодська (9), Олександрії (6), Онуфріївського (6), Олександрійського (5), Новгородківського (4), Бобринецького (4) районів. Загалом понад 50 публікацій.

А презентації проекту „З людьми і для людей” Олександрійської міської громадської організації об’єднань інвалідів „Віра” прозвучала по місцевому телебаченню і радіо; в 7 репортажах телебачення висвітлювалась діяльність ІРЦ м. Світловодська.

Використовують у своїй роботі ресурси ІРЦ і працівники органів юстиції, які приймають громадян у громадських правових приймальнях. З метою задоволення правових потреб населення активно використовується Інтернет, література з правової тематики в ІРЦ Вільшанського, Гайворонського, Долинського, Новомиргородського, Новоукраїнського, Олександрійського, Олександрівського районів, міст Кіровограда, Світловодська, Олександрії, Знам'янки. Чого не можна сказати про таку співпрацю ІРЦ Добровеличківського, Новоархангельського, Компаніївського, Петрівського, Ульяновського, Устинівського районів.

Аналізуючи діяльність ІРЦ необхідно відзначити, що сьогодні вони забезпечують:

- задоволення інформаційних потреб населення шляхом організації безперешкодного та безкоштовного доступу не тільки до друкованих, а й до електронних інформаційних ресурсів, у т.ч. представлених в мережі Інтернет;
- підвищення рівня правових знань населення, впровадження у життя громади демократичних цінностей: свободи слова, людської гідності, невтручання в особисте життя шляхом проведення тренінгових програм та поширення інформаційних матеріалів через бібліотеки як найбільш відкриті, толерантні, доступні заклади;

- міжсекторну співпрацю представників громад регіонів, а саме лідерів громадських організацій, представників місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, засобів масової інформації, окремих громадян;
- підтримку соціальної активності населення через виявлення нових соціальних ініціатив та шляхів їх реалізації;
- впровадження інформаційних комп'ютерних технологій шляхом навчання бібліотечних спеціалістів області та користувачів бібліотек, створення електронних баз даних (документів місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій, інші) та представлення їх на веб-сайтах інформаційно-ресурсних центрів.

Мережа інформаційно-ресурсних центрів стала одним з елементів підтримки актуальних громадських ініціатив в області, показником того, як громадськість може допомагати розвитку демократичного суспільства. Життя підтверджує, що громадяни мають велику потребу в новій соціальній інформації, яка дає їм можливість розширювати компетентність у питаннях розбудови держави, захисту своїх прав, роботи „третього сектора”, громадських рухів, вирішенні гендерних проблем.

Для покращення роботи інформаційно-ресурсних центрів рекомендуємо:

- керівникам ІРЦ здійснювати контроль та аналіз діяльності щодо надання послуг з використанням інформаційних технологій незахищеним верствам населення, представникам громадських організацій; виносити питання діяльності ІРЦ на розгляд різних рівнів;
- збільшити кількість комп'ютерів для якісного обслуговування користувачів в Устинівському, Знам'янському, Бобринецькому, Ульяновському та Компаніївському ІРЦ;
- створювати бази даних з актуальних тем з урахуванням інформаційних потреб користувачів;
- створити веб-сайти в Устинівському та Ульяновському ІРЦ;
- продовжувати роботу з наповнення та удосконалення веб-сайтів;
- налагодити Skype-зв'язок Бобринецькому, Вільшанському, Знам'янському, Новгородківському, Кіровоградському, Маловисківському, Онуфріївському, Ульяновському ІРЦ.

Сільськогосподарська література в бібліотеках області (за матеріалами звітів 2011р.)

*Осокіна А.П.,
завідуюча відділу з питань
економіки, виробництва
та природничих наук
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

На сучасному етапі бібліотеки стають науково-інформаційними центрами, відіграють роль провідника в інформаційному просторі. Вони є складовою частиною культурної інфраструктури регіону, доступні широкому колу населення і максимально наближені до його потреб. Оскільки бібліотеки виконують різні функції, то вони є освітніми, культурно-просвітницькими та інформаційними центрами.

В 2011р. бібліотеки області спрямовували свою роботу на реалізацію державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015р., на реалізацію обласних та регіональних програм, розпоряджень, рішень, акцій, конкурсів.

Демократизація суспільства вимагає від бібліотек тісної співпраці з місцевою владою. Бібліотеки виконують роль посередника між населенням та владними структурами: інформують про діяльність місцевої влади через Публічні центри регіональної інформації (ПЦРІ), які створені і діють при ЦРБ та багатьох сільських бібліотеках-філіях. ПЦРІ з питань місцевого самоврядування “Бібліотека і влада” сприяють забезпеченню прозорості прийнятих рішень місцевими органами влади. Такі центри вивчають інформаційні потреби регіону. У центрах акумулюється інформація про регіони, зберігаються нормативно-правові документи, прийняті місцевою владою, які надаються у користування населенню. Не залишилась поза увагою і робота ПЦРІ з популяризації сільськогосподарських знань серед населення.

Сільське господарство і переробна промисловість мають велике значення для процвітання і добробуту нації. І в новому тисячолітті сільське господарство залишається провідним сектором економіки України, гарантом її продовольчої безпеки й державності.

Найбільш поширеними темами сільськогосподарського спрямування, за якими зверталися користувачі, були:

- підприємницька діяльність, підготовка фермерських господарств до зимово-осіннього періоду, земельне законодавство (Вільшанська ЦБС, Голованівська ЦБС);

- соціально-економічний розвиток регіону, право власності на землю, захист прав власності (Кіровоградська РЦБС);
- реформування земельних відносин в Україні (Новоукраїнська ЦБС, Новоархангельська ЦБС);
- земельний кодекс України, аграрне право України (Онуфріївська ЦБС);
- земельні питання, захист майнових прав сільського населення (Компаніївська ЦБС);
- агропромисловий комплекс району (Петрівська ЦБС).

В ПЦРІ для населення надаються консультації провідними спеціалістами РДА, АПК.

Бібліотеки сьогодні — це найбільш демократичні заклади культури, які формують єдиний інформаційний простір. Ці заклади є відкритими і необхідними для всієї громади. При ЦРБ також створені і працюють Інформаційно-ресурсні центри (ІРЦ), які гарантують доступність інформаційних ресурсів всім категоріям користувачів, забезпечують їх безкоштовною інформацією шляхом використання новітніх технологій, а саме: графічний редактор, програма Excel, створення презентацій в програмі Power Point, пошук інформації в Інтернеті, написання рефератів, переписка, Skype-спілкування.

Бібліотеки пишуть проекти та отримують комп'ютерне обладнання.

Бібліотеки проводять різнопланову роботу з використанням можливостей ІРЦ:

Надавали довідки за темами: “Продовольчий ринок”, “Облік у бюджетних організаціях”, “Управління соціальною сферою села”, “Розвиток аграрних відносин у сучасних умовах”, “Ярий ячмінь”, “Годівля молочної худоби”(Вільшанська ЦРБ, Онуфріївська ЦРБ);

Проводять інформаційні години з використанням Інтернету: “Великі можливості малого бізнесу” (Онуфріївська ЦРБ).

Видають друковану інформаційну продукцію:

- покажчик Інтернет-ресурсів “Приватному підприємцю важливо знати” (Голованівська ЦРБ);

- дайджест: “АПК Олександрійщини: подбаємо про землю разом” (з досвіду роботи) (Олександрійська ЦРБ);

- пам'ятка для власника земельного паю (Головківська бібліотека-філія Олександрійська ЦРБС);

- буклети: “Як вижити малому бізнесу в сучасних умовах” (Добровеличківська ЦРБ).

Задоволення виробничих, професійних потреб спеціалістів агропромислового виробництва — першочергове завдання бібліотек.

На високому рівні велася ця робота в бібліотеках Олександрійського та Олександрівського районах. В Олександрійській

РЦБС систематично надавала інформаційну підтримку керівникам фермерських господарств, фермерам - одноосібникам, землевласникам з питань новітніх технологій в обробітку землі, збирання та збереження сільськогосподарської продукції під час інформаційних годин: "Успіх приходить до наполегливих" (ЦРБ), інформаційних оглядів аграрних веб-сайтів: "Інформаційне поле аграрія (Ізмайлівська б\ф), Інтернет-мозаїки "Web-сервери сільського господарства України" (ЦРБ). Діяли книжкові виставки, тематичні полиці: "Школа малого бізнесу", "Для тих, хто починає свій бізнес". Для працівників фермерських господарств Новопраська б\ф №2 провела презентацію книжкової виставки "Аграрна політика: час визначитись". Бандурівська б\ф створила банк пропозицій "Фермеру на замітку". Для донесення до користувачів інформації з питань агропромислового виробництва, рослинництва, тваринництва, механізації внесено в електронну картотеку 166 записів, вліто 500 карток.

До різних знаменних дат у сільськогосподарській галузі організовувались перегляди літератури, інформаційні години, тематичні виставки літератури. Так, зокрема: ЦРБ було підготовлено для спеціалістів управління сільського господарства експрес-повідомлення "Правове забезпечення фермерів-одноосібників" та випущено пам'ятку "Для власника земельного паю" (Головківська б\ф). В Новопраській №2, Бандурівській, Дівочепільській, Косівській б\ф відбулися інформаційні години: "Сільськогосподарська дорадча служба — прибуткове ведення господарства".

В бібліотеках-філіях було організовано книжкові виставки: "Поле аграрного успіху", "АПК: час перемін", "Виробництво продукції АПК: якість та сучасні технології" (Головківська, Ізмайлівська б\ф). В Новопраській центральній бібліотеці-філії було проведено прес-огляд "Аграрний потенціал України", в Щасливській б\ф - інформаційний огляд "Розвитку АПК — сучасний ринок якісної техніки".

В Олександрійській ЦРБ для працівників сільського господарства було проведено День фахівця "Талант плекати землю". Запрошені спеціалісти переглянули електронну презентацію "Агрокомплекс Олександрійщини" та електронний ресурс "Путівник по Інтернет-ресурсам для спеціалістів сільського господарства".

Цікавий досвід роботи з новими сільськогосподарськими формуваннями та індивідуальними господарствами на селі представили бібліотеки Олександрівського району. Так, у Красносільській бібліотеці-філії працює Селянський університет. У селі нараховується п'ять фермерських господарств, досвід роботи яких популяризує бібліотека, яка підтримує тісні зв'язки з їх керівниками. Для них бібліотека проводить години передового досвіду "Адреси ефективного

господарювання”, комбікормові прем’єри “Наповнимо закрома кормами”.

В рамках навчань Селянського університету проведено місячник селянина: “Запрошуємо селян”, де пройшли такі заходи:

- зустріч садоводів-любителів: “У селі - добрий господар”;
- урок дбайливого городника: “Все починається з насіння”;
- поради пасічникам: “Щоб мед їсти - треба про бджіл дбати”
- година тваринника: “Домашнє тваринництво - запорука добробуту”;
- діалог підприємливих односельців: “Знахідки для тих, хто рахує гроші”;
- вісник бібліотечного агрохімцентру: “Обробляй вчасно - вродить рясно”, а також інформаційні повідомлення “Агро+”, інформаційні калейдоскопи “Самі собі годувальники”, прес-презентації “Успіх та надійність - з улюбленим виданням”, фруктово-ягідні шоу.

На достатньому рівні ведеться робота із спеціалістами АПК в Компаніївській ЦБС, Голованівській ЦБС, Вільшанській ЦБС.

В управлінні АПК Компаніївського району проведено: День інформації “Агропромисловий комплекс України: сьогодні та майбутнє”, презентацію книги “Класифікація сільськогосподарських земель як наукова передумова їх екологічнобезпечного використання”, огляд періодики “М’ясне тваринництво України: сьогодні та перспективи”.

Набула подальшого розвитку інформаційна робота з працівниками сільського господарства ВСК “Колос”. Групове інформування спеціалістів ведеться за 13 темами. Для працівників цього господарства було проведено: День молодого спеціаліста-агронома “Екологічно чисті технології в сільськогосподарському виробництві”, прес-калейдоскоп “Сучасна ветеринарія України”, інформаційна година “Наші чорноземи - неоціненне надбання природи”, прес-огляд “Бурякоцукрова галузь України: стан, проблеми, перспективи”.

У відділі земельних ресурсів відбувся День фахівця “Нове в земельному законодавстві”, День інформації “Екологія: діагноз ставить здоров’я”.

На допомогу виробництву проведено інформаційні години: “Розвиток сільського господарства в Україні” (ЦРБ), “Сільське господарство в ХХІ ст.” (Мар’ївська б\ф); діалог “Основні риси землеробства” (ЦРБ).

Голованівська ЦРБ для працівників агропромисловості провела бесіди-консультації “Підвищення родючості ґрунтів — основа врожаю”, “Нормативно-правові документи, регламентуючі розвиток

сільськогосподарських підприємств та особистих підсобних господарств”.

Важливим аспектом діяльності бібліотек району стала популяризація економічної освіти. Це, перш за все, інформаційна підтримка керівників агроформувань, фермерів, спеціалістів сільського господарства.

Вільшанська ЦРБ для спеціалістів сільського господарства провела засідання круглого столу “Розвиток ринка м’яса та м’ясопродукції”, День інформації “Історичні аспекти розвитку тваринництва в Україні”. Серед користувачів-фахівців актуальними були такі теми: “Продовольчий ринок”, “Облік у бюджетних організаціях”, “Інвестиційна діяльність” “Управління соціальною сферою села”, “Розвиток аграрних відносин України в сучасних умовах”. В систематичній картотеці статей відредаговано такі розділи: “Годівля й утримання тварин”, “Скотарство. Велика рогата худоба”. “Свинарство”, “Земельні фонди та їх використання”, “Матеріально-технічна база АПК”. Робилась добірка джерел за такими темами, як: “Мінімальний обробіток ґрунту”, “Переробка молока. Молочні продукти. Якість молочної продукції. Стандартизація”, “Ефективні мікроорганізми”, “Планування кормовиробництва”, “Іпотека землі”.

В інших районах робота на допомогу спеціалістам або слабо відображена, або зовсім не відображена.

Для сільської громади роботу з популяризації сільськогосподарських знань проводять всі бібліотеки, використовуючи при цьому різні форми і методи.

Аналіз статистичних даних звітів бібліотек області свідчить, що ні матеріально-технічна база, ні фонди сільських книгозбірень не відповідають тим вимогам, які висуває сьогодення. Не секрет, що фонди сільських бібліотек складають книги 1970-1980-х років. Тож який вихід? “Рятують” деякою мірою періодичні видання такі, як : “Дім. Сад. Город”, “Огородник”, “Діло хазяйське”, “Сільське життя +”, “Сільська газета”, “Хазяїн”, “Поради сільському умільцю”. Відвідувачі із задоволенням читають яскраві журнали, цікаві газети, матеріали яких стають доречним наповненням тематичних полиць і виставок. Окрім книг і періодичних видань, тут розміщено інші матеріали, які підсилюють зміст експозицій, слугують прикрасою і сприяють естетичному задоволенню користувачів.

Бібліотеки на селі стали центрами суспільного життя, де мешканці не тільки отримують інформацію і проводять своє дозвілля, але й обговорюють нагальні проблеми своєї “малої батьківщини”.

Цікаво проходять в сільських бібліотеках свята: День працівника сільського господарства, обжинки, вшанування ветеранів праці, на які

запрошуються керівники фермерських господарств та їх робочі колективи. “Люба земле моя”, “А у нашому селі живуть люди трударі” (Захарівська б\ф, Золотарівська б\ф Світловодський р-н); “Вославимо людей, труди їхні і руки святі”, “Золотим рукам вклоняється земля”(Туріївська б\ф, Коробчинська б\ф Новомиргородський р-н); “Моя земля і я на ній сівач” (Федіївська б\ф Бобринецький р-н), “Свято сонця і колосу”, “Вклонімося роду хлібороба” (Вільхівська б\ф, Богданівська б\ф Ульяновський р-н), “Хвала рукам, що пахнуть хлібом”, “Наша доля хліборобська” (Федорівська б\ф, Каменівська б\ф Кіровоградський р-н) та ін.

Сільські бібліотеки проводять заняття для індивідуальних селянських господарств. Актуальні теми, з яких надавалась інформація користувачам:

- домашнє бджільництво;
- теплиця в домашніх умовах;
- птахи на подвір’ї, домашня ферма;
- домашній селекціонер;
- поради до сезону.

Особливою увагою у бібліотекарів користувалася така категорія, як молодь, випускники загальноосвітніх шкіл, яким треба буде обирати майбутню професію.

З районними центрами зайнятості бібліотеки співпрацювали у напрямку профорієнтації молодого покоління. На Днях професії відбулися зустрічі старшокласників з викладачами вищих та середніх спеціальних навчальних закладів області.

Мета заходів, що проводили бібліотеки,- зорієнтувати молодь на сільськогосподарські професії, виховувати шанобливе ставлення до хліборобської праці.

Цьому сприяли: зустріч з хліборобами “Ви - жнивари і хлібодари, скарби ви берете із чорних скиб”, День хліба “Ти споконвіку на покуті, хлібе, В нас” (Краснопільська б\ф Олександрівський р-н); інтелектуальна гра “Про гроші, підприємництво і успіх” (Деріївська б\ф Онуфріївський р-н); бесіда-діалог “Молодь і нові економічні реформи на селі”(Попівська б\ф, Камбурліївська б\ф Онуфріївський р-н); години спілкування “На порозі дорослого життя”, “Майбутнім абітурієнтам”, “Майбутню професію обирай” (Катеринівська б\ф, Каменівська б\ф, Созонівська б\ф Кіровоградський р-н); диспут “Чого ми хочемо досягти та в якій спосіб” (ЦРБ, Богданівська, Вільхівська, Д-Балківська, Лозуватська бібліотеки-філії Ульяновський район) тощо.

Отже, із вище сказаного можна зробити висновок, що бібліотеки області намагалися йти в ногу з науково-технічним прогресом, вводили в бібліотечні процеси інноваційні форми роботи. У своїй діяльності

бібліотеки, крім традиційних форм і методів, застосовували і новітні технології.

Відрадно зазначити, що сьогодні сільські бібліотеки-філії прагнуть самостійно вирішувати фінансові проблеми, передплату періодичних видань та придбання літератури, залучення спонсорів, ремонт своїх приміщень.

В 2011 р. бібліотеки проводили роботу з популяризації сільськогосподарських знань серед населення. Одні бібліотеки цій роботі приділяли більше уваги, інші — менше. Але у більшості бібліотек ця робота зводилась до проведення сільськогосподарських свят та надання інформації власникам особистих селянських господарств.

Такий стан справ з популяризації сільськогосподарських знань серед населення можна пояснити і наявністю об'єктивних причин:

- слабка матеріально-технічна база, особливо сільських бібліотек, незважаючи на позитивні зрушення, що відбуваються на селі, узагальнений образ сільської бібліотеки виглядає так: бібліотека переважно знаходиться в орендованому приміщенні, а якщо і має власне, то воно не опалюється, відсутній телефонний зв'язок, є проблеми з електропостачанням та іншими комунальними послугами;

- недостатня кількість літератури даної тематики;
- неповна зайнятість працівників.

Тому стан бібліотек на селі є дуже вразливим та залежним від правових, соціальних, економічних аспектів.

З метою удосконалення діяльності бібліотек мережі в нових умовах, підвищення їхньої ролі в розвитку аграрної науки, освіти, виробництва, пропонуємо:

- брати участь у соціокультурному розвитку регіону, взаємодіяти з органами місцевої влади, закладами культури і освіти, недержавними організаціями;

- популяризувати досягнення науки і техніки в АПК, сучасні прогресивні технології вирощування сільськогосподарських рослин та утримання тварин, нові фінансово-економічні форми використання техніки;

- висвітлювати сучасні проблеми агроекології, виробництва екологічно чистих, високоякісних продуктів харчування для населення та сировини для переробної промисловості;

- надавати інформаційно-бібліографічну підтримку фахівцям різних галузей агропромислового виробництва державних і комерційних структур, екологам районів;

- будувати взаємини з користувачами на основі аналізу та передбачення їхніх потреб;

1. залучати користувачів до різних форм спілкування в бібліотеці; провести анкетування "Інформаційні потреби спеціалістів аграріїв" до якого залучити: агрономів, зоотехніків, механіків, ветеринарних лікарів, бухгалтерів, економістів, фермерів, керівників господарств та виявити потребу в отриманні інформації, яка буде сприяти виробничій діяльності;

- активно використовувати електронно-інформаційний ресурс бібліотек регіону;

1. розміщувати інформацію сільськогосподарської тематики на сайтах бібліотек;

2. використовувати періодичні видання сільськогосподарської тематики, які є в мережі Інтернет та доступні в режимі on-laine (повні тексти), зокрема на сайті національної бібліотеки України ім. В. Вернадського;

- звертати увагу на віртуальні виставки, розміщені на сайті ОУНБ ім. Д.І. Чижевського;

- користуватись щомісячною електронною розсилкою нових надходжень ОУНБ ім. Д.І. Чижевського;

- проводити тренінги з метою пошуку шляхів вирішення актуальних проблем громади спільно із владою, у т.ч. залучення фінансових ресурсів;

- провести конкурс "Видавнича діяльність бібліотек" (визначити кращу видавничу продукцію книгозбірень: від бібліографічних покажчиків до рекламно-інформаційних видань);

- на районному семінарі обговорити стан справ з популяризації сільськогосподарських знань і розробити заходи щодо покращання роботи в цьому напрямку;

- підвищувати кваліфікацію працівників як головних бібліотек, так і сільських бібліотек-філій (тренінги з елементами конкурсу з практики роботи);

- узагальнювати і впроваджувати передовий бібліотечний досвід;

- висвітлювати діяльність бібліотек в місцевих ЗМІ.

ОБЛАСНИЙ КОНКУРС СІЛЬСЬКИХ БІБЛІОТЕКАРІВ «КРАЩИЙ ЗА ПРОФЕСІЄЮ»

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказ управління культури
і туризму облдержадміністрації
_ квітня 2012 року № _____

ПОЛОЖЕННЯ про обласний конкурс сільських бібліотекарів „Кращий за професією”

1. Загальні положення.

Обласний конкурс сільських бібліотекарів „Кращий за професією” (далі Конкурс) проводиться управлінням культури і туризму облдержадміністрації, обласними бібліотеками з 30 квітня по 25 вересня 2012 р.

2. Мета та завдання Конкурсу:

- привернення уваги місцевої влади, громадськості до діяльності сільських бібліотек; підвищення престижу сільських бібліотек та бібліотечної професії у суспільстві, ролі бібліотек у соціокультурному та інформаційному просторі;
- стимулювання творчої ініціативи сільських бібліотекарів області у наданні місцевим громадам безперешкодного доступу до інформації і знань, підвищення якості бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів на умовах оперативності, доступності, комфортності;
- удосконалення фахової майстерності сільських бібліотекарів;
- визначення кращих інновацій у галузі бібліотечно-інформаційних технологій, ідей, що сприяють ефективній роботі сільських книгозбірень; поширення передового бібліотечного досвіду;
- покращення матеріально-технічної бази сільських бібліотек.

3. Учасники Конкурсу - сільські бібліотекарі

4. Порядок та терміни проведення Конкурсу

Для підготовки і проведення конкурсу створюються обласний та районні оргкомітети, які розробляють і здійснюють практичні заходи

щодо проведення конкурсу, відповідні журі, які визначають переможців районних та обласного Конкурсів.

Конкурс проводиться у 2 етапи:

1 етап: в районах області з 30 квітня по 31 серпня 2012 р. – визначення переможців конкурсу на рівні районів, збір та систематизація матеріалів, подання документів до обласного оргкомітету.

На районному рівні журі визначає по одному переможцю. Документи на переможця районного конкурсу надсилаються до оргкомітету обласного конкурсу за адресою: 25006 м. Кіровоград, вул. Карла Маркса, 24, комунальний заклад „Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського”.

Надіслані до обласного оргкомітету документи повинні містити рекомендацію сільської ради, резюме бібліотекаря, конкурсні матеріали переможців районного конкурсу, а саме: презентація закладу, у якому працює переможець, або відеоролик, рекламне видання для місцевої громади “ Це Ваша бібліотека”.

2 етап: з 1 по 25 вересня 2012 р. – опрацювання обласним оргкомітетом документів, поданих районними оргкомітетами.

Проведення обласного конкурсу відбудеться 25 вересня 2012 року.

Для переможців встановлюються 3 місця (перше, друге та третє), а також “Приз глядацьких симпатій”.

Переможці конкурсу нагороджуються дипломами управління культури і туризму облдержадміністрації.

Підсумки конкурсу “Кращий за професією” та нагородження учасників відбудеться в обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д.І.Чижевського під час проведення II обласного Форуму сільських бібліотекарів 26 вересня 2012 року.

Узагальнення та розповсюдження матеріалів обласного конкурсу проводиться обласними бібліотеками.

Основні завдання :

1. „Діловий автограф”.

Кожен учасник готує презентацію закладу, у якому працює, або відео -ролик.

2. „Бібліотечна майстерність”.

Учасники конкурсу готують відповіді на поставлені завдання, які визначають рівень професійних знань. Завдання проводиться у форматі електронного тестування.

3. „Літературний марафон”.

Учасники конкурсу надають відповіді на питання з художньої літератури.

4. „Бібліотечний працівник талановитий у всьому”.

Учасники представляють кондитерський виріб під назвою „Кондитерська книга бібліотекаря”

Критерії оцінки переможців конкурсу:

Основними критеріями оцінки конкурсу є:

- професійні знання та навички, творчий підхід до вирішення поставлених завдань;

- володіння інформаційними технологіями;

- загальний рівень ерудиції, кмітливості;

- оригінальність, творча уява, почуття гумору.

Кращі за професією

*Приймак С.В.,
завідуюча відділом
соціокультурної діяльності
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

Професійні конкурси - ефективний спосіб підтвердження традиції, пошуку нового, прояву фантазії, винахідливості. Конкурси виявляють талановитих фахівців, стимулюють їх подальшу творчу діяльність, піднімають престиж і статус бібліотечної професії, формують інноваційну поведінку самих бібліотечних фахівців.

Участь бібліотекарів у конкурсах дозволяє удосконалювати і поглиблювати професійні навички, повніше виявляти свій творчий потенціал. Психологи розглядають творчість як природний компонент професіоналізму, який формує індивідуальний стиль діяльності.

Обласний конкурс сільських бібліотекарів Кіровоградщини „Кращий за професією” був організований та проведений управлінням культури і туризму ОДА, спільно з обласною універсальною науковою бібліотекою ім. Д. Чижевського, обласною бібліотекою для юнацтва ім. О.Бойченка, обласною бібліотекою для дітей ім. А. Гайдара.

Мета конкурсу: вдосконалення діяльності бібліотек, пошуку нових форм і методів бібліотечного обслуговування громадян, підвищення професійного і творчого потенціалу бібліотек і престижу бібліотечної професії.

В районних бібліотеках протягом літа 2012р. тривав перший етап конкурсу, в результаті якого були визначені кращі бібліотекарі з 21 регіону області, яким притаманні безмежна відданість справі, бажання ініціативно і творчо працювати, впроваджувати інновації в роботу і покращувати імідж установи, бо за кожним закладом стоять фахівці, з якими хочеться спілкуватися, радитися в пошуку інформації, вчитися і проводити дозвілля.

Напередодні Всеукраїнського дня бібліотек відбувся яскравий фінал конкурсу “Кращий за професією”. Учасниці змагалися в 4 завданнях: „Діловий автограф” (кожна учасниця презентувала заклад, де працює), у форматі електронного тестування визначені фахові знання і навички бібліотекарів, „Літературний марафон” виявив уміння орієнтуватися в сучасному літературному процесі, і найсмачніше завдання - „Кондитерська книга бібліотекаря” показала кулінарні таланти конкурсанток.

Критеріями оцінки учасниць стали професійні знання і навички, а також кмітливість, почуття гумору, оригінальність, творча уява.

В результаті визначені три переможці конкурсу:

I місце посіла завідувача Новогригорівською Першою сільською бібліотекою Долинського району Ольга Саврак;

II місце – бібліотекар Березівської бібліотеки-філії Олександрійського району Анжела Зіненко;

III місце – бібліотекар Ятранської сільської бібліотеки Новоархангельського району Наталія Поліщук.

Переможці отримали цінні подарунки: ноутбук, планшет, фотоапарат.

Грамотами та подарунками від обкому профспілки працівників культури нагороджені завідувача Рівненською сільською бібліотекою для дорослих Новоукраїнського району Олена Козуля, бібліотекар Трепівської бібліотеки-філії Знам'янського району Алла Татарченко, завідувача Йосипівською бібліотекою-філією Ульяновського району Ірина Лобастова.

Участь бібліотечних працівників у конкурсах змушує їх мислити більш конструктивно, підходити до практичної діяльності більш творчо, сприяє активізації подальшого розвитку бібліотек і впровадженню нових послуг для місцевих громад.

ДОСВІД РОБОТИ

Програма літнього відпочинку дітей та дорослих в Кіровоградській ОУНБ ім. Д. Чижевського „Бібліотека – острів фантазії і творчості”

*Приймак С.В.,
завідуюча відділом
соціокультурної діяльності
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського*

В неосяжному просторі ХХІ століття бібліотека постає ошатним королівством мудрості, островом шляхетного спілкування, чарівним оазисом високого мистецтва, інтелектуальних і творчих занять.

Таким багатогранним і унікальним є й континент під назвою “Обласна універсальна наукова бібліотека імені Дмитра Чижевського”. Тут гармонійно переплелися паростки інформаційно-культурного, освітнього, комунікативного дерева. На цьому ж благодатному ґрунті плекаються квіти творчості, цікавого дозвілля, спортивної майстерності. Сучасна бібліотека успішно перетворилася на острів фантазії й творчості.

З однаковою увагою і турботою тут ставляться до користувачів різного віку, соціального статусу. Бібліотека забезпечує потреби навчально-виховного процесу в усіх його ланках, надаючи систематичну, цілеспрямовану допомогу учням в опануванні знаннями зі шкільних предметів, вивчення яких передбачає освітня програма. Щоб бути ефективною, ця робота носить систематичний, оперативний, випереджаючий характер.

Протягом останніх 4-х років поспіль бібліотекарі пропонують навчально-пізнавальні, розвиваючі й дозвільні заходи для юних користувачів, учнів і вихованців освітніх та позашкільних навчальних закладів у період діяльності літніх пришкільних майданчиків узгоджено зі шкільними навчальними планами. Спочатку ці заходи проводилися відповідно до наказів профільних управлінь обласної державної адміністрації, але ініціатива була охоче підтримана колективом бібліотеки, збільшувався асортимент інформаційних послуг та кількість охоплених навчальних закладів. Тож останні два роки Програма літнього відпочинку дітей в ОУНБ ім. Д. І. Чижевського „Бібліотека – острів фантазії і творчості” системно реалізується, задалегідь

корегуючись й оновлюючись. Адміністрація бібліотеки укладає угоди з міським та обласним управліннями освіти про співпрацю в напрямку організації дозвілля дітей влітку.

Згідно з цією Програмою, яка в цьому році має назву „Візит у Бібліотеку майбутнього”, оскільки вона розрахована не лише на дітей, а й на тих, хто працює і проводить літо в місті, бібліотека пропонує свої інформаційні послуги з організації цікавого дозвілля влітку.

Спеціалісти відділів обслуговування бібліотеки запропонували учням та педагогам освітніх та позашкільних закладів, а також усім бажаючим близько півсотні послуг, у т.ч. інноваційних. Найбільш популярними були:

- заняття з розвитку творчих здібностей, майстер-класи з технік декоративно-ужиткового мистецтва;
- електронні презентації, веб-екскурсії;
- інтелектуальні та інтерактивні ігри;
- кіно-, відеоперегляди навчальних та пізнавальних фільмів і мультфільмів.

- творчі зустрічі (читання вголос кращих дитячих творів класиків, презентації виставок - книжкових, декоративно-ужиткового мистецтва, малюнків, фотографій).

До літа кожен відділ обслуговування користувачів готує художні й книжкові виставки, ретельно добираючи репертуар, аби вони несли смислове навантаження і таким чином розкривали кращі культурні й творчі зразки. Виставки дають змогу дітям і дорослим доторкнутися до художнього мистецтва, фотомистецтва, побачити кращі високополіграфічні зразки сучасної друкованої продукції і, безумовно, оригінальні рідкісні й цінні документи. Таким чином, ненав'язливо виховується почуття прекрасного, а виставки творчих робіт визнаних майстрів живопису, кераміки, декоративно-ужиткового мистецтва слугують зразком у проведенні практичних занять з розвитку творчих здібностей дітей.

Основною метою проведення програмних заходів все ж таки було і є залучення юних до книги і читання. Книжкові виставки, відкриті перегляди літератури з певних тем супроводжували абсолютно усі заходи, незалежно від теми чи форми, починаючи від майстер - класів і закінчуючи інтерактивними іграми. Оригінально, цікаво й багатолюдно проходили презентації „Мистецтво книги” (рідкісна та сучасна цінна книга як вид мистецтва), сучасні довідкові видання, медіа-фонд альтернативних носіїв інформації (виставка аудіо-книг „Не хочеш читати - слухай”, „Медіа-няня”) та ін.

Незмінною популярністю протягом кількох років користувалися оновлювані виставки робіт з металу в техніці арт-зварювання Євгена

Василевського „Металеві метаморфози - нове”, виставки декоративно-ужиткового мистецтва „Рушникові доріжки” членів творчого об'єднання „Ниточка”, ”Клаптикове шитво майстрині Людмили Кривенко”, підсумкова річна виставка-звіт кращих робіт студентів та викладачів мистецького факультету державного педуніверситету ім. В. Винниченка „Вчитель. Школа. Мистецтво”; різноманітні фотовиставки, особливо з глобального проекту „Моя квітуча Україна”. Кожна виставка була офіційно презентована і мала неабиякий резонанс у місті.

Як показав досвід, сьогодні знахідкою та вдалим видом дозвільної роботи стало проведення майстер-класів з опанування технік декоративно-ужиткового мистецтва. Особливо активними вони були у відділах мистецтв, документів з питань економіки, виробництва та природничих наук, інших відділах, які проводяться уже кілька років поспіль і постійно збільшується їх спектр та якість. Фахові мистецькі практики, які вивчаються на майстер-класах, розвивають асоціативно-образне і просторове мислення, уяву, фантазію, художній смак і творчі здібності. Особливо важливим елементом є саме спільна дозвільна діяльність, в якій беруть участь цілими родинами – діти з батьками, бабусі з онуками. Саме для них улітку 2010 - 2012 років проводилися навчання як традиційних технік – декоративний розпис, писанкарство, коники з рогами, зайчик-на-пальчик, витинанка, лялька-мотанка, мартинічки, глиняна іграшка, орігамі, так і практикувалися сучасні техніки – квілінг, ляльки в стилі „тильда”, акварельна монотипія, ниткографія, кляксографія, листівки в стилі пресованої флористики (осибама).

Величезний спектр запропонованих технік свідчить про оперативне реагування бібліотекарів на потреби освітніх закладів, громадян інших вікових категорій, особисте освоєння нових видів роботи. Значну підтримку і допомогу у проведенні майстер-класів надають народні майстрині Людмила Кривенко, Вікторія Пухинда, Наталя Федорова, художник-дизайнер Наталя Корнілова, викладачі мистецького факультету педуніверситету Лариса Гарбузенко, Катерина Гусева, Олександра Дереновська, Юлія Заїка. Вони проводять майстер-класи безкоштовно, систематично і протягом усього року, а не лише на літніх канікулах, щиро діляться секретами творчості з талановитими дітьми та дорослими. Ексклюзивом 2012 року стали два безкоштовні майстер-класи „Створення логотипу” для учнів середніх класів місцевих ЗОШ, які провів сценограф і дизайнер, головний художник Кіровоградського театру ляльок Павло Босий, який має чималий досвід викладання сценографії в університетах Європи та Америки.

Підсумки літньої кампанії відпочинку дітей 2011-2012рр. показали те, що особливою популярністю серед запропонованих послуг

користувалися майстер-класи з технік декоративно-ужиткового мистецтва, а також заняття з розвитку творчих здібностей дітей. Але вони вимагали й найбільшої моральної віддачі від бібліотекарів. Тож на замовлення у червні 2011 року було проведено 22 майстер-класи, в яких взяли участь понад 400 дітей, у червні цього року - 31 майстер-клас та 650 учасників.

Майже на рівні з майстер-класами за популярністю і зацікавленістю серед інших пропозицій опинилися кіно-, відеоперегляди з коментарями та обговореннями. Особливістю цього виду роботи став ретельний підбір репертуару. Адже ми повинні були запропонувати такий фільм/мультфільм, щоб, по-перше, він був новим для глядачів (а при поширеності Інтернету – це, майже, неможливо), а також мав пізнавальне значення. І все ж нам вдалося знайти бестселери - це фільми американської студії „ВВС” - „Життя”, „Мова тіла”, „Невидиме життя рослин”, а також „Сили природи”, „Життя у мікросвіті”, „Мікрокосмос”, „Планета Земля”; цикл мультфільмів „Уроки обережності”, „Первісна людина”, які справили на юних глядачів приголомшливе враження. До слова, торік діти переглядали теж популярні фільми: „Чотири миттєвості тиші”, „Вода”, „Цей дивовижний світ”, які теж були сприйняті дуже позитивно.

Для учнів, що поглиблено вивчають іноземні мови, пропонуємо перегляд фільмів англійською мовою: „Історія створення ілюстрацій до книги Льюїса Керролла „Аліса в країні чудес”, „Сім'я Пеггі”. Навіть такий, здавалося б, повноцінний захід як кіно - перегляд, не передбачав залишати дітей біля екрана на самоті, а супроводжувався бесідою, обговоренням побаченого, міні-презентацією книг відповідної тематики.

Секрет популярності майстер-класів та кінопереглядів - це постійне оновлення репертуару і пропозиція ексклюзивних новинок. Одні з найтрадиційніших видів роботи виграють за рахунок нестандартних підходів, і в будь-якому разі спрямовані на інтелектуальний розвиток користувачів незалежно від віку.

З метою розширення загальноосвітнього світогляду учнів, формування інтересів до різних галузей науки, техніки, мистецтва, спорту, виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей та нахилів проводяться зустрічі-спілкування з творчими, неординарними людьми. Так, у 2012 році було проведено зустрічі з місцевою письменницею, яка пише казки для дітей – Антоніною Царук, а торік з малечю зустрічався її колега по перу - Анатолій Черниш. Близько сотні дітей стали відвідувачами показу східних єдиноборств ушу, які продемонстрували вихованці школи „УШУ” під керівництвом

Президента Федерації УШУ в Кіровоградській області Руслана Беланова.

Наступний напрямок роботи, запропонований бібліотекарями, охоче підтриманий учнями та педагогами, а також дорослими читачами – інтелектуальні ігри. Ось уже більше року при відділі читальних залів гостинно зустрічає всіх любителів шахової й шашкової творчості Клуб інтелектуальних ігор. Ексклюзивні турніри, дружні ігрові зустрічі дають можливість їх учасникам випробувати себе в шашках чи шахах, переглянути літературу, присвячену інтелектуальним іграм, зіграти у віртуальну гру за допомогою комп'ютерних технологій.

Сюди приходять люди, які прагнуть поєднати висококласну інтелектуальну гру з дружнім спілкуванням, творче натхнення зі спортивним завзяттям. До послуг користувачів — ігрові комплекти шахів, шашок, нардів, спеціально облаштований куточок, виставки книг, медіаресурси із записами всесвітньовідомих ігрових інтелектуальних турнірів.

На електронних носіях пропонуються системи освоєння тактичних ходів і комбінацій, ретранслюються всі значимі шахові партії відомих гравців світу, наявні довідкові документи, комп'ютерні інтелектуальні ігри.

В Клубі тепер проходять найрізноманітніші ігрові зустрічі, партнерські та командні змагання серед людей різних вікових категорій. Клуб працює в режимі бібліотеки. Тут грають і відомі кіровоградські гросмейстри, і юнаки, які лише починають свій шлях у царині шахово-шашкового світу. Наймолодшим шахістам виповнилось лише чотири і шість років, але вони гідно змагаються з ветеранами шахово-шашкової команди.

Особливо успішними стали постійні зустрічі шахістів-ветеранів — гравців поважного віку. Ці люди приходять до Клубу двічі на тиждень, аби провести захоплюючу, високопрофесійну гру, “відвести душу”, поспілкуватися.

На турнірних зустрічах завжди панує атмосфера доброзичливості, щирого захоплення грою, розвій бойового духу й войовничого запалу.

Не менш резонансним явищем у бібліотечному просторі стала гра - ноу-хау — KINECT для Xbox. Вона викликала великий ажітаж та зацікавлення у всіх відвідувачів бібліотеки. KINECT – це ігрова 3D-приставка.

Ігровий контролер KINECT для Xbox став справжнім хітом для наших користувачів. Ця інновація перенесла ігрову взаємодію на кардинально новий рівень, адже всі рухи й ігрові дії контролюються людьми без зайвих пристроїв — лише власним тілом і руками.

Калібрування контролер-бібліотекар проводить сам і ввічливо вказує куди відступити — вправо, вліво, назад або вперед. Контролер сам визначає один чи два гравці перед ним.

Така інтелектуальна гра розвиває розумову мобільність, увагу, спритність, комунікабельність, сприяє підвищенню рухової активності тощо. Особливою популярністю KINECT користується серед наших юних користувачів. Вони настільки завзято включаються у гру, що їх важко “відірвати” від неї.

Отже, очевидним стає, що діяльність бібліотеки, а зокрема і Клубу інтелектуальних ігор, зумовлена високою потребою жителів регіону в інформаційних, комунікативних, культурних, оздоровчих послугах, в ефективному вирішенні питань проведення цікавого дозвілля.

Безумовно, інтелектуальні ігри — це поєднання творчості й розуму. Адже, це вони загартовують характер, виробляють уміння передбачати, виховують бережливе ставлення до краси. Обмінюючись думками, людина збагачується, розкриває душевний дивосвіт, підвищує свій інтелект, вирішує складні комунікативні проблеми.

Відділ документів з питань економіки, виробництва та природничих наук другий рік поспіль проводить комплексні заходи, що включають бесіду, адаптовану вікторину і перегляд пізнавальних фільмів – „Уроки природи”, „Економіка для дітей”, „Охорона життя”. У відділі читальних залів проводяться бесіди „Я знаю свої права”, „Говоримо українською”, „Народний календар: свята літнього циклу” тощо. Відділ документів іноземними мовами для учнів шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов проводив ігри “Halli Galli: Extreme”, а також бібліотечний квест, що стало новинкою цього року.

Цьогорічною новинкою стали уроки музичної культури в бібліотеці. На прикладі концертів учнів та викладачів дитячої музичної школи №1 ім. Г. Нейгауза „Українські народні інструменти” та 3 сольних фортепіанних концертів студенток музичного училища Яни Сторчевої, Юлі Бичкової, Олени Верозуб юні слухачі знайомилися з музичними інструментами, вчилися правилам поведінки на концерті, сприйманню музичного твору.

Серед позитивного можна відзначити, що в бібліотеці, відійшовши від суворих рамок шкільної програми, учні ненав’язливо, в ігровій формі, отримують важливі для них знання. Бібліотекарі не намагаються дотримуватись традиційного навчально-освітнього процесу, але прагнуть прищепити кращі навички та вміння асоціативно мислити, розкрити власні творчі здібності, пізнати світ через мистецтво тощо. І в цьому доречною і важливою є волонтерська допомога, зокрема, викладачів та студентів вишів, особливо мистецького факультету

педагогічного університету, які вже за кілька останніх років стали партнерами відділу мистецтв бібліотеки.

Сучасний світ немислимий без використання новітніх технологій, які пропонують нові види і форми заходів, запроваджені на виклик часу, серед них:

- заняття „Урядовий портал для юних громадян”
- тренінги “Цифрові енциклопедії + енциклопедії on-line”
- тренінги ”Як правильно користуватися сучасними електронними книгами – Kindle та iPad”(електронні читальні зали працюють в ОУНБ з вересня 2011 року
- тренінг „Веб 2:0” (соціальні мережі і блоги)
- міні-тренінг у Центрі Європейської інформації „Бути креативним – бути європейцем”.

У літній період в Інтернет-центрі також людно. Тут проводяться віртуальні екскурсії, пізнавальні он-лайн ігри, веб-мандрівки („7 чудес світу” та ін.), веб-бесіди: “Особистість та Інтернет”, “Філософія східних бойових мистецтв”, “Здоровий спосіб життя через призму національних бойових мистецтв”, „Енциклопедія Всезнайки”, ”Уроки тітоньки Сови”, „7 чудес України”, „Бібліотеки світу”, веб-екскурсії „Подорожуючи містами Європи”, ”Мандрівка Лондоном” тощо.

Започаткована відомим краєзнавцем Галиною Суховещенко робота щодо ознайомлення підростаючого покоління з рідним містом, його культурою, історією системно продовжується і в співпраці зі слухачами вищої народної школи, групи „Краєзнавство” ВМУРоЛ „Україна”. Ці зустрічі є своєрідним містком між досвідом літніх людей і бажанням молоді знати більше про рідний край, тож ці заходи набувають все більшої популярності. З поміж інших особливою популярністю користувалися відеопрезентації „Завітайте до Кіровоградщини”.

Екологічне виховання дітей стало важливим напрямком літньої програми. Вже три роки поспіль проводиться ця робота в межах діяльності Орхуського екологічного центру, завдання якого— виховання любові до рідного краю, екологічної культури, розуміння необхідності збереження та збагачення рідної природи. Працівники активно залучають дітей до участі в екологічних іграх, конкурсах, переглядах пізнавальних фільмів екологічної тематики. Юні відвідувачі з цікавістю познайомились з відеофільмами: “Сили природи”, “Планета людей”, “Возвращение кенгуру”, “Приключение капли воды” та ін. З великим задоволенням малеча взяла участь в іграх: “Тварини, рослини, птахи, риби”, “Полювання сови”. Цікавим заняттям для них стало й відгадування екологічних загадок. І не менш важливою для школярів була участь в екологічному пісенному вернісажі.

Така робота проводиться системно й організовано. Вона сприяє підвищенню рівня екологічних і природоохоронних дитячих знань.

Програма літнього відпочинку у бібліотеці не була суто пізнавальною (завуальовано навчальною), діти мали змогу просто відпочити, граючись у холі в рухливі ігри з „хітом-2012” ігровою приставкою Кінект. Популярністю молодших школярів і дошкільнят користувався дитячий куточок при відділі міського абонементу, де можна було погратися з іграшками, послухати живе голосне читання або аудіо-казки з медіафонду, подивитися мультики й вистави пальчикового театру, власноруч створити витинанку або просто погортати гарні сучасні дитячі книги. Дітлахи з вадами зору тут гралися на тренажерах для слабозорих на спеціалізованому Майданчику „ІнтерСвіт”.

Потрібно звернути увагу на обслуговування дітей пільгових категорій: з соціально-незахищених, вражених фінансовою кризою родин, вихованців школи-інтернату, дітей з вадами слуху та зору, з обмеженими функціональними можливостями. Ми також приділяли їм увагу, разом з вихователями проводили адаптовані бесіди про книгу і читання, показували мультфільми, а спільно з громадською організацією матерів дітей-інвалідів „Серце матері” для дітей з обмеженими фізичними можливостями та їх батьків провели навчальні тренінги з оволодіння комп’ютерними програмами та пошуку в Інтернет. Таким чином проводиться плідна робота, спрямована на задоволення інформаційних потреб маленьких неповносправних громадян, а зокрема забезпечення їх права на змістовний відпочинок.

Загалом, протягом травня-червня 2012 року бібліотекою організовано

відпочинок 2510 дітей віком від 6 до 14 років із дошкільних і навчальних закладів, а також 64 дітей пільгових категорій.

Порівнюючи з попередніми роками, щороку спостерігається позитивна динаміка. Послугами ОУНБ на постійній основі у 2012 році було охоплено 15 ЗОШ з 34, а також близько 10 навчальних закладів різних рівнів акредитації.

Надаємо послуги школі-інтернату, в якій навчаються діти-сироти та діти з вадами зору, спеціалізованому дитячому садку для дітей з вадами зору.

З вищевикладеного можна зробити висновок, що успіх кількох літніх кампаній цілковито залежав від небайдужих та творчих бібліотекарів, готових цілком віддатися роботі з різними категоріями користувачів, але, надаючи перевагу дітям. Самі бібліотекарі відзначають більшу організованість програмних заходів, а вчителі і вихователі – підвищення їх якості й розширення спектра. Особливою

популярністю користуються комплексні заходи, які однак мають бути оперативними, наприклад за півтори - дві години можна познайомитися з книжковими/художніми виставками, взяти участь у вікторині або майстер-класі й пострибати біля кінекту. За відгуками самих дітей, їхніх учителів, батьків, КОЖНА дитина вийшла з бібліотеки щасливою, це свідчить про безумовний успіх реалізації Програми літнього відпочинку дітей в ОУНБ ім. Д.І.Чижевського „Бібліотека - острів фантазії і творчості”.

Своєю багатогранною діяльністю ми доводимо місцевій громаді, що ми - бібліотека не лише наукова, а, насамперед, публічна - з універсальними фондами, відкрита абсолютно для всіх категорій громадян, незалежно від віку, професії, роду занять та ін.

І все ж таки чи повинна універсальна наукова бібліотека працювати з дітьми - досить дискусійне питання, адже існують дитячі бібліотеки, які мають відповідні фонди, цілеспрямовано працюють з дітьми. Тож чи варто намагатися займати чужу нішу?

А поки точаться суперечки потрібно чи ні - у нас щороку збільшується кількість дитячих груп, які впевнено крокують до обласної універсальної наукової бібліотеки і залишаються задоволеними після дозвільного заходу! Це завжди цікаво бібліотекарям, які готують заходи для дітей, хоча це додає чимало роботи. А якою радістю світяться очі дітей, коли вони власноруч створюють іграшку, беруть до рук гарну книгу, дивляться мультик! Ті радість і задоволення значать дуже багато для дітей, вселяють у серце впевненість, віру, надію, позбавляють багатьох комплексів. А тому хай частіше будуть ці зустрічі, і не лише влітку, а й протягом усього року.

І хай життя у бібліотеці буде для користувачів різних вікових і соціальних груп радісним і щасливим, повним приємних несподіванок, відкриття нового та незвіданого, а бібліотека для них завжди лишається в пам'яті в образі теплого, затишного дому, де господарі уважно прислухаються до думок і побажань кожної конкретної людини, яка потребує не лише інформації, але й розуміння та підтримки.

З КАЛЕЙДОСКОПУ ПОДІЙ 2012 РОКУ

Вища народна школа долає кордони

*Козлова В.А.,
заступник директора
ОУНБ ім.Д.І.Чижевського,
координатор з організації ВНШ
в бібліотеках області*

З 1 жовтня розпочався навчальний рік для дідусів і бабусь, які пішли навчатися до школи. Правда, не до звичайної, а до своєї – вищої народної.

Актуальність цього проекту - у тому, що «освітній регіон» передбачає створення в кожному районі Кіровоградщини символічного просвітницького закладу для дорослих, який має назву Вища Народна школа.

Проект «освітній регіон» успішно розвивається сьогодні в багатьох країнах світу, зокрема, в Фінляндії, Швеції, Данії, Аргентині, Бразилії, Китаї, Росії.

Проект, запровадження та розвиток якого обласна влада ініціювала в весню 2012 року в Кіровоградській області, спрямований на розвиток освіти дорослих та просвітницьку діяльність на Кіровоградщині.

Людина, яка сьогодні досягає пенсійного віку, з жахом розуміє, що втрачає майже все. Проект покликаний зруйнувати цю думку. Адже процес навчання, який запланований за проектом, на нашу думку, має виконати суттєву соціальну функцію - допомагати людям пенсійного та літнього віку не лише спостерігати за стрімким розвитком суспільства, а й крокувати по життю разом із дітьми і онуками, реально, свідомо, самостійно робити вибір життя.

Реалізація проекту передбачає основні організаційні напрямки:

- створення в кожному районі Кіровоградської області просвітницького закладу для дорослих та літніх людей - вищих народних шкіл при центральних районних та міських бібліотеках відповідно до Доручення голови Кіровоградської обласної державної адміністрації № 01.27/322/1 від 27 вересня 2012р. щодо запровадження діяльності Вищих Народних Шкіл на території Кіровоградської області (25 закладів із центральним в Кіровограді – в ОУНБ ім.Д.І.Чижевського);

- розробка навчальних програм, спрямованих на опанування слухачами знань з комп'ютерної грамотності, психології міжлюдських стосунків, медицини, іноземної мови, прикладного мистецтва, краєзнавства тощо;

- залучення до розробки та впровадження проекту професійних педагогів та методистів, представників органів влади та роботодавців, а також соціальних партнерів та громадських організацій.

В основі організації Вищої Народної Школи лежить ідея інтеграції неформальної освіти. Це дозволяє школі працювати без ліцензії. Навчання не обов'язково завершується врученням диплому чи посвідчення про закінчення. На основі Положення Вища Народна Школа пропонує свої послуги широким верствам дорослого населення.

Зміст навчання в школі побудований відповідно до інтересів слухачів і має кілька напрямків:

- опанування знань з комп'ютерної грамотності;
- вивчення іноземних мов;
- освоєння різних технік прикладного мистецтва власноруч;
- краєзнавство;
- література та мистецтво;
- фізичне вдосконалення та оздоровлення;
- отримання правових знань та юридичної допомоги та інші.

Та найбільш важливою цінністю Школи є пануюча атмосфера добра, людяності, поваги, сердечності, які створюють такий психологічний клімат, коли культура стає способом життя, а поняття „вища школа” несе в собі не набуття вузької спеціальності, а допомагає людям поважного віку краще зрозуміти самих себе і навколишній світ. Лише людина, яка відчула себе повноцінним громадянином своєї країни, може вільно вступити в громадянське, демократичне суспільство.

Відповідальність за організацію та діяльність Вищих Народних Шкіл на території Кіровоградської області несуть заступники голів райдержадміністрацій, заступники міських голів з гуманітарних питань.

Вироблення стратегічних напрямків діяльності ВНШ та поточної роботи (складання навчальних планів та звітів, вивчення освітніх потреб місцевої громади та залучення до навчання, висвітлення роботи ВНШ в засобах масової інформації) здійснює керівний орган у складі: директора центральної районної (міської бібліотеки), відповідальних представників районного (міського) відділу освіти, райміських управлінь праці і соціального захисту населення.

ВНШ області стартували 1 жовтня 2012 року, про що свідчать публікації в місцевих газетах. Найбільш активними за 2-х місячний

термін роботи є Новгородківська, Новоукраїнська, Бобринецька, Гайворонська, Олександрійська (Новопраська), Олександрівська районні ВНШ.

Навчально-методичним центром для ВНШ області є обласна універсальна бібліотека ім.Д.І.Чижевського, яка також організовує навчання в кількох програмних напрямках.

Особливе зацікавлення у слухачів ВНШ викликають заходи краєзнавчого спрямування, у яких вони беруть безпосередню участь. Наведу декілька прикладів:

- презентація книги „Из истории еврейской общины Елисаветграда - Кировограда: Документы, воспоминания, факты». Книга видана у 2011 році тиражем усього 50 примірників, укладач – Григорій Семенович Рожинський, уродженець Кіровограда, ветеран Великої Вітчизняної війни, педагог за фахом, активіст та бібліотекар общини. Ініціативна група у складі п'ятох осіб намагалась зробити видання корисним, цікавим, інформативно насиченим;

- обласна науково-практична конференція „Краєзнавчі розвідки: минуле та сучасне очима науковців-дослідників”;

- зустріч з авторами та видавцями хрестоматії „Блакитні вежі”.

Це стартовий захід, який є початком втілення у життя спільного для бібліотеки та Кіровоградської обласної організації Національної спілки письменників України проекту - програми “Література рідного краю”. Проект розрахований на 2012 рік і передбачає чимало змістовних та цікавих зустрічей, презентацій, ювілейних та меморіальних літературних вечорів;

- презентація книги:Память войны на улицах Кировограда / Кировоградский ин-т развития человека "Украина", Высшая народная школа ; сост.: Р. И. Береславская, В. С. Кондрашова ; фото: Г. А. Суховещенко. - Кировоград : КИРаЧ "Украина", 2011. - 37с.

Видання є творча праця слухачок Вищої народної школи при Кіровоградському Інституті розвитку людини „Україна” Береславської Раїси Іванівни та Кондрашової Валентини Сергіївни. До збору матеріалів та підготовки видання багато сил і енергії доклала і керівник групи „Краєзнавство” при Інституті Суховещенко Галина Олександрівна (нині покійна), нею зроблені і фотографії до цього видання. Переважна частина інформації, потрібна для створення цієї випускної роботи, опрацьовувалась у відділі краєзнавства ОУНБ ім. Д.І.Чижевського, тому для працівників відділу презентувати книгу удвічі приємно. На превеликий жаль, не дочекалась випуску цього видання одна з його авторок, активна читачка бібліотеки, учасниця багатьох спільних заходів, активна популяризаторка краєзнавства

Суховещенко Галина. На вшанування її внеску присутніми було сказано багато теплих слів.

Книга є підсумком пошукових краєзнавчих досліджень, які покликані відповісти на питання: Як вшановано у топонімах міста, у його пам'ятниках та пам'ятних знаках пам'ять про переможців у Другій світовій війні, про учасників Великої Вітчизняної війни – славетних і безіменних героїв. Книга складається з двох розділів. Перший містить перелік назв вулиць, пов'язаних з героями і учасниками минулої війни. До персоналій подано короткі біографічні довідки. Другу частину складають фотознімки меморіальних знаків – усього 40 кольорових світлин.

Бібліотекарі відділу підготували до презентації книги відеоряд – фотопортрети персоналій, іменами яких названо вулиці міста – усього 38 портретів.

До заходу також було організовано виставку плакатів „Золоті зірки земляків”, присвячених Героям Радянського Союзу, уродженцям області. Плакати для експонування надала Береславська Р.І. з домашнього архіву.

Автори книги розповіли присутнім про роботу над матеріалом, про відкриття, зроблені під час вивчення топоніміки міста та читання книг, про власний інтерес до теми Великої Вітчизняної війни. На жаль, видання має обмежений тираж, але доступне для користувачів бібліотеки у читальному залі. Воно може стати поштовхом до нових краєзнавчих досліджень.

Бібліотекарі відділу краєзнавства ознайомили присутніх з медіа-проектами бібліотеки „Автограф війни” та „Голоси війни”, які фіксують документи та спогади очевидців і учасників війни.

Присутні на презентації старшокласники, військовослужбовці строкової служби, члени учнівських краєзнавчих гуртків і клубів, краєзнавці, читачі бібліотеки мали можливість ознайомитись також із книгами, присвяченими темі „Кіровоград і кіровоградці в роки війни”;

- зустріч з поетом та перекладачем Олександром Архангельським.

Вільно володіючи російською та українською мовами, а також певною мірою і англійською, автор залучає до роботи словники, щоб перекладати з оригіналів.

Для зустрічі з читачами О.Архангельський вибрав дві нові книги: Переводы из английской поэзии XVI-XVII веков. Уильям Шекспир. Джон Донн. Сонеты та книгу перекладів 18 українських поетів – Є. Маланюка, В.Симоненка, Л.Костенко, Д.Павличка, В.Базилевського та ін. під назвою „Я отдал дань. Переводы из украинской поэзии”. Обидві книги видані у Кіровограді 2011 р.;

- презентація книг українських письменників Вадима Пеунова та Михайла Скакуна „Помста знехтуваних богів” і „Таке коротке довге життя”. Книга «Там, де Ятрань круто в’ється» - друга книга прозаїка з Кіровоградщини Михайла Скакуна;

- презентація УІ випуску Краєзнавчого вісника Кіровоградщини "Зелена Брама: героїзм - трагедія - пам'ять". Це – спільний для обласної організації НСКУ та Кіровоградської обласної спілки краєзнавців спецвипуск, присвячений 70-річчю з нагоди відзначення трагічних подій в урочищі Зелена Брама. Він узагальнює матеріали науково-практичної конференції, яка відбулась 5 серпня 2011 року у с.Підвисоке Новоархангельського району Кіровоградської області. Видання вийшло друком у Центрально-Українському видавництві під загальною редакцією Олега Бабенка, Почесного краєзнавця України;

- презентація книги „Перезвони”, це переклади місцевого поета Валерія Корнійця на російську мову творів українських письменників Олександра Олеса, Валерія Юр’єва, Леоніда Народового, Анатолія Кримського, Валерія Гончаренка, Володимира Базилевського;

- ювілейний літературний вечір, присвячений 75-річчю Олександра Кердіваренка, члена НСПУ, Заслуженого журналіста України, прозаїка, поета, громадського діяча, лауреата обласної літературної премії імені Є.Маланюка.

Взаємовигідне співробітництво бібліотеки і слухачів ВНШ в тому, що Бібліотека отримала постійних користувачів; мобільну групу зацікавлених людей, які самі розподіляють свій час та відвідують всі заходи, на які отримують персональне запрошення; подаровані книги як творчі роботи цієї групи; ініціативу та безпосередню участь слухачів у проведенні низки краєзнавчих заходів (вечір пам’яті Поліни Коган, презентація перелічених книг); спілкування із зацікавленими краєзнавством людьми.

В свою чергу слухачі ВНШ отримують доступ до ресурсів бібліотеки;

користуючись фондами та можливістю ОУНБ слухачка Береславська Р.І. здійснює пошук загиблого на війні родича; слухачі отримали можливість проведення круглих столів у бібліотеці, ними проведено 2 круглі столи: Пушкін і наш край, Шевченко і наш край; слухачі отримують необхідну інформацію і відвідують не лише заходи краєзнавчого спрямування, але й інші (фотовиставки, літературні зустрічі з українськими письменниками різних міст України). Соціальна адаптація є також важливою для цієї соціальної групи.

Не менш важливими є й інші напрямки та програми, до яких охоче долучаються слухачі ВНШ. Це вивчення англійської мови, індивідуальні тренінги з освоєння комп'ютера та пошуку інформації в Інтернет-мережі, майстер-класи з різних технік декоративно-ужиткового мистецтва (наприклад, лялька-мотанка, лялька з капрону, прикраси з полімерної глини, пресована флористика), які проводять майстрині з цих видів мистецтва Людмила Крищенко, Світлана Мехер, Вікторія Щербакові, Людмила Романова та ін.

Широкою популярністю користується клуб ретропереглядів фільмів „Ностальгія”. З радістю люди зрілого віку зустрічаються з улюбленими героями фільмів: „Земля тремтить”, „Пригоди в Палм-Біч”, „Святковий готель”, „Крик”, „Свобода на барикадах”, „Чорний тюльпан” та ін., які ще раз дарують їм „зустріч” зі своєю юністю. До того ж працівники відділу мистецтв представляють фільми до початку перегляду, а по його закінченню глядачі із задоволенням беруть участь в їх обговоренні.

За два місяці роботи ВНШ на різні навчальні програми відповідно до інтересів учасників зареєстровано близько 40 слухачів. Робота продовжується, бібліотека відкрита для всіх бажаючих змінити своє життя на цікаве і змістовне. Згадайте слова відомого грецького байкаря Езопа: „Не соромся вчитися у зрілому віці: краще навчитися пізно, ніж ніколи”. Тож, вищі народні школи чекають на вас!

Володимир Оглоблін „Відрядження в один кінець...”

Підрахувати точну кількість жертв політичних репресій, кажуть науковці, тяжко. Адже про ці дії комуністичної влади є дуже мало інформації — їх знищили самі енкаведисти, аби приховати сліди злочинів. Та як мінімум піддалися тортурам за різними даними 22-36 тисяч радянських громадян - вивезених у табори на відбування ув'язнення, або ж розстріляних. Пошуки будь-яких даних про цих людей не припиняються й нині.

22 листопада в обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д. Чижевського відбулася презентація фотовиставки „Відрядження в один кінець...” визнаного харківського фотомитця Володимира Оглобліна. А також однойменне засідання круглого столу, присвячене вшануванню пам'яті жертв політичних репресій. Засідання відкрила організатор заходу, заступник директора Оксана Ткаченко. Зі вступним словом виступили заступник начальника управління культури і туризму Кіровоградської облдержадміністрації Олег Бабенко, завідувача сектором управління внутрішньої політики і зв'язків з громадськістю Кіровоградської ОДА Світлана Голота, почесні гості - професор, доктор юридичних наук, віце-президент Всесвітньої Академії Наук Комплексної Безпеки, віце-президент Міжнародної антитерористичної єдності, голова Ради директорів Європейського центру образотворчих мистецтв, почесний академік Російської Академії мистецтв Ігор Іванович Бондаренко; доктор філософії, президент міжнародної громадської організації „Международное антитеррористическое единство” (м. Київ) зі статусом члена Ради Європи Олександр Іванович Дічек. Вони подарували бібліотеці велику підбірку наукових праць і досліджень з проблеми тоталітаризму. Спільною думкою, яка червоною ниткою пройшла крізь усі виступи, стала необхідність пам'ятати і попередження повторення чорних сторінок історії, розвиток толерантності і громадянського суспільства.

«Вперше я побував у Магадані у 1994 році. Фотографував красиві, величні далекосхідні пейзажі. І якось водій запропонував побачити інший бік цієї холодної землі. Ми їхали закинутим шляхом і, зупинившись, я побачив ланцюг, потягнувши – зрозумів, що це кайдани для ніг. Далі перед мною постав величезний простір навіть не з хрестами, а зі напівзруйнованими стовпчиками з прикрученими пронумерованими бляшанками – цвинтар політичних в'язнів. Я був глибоко вражений відкриттям і зрозумів, що повинен втілити це у фотоплівці», - говорить автор проекту-виставки „Відрядження в один кінець...”, член Національних спілок фотохудожників України і Росії, історик, лауреат вітчизняних і міжнародних фотовиставок, численних премій та конкурсів, історик Володимир Анатолійович Оглоблін.

Вражаючим болем, пронизливими емоціями віє від фотовиставки «Відрядження в один кінець...» - залишені рештки радянських концтаборів, німі свідки чорних сторінок історії імперії, якої уже давно немає.

Ідея відкриття фотовиставки виникла у Оксани Ткаченко і Володимира Оглобліна близько півроку тому, склалися різні концепції проведення заходу. Тож круглий стіл, який зібрав близько 50 учасників, зусібіч розкрив тему репресованих і невинно засуджених жителів Кіровоградщини, та й власне долю поколінь українського народу, знищеною системою тоталітарного режиму. На засіданні йшла мова про як окремих невинно репресованих громадян, наприклад елисаветградського лікаря Добровольського, родини священника Миколи Піскановського, так і долі невинно знищених поляків, священнослужителів, інтелігенції, які були планово знищені владою і згодом реабілітовані посмертно. Кожна доповідь переплелась з глибоко особистою історією кожного з присутніх, адже в нашій країні немає жодної родини, яка б не постраждала від кривавого режиму тоталітарної влади. І наше головне завдання як нащадків невинно знищеного покоління – пам'ятати і боротися, не допустити, попередити етноцид. Учасник засідання круглого столу фотохудожник Юрій Лебедев, який теж побував у Росії, на Далекому Сході кілька років тому, розповів про законсервовані рудники корисних копалин, які не знищуються,.... мабуть у надії на нове поповнення в'язнів.

Майже чотиригодинний захід був живим і емоційним, бо ця тема актуальна і досі. І насамкінець, надзвичайно сучасним рефреном прозвучали рядки вірша поета Бориса Чичибабіна (третомник творів було подаровано бібліотеці) –

*Покамест есть охота,
покамест есть друзья,
давайте делать что-то,
иначе жить нельзя.
Ни смысла и ни лада,
и дни как решето, –
но что-то делать надо,
хоть неизвестно что.*

*Ведь срок летуч и краток,
вся жизнь – в одной горсти, –
так надобно ж в порядок
хоть душу привести.*

22 листопада в Україні відзначався День свободи.

Фотовиставка «Відрядження в один кінець...» працює у відділ мистецтв з 22 листопада 2012 року по 22 січня 2013 року. Без перерви і вихідних, у режимі роботи бібліотеки.

Засідання круглого столу:

Презентація фотовиставки „Відрядження в один кінець...”

Оглоблін Володимир Анатолійович, автор проекту - виставки „Відрядження в один кінець...”, член Національних спілок фотохудожників України і Росії, директор рекламно – поліграфічної агенції „ІРІС” (м.Харків), історик, лауреат Вітчизняних та Міжнародних фотовиставок, Лауреат муніципальної премії „Людина року – 2004” (м. Харків) та лауреат обласного конкурсу „Народне визнання – 2008” (м. Харків).

„Тоталітаризм в історії Європи ХХ століття”

Бондаренко Ігор Іванович, професор, доктор юридичних наук, віцепрезидент Всесвітньої Академії Наук Комплексної Безпеки, віцепрезидент Міжнародного антитерористичної єдності, голова Ради директорів Європейського центру образотворчих мистецтв, почесний академік Російської академії художеств;

„Нові виклики Україні – тероризм і екстремізм. Тенденції та передумови”

Дічек Олександр Іванович, доктор філософії, президент міжнародної громадської організації " Міжнародна антитерористична єдність" зі статусом члена Ради Європи.

„Доступ до документів архівів СБУ”

Грач Марина Валеріївна, начальник архівного підрозділу Управління СБУ в Кіровоградській області;

„Гуманітарна місія архівів у забезпеченні прав жертв політичних репресій”

Трибуцька Олена Анатоліївна, начальник відділу інформації та використання документів Державного архіву Кіровоградської області;

„Видатний елісаветградський лікар Добровольський Іван Романович як жертва тоталітарної системи”

Даценко Василь Всеволодович, начальник відділу взаємодії з правоохоронними органами, запобігання протидії корупції апарату ОДА.

„Покарані без вини (за матеріалами архівно-слідчих справ Держархіву області”

Пасічник Лариса Миколаївна, головний спеціаліст відділу інформації та використання документів Державного архіву Кіровоградської області;

„Хресний шлях родини Піскановських...” -

Божко Ольга Миколаївна, краєзнавець, м. Олександрія.

Зустріч зі Станіславом Янчуковим

9 листопада у відділі мистецтв Кіровоградської універсальної наукової бібліотеки ім. Д. Чижевського в рамках проекту “Читаць, книголюб, бібліофіл” відбулася зустріч зі Станіславом Янчуковим, краєзнавцем, редактором Центрально-Українського видавництва

Станіслав Миколайович — лауреат обласної краєзнавчої премії імені Володимира Ястребова, автор книжок “З іменем Володимира Ястребова”, “На чолі обласного самоврядування”. В ході зустрічі пан Станіслав розповів про значення та роль Книги в своєму житті, про власний читацький досвід. Все життя любив, читав і збирав книги. Навіть на зустріч завітав з книгами домашньої бібліотеки: тут і мініатюрні книжки-пісенники, і унікальні українські екслібриси, і “Кобзар” Т. Шевченка п'ятдесятьма мовами.

Гості заходу мали змогу активно поспілкуватися з відомим краєзнавцем, дізнатися про його захоплення та читацькі вподобання. Книга для Станіслава Миколайовича не якась річ, а явище, вічність; це джерело не тільки знань, ерудиції, джерело почуттів, інформації, формування світогляду, а й духовності нації; це - цілий світ. Як говорить пан Станіслав: “Книга є будите лем духу, думки, світогляду. Вона спонукає до дії, відкриває нам світ, допомагає осмислити минуле та заглянути в майбутнє. Це - пам'ять наших предків. Книга буде вічно”.

Спілкування з книгою допомагає людині розвиватися та вдосконалюватися. Адже для того, щоб зрозуміти зміст, який автор прагне донести до читача, треба читати вдумливо, уважно, підключати свій власний досвід, вміти аналізувати інформацію. І якщо читачеві це вдається, то перед ним розкривається цілий світ цікавих подій, глибоких душевних переживань, інтелектуальних відкриттів. Як влучно пише І. Франко:

*Книги — морська глибина,
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч і труду мав досить,
Дивнії перли виносить.*

Публіцистичне видання

Упорядник Козлова Валентина Афанасіївна

БІБЛІОТЕЧНА ОРБІТА КІРОВОГРАДЩИНИ

Випуск 5

Редактор: Валентина Козлова
Відповідальна за випуск: Олена Гаращенко
Комп'ютерна верстка А.М. Тараненко

Підписано до друку 16.11.2012 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times. Друк офсетний.
Ум. друк.арк. 13,14. Наклад 100 прим. Замовлення 193.

Набрано в ОУНБ ім. Чижевського
Зверстано та віддруковано в
ТОВ «Центрально-Українське видавництво»
Україна, 25006, м.Кіровоград, вул. Тимірязєва, 69.
Тел.: (0522) 24-48-51, 24-25-96.